

Aluehallintovirasto

Peruspalvelujen arviointi 2021

Aluehallintovirastojen vuotta 2021 koskeva
peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi

5/8 Kulttuuripalvelut

Etelä-Suomen
aluehallintovirasto

Itä-Suomen
aluehallintovirasto

Lapin
aluehallintovirasto

Lounais-Suomen
aluehallintovirasto

Länsi- ja Sisä-Suomen
aluehallintovirasto

Pohjois-Suomen
aluehallintovirasto

Peruspalvelujen arviointi 2021

Aluehallintovirastojen vuotta 2021 koskeva
peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi

Kulttuuripalvelut

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto,
aluehallintovirastot,
peruspalvelujen arvioinnin valtakunnallinen koordinaatioryhmä

Aluehallintovirastojen julkaisuja 142/2022

ISSN 2343-3132

ISBN 978-952-5900-66-8

Oulu
2022

KUVAILEHTI

Julkaisusarjan nimi ja numero Aluehallintovirastojen julkaisuja 142/2022			
Tekijät Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, aluehallintovirastot, peruspalvelujen arvioinnin valtakunnallinen koordinaatioryhmä		Julkaisuaika 2022	
		Toimeksiantaja(t) Pohjois-Suomen aluehallintovirasto	
		Toimielimen asettamispäivä -	
Julkaisun nimi Peruspalvelujen arviointi 2021 - Kulttuuripalvelut			
Tiivistelmä <p>Peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi on aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 4 §:n 2 momentin nojalla aluehallintovirastojen tehtävä. Asianomaiset ministeriöt ja keskushallinnon virastot ohjaavat arviointia omalla toimialallaan. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto koordinoi valtakunnallisen raportin valmistelua.</p> <p>Aluehallintovirastojen vuotta 2021 koskevan arvioinnin kohteet on ryhmitelty aluehallintovirastojen ydinprosessien mukaisesti. Arvioinnille ei tällä kertaa asetettu yhteistä valtakunnallista teemaa.</p> <p>Arviointikohteena olevilla peruspalveluilla tarkoitetaan sellaisia palveluja, jotka koskevat suurta määrää ihmisiä ja vaikuttavat kansalaisten jokapäiväiseen elämään ja joiden puuttuminen aiheuttaa merkittäviä ongelmia. Arvioinnin keskeisenä näkökulmana on selvittää, miten alueellinen yhdenvertaisuus palvelujen saamisen kohdalla toteutuu maan eri osissa.</p> <p>Pääasiallisina tietolähteinä on käytetty Tilastokeskuksen ja Sotkanetin avointa dataa. Taulukoissa ja graafeissa on tarkasteltu useampia vuosia trendien havainnollistamiseksi. Myös muuta avointa dataa on hyödynnetty, esimerkiksi kirjasto- ja liikuntatietokantoja.</p> <p>Niissä tapauksissa, joissa arvioinnin kannalta tärkeää tietoa ei ole muualta saatavissa, on tehty kuntiin suunnattuja ja arviointikohteen mukaan räätälöityjä sähköisiä kyselyjä. Muiden käytettyjen aineistojen tapaan myös nämä ovat alueellisesti vertailukelpoisia.</p> <p>Arviointi painottuu määrälliseen tarkasteluun. Arviointituloksia visualisoidaan monipuolisesti karttaesityksien ja graafien käytön avulla. Arvioinnin tulokset esitetään arviointikohteesta riippuen tarkoitukseen mukaisilla aluejaoilla.</p> <p>Valtakunnallisen peruspalvelujen arvioinnin lisäksi aluehallintovirastot valmistelevat arviot, joiden pohjana on aluehallintoviraston oma toimialue.</p>			
Asiasanat (YSA:n mukaan) peruspalvelut....			
ISSN (painettu) -	ISBN (painettu) -	ISSN (verkkojulkaisu) 2343-3132	ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-5900-66-8
Kokonaissivumäärä 206		Kieli Suomi	Hinta -
Julkaisija Pohjois-Suomen aluehallintovirasto		Paino -	

INFORMATIONSSIDA
Regionförvaltningsverkens publikationer 142/2022

Sammanställd av Regionförvaltningsverket i Norra Finland, regionförvaltningsverken, riksomfattande samordningsgruppen för basserviceutvärderingen -		Utgivningsdatum 2022	
		Uppdragsgivare Regionförvaltningsverket i Norra Finland	
		Datum för tillsättandet av organet -	
Publikationens titel Unvärdering av basservicen 2021 - Regionförvaltningsverkens utvärdering 2021 av den regionala tillgången till basservice			
Referat <p>Enligt 4 § 2 mom. i lagen om regionförvaltningsverken (896/2009) ska regionförvaltningsverken utvärdera den regionala tillgången till basservice. Vederbörande ministerier och ämbetsverk inom centralförvaltningen styr utvärderingen inom den egna sektorn. Regionförvaltningsverket i Norra Finland samordnar beredningen av den riksomfattande rapporten.</p> <p>Utvärderingsmålen för regionförvaltningsverkens utvärdering år 2021 är grupperade enligt regionförvaltningsverkens kärnprocesser. Den här gången utvärderades inget gemensamt riksomfattande tema.</p> <p>Sådan basservice som är mål för utvärderingen är service som gäller en stor grupp människor, som påverkar medborgarnas vardagliga liv och som då den saknas medför avsevärda problem. Utvärderingens centrala fokus ligger på att ta reda på hur regional likvärdighet uppfylls gällande tillgången till service i olika delar av landet.</p> <p>Statistikcentralens och Sotkanets öppna data har använts som huvudsakliga informationskällor. För att åskådliggöra trender granskas i tabellerna och graferna flera år. Också andra öppna data har använts, till exempel biblioteks- och idrottsdatabaser.</p> <p>I de fall där viktig information med tanke på utvärderingen inte annars fanns att tillgå gjordes elektroniska enkäter som skraddarsyddes efter utvärderingsmålet till kommunerna. Liksom det övriga materialet som användes är också dessa regionalt jämförbara.</p> <p>Utvärderingens tyngdpunkt ligger på kvantitativ granskning. Utvärderingsresultaten visualiseras på ett mångsidigt sätt med hjälp av kartor och grafer. Resultaten av utvärderingen presenteras med ändamålsenlig områdesindelning beroende av utvärderingsobjektet.</p> <p>Utöver den riksomfattande utvärderingen av basservice förbereder regionförvaltningsverken utvärderingar på basis av regionförvaltningsverkens egna verksamhetsområden.</p>			
Ämnesord -			
ISSN (tryckt) -	ISBN (tryckt) -	ISSN (webbpublikation) 2343-3132	ISBN (webbpublikation) 978-952-5900-66-8
Sidantal 206	Språk		Pris -
Utgivare Regionförvaltningsverket i Norra Finland		Tryckeri -	

Sisältö - kulttuuripalvelujen arviointi

Peruspalvelujen arviointi antaa tietoa toiminnan kehittämiseen	6
Valtakunnallinen arviointi.....	10
Etelä-Suomen aluehallintovirasto	48
Itä-Suomen aluehallintovirasto	75
Lapin aluehallintovirasto	101
Lounais-Suomen aluehallintovirasto	126
Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto	152
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto	179

Peruspalvelujen arviointi antaa tietoa toiminnan kehittämiseen

Mitä kuuluu maamme opetustoimelle ja varhaiskasvatukselle, kulttuuripalveluille, kirjastoille, nuorisotoimelle, liikuntatoimelle ja pelastustoimelle? Millaisia palveluja kansalaiset saavat?

Yhteiskuntamme on jatkuvassa liikkeessä. Kuntien peruspalveluihin vaikuttavat väestön ikärakenteen muutos, syntyvyyden lasku, kustannusten kasvu sekä alueellinen eriytyminen. Yllättävät ulkoiset kriisit luovat myös haasteita peruspalvelujen järjestämiseen eri puolilla Suomea. Yhteisenä haasteenamme on, miten kykenemme toimimaan nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä ja ennakoimaan tulevaa.

Aluehallintovirastojen peruspalvelujen arvioinnissa verrataan ja analysoidaan eri lähteistä saatujen tietojen perusteella, miten peruspalvelut on tuotettu ja toteutuuko kansalaisten yhdenvertaisuus Suomessa. Peruspalvelujen arvioinnin avulla saadaan monipuolista vertailutietoa palvelujen tilasta ja saatavuudesta. Tuloksia voidaan hyödyntää palvelujen suunnittelussa, päätöksenteossa ja vaikutusten ennakoinnissa.

Vuotta 2021 koskevassa peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arvioinnissa selvitettiin valtakunnallisesti ja alueellisesti määrättyjen palvelujen tilaa opetustoimessa ja varhaiskasvatuksessa, kulttuuripalveluissa, kirjastoissa, nuorisotoimessa, liikuntatoimessa ja pelastustoimessa.

Peruspalvelujen arvioinnissa on hyödynnetty aluehallintovirastojen laajaa alueellista asiantuntemusta ja monipuolista kokemusta.

Ensimmäinen peruspalvelujen arviointi valmistui vuonna 1996. Vuodesta 2013 lähtien peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi on tehty joka toinen vuosi. Aluehallintovirastot ovat toteuttaneet arvioinnin 23 kertaa.

Peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi on aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) mukaan aluehallintovirastojen tehtävä. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto vastaa arvioinnin koordinoinnista ja prosessin menetelmällisestä kehittämisestä.

Peruspalvelujen arvioinnissa tuodaan esiin palvelujen järjestämiseen liittyviä käytännön haasteita ja johtopäätöksiä sekä kehittämisehdotuksia. Tällä arviointikierroksella esitetään kymmenittäin toimenpide-ehdotuksia palvelujen laadun ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi.

Ylijohtaja Terttu Savolainen

Vuotta 2021 koskevan arvioinnin kohteet ovat seuraavat:

- Esiopetus- ja täydentävän varhaiskasvatuksen saaminen
- Esi- ja perusopetuksen perusopetuslain 32 §:n mukaiset kuljetusjärjestelyt
- Erityisopetuksen tila
- Yleisten kirjastojen henkilöstön riittävyys ja osaaminen sekä kirjastojen johtaminen
- Kulttuuripalvelut
- Käyttömaksu- ja käyttövuoropoliitiikan vaikutukset liikuntapaikkojen tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen saavutettavuuteen
- Kunnallisen nuorisotyön saatavuus
- Pelastustoimen nopean avun saanti

Raportti julkaistaan kahdeksassa osassa avi.fi/peruspalvelujen-arviointi verkkosivustolla suomeksi ja ruotsiksi. Aikaisemmat arvioinnit löytyvät edelleen Patio-järjestelmästä, josta ne siirtyvät tämän vuoden aikana uuteen osoitteeseen. Arvioiden sisällöstä julkaistaan kootusti valtakunnallinen tiedote, sekä oma tiedote jokaisesta kahdeksasta arviointikohteesta.

Kiitokset yhteistyöstä valtiovarainministeriölle (VM), opetus- ja kulttuuriministeriölle (OKM), sisäministeriölle (SM), Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cuporelle, Opetushallitukselle ja Tilastokeskukselle sekä muille tiedontuottajille.

Eriyiskiitos laajalle asiantuntijajoukolle, joka on ollut mukana arviointityön valmistelussa, kirjoittamisessa ja julkaisussa.

Toivon, että raportista ja suosituksista on hyötyä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja palvelujen kehittämisessä.

Terttu Savolainen, ylijohtaja,
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Arvioinnin toimeksianto ja työn organisointi

Peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi on aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 4 §:n 2 momentin nojalla aluehallintovirastojen tehtävä. Asianomaiset ministeriöt ja keskushallinnon virastot ohjaavat arviointia omalla toimialallaan.

Aluehallintovirastojen vuotta 2021 koskevan arvioinnin kohteet on ryhmitelty aluehallintovirastojen ydinprosessien mukaisesti. Arvioinnille ei tällä kertaa asetettu yhteistä valtakunnallista teemaa. Arvioinnin kohteet on hyväksytty aluehallintovirastojen tulosohjausryhmän kokouksessa 6.9.2021 ja ne on käsitelty aluehallintovirastojen ylijohtajakokouksessa 14.9.2021.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto koordinoi valtakunnallisen raportin valmistelua. Aluehallintovirastot valmistelevat aluekohtaiset arviot, joiden pohjana on aluehallintovirastojen toimialue. Vuotta 2021 koskeva peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi toteutetaan siten, että valtakunnallinen analyysi valmistellaan ensin ja alueelliset arviot sen pohjalta. Nämä analyysit yhdistetään lopulta samaan sähköiseen dokumenttiin. Arvioinnin ohjeellinen valmistumisaika on 31.5.2022.

Vuotta 2021 koskevan arvioinnin kohteet ovat seuraavat:

- Esiopetus- ja täydentävän varhaiskasvatuksen saaminen
- Esi- ja perusopetuksen perusopetuslain 32 §:n mukaiset kuljetusjärjestelyt
- Erityisopetuksen tila
- Yleisten kirjastojen henkilöstön riittävyys ja osaaminen sekä kirjastojen johtaminen
- Kulttuuripalvelut
- Käyttömaksu- ja käyttövuoropoliitiikan vaikutukset liikuntapaikkojen tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen saavutettavuuteen
- Kunnallisen nuorisotyön saatavuus
- Pelastustoimen nopean avun saanti

Peruspalvelujen arvioinnin kehittämiseksi perustettu Peruspalvelujen arvioinnin valtakunnallinen koordinaatioryhmä kokoontuu säännöllisesti ja edesauttaa arviointiprosessin onnistumista työpanoksellaan. Koordinaatioryhmän puheenjohtajana toimii Tommi Lantto (Pohjois-Suomen AVI) ja sihteerinä Olli Aulaskari (Pohjois-Suomen AVI).

Aineistot ja menetelmät

Vuotta 2021 koskevan peruspalvelujen arvioinnin toimintaympäristöosuuden kartat, graafit ja taulukot pohjautuvat pääosin vuoden 2020 aineistoihin. Pääasiallisina tietolähteinä on käytetty Tilastokeskuksen ja Sotkanetin avointa dataa. Taulukoissa ja graafeissa on tarkasteltu useampia vuosia trendien havainnollistamiseksi. Myös muuta avointa dataa on hyödynnetty, esimerkiksi kirjasto- ja liikuntatietokantoja. Teemakartat on laadittu Paikkatietoikkunan Karttaikkuna -toiminnolla. Teemakarttojen lähdeaineistot on siirretty avoimen rajapinnan kautta Karttaikkunassa muokattaviksi. Graafit on luotu Excel - ja Tableau -ohjelmistoja hyödyntäen. Arviointi painottuu määrälliseen tarkasteluun, jossa menetelminä käytetään suoria jakaumia ja ristiintaulukointia.

Arviointikohteiden analyysissä sekä tausta-analyysissä on hyödynnetty tuoreinta (2018–2021) käytettävissä olevaa avointa dataa. Arvioinnissa käytetty aineisto voidaan jakaa maksulliseen dataan (Tilastokeskuksen maksulliset aineistot) ja avoimien rajapintojen kautta kerättyyn dataan (esim. Tilastokeskus, Sotkanet, Kirjastot.fi ja Liikuntapaikat.fi). Lisäksi arvioinnissa on käytetty aluehallintovirastojen omia rekisteritietoja. Niissä tapauksissa, joissa arvioinnin kannalta tärkeää tietoa ei ole muualta saatavissa, on tehty kuntiin suunnattuja ja arviointikohteen mukaan räätälöityjä sähköisiä kyselyjä. Muiden käytettyjen aineistojen tapaan myös nämä ovat alueellisesti vertailukelpoisia.

Peruspalvelujen arvioinnin julkaisutapa muuttuu vuotta 2021 koskevalla arviointikierroksella siten, että se tuotetaan aluehallintoviraston julkaisupohjalle. Keskeisenä syytä muutokseen on se, että tehdyn Pation saavutettavuusauditoinnin mukaan palvelu ei kaikin osin täytä saavutettavuuden vaatimuksia. Tällä arviointikierroksella kirjoittajien tekstit viedään esivalmistelluille pohjille ja kartat, graafit sekä taulukot luodaan saavutettavuusohjeiden mukaan. Valmiit aineistot tallennetaan Tiimeriin tehtyihin rakenteisiin. Tämän vaiheen jälkeen tuotetut aineistot kootaan yhteiselle AVI -julkaisupohjalle ja konvertoidaan pdf-muotoon. Patio.fi -sivustolle tehdään oma Pepa 2021 -alisivusto, josta on linkit julkaisuun ja tiedotteisiin.

Peruspalvelujen arvioinnilla on yhtymäkohdat myös tiedolla johtamisen jatkohankkeeseen. Arvioinnin yhteydessä testataan erillisen pilotoinnin avulla, kuinka arviointiaineistoja voidaan hallita nykyistä paremmin sekä hyödyntää niitä interaktiivisesti Julkaisusivuston kautta. Esimerkkinä toteutettavassa pilotoinnissa käytetään kirjaston arviointikohdetta. Pilotoinnin tarkoituksena on osoittaa käytännössä mitä mahdollisuuksia uusi julkaisualusta tarjoaa vanhaan alustaan verrattuna.

Kulttuuripalvelut
Valtakunnallinen arviointi

Sisällys – Kulttuuripalvelut

valtakunnallinen arviointi

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	12
Arviointiasetus.....	14
Johdanto	15
Lähtökäytävien näkymät.....	16
Toimintaympäristö	17
Tiivistelmä.....	20
Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?.....	21
Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain.....	22
Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista	24
Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta	25
Tiedonsaanti kulttuuritapahtumien kustannuksista	25
Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?	28
Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?.....	29
Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus	30
Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus	30
Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa	31
Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?.....	33
Kulttuuritapahtumat.....	33
Lasten ja nuorten harrastustoiminta.....	36
Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?	40
Arviointiryhmä	45
Tietolähteet	45
Kuvat ja taulukot.....	46

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Manner-Suomen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 0–94 euroa/asukas. Asukaskohtaisten kustannusten keskiarvo oli 15 euroa/asukas. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä.
- Kulttuuritoiminnan kustannuksiin vaikuttaa toiminnan järjestämistapa. Kaupunkimaisten, taajaan asuttujen ja maaseutumaisien kuntien välillä on eroja siinä, miten kunnat keskimäärin rahoittavat kulttuuritoimintaa. Yleisen kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvo on korkein kaupunkimaisissa ja matalin maaseutumaisissa kunnissa. Museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan sekä musiikkitoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvo on huomattavasti korkeampi kaupunkimaisissa kuin muissa kunnissa. Taiteen perusopetuksen asukaskohtaiset kustannukset ovat keskimäärin korkeammat kaupunkimaisissa ja taajaan asutuissa kuin maaseutumaisissa kunnissa.
- Yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) koko maassa oli 0,9 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Yleiseen kulttuuritoimintaan kohdistui alle yksi henkilötyövuosi yli puolessa (56 %) kunnista. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen puolessa (50 %) kaupunkimaisista kunnista, kolmanneksessa (29 %) taajaan asutuista kunnista ja vain yhdeksässä prosentissa maaseutumaisista kunnista.
- Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on kaupunkimaisissa kunnissa useammin kulttuurialan korkeakoulututkinto kuin maaseutumaisissa tai taajaan asutuissa kunnissa. Kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on kulttuurialan alempi tai ylempi korkeakoulututkinto 71 prosentissa kaupunkimaisista, 29 prosentissa taajaan asutuista ja 46 prosentissa maaseutumaisista kunnista.
- Useimmat kunnat ovat hyödyntäneet kulttuuritoiminnan toteuttamisessa eri tahojen asiantuntijapalveluja. Erityisesti alueellisen vastuumuseon palveluja on hyödynnetty paljon (69 % vastaajakunnista) ja niihin ollaan yleisesti tyytyväisiä.
- Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Neljä viidestä (82 %) tapahtumasta järjestettiin kaupunkimaisissa kunnissa. Kunnat huomioivat kulttuuritapahtumien järjestämisessä varsin monipuolisesti erilaisia väestöryhmiä; lähes kaikki kunnat huomioivat etenkin lapset ja nuoret sekä ikääntyneet.
- Kunnat toteuttavat ja edistävät lasten ja nuorten harrastustoimintaa monipuolisessa yhteistyössä kunnan muiden yksiköiden ja yksityisten toimijoiden kanssa. Koulut ja varhaiskasvatuksen yksiköt ovat kulttuuritoimelle (tai vastaavalle) keskeinen yhteistyökumppani. Kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä kahdessa kolmesta (64 %) kaikista kunnista.
- Kuntien arvioiden mukaan harrastamisen Suomen malli on tuonut taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan erityisesti aiempaa monipuolisempia sisältöjä sekä toiminnan piiriin aiempaa enemmän lapsia ja nuoria. Monissa kunnissa ongelmia toiminnan toteuttamiselle tuottaa pula ohjaajista.

- Kahdessa kolmesta (67 %) kyselyyn vastanneesta kunnasta koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. Kulttuuripalvelujen digitalisoituminen avaa kuntavastaajien mukaan uusia mahdollisuuksia, mutta harva vastaaja koki digitaaliset kulttuuripalvelut yhtä tärkeinä kuin paikan päällä toteutetut kulttuuripalvelut. Useimmiten digitaalisen teknologian hyödyntämistä kulttuuritoiminnassa estävät vähäiset henkilöstöresurssit sekä ajan ja osaamisen puute.

Toimenpide-ehdotukset

- Kulttuuritoiminnan järjestämiseen varataan kunnissa riittävästi taloudellisia ja henkilöstöresursseja. Kunnat hyödyntävät kulttuuritoiminnan järjestämisessä saatavilla olevia asiantuntijapalveluja.
- Selvitetään mahdollisuutta kerätä tietoa kulttuuritapahtumien taloudesta osana Valtiokonttorin kuntien taloustietojen keruuta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Taiteen edistämiskeskus tuottavat kunnille osaamisen tukea toteuttaa kuntien kulttuuritoimintaa koskevaa lakia: opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustus kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtävään ja Taiteen edistämiskeskuksen asiantuntijapalvelut. Selvitetään mahdollisuuksia tukea kuntia digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ja yhteistyöverkostojen muodostamisessa kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Arviointiasetelma

Kriteerit	Arviointi- kysymykset	Indikaattorit	Palvelutavoitteet / hyvä palvelutaso	Tieto- lähteet
Kuntien kulttuuri-toiminnan resurs- sit sekä kulttuuri- palvelujen saatavuus ja saavu- tettavuus	Mitkä ovat kun- nan kulttuuritoi- minnan kustan- nukset?	Kulttuuritoiminnan kus- tannukset (museo- ja näyttelytoiminta; teatte- ri-, tanssi- ja sirkustoi- minta; musiikkitoiminta; taiteen perusopetus; muu kulttuuritoiminta)	Kunnalla on talou- dellisia resursseja kulttuuripalvelujen järjestämiseen	Kysely kunnille Tilasto- keskus, kunta- talous TEA_ viisari, kulttuuri
		Avustusten osuus kult- tuuritoiminnan kustan- nuksista		
		Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta		
	Kuinka paljon kunnan kulttuu- ritoiminnassa on henkilöstöre- sursseja?	Arvio kulttuuritoiminnan henkilötyövuosista kun- nassa	Kunnalla on hen- kilöstöresursseja kulttuuripalvelujen järjestämiseen	
	Millaista asian- tuntijaosaa- mista kunta hyödyntää kulttuuritoimin- nan toteuttami- sessa?	Asiantuntijaosaamisen hyödyntäminen kunnan kulttuuritoiminnassa	Kunta hyödyntää asiantuntijaosaa- mista kulttuuritoi- minnan toteutta- misessa	
	Millaisia kult- tuuripalveluja kunnassa tarjo- taan?	Kulttuuritapahtumien tarjonta kunnassa Kulttuuritoiminta osana harrastamisen Suomen mallin toteutusta.	Kulttuuripalvelu- ja on asukkaiden saatavilla ja saa- vutettavissa.	
Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalve- lujen järjestä- misessä?	Kunnan kulttuuripalvelu- jen digitaalinen toteutus ja käyttö	Kunnat hyödyn- tävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden edistämiseksi.		

Johdanto

Peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi 2021 koskee kuntien kulttuuripalvelujen osalta saatavuutta ja resursseja. Saatavuudella tarkoitetaan sitä, millaisia kulttuuripalveluja kunnassa on tarjolla. Resursseilla tarkoitetaan kunnan kustannuksia, henkilöstöresursseja sekä osaamista ja yhteistyötä kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Lain kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) mukaan kuntien tehtävänä on järjestää kulttuuritoimintaa. Sillä tarkoitetaan toimintaa, jolla kunta edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä. Tehtäviä ja niihin liittyviä palveluja järjestäessään kuntien tulee huomioida paikalliset olosuhteet ja voimavarat sekä eri väestöryhmien tarpeet. Lain mukaan kunnat osallistuvat peruspalvelujen arviointiin.

Arviointiaineistona käytetään Tilastokeskuksen kuntataloustilastoa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttaman Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021 -tiedonkeruun tuloksia (TEAvisari) sekä Manner-Suomen kulttuurivastaaville kohdennettua kyselyä.

Kyselyyn vastasi 2.3.2022 mennessä 76 prosenttia (222 kuntaa) kaikista Manner-Suomen kunnista (293 kuntaa vuonna 2021). Kaikki kunnat eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin, joten vastausmäärä vaihtelee eri kysymysten kohdalla. Kyselyn tulokset eivät ole valtakunnallisesti kattavia. Ne tarjoavat kuitenkin suuntaa antavaa tietoa kuntien kulttuuritoiminnasta ja -palveluista. Vastanneiden kuntien jakauma vastaa varsin hyvin kaikkien Manner-Suomen kuntien jakaumaa tilastolliselta kuntaryhmitykseltään sekä AVI-alueiltaan.

Tilastollinen kuntaryhmitys jakaa kunnat kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin. Vastaajakuntien jakauma on lähes sama kuin kaikkien Manner-Suomen kuntien jakauma. Vastaajakunnista maaseutumaisia on 57 prosenttia (osuus kaikista Manner-Suomen kunnista 59 %), taajaan asuttuja 23 prosenttia (22 %) ja kaupunkimaisia 20 prosenttia (19 %). (Taulukko 6.3.1)

AVI-alueittain kuntien jakauma oli myös vastaava kuin kaikkien Manner-Suomen kuntien jakauma. Vastaajakunnista 20 prosenttia sijaitsi Etelä-Suomen AVI-alueella, 16 prosenttia Itä-Suomen AVI-alueella, 6 prosenttia Lapin AVI-alueella, 14 prosenttia Lounais-Suomen AVI-alueella, 29 prosenttia Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueella ja 14 prosenttia Pohjois-Suomen AVI-alueella. (Taulukko 6.3.2.)

Kuntien kulttuuripalvelujen arvioinnissa on tärkeä huomata, että kunnat voivat järjestää kulttuuritoimintansa hyvin eri tavoin itse, yhteistyössä toisten kuntien kanssa tai muulla tavoin. Kuntien lähtökohdat ja olosuhteet kulttuuripalvelujen järjestämisessä vaihtelevat suuresti. Siten kulttuuritoiminnan järjestämiseen ei ole yhtä oikeaa tapaa.

Koronapandemia ja sen takia toteutetut rajoitus- ja sulkutoimet ovat vaikuttaneet suuresti kuntien kulttuuritoimintaan ja sen järjestämiseen, mikä näkyy myös arvioinnin tuloksissa. Lähes kaikissa kyselyyn vastanneissa kunnissa toimintaa toteutettiin vuonna 2021 ainakin jonkin verran supistettuna ja yli puolessa kunnissa merkittävästi supistettuna. (Taulukko 6.3.3.)

Taulukko 6.3.1. Vastaajakuntien jakautuminen kuntatyypeittäin.

	Kyselyyn vastanneet kunnat, lkm.	Kyselyyn vastanneet kunnat, osuus	Manner-Suomen kunnat (2021), lkm.	Manner-Suomen kunnat (2021), osuus
Maaseutumaiset kunnat	126	57 %	172	59 %
Taajaan asutut kunnat	51	23 %	64	22 %
Kaupunkimaiset kunnat	45	20 %	57	19 %
Kaikki yhteensä	222	100 %	293	100 %

Taulukko 6.3.2. Vastaajakuntien jakautuminen AVI-alueittain.

	Kyselyyn vastanneet kunnat, lkm.	Kyselyyn vastanneet kunnat, osuus	Manner-Suomen kunnat, lkm.	Manner-Suomen kunnat, osuus
Etelä-Suomen AVI	44	20 %	62	21 %
Itä-Suomen AVI	35	16 %	44	15 %
Lapin AVI	14	6 %	21	7 %
Lounais-Suomen AVI	32	14 %	43	15 %
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	65	29 %	85	29 %
Pohjois-Suomen AVI	32	14 %	38	13 %
Kaikki yhteensä	222	100 %	293	100 %

Taulukko 6.3.3. Koronapandemian vaikutukset kuntien kulttuuritoiminnan toteuttamiseen vuonna 2021.

	Lkm.	Osuus
Toimintaa toteutettiin normaalissa laajuudessaan	3	1 %
Toimintaa toteutettiin jonkin verran supistettuna	82	37 %
Toimintaa toteutettiin merkittävästi supistettuna	133	61 %
Toimintaa ei voitu toteuttaa	1	1 %
Yhteensä	219	100 %

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Lähitulevaisuuden näkymät

Kulttuuripalvelujen toimintaympäristö on parhaillaan monin tavoin muutoksessa. Vuonna 2021 Suomeen luotiin ensimmäistä kertaa itsehallinnolliset hyvinvointialueet, jotka vastaavat sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisestä. Kun vastuu näiden palvelujen järjestämisestä siirtyy kunnilta alueille, sivistyspalvelujen asema osana kunnan palvelujen kokonaisuutta korostuu. Samaan aikaan monen kunnan taloudellinen tilanne on vaikea ja tulevaisuus näyttäytyy epävarmana. (Valtiovarainministeriö, 2022.)

Koronapandemia on vaikuttanut monin tavoin kulttuuripalvelujen järjestämiseen kunnissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2020 kunnille toteuttaman kyselyn mukaan pandemia keskeytti kulttuuritoiminnan monilta osin. Toisaalta pandemian aikana kehitettiin tai vahvistettiin uusia toiminnan muotoja ja innovaatioita, kuten digitaalisia kulttuuripalveluja ja etäopetusta.¹ Edelleen jatkuva pandemia vaikuttaa kuntien kulttuuritoimintaan myös lähitulevaisuudessa.

Viime vuosina on uudistettu moni kuntien kulttuuritoimintaan liittyvä laki. Keskeinen on laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019). Lakiin sisältyy muun muassa kehittämistehtävä, jonka tarkoituksena on edistää lain tehtävien toteutumista erityyppisissä kunnissa ja tukea kuntien kulttuuritoiminnan valtakunnallista ja alueellista kehittämistä (HE 195/2018, 18). Myös uudistettu museolaki (314/2019) ja vuonna 2022 voimaan tuleva uusi laki esittävästä taiteesta vaikuttavat monen kunnan kulttuuritoimintaan.

Lakiuudistukset sekä kulttuurin kasvava rooli osana alueellista ja paikallista kehittämistä korostavat tarvetta tiedolle kuntien kulttuuritoiminnasta. Tiedon hajanaisuus ja yhteismitattomuus on havaittu kehittämisen kohteeksi (Haanpää ym. 2020.) Kuntien tiedontuotannon kehittämistarpeet liittyvät etenkin tietosisältöihin ja tiedontuotannon prosesseihin. Monialainen yhteistyö ja kulttuurin laajentunut rooli edellyttävät yhteistyötä ja uudenlaisia toimintatapoja myös tiedontuotannossa. (Ruusuvirta ja Renko 2022, s. 27.)

Toimintaympäristö

Kaikilla kunnilla on vastuu järjestää kulttuuritoimintaa, jolla tuetaan paikallista kulttuuritoimintaa ja toimijoita. Kunnan yleisen kulttuuritoiminnan sisällöstä ja toteuttamistavasta päättää kunta. Kunta voi tuottaa yleisen kulttuuritoiminnan palvelut itse tai yhteistyössä kolmannen tai yksityisen sektorin kanssa. Kulttuuripalvelujen tuottamiseksi kunnan eri sektorit tekevät usein yhteistyötä tai kunnat voivat tuottaa kulttuuripalveluja yhdessä. Kunnat tukevat taide- ja kulttuurialan toimijoita erilaisilla avustuksilla ja voivat osallistua alan kehittämishankkeiden osarahoittamiseen.

Kunnissa on valtaosin sovittu siitä, mikä hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena. Yleisintä koordinointi oli Pohjois-Suomen AVI-alueella, jonka kunnista 86 prosenttia on sopinut asiasta. Lounais-Suomen AVI-alueella vastaava luku oli 64 prosenttia. (Taulukko 6.4.1.)

¹ <https://okm.fi/-/kysely-kuntien-kulttuuritoiminta-heikentynyt-korona-aikana>

Taulukko 6.4.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Alue	Ei	%	Kyllä	%	Yht.	%
Etelä-Suomen AVI	15	25	45	75	60	100
Itä-Suomen AVI	9	20	35	80	44	100
Lapin AVI	4	21	15	79	19	100
Lounais-Suomen AVI	14	36	25	64	39	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	19	24	61	76	80	100
Pohjois-Suomen AVI	5	14	30	86	35	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Kunnissa on valtaosin nimetty henkilö, joka vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoiminnasta. Yleisintä tämä on Itä-Suomen (77 %) ja Pohjois-Suomen kunnissa (75 %). Luku on matalin Lounais-Suomen AVI-alueella, jossa henkilö on nimetty 62 prosentissa kuntia. (Taulukko 6.4.2.)

Taulukko 6.4.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Alue	Ei	%	Kyllä	%	Yht.	%
Etelä-Suomen AVI	21	36	38	64	59	100
Itä-Suomen AVI	10	23	34	77	44	100
Lapin AVI	6	32	13	68	19	100
Lounais-Suomen AVI	15	38	24	62	39	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	22	28	58	72	80	100
Pohjois-Suomen AVI	9	25	27	75	36	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Lasten ja nuorten kulttuuritoiminta on huomioitu toiminnan ja talouden suunnittelussa hyvin. Etelä-Suomen ja Itä-Suomen AVI-alueilla 88 prosenttia kunnista on määritellyt erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi. Pohjois-Suomen ja Lapin kunnissa vastaavat luvut ovat 75 prosenttia ja 74 prosenttia. (Taulukko 6.4.3.)

Taulukko 6.4.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei	%	Kyllä	%	Yht.	%
Etelä-Suomen AVI	7	12	52	88	59	100
Itä-Suomen AVI	5	12	38	88	43	100
Lapin AVI	5	26	14	74	19	100
Lounais-Suomen AVI	7	19	30	81	37	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	15	19	63	81	78	100
Pohjois-Suomen AVI	9	25	27	75	36	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Työikäisten kulttuuritoiminta on huomioitu kunnissa vähemmän kuin lasten ja nuorten kulttuuritoiminta. Lapin AVI-alueen kuntien kohdalla luku on korkein eli 74 prosenttia. Muiden aluehallintovirastojen kohdalla vastaava luku on keskimäärin hieman yli 60 prosenttia. (Taulukko 6.4.4.)

Taulukko 6.4.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei	%	Kyllä	%	Yht.	%
Etelä-Suomen AVI	23	39	36	61	59	100
Itä-Suomen AVI	16	37	27	63	43	100
Lapin AVI	5	26	14	74	19	100
Lounais-Suomen AVI	14	37	24	63	38	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	29	38	48	62	77	100
Pohjois-Suomen AVI	14	39	22	61	36	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Ikäänntyneiden kulttuuritoiminnan huomioimisen yleisyys asettuu aluehallintovirastoitain tarkasteluna lasten ja nuorten sekä työikäisten kulttuuritoiminnan väliin. Lapin AVI-alueen kunnissa luku on 79 prosenttia. Matalimmat luvut ovat Pohjois-Suomen (67 %) ja Länsi- ja Sisä-Suomen (62 %) kunnissa. (Taulukko 6.4.5.)

Taulukko 6.4.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikäänntyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei	%	Kyllä	%	Yht.	%
Etelä-Suomen AVI	14	24	45	76	59	100
Itä-Suomen AVI	11	26	32	74	43	100
Lapin AVI	4	21	15	79	19	100
Lounais-Suomen AVI	10	26	28	74	38	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	29	38	48	62	77	100
Pohjois-Suomen AVI	12	33	24	67	36	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Aluehallintovirastojen väliset erot hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan huomioinnissa ovat merkittävät. Etelä-Suomen AVI-alueen kuntien luku on 85 prosenttia, Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntien puolestaan 60 prosenttia. (Taulukko 6.4.6.)

Taulukko 6.4.6. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei	%	Kyllä	%	Yht.	%
Etelä-Suomen AVI	9	15	50	85	59	100
Itä-Suomen AVI	11	26	32	74	43	100

Lapin AVI	4	21	15	79	19	100
Lounais-Suomen AVI	16	42	22	58	38	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	23	29	55	71	78	100
Pohjois-Suomen AVI	14	40	21	60	35	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Alle puolet kunnista on määritellyt erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi. Etelä-Suomen ja Lapin AVI-alueiden kunnista vain hieman yli puolessa oli toimittu näin. Länsi- ja Sisä-Suomen kuntien kohdalla vastaava luku on 41 prosenttia. (Taulukko 6.4.7.)

Taulukko 6.4.7. Vuoden 2021 talousarviossa on määriteltä erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei	%	Kyllä	%	Yht.	%
Etelä-Suomen AVI	27	46	32	54	59	100
Itä-Suomen AVI	25	58	18	42	43	100
Lapin AVI	9	47	10	53	19	100
Lounais-Suomen AVI	26	68	12	32	38	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	45	59	31	41	76	100
Pohjois-Suomen AVI	18	50	18	50	36	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Tiivistelmä

Peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi koskee kuntien kulttuuripalvelujen osalta palvelujen saatavuutta ja resursseja. Saatavuudella tarkoitetaan sitä, millaisia kulttuuripalveluja kunnassa on tarjolla. Resursseilla tarkoitetaan kunnan kustannuksia, henkilöstöresursseja sekä osaamista ja yhteistyötä kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Arviointiaineistona käytetään Tilastokeskuksen kuntataloustilastoa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttaman Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021 -tiedonkeruun tuloksia (TEAviisari) sekä Manner-Suomen kulttuurivastaaville kohdennettua kyselyä, johon vastasi 76 prosenttia (222 kuntaa) Manner-Suomen kunnista.

Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä. Vuonna 2020 puolet (51 %) suomalaisista asui kunnassa, jossa yleiseen kulttuuritoimintaan käytettiin enintään 15 euroa/asukas. Samana vuonna yleiseen kulttuuritoimintaan kohdistui alle yksi henkilötyövuosi yli puolessa (56 %) kunnista. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen puolessa (50 %) kaupunkimaisista kunnista, kolmanneksessa (29 %) taaajaan asutuista kunnista ja vain yhdeksässä prosentissa maaseutumaisista kunnista.

Useimmat kunnat hyödyntävät kulttuuritoiminnan toteuttamisessa eri tahojen asiantuntijapalveluja. Erityisesti alueellisen vastuumuseon palveluja on hyödynnetty paljon (69 % vastaajakunnista) ja niihin ollaan yleisesti tyytyväisiä.

Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Tapahtumista 80 prosenttia oli yksittäisiä tapahtumia, tilaisuuksia tai juhlia ja viidennes erilaisia säännöllisesti järjestettäviä ja toistuvia yksi tai monipäiväisiä tapahtumia ja festivaaleja. Kaikista tapahtumista neljä viidestä (82 %) järjestettiin kaupunkimaisissa kunnissa. Selkeä enemmistö kunnista huomioi tapahtumia järjestäessään eri ikäiset kuntalaiset.

Kunnat toteuttavat lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa monipuolisessa yhteistyössä erilaisten toimijoiden kanssa. Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevat kunnat arvioivat, että mallin myötä kunnan taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan on saatu aiempaa monipuolisempia sisältöjä ja toiminnan piiriin aiempaa enemmän lapsia ja nuoria. Ongelmana harrastustoiminnan järjestämisessä monissa kunnissa on ohjaajien puute.

Koronapandemia-aika on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä kahdessa kolmesta (67 %) kyselyyn vastanneesta kunnasta. Enemmistö kuntavastaajista kokee, että kulttuuripalvelujen digitalisoituminen avaa uusia mahdollisuuksia kulttuuripalveluiden toteuttamiseen. Harva näkee kuitenkaan digitaaliset kulttuuripalvelut yhtä tärkeinä kuin paikan päällä toteutetut kulttuuripalvelut, ja vastauksissa korostettiin aidon kohtaamisen tärkeyttä. Keskeisimpiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kuntien kulttuuritoiminnassa ovat henkilöstöresurssien vähyyys sekä ajan, osaamisen tai taitojen puute.

Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?

Kulttuuripalvelujen järjestämistä rahoitetaan kunnissa pääasiassa valtionosuuksilla, verotuloilla sekä palveluista saatavilla toimintatuotoilla. Kuntien kulttuuritoiminnan taloutta tilastoidaan osana kuntatalouden tiedonkeruuta. Tiedonkeruuta on toteuttanut Tilastokeskus, mutta tilastovuodesta 2021 alkaen kunnat ja kuntayhtymät raportoivat vuosittaiset taloustietonsa Valtiokonttorille.

Tässä arvioinnissa tarkastellaan vuoden 2020 kustannustietoja, jotka olivat tätä toteutettaessa tuoreimmat saatavilla olevat. Arvioinnissa tarkastellaan yleisen kulttuuritoiminnan (kustannusluokka ”muu kulttuuritoiminta”), museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan, musiikkitoiminnan sekä taiteen perusopetuksen kustannuksia. Ne muodostavat kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten kokonaisuuden yhdessä kirjastotoiminnan kanssa, jota tarkastellaan tässä arvioinnissa erikseen.

Arvioinnissa tarkastellaan nettokustannuksia, jotka saadaan, kun toiminnan kustannuksista vähennetään toiminnan tuotot. Nettokustannukset kuvaavat siten kuntien toteutunutta rahoitusosuutta. Samalla on tärkeä muistaa, että kuntien kulttuuripalvelujen vaihtelevat järjestämistavat vaikuttavat myös kustannuksiin: kustannuksista ei voi suoraan päätellä esimerkiksi kuntien kulttuuritoiminnan laajuutta tai toiminnallista tehokkuutta.

Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain

Vuonna 2020 kulttuuritoiminnan kustannukset Manner-Suomen kunnissa vaihtelivat huomattavasti. Vaihteluväliä selittävät esimerkiksi kuntien hanketoiminta sekä kuntien erot kustannusten kirjaustavoissa: joissakin kunnissa ei kirjattu lainkaan kustannuksia tarkasteltuihin kulttuuritoiminnan tehtäväluokkiin. Erityisesti kustannuksiltaan suurten kaupunkien kirjaustavat vaikuttavat kokonaiskustannuksiin. Esimerkiksi Helsingin kirjaamat yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset olivat noin 60 miljoonaa euroa, mikä muodostaa lähes puolet kaikkien kuntien yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannuksista yhteensä (145,6 m€).

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Manner-Suomen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 0–94 euroa/asukas. Museo- ja näyttelytoiminnan asukaskohtaiset kustannukset vaihtelivat välillä -3–122 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan välillä -3–83 euroa/asukas, musiikkitoiminnan välillä -11–52 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen välillä 0–218 euroa/asukas. Miinusmerkkinen luku kuvaa, että kirjatut tuotot ylittivät kustannukset.

Vuonna 2020 puolet (49 %) Manner-Suomen asukkaista asui kunnassa, jossa yleisen kulttuuritoiminnan asukaskohtainen nettokustannus oli 16 euroa tai enemmän. Vuonna 2018 osuus oli lähes vastaava (50 %). (Taulukko 6.6.1.)

Kustannusten keskiarvot Manner-Suomen kunnissa olivat varsin samanlaisia. Yleisen kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvo oli 15 euroa/asukas, taiteen perusopetuksen 12 euroa/asukas, museo- ja näyttelytoiminnan 9 euroa/asukas sekä teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan ja musiikkitoiminnan 3 euroa/asukas.

Asukaskohtaisten kustannusten keskiarvot vaihtelevat huomattavasti tilastolliselta kuntaryhmitykseltään erilaisissa kunnissa. Erityisesti museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan sekä musiikkitoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvo on kaupunkimaisissa kunnissa huomattavasti muita kuntia korkeampi. Tähän vaikuttaa esimerkiksi valtionosuuden piirissä olevien museoiden, teattereiden ja orkestereiden keskittyminen kaupunkimaisiin kuntiin. Taiteen perusopetuksen ja yleisen kulttuuritoiminnan kustannusten kohdalla erityyppisten kuntien erot olivat pienemmät, mutta silti huomattavat etenkin maaseutumaisten ja muiden kuntien välillä. (Taulukko 6.6.2.)

Taulukko 6.6.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Manner-Suomen kunnissa 2018 ja 2020.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset, €/asukas	2018		2020	
	Kuntia Manner-Suomen kunnista	Kuntien asukasmäärä Manner-Suomen asukasmäärästä	Kuntia Manner-Suomen kunnista	Kuntien asukasmäärä Manner-Suomen asukasmäärästä
- 2,9 €*	8 %	3 %	11 %	3 %
3 - 5,9 €	13 %	6 %	13 %	8 %
6 - 15,9 €	42 %	41 %	43 %	40 %
16 € -	38 %	50 %	33 %	49 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Lkm.	295	5 488 130	294	5 505 284

* Sisältää myös kunnat, joista tieto puuttuu tai on pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä.

Kustannusten tulkinnessa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Taulukko 6.6.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

Tehtäväluokka	Maaseutumaiset kunnat (n=173), €/asukas	Taajaan asut kunnat (n=64), €/asukas	Kaupunkimaiset kunnat (n=57), €/asukas	Kaikki Manner-Suomen kunnat (n=294 ^f), €/asukas
Yleinen kulttuuritoiminta ^a	12,7	16,9	19,5	14,9
Museo- ja näyttelytoiminta ^b	3,9	8,2	24,3	8,8
Teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminta ^c	0,2	0,4	16,7	3,4
Musiikkitoiminta ^d	1,3	1,8	9,8	3,1
Taiteen perusopetus ^e	6,4	18,9	18,6	11,5

Keskiarvot on laskettu asukaskohtaisista nettokustannuksista. Kustannusten tulkinnessa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

^a Sisältää muun kunnan järjestämän kulttuuritoiminnan, jonka tarkoituksena on kulttuuriharrastusten ja -palvelujen tarjonta ja tukeminen. Kustannukset sisältävät myös yleiseen kulttuuritoimeen luettavan henkilöstön palkkauksesta sekä kulttuurikeskusten toiminnasta aiheutuvat menot ja tulot sekä kulttuuritapahtumille sekä kulttuuritoiminnalle myönnettyt avustukset lukuun ottamatta museo-, teatteri- ja orkesteritoimintaan luettavia avustuksia.

<p>^b Sisältää kunnan järjestämän museo- ja näyttelytoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös kunnan tähän toimintaan myöntämät avustukset yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille. Näyttelytoimintaan luetaan kuuluvaksi taidenäyttelyt sekä yleisemmin kulttuurialaan kuuluvat näyttelyt.</p>
<p>^c Sisältää kunnan järjestämän teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille kunnan näihin toimintoihin antamat avustukset.</p>
<p>^d Sisältää kunnan järjestämän musiikkitoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää mm. orkesteri- ja bänditoiminnan, oopperatoiminnan, kuorot, esitysten järjestämisen sekä yhteisöille, yhdistyksille ja muusikoille kunnan tähän toimintaan antamat avustukset.</p>
<p>^e Sisältää taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) mukaisen toiminnan. Tällaista on esimerkiksi musiikkioppilaitoksissa annettava taiteen perusopetus, muissa taidekouluissa (kuvataide, sanataide, esittävät taiteet, käsityö) annettava taiteen perusopetus. Myös taiteen perusopetus, joka on toteutettu osana perusopetuslain (628/1998) edellytykset täyttävää koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, ilmoitetaan tässä tehtäväluokassa.</p>
<p>^f Manner-Suomen kuntien lkm. vuonna 2020.</p>

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista

Kunnat erittelevät avustusmenonsa kuntatalouden tiedonkeruuseen. Vuonna 2020 kaikkien Manner-Suomen kuntien kirjaamat avustukset tarkastelluille kulttuuritoiminnan osa-alueille olivat yhteensä 135 miljoonaa euroa. Näistä avustukset yleiseen kulttuuritoimintaan olivat 63,7 miljoonaa euroa, museo- ja näyttelytoimintaan 12,3 miljoonaa euroa, teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan 36,8 miljoonaa euroa, musiikki-toimintaan 12,3 miljoonaa euroa ja taiteen perusopetukseen 10 miljoonaa euroa.

Kaupunkimaiset kunnat kirjasivat tiedonkeruuseen huomattavasti enemmän avustuksia kuin taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat. Kaupunkimaisten kuntien ilmoittamat avustukset tarkastelluilla kulttuuritoiminnan osa-alueilla olivat 130,2 miljoonaa euroa, taajaan asuttujen kuntien avustukset 2,7 miljoonaa euroa ja maaseutumaisien kuntien avustukset 2,1 miljoonaa euroa.

Ilmoitetut avustussummat vaihtelivat kunnittain huomattavasti. Tarkastelluilla kulttuuritoiminnan osa-alueilla kuntien ilmoittamat avustussummat olivat pienimmillään nolla euroa. Suurimmillaan kuntakohtaiset avustussummat olivat yleisessä kulttuuritoiminnassa 44 miljoonaa euroa (Helsinki), museo- ja näyttelytoiminnassa 4,4 miljoonaa euroa (Espoo), teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnassa 7,5 miljoonaa euroa (Turku), musiikkitoiminnassa 2,1 miljoonaa euroa (Espoo) ja taiteen perusopetuksessa 3,6 miljoonaa euroa (Espoo).

Erityisesti asukasluvultaan suuret, kaupunkimaiset kunnat kirjasivat suuria avustussummia. Näiden kuntien kirjaamistavalla on siten suuri merkitys myös avustusten kokonaissummiin eri osa-alueilla. Asukasluvultaan maan suurimmista kunnista Helsinki ja Pori kirjasivat tarkastelluilla osa-alueilla avustuksia lähinnä pelkästään yleiseen kulttuuritoimintaan. Tämä vaikuttaa huomattavasti avustusten kokonaissummaan: Helsingin kirjaamat yleisen kulttuuritoiminnan avustukset muodostavat kaksi kolmasosaa kaikista yleiseen kulttuuritoimintaan kirjatusta avustuksista Manner-Suomessa.

Avustusten osuus kuntien kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista oli kunnissa pienimmillään nolla ja suurimmillaan 40 prosenttia. Avustusten osuus kertoo osaltaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämistavoista: siitä, kuinka paljon kunnat tuottavat palveluja itse ja kuinka paljon ne avustavat yksityisiä toimijoita.

Manner-Suomen kuntien avustusten tarkastelu suhteessa kulttuuritoiminnan nettokustannuksiin toiminnan osa-alueittain osoittaa, että useimmiten avustusten kautta tuetaan teatteri-, tanssi ja sirkustoimintaa, jossa avustukset muodostivat puolet (50 %) kuntien nettokustannuksista. Yleisen kulttuuritoiminnan alle kirjatut avustukset muodostivat 44 prosenttia kuntien yhteenlasketuista yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannuksista. Musiikkitoiminnassa avustusten osuus nettokustannuksista oli 17 prosenttia, taiteen perusopetuksessa 14 prosenttia ja museo- ja näyttelytoiminnassa 10 prosenttia.

Avustussummien tulkinnassa on otettava huomioon puuttuvat tiedot sekä avustusten vaihtelevat kirjaamistavat kunnissa. Vaikuttaa siltä, että yleinen kulttuuritoiminta on joissakin tapauksissa ns. kaatoluokka, johon saatetaan kirjata tosiasiaa muihin kulttuuritoiminnan osa-alueisiin kohdentuvia avustuksia.

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta

Vuonna 2020 yleisen kulttuuritoiminnan osuus Manner-Suomen kuntien käyttötaloudesta oli 0,4 prosenttia. Museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan osuus oli 0,7 prosenttia ja taiteen perusopetuksen osuus 0,2 prosenttia.

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta on pysynyt viime vuodet tasaisen matalana. Yleisen kulttuuritoiminnan osuuden kehitys vuosikymmenen aikana kuvaa vähäisiä muutoksia. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus Manner-Suomen kuntien käyttötaloudesta oli 0,4 prosenttia vuosina 2010–12, 0,3 prosenttia vuosina 2013–16 ja 0,4 prosenttia vuosina 2017–2020. Museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan osuus on pysynyt samana vuodesta 2018.

Tiedonsaanti kulttuuritapahtumien kustannuksista

Kuntatalouden tiedonkeruussa ei nykyisellään eritellä kulttuuritapahtumien kustannuksia. Niistä ei siten ole saatavilla kaikki kunnat kattavaa tilastotietoa. Selvitimme kuitenkin tämän arvioinnin yhteydessä kuntien mahdollisuuksia kerätä erillistä tietoa kuntien tilinpäätöstietoihin sisältyvistä kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista.

Seuranta

Tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia ja tuottoja seurataan kyselyyn vastanneista kunnista noin puolessa kokonaisuudessaan ja noin kolmannek-

nessa joiltakin osin. Kattavimmin seurataan erikseen kulttuuritapahtumille jaettuun avustuksiin, joita seurataan kokonaisuudessaan 69 prosentissa ja joiltakin osin 18 prosentissa kyselyyn vastanneista kunnista. (Taulukko 6.6.3.)

Kaupunkimaiset ja taajaan asutut kunnat seuraavat kustannuksia hieman useammin kuin maaseutumaiset kunnat. Kokonaisuudessaan kulttuuritapahtumien kustannuksia seuraa 49 prosenttia kaupunkimaisista ja taajaan asutuista ja 40 prosenttia maaseutumaisista kunnista. Kustannuksia ei seuraa neljä prosenttia kaupunkimaisista, 15 prosenttia taajaan asutuista ja 29 prosenttia maaseutumaisista kunnista.

Kulttuuritapahtumien tuottoja seuraa kokonaisuudessaan 58 prosenttia kaupunkimaisista, 48 prosenttia taajaan asutuista ja 40 prosenttia maaseutumaisista kunnista. Tuottoja ei seuraa neljä prosenttia kaupunkimaisista, 19 prosenttia taajaan asutuista ja 25 prosenttia maaseutumaisista kunnista.

Kulttuuritapahtumien avustusten seurannassa kaupunkimaiset, taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat ovat varsin samankaltaisia. Avustuksia seuraa kokonaisuudessaan tai joiltakin osin 98 prosenttia kaupunkimaisista, 85 prosenttia taajaan asutuista ja 86 prosenttia maaseutumaisista kunnista.

Taulukko 6.6.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

	Käyttökustannukset	Käyttötuotot	Kulttuuritapahtumille jaetut avustukset
Kyllä, kokonaisuudessaan	47 %	48 %	69 %
Kyllä, joiltakin osin	34 %	31 %	18 %
Ei	16 %	17 %	8 %
En osaa sanoa	3 %	3 %	4 %

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Tiedonsaannin tärkeys ja helppous

Enemmistö (69 %) kyselyyn vastanneista kunnista pitää varsin tai erittäin tärkeänä saada eriteltyä tietoa kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista (kuvio 6.6.1). Tiedonsaantia pidetään tärkeänä tilastolliselta kuntaryhmitykseltään kaikenlaisissa kunnissa. Erittäin tärkeää -vaihtoehdon valitsi 33 prosenttia kysymykseen vastanneista kaupunkimaisista kunnista, 26 prosenttia taajaan asutuista kunnista ja 33 prosenttia maaseutumaisista kunnista.

Kulttuuritapahtumien kustannusten ja tuottojen esiin saannin helppous kuntien tilinpäätöksistä kuitenkin vaihtelee. Kaikista kysymykseen vastanneista kunnista noin puolet piti tietojen esiin saamista varsin tai hyvin helppona, noin viidennes taas varsin tai hyvin vaikeana. Kolmannes vastanneista kunnista asettui vaihtoehtojen välimaastoon. (Kuvio 6.6.2.)

Tiedonsaannin helppoudessa oli suuria eroja erityyppisissä kunnissa: tiedonsaanti on helpompaa asukasluvultaan pienissä kuin suurissa kunnissa. Kysymykseen vastanneis-

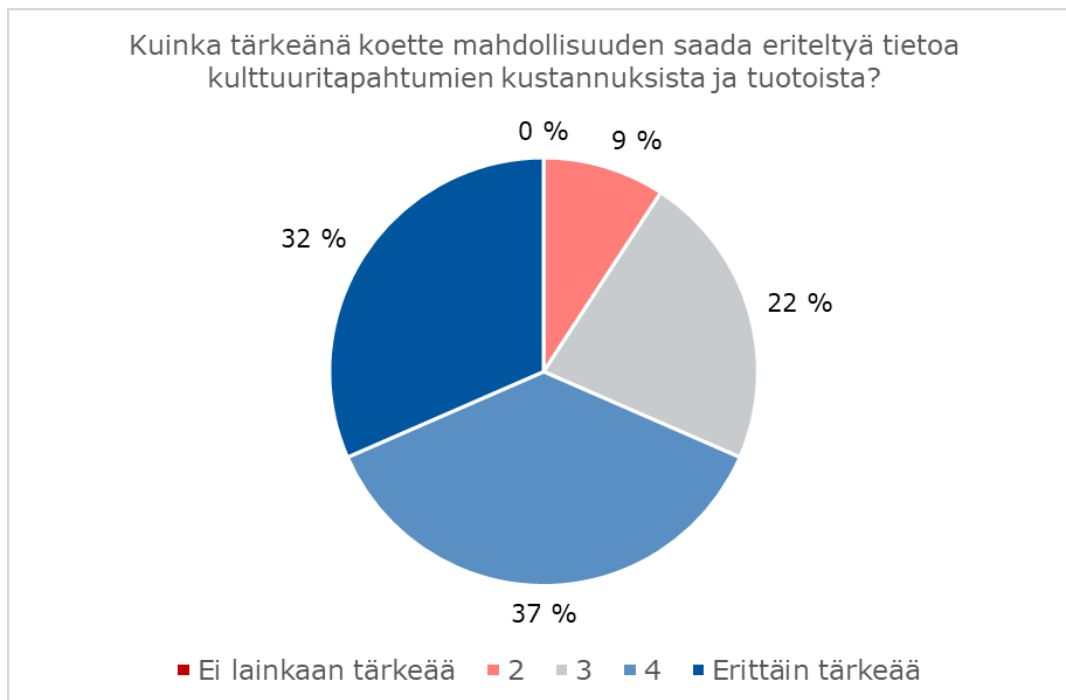
ta maaseutumaisista kunnista 27 prosenttia arvioi, että kulttuuritapahtumien kustannusten ja tuottojen esiin saaminen kunnan tilinpäätöksestä on hyvin helppoa. Taajaan asutuista kunnista näin arvioi 16 prosenttia ja kaupunkimaisista 14 prosenttia.

Avoimissa vastauksissa moni kunta tarkensi kulttuuritapahtumien kustannuksiin liittyvän tiedonkeruun mahdollisuuksia. Joissakin kunnissa tietojen erottaminen on helppoa: kulttuuritoiminnan budjetointi on selkeää ja yksittäisten tapahtumien kustannuksia voi seurata erillisten projektikoodien tai muiden seurantatunnisteiden kautta. Osassa kunnista tapahtumia järjestetään itse vain vähän, eikä kunnassa ole välttämättä todettu tarvetta seurata niiden kustannuksia ja tuottoja erikseen. Kuntien järjestämät tapahtumat ovat usein maksuttomia, joten tuottoja pääsylipuista ei tule.

Vaikeuksia aiheuttaa, että kunnan eri kulttuuritoiminnoilla voi olla omat budjettinsa, joten tietoja joutuu kokoamaan käsin eri tahoilta. Tiedonsaantia vaikeuttaa myös, jos kulttuuritapahtumia järjestetään muun kuin kulttuurin hallintokunnan alla tai eri hallintokuntien yhteistyönä. Jos tapahtumatarjonta kunnassa on hyvin monipuolista, kunnan järjestämien ja tukemien tapahtumien kustannusten ja tuottojen kokonaisuutta voi olla hyvin vaikea eritellä. Kustannusten määrittely ja rajaaminen ei myöskään ole aina selkeää: tämä koskee esimerkiksi henkilöstö-, tila- ja kalustekulujen jyvittämistä tapahtumille.

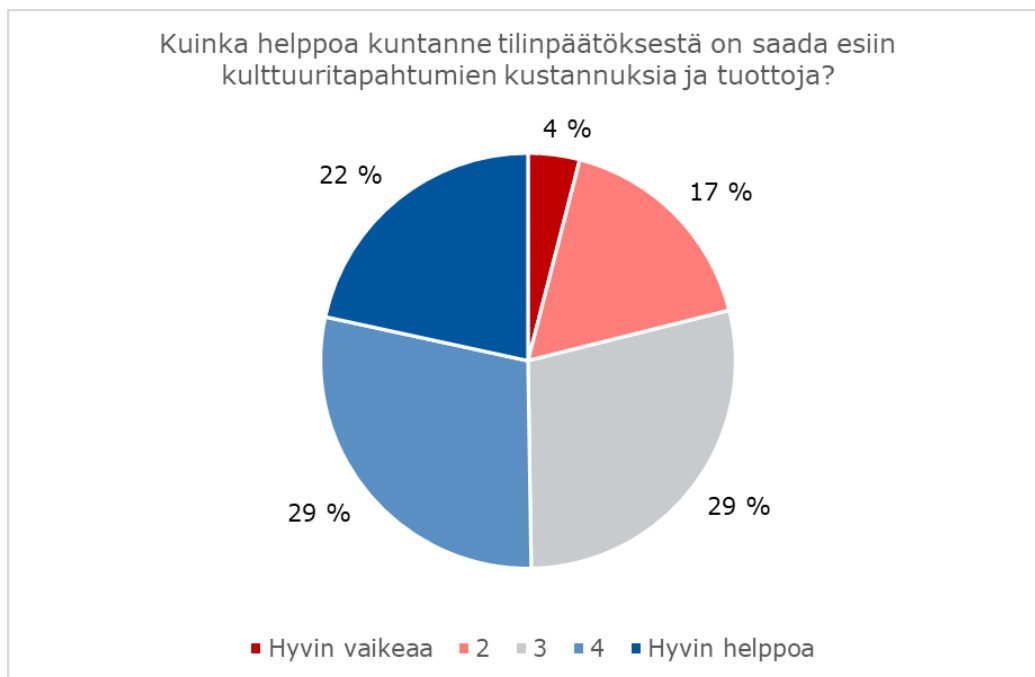
Ympyräkuviassa esitetään kuntien näkemys kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen tärkeydestä. Tärkeyttä arvioidaan viisiportaisella asteikolla, jossa 1 on ei lainkaan tärkeää ja 5 erittäin tärkeää. Tarkempi kuvaus leipätekstissä.

Kuvio 6.6.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?

Vuonna 2020 yleiseen kulttuuritoimintaan kohdistui alle yksi henkilötyövuosi 56 prosentissa, yhdestä kahteen henkilötyövuotta 20 prosentissa ja kahdesta enintään viiteen henkilötyövuotta 13 prosentissa Manner-Suomen kuntia. Viisi tai useampi henkilötyövuosi yleiseen kulttuuritoimintaan kohdistui kuudessa prosentissa kuntia. Henkilötyövuosiin on laskettu yhteen johtavan viranhaltijan ja muun henkilöstön työpanos. Tiedot eivät koske taide- ja kulttuurilaitosten, taiteen perusopetuksen, vapaan sivistystyön tai kirjastojen henkilökuntaa. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Henkilötyövuosien määrä vaihteli huomattavasti tilastolliselta kuntaryhmykseltään erilaisissa kunnissa. Yksi tai useampi henkilötyövuosi yleiseen kulttuuritoimintaan kohdistui 16 prosentissa maaseutumaisista, 58 prosentissa taajaan asutuista ja 84 prosentissa kaupunkimaisista kunnista. Maaseutumaisista kunnista yli puolessa yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuodet olivat alle 0,5. (Taulukko 6.7.1.)

Yleisen kulttuuritoimen henkilötyövuosiin vaikuttavat paitsi kuntien resurssit, myös kuntien erilaiset tavat järjestää ja toteuttaa kulttuuripalveluja sekä se, mitä vastaajat tulkitsevat yleisen kulttuuritoimen henkilötyövuosiksi. Osittain näistä syistä yleisen kulttuuritoimen alle kirjattujen henkilötyövuosien määrä voi vaihdella huomattavasti

myös esimerkiksi toiminnoiltaan ja kooltaan samankaltaisten kuntien välillä.

Kulttuurin TEAviisarin mukaan yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) koko maassa oli 0,9 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Asukaslukuun suhteutettuna henkilötyövuosien keskiluku oli varsin vastaava tilastolliselta kuntaryhmytykseltään erilaisissa kunnissa. Yleisen kulttuuritoiminnan henkilöstöresurssi kaupunkimaisissa kunnissa oli keskimäärin 0,6 henkilötyövuotta, taajaan asutuissa 0,9 henkilötyövuotta ja maaseutumaisissa 0,9 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden.

TEAviisarin mukaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen puolessa (50 %) kaupunkimaisista kunnista, kolmanneksessa (29 %) taajaan asutuista kunnista ja vain yhdeksässä prosentissa maaseutumaisista kunnista. Lähes puolessa (47 %) maaseutumaisista kunnista kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kulttuuritoiminnan hoitamiseen vähemmän kuin viidenneksen (20 %) työajastaan. Taajaan asutuissa kunnissa vastaava osuus oli 22 prosenttia ja kaupunkimaisissa kunnissa 12 prosenttia. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Monessa asukasluvultaan pienessä kunnassa kunnan kulttuuritoiminnasta vastavan henkilön toimenkuvaan on yhdistetty lukuisia muita tehtäväalueita. Tällöin kulttuuritoiminnan hoitamiseen voi jäädä hyvin vähän aikaa.

Taulukko 6.7.1. Yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuodet kuntatyyppiltään erilaisissa kunnissa vuonna 2020.

Henkilötyövuodet	Kaupunkimaiset kunnat (n=57)	Taajaan asutut kunnat (n=64)	Maaseutumaiset kunnat (n=172)	Kunnat yhteensä (n=293)
Alle 0,5	11 %	25 %	59 %	42 %
0,5 - 0,9	4 %	16 %	17 %	14 %
1 - 1,9	23 %	33 %	14 %	20 %
2 - 4,9	39 %	20 %	1 %	13 %
5 tai yli	23 %	5 %	1 %	6 %
Ei tietoa	2 %	2 %	7 %	5 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?

Lain kuntien kulttuuritoiminnasta mukaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisessä tulee olla riittävää ja monipuolista asiantuntijaosaamista.

Tässä arvioinnissa tarkastellaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutusta sekä kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuon-

na 2021. Lisäksi tarkastellaan eri tahojen tarjoamien asiantuntijapalvelujen hyödyntämistä kunnan kulttuuripalvelujen toteuttamisessa.

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on kaupunkimaisissa kunnissa useammin kulttuurialan korkeakoulututkinto kuin maaseutumaisissa tai taajaan asutuissa kunnissa. Kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on kulttuurialan alempi tai ylempi korkeakoulututkinto 71 prosentissa kaupunkimaisista, 29 prosentissa taajaan asutuista ja 46 prosentissa maaseutumaisista kunnista. (Taulukko 6.8.1.)

Taajaan asutuissa kunnissa kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on useimmiten muu kuin kulttuuri- tai kirjastoalan korkeakoulututkinto. Muita kulttuuritoiminnasta vastaavien tutkintoja ovat esimerkiksi hallintotieteiden, kasvatustieteiden, kauppatieteiden, nuoriso-ohjaajan, sosionomin, tradenomin ja yhteisöpedagogin tutkinnot.

Taulukko 6.8.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus	Maaseutumaiset kunnat (n=124), % kunnista	Taajaan asutut kunnat (n=50), % kunnista	Kaupunkimaiset kunnat (n=45), % kunnista	Kaikki kunnat (n=219), % kunnista
Kulttuurialan korkeakoulututkinto (alempi tai ylempi)	46	29	71	42
Kirjastoalan korkeakoulututkinto (alempi tai ylempi)	6	15	9	11
Muu korkeakoulututkinto (alempi tai ylempi)	34	39	16	33
Muu tutkinto	10	16	4	12
Ei tietoa	4	2	0	2
Yhteensä	100	100	100	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus

Kyselyssä Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaavia pyydettiin arvioimaan kunnan kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Arviot vaihtelivat huomattavasti. Yleisimmin kunnat arvioivat, ettei täydennyskoulutusta annettu (22 % kunnista) tai että täydennyskoulutusta annettiin yksi henkilötyöpäivä (10 % kunnista) tai kaksi henkilötyöpäivää (15 % kunnista).

Useimmiten täydennyskoulutusta annettiin viestinnästä ja markkinoinnista, sisältöjen tuottamisesta sekä taloudesta, hallinnosta ja lainsäädännöstä. Useampi kunta mainitsi täydennyskoulutuksen aiheena myös digitaalisuuden, kulttuurikasvatuksen ja asiakaspalvelun.

Osassa kunnista täydennyskoulutuksen määrää oli vaikea arvioida. Vaikeus liittyi kaupunkimaisissa kunnissa henkilöstön suureen määrään ja kulttuuritoimen kokoon. Osin vaikeus liittyi rajaukseen kuten siihen, luetaanko mukaan esimerkiksi taide- ja kulttuurilaitosten henkilöstön täydennyskoulutusta.

Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa

Useimmat kunnat ovat hyödyntäneet kulttuuritoiminnan toteuttamisessa eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Alueellisen vastuumuseon palveluja on hyödyntänyt 69 prosenttia, kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaisten kehittämistehtävien palveluja 46 prosenttia, Museoviraston palveluja 45 prosenttia ja Taiteen edistämiskeskuksen palveluja 44 prosenttia kuntakyselyyn vastanneista kunnista. (Taulukko 6.8.2.)

27 prosenttia vastaajakunnista on hyödyntänyt muita asiantuntijatahoja. Tahoina mainittiin esimerkiksi aluehallinnon toimijoita (aluehallintovirasto, ELY-keskus, maakunnan liitto), yksityisiä säätiöitä ja yhdistyksiä, koulutustoimijoita (mm. yliopistoja ja ammattikorkeakouluja) ja Suomen Kuntaliitto. Lisäksi mainittiin verkostotoimijoita kuten kulttuurihyvinvoinnin ja -kasvatuksen verkostot.

Taulukko 6.8.2. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Asiantuntijataho	Palvelua hyödyntäneet kunnat, lkm.	Palvelua hyödyntäneet kunnat, osuus ^a
Alueellinen vastuumuseo	152	69 %
Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukainen kehittämistehtävä	102	46 %
Museovirasto	100	45 %
Taiteen edistämiskeskus	96	44 %
Muu asiantuntijataho	59	27 %

^a Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=220.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Alueellisista vastuumuseoista säädetään vuonna 2019 voimaan tullessa uudessa Museolaissa (314/2019). Alueellisten vastuumuseoiden tehtävänä on toimialueellaan toimia kulttuuriperinnön, kulttuuriympäristön sekä taiteen ja visuaalisen kulttuuriperinnön asiantuntijana, edistää toimialansa yhteistyötä sekä tiedon tallentamista ja digitaalista saatavuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrää alueellisen vastuumuseon toimialueen museon ylläpitäjän hakemuksen perusteella.

Alueellisten vastuumuseoiden asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyi 127 kunnan kohdalla kulttuuriperintöön/-ympäristöön ja 75 kunnan kohdalla taiteeseen ja visuaaliseen kulttuuriperintöön. Alueelliset vastuumuseot ovat esimerkiksi tukeneet kun-

tia näyttelyiden ja koulutustarjonnan suunnittelussa ja rakennusperinnön ylläpidossa (korjaukset). Taidemuseot ovat olleet kuntien apuna esimerkiksi taidelahjoitusten vastaanottamisessa, taideteoshankinnoissa (ml. julkinen taide) sekä taidekokoelman perustamisessa ja sijoittamisessa. Monella vastaajalla kokemukset alueellisten vastuumuseoiden asiantuntijapalvelujen hyödyntämisestä ovat hyvin myönteisiä.

Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaiset kehittämistehtävät ovat opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksen saaneita hankkeita, joiden tavoitteena on edistää kulttuuritoimintalain (166/2019) tavoitteiden ja tehtävien toteuttamista. Kehittämistehtävät voivat olla valtakunnallisia tai alueellisia. Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtäviä on toteutettu vuodesta 2021.

Valtakunnallisen tai alueellisen kehittämistehtävän asiantuntijapalveluja on hyödyntänyt 46 prosenttia kysymykseen vastanneista kunnista. Näistä kunnista 75 kuntaa (75 %) on hyödyntänyt alueellista ja 50 kuntaa (50 %) valtakunnallista kehittämistehtävää. Kunnat voivat hyödyntää sekä valtakunnallisia että alueellisia kehittämistehtäviä.

Vuonna 2021 alueellisia kehittämistehtäviä toteutettiin kymmenessä maakunnassa: Etelä-Karjalassa, Etelä-Pohjanmaalla, Etelä-Savossa, Keski-Pohjanmaalla, Keski-Suomessa, Kymenlaaksossa, Pirkanmaalla, Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Savossa ja Uudellamaalla. Etelä-Karjalaa lukuun ottamatta kaikki näiden maakuntien alueella sijaitsevat kunnat vastasivat hyödyntäneensä alueellista kehittämistehtävää. Lukumäärällisesti eniten kuntia vastasi hyödyntäneensä alueellista kehittämistehtävää Pohjois-Savossa (13 kuntaa) ja Uudellamaalla (11 kuntaa).

Kehittämistehtävät ovat esimerkiksi edistäneet kuntien verkostoitumista ja tiedonkulkua. Kunnat ovat saaneet kehittämistehtävien kautta osaamista, joihin niillä itsellään ei välttämättä ole resursseja. Tämä on erityisen tärkeää pienissä kunnissa, joiden resurssitilannetta eräs vastaaja kuvasi katastrofaaliseksi. Useampi vastaaja nosti esiin kehittämistehtävien kautta saadun tiedon, ideat ja kannustuksen omaan työhön.

Museovirasto on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto kulttuuriperinnön suojelua ja maan yleistä museotointa varten. Museovirasto voi osallistua asiantuntijaviranomaisena esimerkiksi maankäytön suunnitteluun antamalla lausuntoja kulttuuriympäristön huomioon ottamisesta ja käymällä neuvotteluja kuntien, rakennuttajien ja maankäytön suunnittelijoiden kanssa.

Museoviraston asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt 45 prosenttia kysymykseen vastanneista kunnista. Palvelujen hyödyntäminen on liittynyt esimerkiksi asiantuntija-apuun rakennussuojelussa ja museopalvelujen kehittämisessä. Moni kunta on myös hakenut ja saanut Museoviraston hankerahoitusta.

Taiteen edistämiskeskus (Taike) on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto, jolla on aluetoimipisteitä. Taike on taiteen edistämistä varten, ja sen tehtävänä on myös kulttuurin edistäminen siltä osin kuin se ei kuulu muun viranomaisen tehtävään. Taike voi esimerkiksi edistää valtakunnallisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteutumista, tukea kuntien kulttuuritoimintaa edistävien verkostojen toimintaa, edistää kuntien ja muiden kulttuuritoimijoiden välistä yhteistyötä sekä tarjota tukea ja asiantuntijapalveluja kunnille kulttuuritoiminnan kehittämiseksi.

Taiken asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt 44 prosenttia kysymykseen vastanneista kunnista. Taiken asiantuntijapalveluiden hyödyntäminen liittyi esimerkiksi avustuksiin ja tietopalveluun. Taike on järjestänyt esimerkiksi seminaareja ja muita koulutustilaisuuksia. Moni kunta on hyödyntänyt etenkin Taiken julkisen taiteen asiantuntemusta.

Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?

Kuntien kulttuuripalvelujen tarkastelu kohdennetaan kulttuuritapahtumien tarjontaan sekä lasten ja nuorten harrastustoimintaan, erityisesti osana harrastamisen Suomen mallin toteutusta. Vuonna 2021 koronaviruspandemia vaikeutti suuresti tapahtumien ja harrastustoiminnan järjestämistä.

Kulttuuritapahtumat

Kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien määrästä ei ole olemassa kattavaa tietoa. Kulttuuritapahtumiksi määriteltävien tapahtumien rajausta ja tapahtumien moninaisuus vaikeuttavat niiden tilastointia. Peruspalvelukyselyssä kulttuuritapahtuma määriteltiin tarkoittamaan sellaista yleisötapahtumaa tai -tilaisuutta, jonka sisältö perustuu pääosin taiteeseen tai kulttuuriin. Kulttuuritapahtumiin ei kuitenkaan luettu mukaan taide- ja kulttuurilaitosten, kirjastojen, kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten sekä taideoppilaitosten normaaliin kausiohjelmassa sisältyviä esityksiä, näyttelyjä, konsertteja tai kurssi- ja opetustoimintaa.

Kysymys tapahtumien määrästä osoittautui monelle kunnalle vaikeaksi vastata. Tiedon keräämiseen ja saamiseen liittyvien vaikeuksien ytimessä ovat kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien moninaisuus ja kulttuuritapahtuman määritelmän monitulkintaisuus. Varsinkin isoimmissa kaupungeissa tarkkojen tapahtumatietojen kokoaminen yhteen on vaikeaa. Silti lähes kaikki kyselyyn vastanneet kunnat (217/222) antoivat ainakin jonkinlaisia arvioita järjestettyjen tapahtumien määrästä.

Tapahtumien lukumäärätietoja antaneissa 217 kunnassa järjestettiin yli 23 000 kulttuuritapahtumaa vuoden 2021 aikana. Tapahtumia järjestettiin siis runsaasti, vaikka koronapandemia vaikeutti ja esti tapahtumien järjestämistä tarkasteltuna ajankohtana. Yksittäisten kuntien arviot vuoden aikana kunnassa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vaihtelivat muutamista tapahtumista useisiin tuhansiin tapahtumiin. Kahdessa kyselyyn vastanneessa kunnassa ei vastauksen perustella järjestetty lainkaan tapahtumia vuoden 2021 aikana.

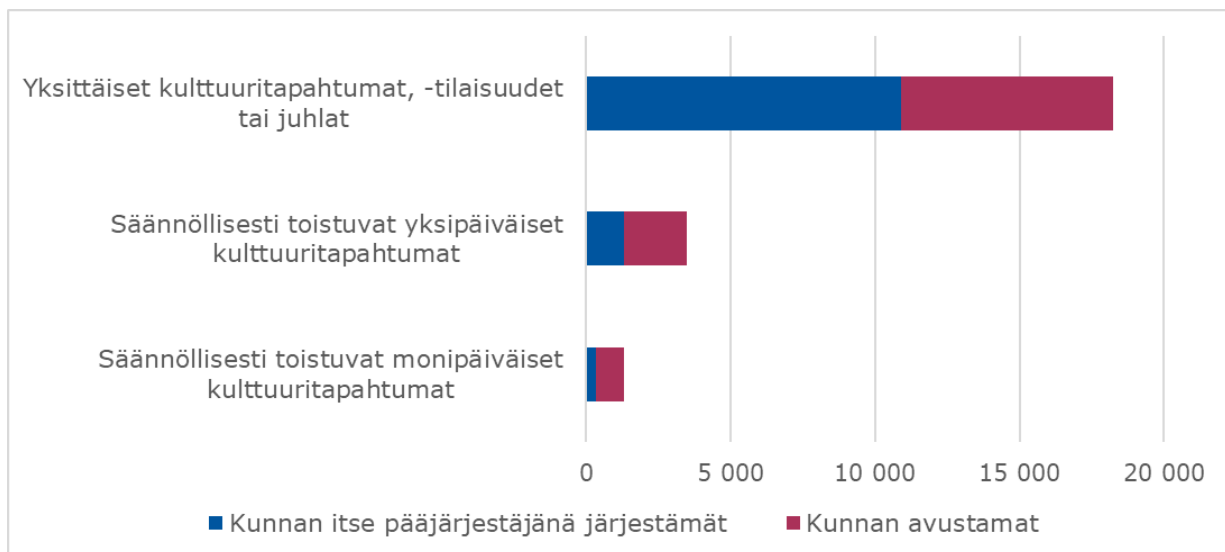
Kaikista tapahtumista neljä viidestä (82 %) järjestettiin kaupunkimaisissa kunnissa, noin kymmenesosa (11 %) maaseutumaisissa kunnissa ja seitsemän prosenttia taajaan asutuissa kunnissa. Keskimäärin yhdessä kaupunkimaisessa kunnassa järjestettiin vuoden 2021 aikana 432 tapahtumaa, taajaan asutussa kunnassa 30 tapahtumaa ja maaseutumaisessa kunnassa 21 tapahtumaa. (Taulukko 6.9.1.)

Valtaosa kaikista järjestetyistä tapahtumista (87 %) oli yksittäisiä tapahtumia, tilaisuuksia tai juhlia ja reilu kymmenesosa (13 %) erilaisia säännöllisesti järjestettäviä, esimerkiksi vuosittain toistuvia yksi tai monipäiväisiä tapahtumia ja festivaaleja. Hie- man yli puolet kaikista tapahtumista järjesti kunta itse pääjärjestäjänä. (Kuvio 6.9.1.)

Taulukko 6.9.1. Arvio eri kuntatyypeissä järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021.

	Kunnan itse pääjärjestäjänä järjestämät		Kunnan avustamat		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Kaupunkimaiset kunnat (n=44)	10 085	80	8 934	85	19 020	82
Taajaan asutut kunnat (n=50)	820	7	690	7	1 510	7
Maaseutumaiset kunnat (n=123)	1 668	13	878	8	2 546	11
Yhteensä (n=217)	12 573	100	10 502	100	23 075	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.9.1. Kunnissa järjestetyt kulttuuritapahtumat tapahtumatyypeittäin vuonna 2021 (n=217).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuntien järjestämät tapahtumat sisälsivät melko monipuolisesti erilaista taide- ja kulttuuritarjontaa. Lähes kaikissa kunnissa järjestettiin vuonna 2021 tapahtumia, joissa oli musiikin ja esittävän taiteen (teatteri, tanssi, sirkus, ooppera) tarjontaa. Kulttuuriperintö- ja visuaalisen taiteen tapahtumia järjestettiin kahdessa kolmasosassa kuntia, useimmin kaupunkimaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa. Elokuvia oli tarjolla enemmistössä (60 %) kaupunkimaisien kuntien, noin puolessa (49 %) taajaan asuttujen kuntien ja reilussa kolmasosassa (37 %) maaseutumaisien kuntien tapahtumia. Visuaalista taidetta, monitaidetta ja kulttuuriperintöä sisältäviä tapahtumia järjestettiin selkeästi useammin kaupunkimaisissa kuin maaseutumaisissa kunnissa. (Taulukko 6.9.2.)

Taulukko 6.9.2. Taide- ja kulttuuritarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuri-tapahtumissa vuonna 2021. Kunnat, joiden järjestämissä tapahtumissa ollut mainittua tarjontaa.

	Kaupunkimaiset kunnat (n=45)		Taajaan asutut kunnat (n=49)		Maaseutumaiset kunnat (n=121)		Yhteensä (n=215)	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Musiikki	44	98	47	96	116	96	207	96
Esittävä taide ^a	44	98	45	92	100	83	189	88
Kulttuuriperintö	39	87	38	78	72	60	149	69
Visuaalinen taide	40	89	38	78	68	56	146	67
Kirjallisuus	33	73	33	67	63	52	129	60
Elokuva	27	60	24	49	45	37	96	45
Monitaide ^b	26	58	18	37	30	25	74	34

^a Esittävä taide kattaa teatterin, tanssin, sirkuksen ja oopperan.

^b Monitaide tarkoittaa useita eri taiteenaloja yhdistävää toimintaa.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kunnilta kysyttiin myös, huomioivatko he erilaisia väestöryhmiä kulttuuritapahtumien järjestämisessä esimerkiksi kohdentamalla tapahtumia tietyille väestöryhmälle tai edistämällä muuten ryhmän osallistumismahdollisuuksia tapahtumiin. Lähes kaikissa vastanneissa kunnissa kulttuuritapahtumia järjestettäessä on huomioitu lapset ja nuoret (97 % vastanneista kunnista) sekä ikääntyneet (95 %). Selkeä enemmistö kaikentyyppisistä kunnista huomioi kulttuuritapahtumia järjestettäessä myös työikäisen aikuisväestön (89 %), työttömät tai pienituloiset (72 %) sekä vapaa-ajan asukkaat tai muuten kunnassa vierailevat (69 %). (Taulukko 6.9.3.)

Selkeitä eroja eri kuntatyyppien välillä on siinä, kuinka kunnan kulttuuritapahtumia järjestettäessä huomioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä asuvat, vammaiset tai toimintarajoitteiset sekä maahanmuuttajataustaiset. Kaupunkimaisissa kunnissa mainittuja ryhmiä huomioitiin selkeästi useammin kuin taajaan asutuissa tai maaseutumaisissa kunnissa. (Taulukko 6.9.3.) Kuntien väestörakenne vaikuttaa tarpeeseen huomioida erilaisia väestöryhmiä. Esimerkiksi ulkomaalaistaustaisen väestön osuus oli vuonna 2020 kaupunkimaisissa kunnissa noin kymmenen prosenttia, kun se taajaan asutuissa tai maaseutumaisissa kunnissa oli selkeästi pienempi, noin kolme prosenttia (Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne).

Pieni osa kunnista (35 kuntaa) avasi avoimessa kohdassa tarkemmin tapahtumien kohdentumista erilaisille väestöryhmille. Monessa vastauksessa todettiin, että kunnan järjestämät tapahtumat ovat pääasiassa maksuttomia ja kaikille avoimia. Yleisesti ottaen kunnissa pyritään siihen, että tapahtumiin voivat osallistua kaikki halukkaat. Korona-aika on vaikeuttanut tapahtumien järjestämistä ja esimerkiksi ikääntyneille ja palvelutaloihin järjestettyjen tapahtumien tarjonta on koronan vuoksi ollut vahvasti rajoitettua.

Taulukko 6.9.3. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Kunnat, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

	Kaupunki- maiset kun- nat (n=39- 44)		Taajaan asu- tut kunnat (n=45-49)		Maaseutu- maiset kun- nat (n=112- 122)		Yhteensä (n=196- 215)	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Lapset ja nuoret	44	100	48	98	116	95	208	97
Ikääntyneet	43	100	45	92	114	95	202	95
Aikuiset / työkäiset	40	95	41	87	104	87	185	89
Työttömät tai pienituloiset	36	86	30	64	79	70	145	72
Vapaa-ajan asukkaat tai muut kunnassa vierailevat	32	78	30	65	79	68	141	69
Sosiaali- ja terveydenhuol- lon yksiköissä asuvat	34	83	30	63	67	58	131	64
Vammaiset tai toimintara- joitteiset	33	80	31	65	56	50	120	59
Maahanmuuttajataustaiset	24	62	19	42	20	18	63	32

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Lasten ja nuorten harrastustoiminta

Kunnilta kysyttiin avoimella kysymyksellä keskeisiä tapoja toteuttaa ja edistää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa. Yhteensä 210 kuntaa avasi vastauksessa erilaisia tapoja harrastustoiminnan toteuttamiseen ja edistämiseen. Vastauksissa kunnat kertoivat toiminnan sisällöistä, toimijoista sekä tavoista edistää ja toteuttaa toimintaa.

Kunnat toteuttavat lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa monipuolisessa yhteistyössä sekä kunnan sisällä eri toimialojen ja hallintokuntien kesken että kunnan ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Koulut ja varhaiskasvatuksen yksiköt ovat kulttuuritoimelle (tai vastaavalle) keskeinen yhteistyökumppani lasten ja nuorten harrastustoiminnan toteuttamisessa ja edistämässä. Kirjastot edistävät vahvasti lasten ja nuorten harrastustoimintaa esimerkiksi järjestämällä tapahtumia, toteuttamalla kirjavinkkausta ja muuta lukemista edistävää toimintaa tai tarjoamalla tiloja toimintaan. Myös nuorisotoimi mainittiin osassa kuntia tärkeänä kulttuuriharrastustoimintaa järjestävänä toimijana. Muun muassa etsivän nuorisotyön kautta pyritään tavoittamaan nuoria ja tukemaan nuorten omaehtoista harrastustoimintaa.

Taiteen perusopetusta ja muuta taideopetusta tarjoavat taideoppilaitokset sekä kansalais- ja työväenopistot ovat etenkin pienemmissä kunnissa keskeisiä taide- ja kulttuuriharrastustoiminnan toteuttajia. Kunnissa toimivat lastenkulttuurikeskukset tai alueelliset lastenkulttuuriverkostot järjestävät monipuolista ohjelmaa lapsille ja nuoril-

le. Erilaiset taide- ja kulttuurialan yhdistykset ja yhteisöt tuottavat monissa kunnissa suuren osan myös lasten ja nuorten harrastustoiminnasta.

Kunnan yhteistyö yksityisten kulttuuritoimijoiden (esim. yhdistykset) kanssa voi olla palvelujen ostamista ja rahallista avustamista, mutta myös tilojen antamista käyttöön maksutta tai esimerkiksi yhteistä toiminnan kehittämistyötä. Osa vastaajista mainitsi, että kunnan avustustoiminnassa painotetaan lasten ja nuorten toimintaa tai että kunta antaa tiloja käyttöön ilmaiseksi lapsille ja nuorille suunnattuun toimintaan.

Toiminnan sisältönä vastauksista nousivat yleisimmin esiin taiteen perusopetus ja muu taideopetus. Lainmukaisen taiteen perusopetuksen rinnalla kunnissa järjestetään runsaasti erilaisia kerhoja, kursseja ja työpajoja. Muun muassa harrastamisen Suomen mallin puitteissa järjestetään paljon erilaista matalan kynnyksen kerho- ja harrastustoimintaa. Moni kunta järjestää toimintaa myös koulujen loma-aikoina. Kunnissa järjestetään erityisesti lapsille ja nuorille suunnattuja tapahtumia tai lapset ja nuoret huomioidaan laajemmalle yleisölle järjestettyjen tapahtumien ohjelmassa.

Lasten ja nuorten osallistumisen edistämiseksi sekä lasten ja nuorten tavoittamiseksi toimintaa viedään esimerkiksi koulujen ja varhaiskasvatuksen piiriin. Kouluissa ja varhaiskasvatuksessa järjestettävä toiminta voi olla hyvin moninaista: se voi tarkoittaa esimerkiksi esitys- tai taiteilijavierailuja, opetussuunnitelmaan kirjattuja kirjastokäyntejä, taidekasvattajan säännöllisesti vetämiä tunteja tai erilaista kerho- ja harrastustoimintaa. TEAviisarin tulosten mukaan hieman yli kolmessa neljästä (77 %) kunnasta on mahdollisuus harrastaa taidetta ja kulttuuria perusopetuksen yhteydessä järjestettävillä harrastustunneilla. Perusopetuksen yhteydessä tarjottavia harrastusmahdollisuuksia on hieman useammin kaupunkimaisissa kunnissa (85 %) kuin taajaan asutuissa (74 %) tai maaseutumaisissa (75 %) kunnissa. Sen sijaan varhaiskasvatuksen yhteydessä harrastustunteja oli tarjolla vähemmän, hieman yli puolessa (53 %) kaupunkimaisia kuntia ja alle puolessa taajaan asuttuja (42 %) ja maaseutumaisia (42 %) kuntia. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Kunnat pyrkivät edistämään lasten ja nuorten osallistumista ja osallisuutta myös erilaisten harrastuspassien ja kulttuurikorttien sekä toiminnan maksuttomuuden kautta. Harrastusmahdollisuuksista viestiminen ja niiden esittely on tärkeää. Lähes kaikissa (89 %) kaupunkimaisista kunnista, enemmistössä (77 %) taajaan asuttuja kuntia ja puolessa maaseutumaisista kunnista on käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla lapsille ja nuorille tarjotaan kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä (esim. alennetut liput, harrastuspassi, yläkoululaisten kulttuurikortti (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021). Kunnat pyrkivät myös esimerkiksi kyselyillä kartoittamaan lasten ja nuorten toiveita harrastusten suhteen. Nuoria osallistetaan suunnitteluun ja päätöksentekoon esimerkiksi nuorisovaltuuston kautta.

Enemmistössä kunnista lapsille ja nuorille toteutetaan toimintaa pohjaten kulttuurikasvatussuunnitelmaan, kulttuuriopetussuunnitelmaan, kulttuuripolkuun tai vastaavaan toiminnan malliin, jotka antavat suuntaviivoja taide- ja kulttuurikasvatuksen ja -toiminnan toteuttamiselle erityisesti osana perusopetusta ja varhaiskasvatusta. TEAviisarin tulosten mukaan noin kahdessa kolmesta (64 %) kaikista kunnista on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Kulttuurikasvatussuunnitelma on useammin käytös-

sä kaupunkimaisissa (88 %) ja taajaan asutuissa (78 %) kuin maaseutumaisissa (49 %) kunnissa. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Riittävät resurssit edistävät toiminnan toteuttamista. Muutamassa kunnassa työskentelee vastausten mukaan erityisesti lasten ja nuorten toiminnan koordinoinnista vastuussa oleva henkilö. Kouluttautuminen lasten ja nuorten toimintaan liittyvissä kysymyksissä edistää toimintaa ja sen suunnittelua. Joissakin kunnissa toimintaa on edistetty ja kehitetty hankkeiden kautta. Muutamassa vastauksessa mainittiin, että esimerkiksi kulttuurikasvatussuunnitelman toteuttamiseen tai lastenkulttuurin avustuksiin on oma kustannuspaikka talousarviossa. Yksi vastaaja kuitenkin totesi myös, että kunnalla ei ole myönnetty määrärahoja lasten ja nuorten harrastustoimintaan.

Lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoiminta osana harrastamisen Suomen mallia

Vuoden 2021 peruspalvelujen arviointikyselyssä selvitettiin lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa erityisesti osana harrastamisen Suomen mallia. Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Mallia pilotoitiin kaudella 1.1.–5.6.2021 yhteensä 117 kunnassa ympäri maata. Lukuvuonna 2021–2022 toiminta laajentui 235 kuntaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt hakemusten perusteella kunnille erityisavustusta mallin toteuttamiseen. Tavoitteena on juurruttaa Suomen malli pysyväksi toimintatavaksi kunnissa. (Ks. <https://harrastamisensuomenmalli.fi/>)

Neljä viidestä (81 %) peruspalvelukyselyyn vastanneesta kunnasta oli mukana harrastamisen Suomen mallissa. Kaupunkimaisista kunnista mukana oli 93 prosenttia, taajaan asutuista kunnista 88 prosenttia ja maaseutumaisista kunnista 73 prosenttia. (Taulukko 6.9.4.) Lähes kaikissa harrastamisen Suomen mallissa mukana olevissa kunnissa harrastustunneissa oli mukana taide- ja kulttuurisisältöjä. (Taulukko 6.9.5.)

Taulukko 6.9.4. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa?

	Kaupunkimaiset kunnat		Taajaan asutut kunnat		Maaseutumaiset kunnat		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Kyllä	42	93	44	88	91	73	177	81
Ei	2	4	4	8	27	22	33	15
En osaa sanoa	1	2	2	4	6	5	9	4
Yhteensä	45	100	50	100	124	100	219	100

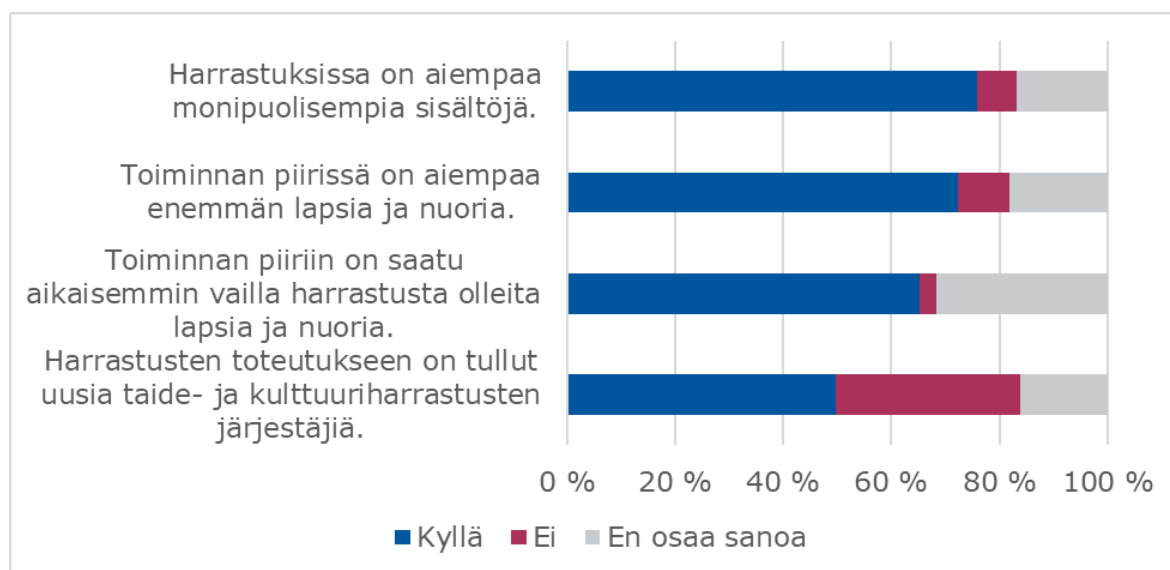
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Taulukko 6.9.5. Onko kunnan järjestämässä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä?

	Kaupunkimaiset kunnat		Taajaan asutut kunnat		Maaseutu- maiset kunnat		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Kyllä	40	95	35	81	80	89	155	89
Ei	0	0	3	7	5	6	8	5
En osaa sanoa	2	5	5	12	5	6	12	7
Yhteensä	42	100	43	100	90	100	175	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevilta ja taide- ja kulttuurisisältöisiä harrastustunteja tarjoavilta kunnilta (n=155) kysyttiin arvioita mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa. Kolme neljästä (76 %) vastaajasta arvioi, että harrastamisen Suomen mallin myötä kunnassa tarjottavissa taide- ja kulttuuriharrastuksissa on aiempaa monipuolisempia sisältöjä. Lähes yhtä moni (72 %) koki, että malli on tuonut harrastustoiminnan piiriin aiempaa enemmän lapsia ja nuoria. Selkeä enemmistö (65 %) kunnista arvioi, että harrastustoiminnan piiriin on saatu aikaisemmin vailla harrastusta olleita lapsia ja nuoria. Puolessa vastanneista kunnista harrastuksen toteutukseen on tullut mukaan uusia taide- ja kulttuuriharrastusten järjestäjiä. (Kuvio 6.9.2.)

Kuvio 6.9.2. Kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa, % (n=155).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kaikkiin kohtiin tuli runsaasti myös en osaa sanoa -vastauksia. Kunnissa harrastamisen Suomen mallia organisoidaan eri tavoin ja kunnan eri toimielimissä. Näin ollen kulttuuritoiminnasta vastaavat henkilöt eivät välttämättä ole mukana mallin toteuttamisessa tai tietoisia mallin toiminnasta kunnassa. Tiedon kulku esimerkiksi kunnan eri toimialojen välillä on todettu aikaisemmissa selvityksissä ongelmalliseksi (esim. Ruusuvirta ym. 2020, s. 67).

Puolet kunnista vastasi kokeneensa ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta. Kaupunkimaiset kunnat (60 %) vastasivat kokeneensa ongelmia hieman useammin kuin taajaan asutut (49 %) ja maaseutumaiset (47 %) kunnat.

Kunnilta kysyttiin avoimessa kysymyksessä tarkemmin, millaisia ongelmia he ovat kokeneet. Yhteensä 80 kuntaa kertoi tarkemmin ongelmista. Selkeästi useimmissa kunnissa (50/80) ongelmaksi mainittiin ohjaajien puute ja hankaluus saada ammattitaitoisia ohjaajia tai toimijoita tuottamaan toimintaa. Ohjaajia on erityisen vaikea saada koulupäivän aikana tai heti koulun päättymisen jälkeen tapahtuvaan toimintaan. Muutamat kunnat mainitsivat korvausten olevan liian pieniä suhteessa ammattilaisen tekemään työmäärään, jolloin kiinnostuneita tekijöitä on vaikea saada. Harrastamisen Suomen mallissa toimintaa tarjotaan osallistujille ilmaiseksi, jolloin kunnassa mahdollisesti vastaavaa toimintaa maksullisena järjestävä toimija ei välttämättä ole halukas harrastusta Suomen mallin puitteissa järjestämään.

Pienten taide- ja kulttuuritoimijoiden ei aina ole mahdollista vastata kuntien tarpeeseen ammattimaisesta ja jatkuvasta toiminnasta. Pienen toimijan laadun ja jatkuvuuden turvaaminen koettiin muutaman kunnan vastauksessa haasteelliseksi. Pienille toimijoille jo palvelujen hankintamenettely voi olla kohtuuttoman raskas prosessi, ja ongelmia saattaa nousta hyvinkin pienissä asioissa kuten laskutukseen liittyvissä käytännöissä.

Melko monessa kunnassa (30/80) ongelmaksi todettiin myös lasten ja nuorten vähäinen kiinnostus tarjontaa kohtaan ja muut osallistumista hankaloittavat asiat. Lasten ja nuorten tavoittaminen, kiinnostuksen herättäminen sekä motivointi osallistumaan koettiin joissain tapauksissa haastavaksi. Koululaisten sitoutuminen maksuttomaan toimintaan voi olla vähäistä. Varsinkin yläkoululaisille tarjotuilla kursseilla osallistujamäärä on vastausten mukaan saattanut jäädä pieneksi. Korona-aika on osaltaan vähentänyt osallistumista ja ylipäänsä mahdollisuuksia järjestää toimintaa. Lasten ja nuorten osallistumista harrastustoimintaan voivat hankaloittaa myös aikataulutukseen ja kuljetuksiin liittyvät kysymykset. Koulupäivistä voi olla esimerkiksi vaikea löytää aikaa, joka sopisi mahdollisimman monelle. Useampi vastaaja mainitsi erilaiset koulukuljetuksiin ja niiden aikataulutukseen liittyvät ongelmat, jotka estävät lasten ja nuorten osallistumista harrastustoimintaan.

Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?

Osana yhteiskunnan digitalisaatiota myös kuntien toiminnassa on omaksuttu erilaisia digitaalisia toimintamalleja. Muutaman viime vuoden aikana koronapandemia on monissa organisaatioissa lisännyt digitaalisten toimintamallien hyödyntämistä. Esimer-

kiksi etätyöskentely sekä osallistuminen etänä erilaisiin tilaisuuksiin ja tapahtumiin on lisääntynyt ja tullut luontevaksi osaksi toimintaa monilla toimialoilla. (Esim. Sutela & Pärnänen, 2021.)

Kunnilta kysyttiin peruspalvelujen arvioinnissa, millaisia digitaalisia palveluja ja toimintamuotoja kunnan kulttuuritoiminnassa on toteutettu vuonna 2021. Lisäksi kysyttiin kuntien kulttuuritoiminnasta vastaavien näkemyksiä digitaalisista toimintamuodoista ja niiden hyödyntämisen esteistä.

Vuonna 2021 erilaisia suoria taide- ja kulttuuritapahtumia verkossa oli toteuttanut hieman yli kaksi kolmesta (69 %) kyselyyn vastanneesta kunnasta. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi täysin verkossa tuotetut suorat tapahtumat tai fyysisen tapahtuman suoratoisto eli striimaus verkkoon reaaliaikaisesti. Lähes kaikissa kyselyyn vastanneista kaupunkimaisista kunnista (96 %) oli järjestetty suoria taide- ja kulttuuritapahtumia verkossa, taajaan asutuista kunnista kolmessa neljästä (76 %) ja maaseutumaisista kunnista yli puolessa (58 %). (Taulukko 6.10.1.)

Suorana toteutettua tekemistä ja opetusta verkossa oli toteutettu hieman yli puolessa kunnista (55 %). Suorana toteutettu tekeminen tai opetus voi sisältää esimerkiksi verkossa reaaliaikaisesti toteutettua kansalais- ja työväenopistotarjontaa, museoiden opastuksia tai työpajoja, taiteen perusopetuksen tai taidekasvatuksen ohjattuja tuokiota verkossa. Suorana toteutettua tekemistä ja opetusta oli järjestetty selkeästi useammassa kaupunkimaisessa kunnassa (87 %) kuin taajaan asutussa (52 %) tai maaseutumaisessa (44 %) kunnassa. Viidennes kaikista kuntavastaajista ei osannut sanoa, onko omassa kunnassa järjestetty suorana toteutettua tekemistä tai opetusta verkossa. (Taulukko 6.10.1.) Monissa kunnissa esimerkiksi kansalais- tai työväenopistojen tai taiteen perusopetuksen toiminta järjestetään varsinaisen kulttuuritoimen tai vastaavan ulkopuolella ja tietojen saaminen oman toimintayksikön ulkopuolelta on vastausten perusteella usein hankalaa.

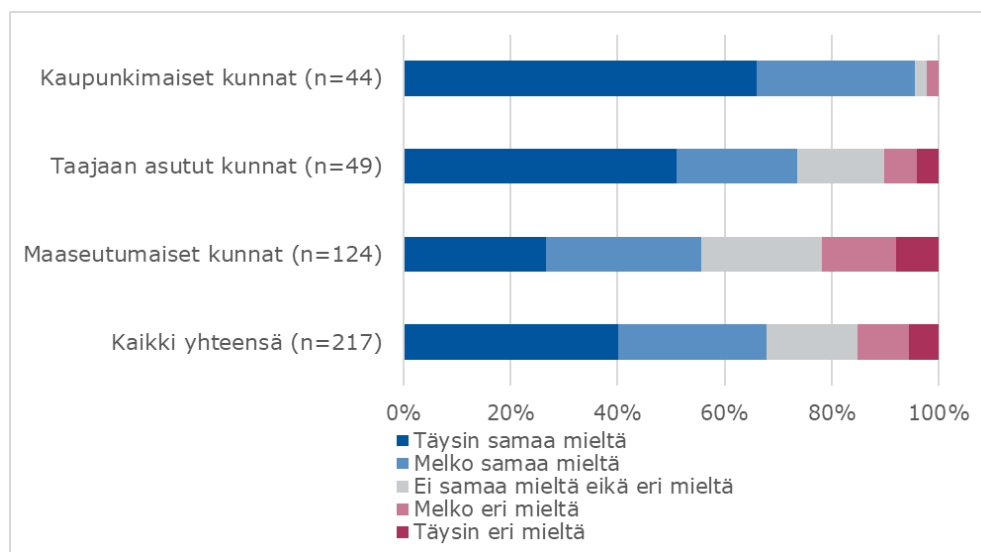
Kaksi kolmesta kyselyyn vastanneesta kunnasta jakoi taide- ja kulttuurisisältöisiä videotallenteita verkossa. Opetusmateriaalipaketteja oli verkkoon toteuttanut vajaa puolet (40 %) kunnista. Kolmasosassa kunnista oli tarjolla esimerkiksi verkkonäyteläyitä tai muita verkkotallenteita. Harvimminkin kunnat jakoivat verkossa audiotallenteita, joita oli jakanut 16 prosenttia kunnista. Selvästi alle puolessa kunnissa (39 %) oli tarjolla erilaisia mobiilipalveluina toteutettuja palveluja tai opastuksia, joissa kävijä kiertää tilassa tai paikassa itsenäisesti ja saa palvelun kautta lisätietoa aiheesta. (Taulukko 6.10.1.) Tämänäyttöiset palvelut liittyivät useimmiten lisätietojen antamiseen museonäyttelyistä sekä erilaisiin kunnan kulttuurinähtävyyksiä ja / tai paikallishistorian kohteita kiertäviin kävelyreitteihin.

Taulukko 6.10.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa								
Suorat taide- ja kulttuuritapahtumat verkossa	152	69	59	27	8	4	219	100
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa	119	55	54	25	7	20	218	100
Taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa								
Videotallenteet	166	77	38	18	13	6	217	100
Audiotallenteet	32	16	145	70	29	14	206	100
Näyttelyt	75	35	113	53	24	11	212	100
Opetusmateriaalit	85	40	71	34	55	26	211	100
Muut verkkotallenteet (esim. aineistojen avaaminen verkossa)	67	32	89	42	55	26	211	100
Mobiilipalveluina toteutettu omatoimitekeminen ja -opastukset	85	39	113	52	18	8	216	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.10.1. Koronapandemia vauhditti digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä kunnassamme.

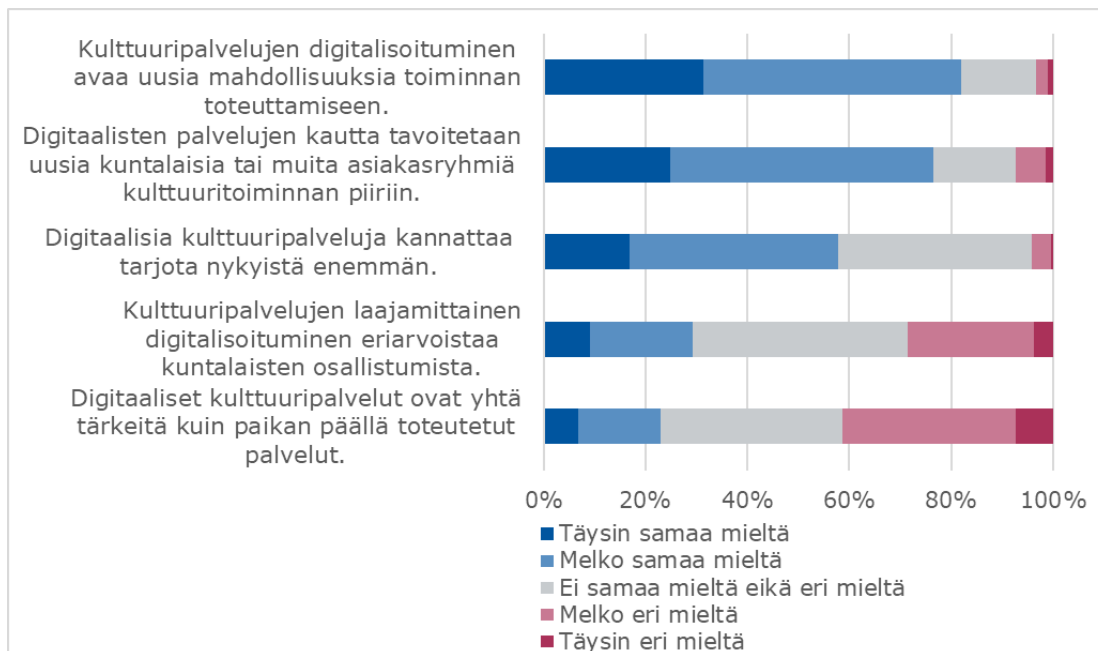
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kahdessa kolmesta (67 %) kyselyyn vastanneesta kunnasta koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. Kaupunkimaisista kunnista

lähes kaikki (95 %) olivat täysin tai melko samaa mieltä siitä, että koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten palvelujen kehittämistä; taajaan asutuista (73 %) ja maaseutumaisista (56 %) kunnista samoin koki hieman harvempi. (Kuvio 6.10.1.)

Valtaosa vastanneista kunnista (82 %) on täysin tai melko samaa mieltä siitä, että kulttuuripalvelujen digitalisoitumisen avaa uusia mahdollisuuksia kulttuuripalvelujen toteuttamiseen. Selkeä enemmistö kokee (77 %), että digitaalisten palvelujen kautta tavoitetaan uusia kuntalaisia tai muita asiakasryhmiä kulttuuritoiminnan piiriin. Kulttuuripalvelujen laajamittaisen digitalisoitumisen ei koettu eriarvoistavan kuntalaisten osallistumista: samaa mieltä väittämän kanssa oli 29 prosenttia kaikista vastaajista. Reilu puolet kunnista (58 %) oli vähintäänkin melko samaa mieltä siitä, että digitaalisia kulttuuripalveluja kannattaa tarjota nykyistä enemmän. Harva kuntavastaaja (23 %) koki kuitenkin digitaaliset kulttuuripalvelut yhtä tärkeinä kuin paikan päällä toteutetut kulttuuripalvelut. (Kuvio 6.10.2.) Avoimissa vastauksissa korostettiin aidon kohtaamisen tärkeyttä ja kulttuuripalvelujen ytimessä olevaa elämysten jakamista sekä yleisön ja esittäjien kohtaamista ja vuorovaikutusta. Avoimista vastauksista käy myös ilmi, että kuntalaisten mielenkiinto digitaalisia palveluja kohtaan on vähentynyt koronapandemian jatkuessa.

Kuvio 6.10.2. Kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=218).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kunnilta kysyttiin keskeisiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan valmiiksi annetusta listauksesta keskeiseksi näkemiään esteitä. Lisäksi oli mahdollista kertoa joku muu toimintaa estävä asia.

Keskeisimmiksi esteiksi digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kuntien kulttuuritoiminnassa nousivat henkilöstöressurssien vähäys, jonka koki esteeksi 88 prosenttia

vastaajista, ajan puute (67 %) sekä osaamisen tai taitojen puute (61 %). Kuntatyyppien välillä oli eroja siinä, kuinka vahvasti erilaiset esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä nousivat esiin. Henkilöstöressurssien vähyys ja ajan puute olivat yleisiä kaikenlaisissa kunnissa, mutta useimmin ne nousivat esiin taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa. Sen sijaan kuntatyyppien välillä ei ollut suurta eroa, kuinka suuri osuus vastanneista kunnista koki digitaalisen teknologian hyödyntämisen esteiksi osaamisen ja taitojen puutteen (n. 61 %) tai taloudellisten resurssien puutteen (n. 50 %). Järjestelmiin tai laitteisiin liittyviä puutteita oli hieman muita useammin taajaan asutussa tai maaseutumaisissa kunnissa, tekijänoikeuskysymyksiin liittyviä esteitä puolestaan selkeästi useammin kaupunkimaisissa kunnissa. Maaseutumaisissa kunnissa on hieman muita kuntia useammin puutetta yhteistyökumppaneista. (Taulukko. 6.10.2.)

Muita kuin valmiiksi listattuja esteitä digitaalisuuden hyödyntämiseen mainitsi yhteensä yhdeksän kuntaa. Muina esteinä mainittiin sisällön tuottajien puute, digitaalisuuden sopimattomuus kaikkiin taidemuotoihin sekä yhteistyön puute kunnan eri hallinnonalojen kesken. Digitaalisten toimintamallien kehittämistä voi estää myös tarve saada lipputuloja tapahtumista sekä palvelujen kohderyhmän (esim. ikäihmiset) osaamattomuus digitaalisten välineiden kanssa.

Taulukko 6.10.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

	Kaupunkimaiset kunnat (n=44)		Taajaan asutut kunnat (n=49)		Maaseutumaiset kunnat (n=125)		Yhteensä (n=218)	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Henkilöstöressurssien vähyys	35	80	43	88	114	91	192	88
Ajan puute	25	57	32	65	90	72	147	67
Osaamisen tai taitojen puute digitaalisen teknologian käytössä	27	61	29	59	77	62	133	61
Taloudellisten resurssien puute	23	52	25	51	60	48	108	50
Järjestelmiin tai laitteisiin liittyvät puutteet	16	36	21	43	57	46	94	43
Tekijänoikeuskysymykset	22	50	15	31	38	30	75	34
Yhteistyökumppaneiden puute	3	7	5	10	23	18	31	14
Yleinen haluttomuus digitaalisten teknologioiden käyttöön	5	11	2	4	12	10	19	9

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Avoimista vastauksista käy ilmi, että osaaminen digitaalisten toimintojen hyödyntämisessä ja ymmärrys digitaalisten palveluiden mahdollisuuksista vasta kehittyvät kunnissa. Myös lähtökohdat digitaalisten palveluiden kehittämiseen vaihtelevat suuresti. Osassa kuntia digitaalisten toimintojen kehittämiseen panostetaan esimerkiksi hanketoiminnan kautta, mutta kaikissa kunnissa digitaalisten palvelujen tuottamista ei huomioida lainkaan toiminnan resursoinnissa. Vaikka korona-aika on vauhdittanut

digitaalisten palvelujen kehittämistä, on toiminta monilta osin ollut pikemminkin korona-ajasta selviytymistä kuin suunnitelmallista kehitystyötä.

Kolmannes (33 %) kyselyyn vastanneista kunnista on kuullut asukkaiden toiveita ja mielipiteitä digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämisessä. Kaupunkimaisista kunnista asukkaita on kuullut puolet (50 %), taajaan asutuista kunnista 39 prosenttia ja maaseutumaisista kunnista neljännes (26 %). Lähes viidennes (19 %) kaikista vastaajista ei osannut sanoa, onko asukkaiden toiveita ja mielipiteitä kuultu digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämisessä.

Arviointiryhmä

Erikoistutkija Minna Ruusuvirta, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore, p
uhelin +358 50 326 8014, minna.ruusuvirta@cupore.fi

Tutkija Vappu Renko, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore,
puhelin +358 50 566 0360, vappu.renko@cupore.fi

Kulttuuriasiainneuvos Kirsi Kaunisharju, opetus- ja kulttuuriministeriö,
kirsi.kaunisharju@gov.fi

Kulttuuriasiainneuvos Esa Pirnes, opetus- ja kulttuuriministeriö,
esa.pirnes@gov.fi

Tietolähteet

HE 195/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntien kulttuuritoiminnasta.

Ruusuvirta, M. & Renko, V. (2022). Kuntien kulttuuritoiminnan tietoperustan kehittäminen: Kultti-hankkeen esiselvitys. Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore. Cuporen työpapereita 17. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/cuporen_tyopapereita_17_kultti_esiselvitys.pdf

Ruusuvirta, M., Renko, V. & Luonila, M. (2020). Kuntien kulttuuritoiminnan nykytila ja kehittämistarpeet. Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore. Cuporen työpapereita 12. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/kuntien_kulttuuritoiminnan_nykytila_ja_kehittamistarpeet.pdf

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous [verkkojulkaisu]. ISSN=2343-4147. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 29.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/kta/>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vaerak/tau.html>

Sutela, H. & Pärnänen, A. (2021). Koronakriisin vaikutus palkansaajien työoloihin. Työpapereita 1/2021. Helsinki: Tilastokeskus.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2021). Kulttuurin TEAviisari. Saantitapa: https://teaviisari.fi/teaviisari/content/file/367/Kulttuurin_perustaulukot_2021

Valtiovarainministeriö (2022). Taloudellinen katsaus. Kevät 2022. Talousnäköymät Valtiovarainministeriön julkaisu ja 2022:31. Helsinki: Valtiovarainministeriö.

Kuvat ja taulukot

Kuviot

Kuvio 6.6.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Kuvio 6.6.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Kuvio 6.9.1. Kunnissa järjestetyt kulttuuritapahtumat tapahtumatyypeittäin vuonna 2021 (n=217).

Kuvio 6.9.2. Kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa, % (n=155).

Kuvio 6.10.1. Koronapandemia vauhditti digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä kunnassamme.

Kuvio 6.10.2. Kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=218).

Taulukot

Taulukko 6.3.1. Vastaajakuntien jakautuminen kuntatyypeittäin.

Taulukko 6.3.2. Vastaajakuntien jakautuminen AVI-alueittain.

Taulukko 6.3.3. Koronapandemian vaikutukset kuntien kulttuuritoiminnan toteuttamiseen vuonna 2021.

Taulukko 6.4.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Taulukko 6.4.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Taulukko 6.4.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikääntyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.6. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.7. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.6.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Manner-Suomen kunnissa 2018 ja 2020.

Taulukko 6.6.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

Taulukko 6.6.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätök-

seen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Taulukko 6.7.1. Yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuodet kuntatyypiltään erilaisissa kunnissa vuonna 2020.

Taulukko 6.8.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Taulukko 6.8.2. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Taulukko 6.9.1. Arvio eri kuntatyypeissä järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021.

Taulukko 6.9.2. Taide- ja kulttuuritarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Kunnat, joiden järjestämissä tapahtumissa ollut mainittua tarjontaa.

Taulukko 6.9.3. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Kunnat, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Taulukko 6.9.4. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa?

Taulukko 6.9.5. Onko kunnan järjestämissä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä?

Taulukko 6.10.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa.

Taulukko 6.10.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

**Kulttuuripalvelut
Etelä-Suomen
aluehallintovirasto**

Sisällys – Kulttuuripalvelut

Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	50
Johdanto	51
Toimintaympäristö	52
Tiivistelmä.....	54
Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?.....	55
Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain.....	56
Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista	58
Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta	58
Kulttuuritapahtumien kustannukset.....	59
Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?	60
Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?.....	61
Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus	61
Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus	62
Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa	62
Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?.....	63
Kulttuuritapahtumat.....	63
Lasten ja nuorten harrastustoiminta	66
Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?.....	69
Arviointiryhmä	72
Tietolähteet	72
Kuvat ja taulukot.....	73

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Etelä-Suomen AVI-alueen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 0–94 euroa/asukas. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä.
- Yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Etelä-Suomen AVI-alueen kunnissa oli 0,5 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 32 prosentissa alueen kunnista.
- Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Etelä-Suomen AVI-alueella useimmin kulttuurialan ylempi tai alempi korkeakoulututkinto (51 % kunnista).
- Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Useimmiten Etelä-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita ja kulttuuriperintöaiheista sisältöä.
- Etelä-Suomen AVI-alueen kunnissa kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä hieman useammin (76 %) kuin koko maassa keskimäärin (64 %).
- Harrastamisen Suomen mallin arvioidaan Etelä-Suomen kunnissa vaikuttaneen erityisesti taide- ja kulttuuriharrastussisältöjen monipuolistumiseen.
- 76 prosentissa kyselyyn vastanneista Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. Keskeisin este digitaalisen teknologian hyödyntämisessä alueen kunnissa on henkilöstöresurssien vähyys, enemmistössä kuntia myös ajan, osaamisen tai taitojen sekä taloudellisten resurssien puute.

Toimenpide-ehdotukset

- Kulttuuritoiminnan järjestämiseen varataan kunnissa riittävästi taloudellisia ja henkilöstöresursseja. Kunnat hyödyntävät kulttuuritoiminnan järjestämisessä saatavilla olevia asiantuntijapalveluja.
- Selvitetään mahdollisuutta kerätä tietoa kulttuuritapahtumien taloudesta osana Valtiokonttorin kuntien taloustietojen keruuta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Taiteen edistämiskeskus tuottavat kunnille osaamisen tukea toteuttaa kuntien kulttuuritoimintaa koskevaa lakia: opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustus kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtävään ja Taiteen edistämiskeskuksen asiantuntijapalvelut. Selvitetään mahdollisuuksia tukea kuntia digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ja yhteistyöverkostojen muodostamisessa kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Johdanto

Lähitulevaisuuden näkymät

Kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisen toimintaympäristö lähitulevaisuudessa on monin tavoin muutoksessa. Vastuu sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisestä siirtyy uusille hyvinvointialueille, jolloin sivistyspalvelujen asema osana kunnan palvelujen kokonaisuutta korostuu. Samaan aikaan monen kunnan taloudellinen tilanne on vaikea. Koronapandemia vaikuttaa edelleen kuntien kulttuuritoiminnan järjestämiseen. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) ja museolaki (314/2019) on juuri uudistettu ja uusi laki esittävistä taiteista tulee voimaan lähitulevaisuudessa. Lakiuudistukset sekä kulttuurin kasvava rooli osana alueellista ja paikallista kehittämistä korostavat tarvetta tiedolle kuntien kulttuuritoiminnasta.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueeseen kuuluvat Etelä-Karjalan, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen ja Uudenmaan maakunnat, joissa lähitulevaisuuden näkymät kulttuuritoiminnan järjestämisessä ovat osin vaihtelevat. Etelä-Karjalalla ja Uudellamaalla on erillinen kulttuuristrategia, jossa kuvataan toiminnan tulevaisuuden tavoitteita.

Etelä-Suomessa on toteutettu ja parhaillaan meneillään myös useita opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamia kehittämishankkeita. Espoon kaupunki koordinoi opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa Kulttuuria yhteistuumien -valtakunnallista kehittämistehtävää. Kehittämistehtävän tavoitteena on lisätä kuntien välistä yhteistyötä, vahvistaa kulttuurialan työntekijöiden osaamista ja levittää tietoa hyvistä käytännöistä. Alueellisia kehittämistehtäviä ovat: Elo ja iloa Kaakkois-Suomeen (Kaakkois-Suomen amk); Edellytysten luominen taiteelliselle työlle ja toiminnalle (Kaakon taide) sekä Uudenmaan Kulttuuri kylässä (Porvoon kaupunki).

Etelä-Suomeen keskittyy suuri määrä kulttuuripalveluja ja kunnallista kulttuuritoimintaa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun suurten kaupunkien, Helsingin, Espoon ja Vantaan kulttuuritoiminnan tulevaisuutta visioivissa dokumenteissa taiteella ja kulttuurilla nähdään keskeinen rooli hyvässä elämässä, yhteisön voimavarana ja kaupungin kehittämisessä. Monessa alueen maakunnassa kulttuuri kytkeytyy lähitulevaisuudessa etenkin matkailun kehittämiseen. Etelä-Karjalassa Euroopan kulttuuripääkaupunkivaun synnyttämä Saimaa-ilmiö tiivistä eri alueiden ja alojen yhteistyötä kulttuuriin perustuvassa aluekehittämisessä. Saimaan alueen matkailua kehitetään ylimaakunnallisessa yhteistyössä. Saimaa-sopimuksella perustettu Lake Saimaa ry tähtää Saimaan alueen nostamiseen Suomen kolmen merkittävimmän matkailualueen joukkoon Lapin ja pääkaupunkiseudun rinnalle. Päijät-Hämeessä Lahteen avautuu uusi visuaalisten taiteiden museo Malva. Suomen ensimmäisen erä- ja luontokulttuurimuseon sijaintipaikaksi on valittu Imatra. (Nieminen ja Repo, 2021.)

Tapahtumatoiminta avautuu laajasti koronarajoitusten jälkeen. Kymenlaaksossa Kotkaan on rakenteilla Kantasataman tapahtumakeskus, joka valmistuu kesällä 2023.

Toimintaympäristö

Kunnilla on vastuu järjestää kulttuuritoimintaa, jolla tuetaan paikallista kulttuuritoimintaa ja toimijoita. Yleisen kulttuuritoiminnan sisällöstä ja toteuttamistavasta päättää kunta. Kunta voi tuottaa yleisen kulttuuritoiminnan palvelut itse tai yhteistyössä kolmannen tai yksityisen sektorin kanssa.

Kolmessa neljästä Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista on sovittu, mikä hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena. Osuus on sama kuin koko maassa keskimäärin (76 %). Alueen maakunnissa toimintaa koordinoivasta hallinnonalasta sopineiden kuntien osuus vaihteli Kanta-Hämeen 60 prosentista Päijät-Hämeen sataan prosenttiin. (Taulukko 6.4.1.1.).

Taulukko 6.4.1.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Uusimaa	7	27	19	73	26	100
Kanta-Häme	4	40	6	60	10	100
Päijät-Häme	0	0	9	100	9	100
Kymenlaakso	2	29	5	71	7	100
Etelä-Karjala	2	25	6	75	8	100
Etelä-Suomen AVI	15	25	45	75	60	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Kaksi kolmesta Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista on nimennyt henkilön, joka vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta. Osuus on hieman pienempi kuin koko maassa keskimäärin (70 %). Useimmin henkilön ovat nimenneet Etelä-Karjalan kunnat (88 %) ja harvimminkin Uudenmaan kunnat (56 %). (Taulukko 6.4.1.2.)

Taulukko 6.4.1.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Uusimaa	11	44	14	56	25	100
Kanta-Häme	4	40	6	60	10	100
Päijät-Häme	3	33	6	67	9	100
Kymenlaakso	2	29	5	71	7	100
Etelä-Karjala	1	12	7	88	8	100
Etelä-Suomen AVI	21	36	38	64	59	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Valtaosassa (88 %) Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi. Koko maassa vastaava osuus on 82 prosenttia. Etelä-Karjalassa kaikki kunnat ovat määritelleet erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoimintaan. Muissa alueen maakunnissa lasten ja nuorten toimintaan resursseja määritelleiden kuntien osuus vaihteli 80 ja 89 prosentin välillä. (Taulukko 6.4.1.3.)

Taulukko 6.4.1.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Uusimaa	3	12	23	88	26	100
Kanta-Häme	2	20	8	80	10	100
Päijät-Häme	1	11	8	89	9	100
Kymenlaakso	1	17	5	83	6	100
Etelä-Karjala	0	0	8	100	8	100
Etelä-Suomen AVI	7	12	52	88	59	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista noin 60 prosentissa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoimintaan. Osuus on lähes vastaava kuin koko maassa keskimäärin (63 %). Maakunnittain työikäisten kulttuuritoimintaan resursseja määritelleiden kuntien osuus vaihtelee 50 prosentista (Etelä-Karjala, Kymenlaakso ja Kanta-Häme) 78 prosenttiin (Päijät-Häme). (Taulukko 6.4.1.4.)

Taulukko 6.4.1.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Uusimaa	9	35	17	65	26	100
Kanta-Häme	5	50	5	50	10	100
Päijät-Häme	2	22	7	78	9	100
Kymenlaakso	3	50	3	50	6	100
Etelä-Karjala	4	50	4	50	8	100
Etelä-Suomen AVI	23	39	36	61	59	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Ikääntyneiden kulttuuritoimintaan on määritellyt erityisiä resursseja kolme neljästä (76 %) Etelä-Suomen kunnasta. Koko maassa vastaava osuus on 71 prosenttia. Etelä-Suomen alueen maakunnissa resursseja ikääntyneiden toimintaan määritelleiden kuntien osuus vaihteli 62 prosentista (Etelä-Karjala) 89 prosenttiin (Päijät-Häme). (Taulukko 6.4.1.5.)

Taulukko 6.4.1.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikääntyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Uusimaa	6	23	20	77	26	100
Kanta-Häme	3	30	7	70	10	100
Päijät-Häme	1	11	8	89	9	100
Kymenlaakso	1	17	5	83	6	100
Etelä-Karjala	3	38	5	62	8	100
Etelä-Suomen AVI	14	24	45	76	59	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Hieman yli puolet Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista on määritellyt erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmiä huomioon ottavaan kulttuuritoimintaan. Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin (45 %). Suurimmillaan vähemmistö- ja erityisryhmien toimintaan resursseja määritelleiden kuntien osuus on alueen maakunnista Uudellamaalla (69 %). (Taulukko 6.4.1.6.)

Taulukko 6.4.1.6 Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Uusimaa	8	31	18	69	26	100
Kanta-Häme	5	50	5	50	10	100
Päijät-Häme	5	56	4	44	9	100
Kymenlaakso	3	50	3	50	6	100
Etelä-Karjala	6	75	2	25	8	100
Etelä-Suomen AVI	27	46	32	54	59	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Tiivistelmä

Peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi koskee kuntien kulttuuripalvelujen osalta palvelujen saatavuutta ja resursseja. Saatavuudella tarkoitetaan sitä, millaisia kulttuuripalveluja kunnassa on tarjolla. Resursseilla tarkoitetaan kunnan kustannuksia, henkilöstöresursseja sekä osaamista ja yhteistyötä kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Arviointiaineistona käytetään Tilastokeskuksen kuntataloustilastoa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttaman Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021 -tiedonkeruun tuloksia (TEAviisari) sekä Manner-Suomen kulttuurivastaaville kohdennettua

kyselyä, johon vastasi 76 prosenttia (222 kuntaa) Manner-Suomen kunnista. Etelä-Suomen AVI-alueen 62 kunnasta kyselyyn vastasi 44 kuntaa (71 %).

Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Useimmiten Etelä-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita ja kulttuuriperintöaiheista sisältöä.

Kolmessa neljästä (76 %) Etelä-Suomen AVI-alueen kunnasta on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin (64 %). Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevista alueen kunnista hieman yli 70 prosenttia arvioi, että mallin myötä taide- ja kulttuuriharrastuksissa on aiempaa monipuolisempia sisältöjä. Ongelmana harrastustoiminnan järjestämisessä monissa kunnissa on ohjaajien puute.

Koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä kolmessa neljästä (76 %) kyselyyn vastanneessa Etelä-Suomen AVI-alueen kunnassa. Keskeisin este digitaalisen teknologian hyödyntämisessä alueen kuntien kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresurssien vähyys, enemmistössä kuntia myös ajan puute, osaamisen tai taitojen puute sekä taloudellisten resurssien puute.

Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä. Vuonna 2020 kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 32 prosentissa Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista.

Enemmistö Etelä-Suomen kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteuttamisessa eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Useimmiten käytettiin alueellisen vastuumuseon palveluja, joita hyödynsi 77 prosenttia alueen kunnista.

Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?

Kulttuuripalvelujen järjestämistä rahoitetaan kunnissa pääasiassa valtionosuuksilla, verotuloilla sekä palveluista saatavilla toimintatuotoilla. Kuntien kulttuuritoiminnan taloutta tilastoidaan osana kuntatalouden tiedonkeruuta. Tiedonkeruuta on toteuttanut Tilastokeskus, mutta tilastovuodesta 2021 alkaen kunnat ja kuntayhtymät raportoivat vuosittaiset taloustietonsa Valtiokonttorille.

Tässä arvioinnissa tarkastellaan vuoden 2020 kustannustietoja, jotka olivat tätä toteutettaessa tuoreimmat saatavilla olevat. Arvioinnissa tarkastellaan yleisen kulttuuritoiminnan (kustannusluokka ”muu kulttuuritoiminta”), museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan, musiikkitoiminnan sekä taiteen perusopetuksen kustannuksia. Ne muodostavat kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten kokonaisuuden yhdessä kirjastotoiminnan kanssa, jota tarkastellaan tässä arvioinnissa erikseen.

Arvioinnissa tarkastellaan nettokustannuksia, jotka saadaan, kun toiminnan kustannuksista vähennetään toiminnan tuotot. Nettokustannukset kuvaavat siten kuntien toteutunutta rahoitusosuutta. Samalla on tärkeä muistaa, että kuntien kulttuuripalvelujen vaihtelevat järjestämistavat vaikuttavat myös kustannuksiin: kustannuksista ei voi suoraan päätellä esimerkiksi kuntien kulttuuritoiminnan laajuutta tai toiminnallista tehokkuutta.

Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain

Vuonna 2020 kulttuuritoiminnan kustannukset Manner-Suomen kunnissa vaihtelivat huomattavasti. Vaihteluväliä selittävät esimerkiksi kuntien hanketoiminta sekä kuntien erot kustannusten kirjaustavoissa: joissakin kunnissa ei kirjattu lainkaan kustannuksia tarkasteltuihin kulttuuritoiminnan tehtäväluokkiin.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Etelä-Suomen AVI-alueen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 0–94 euroa/asukas. Museo- ja näyttelytoiminnan asukaskohtaiset kustannukset vaihtelivat välillä 0–122 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan välillä 0–61 euroa/asukas, musiikkitoiminnan välillä -1–52 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen välillä 0–76 euroa/asukas.

67 prosenttia Etelä-Suomen asukkaista asui kunnassa, jossa yleisen kulttuuritoiminnan asukaskohtainen nettokustannus vuonna 2020 oli 16 euroa tai enemmän. Koko Manner-Suomessa vastaava osuus oli 49 prosenttia. (Taulukko 6.6.1.1.)

Etelä-Suomen AVI-alueen kunnissa yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannusten keskiarvo oli 16 euroa/asukas, museo- ja näyttelytoiminnan 15 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan 5 euroa/asukas, musiikkitoiminnan 4 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen 11 euroa/asukas.

Etelä-Suomen AVI-alueen kuntien museo- ja näyttelytoiminnan kustannusten keskiarvo oli huomattavasti kaikkia Manner-Suomen kuntia korkeampi. Myös teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan, musiikkitoiminnan ja yleisen kulttuuritoiminnan kustannukset olivat hieman korkeampia kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa. Taiteen perusopetuksen asukaskohtaisten kustannusten keskiarvo Etelä-Suomen AVI-alueen kunnissa ja kaikissa Manner-Suomen kunnissa oli lähes vastaava. (Taulukko 6.6.1.2.)

Taulukko 6.6.1.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Etelä-Suomen ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset, €/asukas	Kuntia Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista	Kuntia Manner-Suomen kunnista	Asukasmäärä Etelä-Suomen AVI-alueen asukasmäärästä	Asukasmäärä Manner-Suomen asukasmäärästä
- 2,9 €*	8 %	11 %	1 %	3 %
3 - 5,9 €	15 %	13 %	7 %	8 %
6 - 15,9 €	44 %	43 %	24 %	41 %
16 € -	34 %	33 %	67 %	49 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Lkm.	62	294	2 368 759	5 505 284

* Sisältää myös kunnat, joista tieto puuttuu tai pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä.

Kustannusten tulkinnessa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Taulukko 6.6.1.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

	Yleinen kulttuuritoiminta ^a	Museo- ja näyttelytoiminta ^b	Teatteri-, tanssi- ja sirkustointo ^c	Musiikki-toiminta ^d	Taiteen perusopetus ^e
Etelä-Suomen AVI (n=62)	16,1	14,8	5,4	4,2	11,2
Itä-Suomen AVI (n=44)	15,2	8,6	3,2	3,8	11,3
Lapin AVI (n=21)	23,2	11,2	5,8	1,9	10,3
Lounais-Suomen AVI (n=44)	11,7	8	1,6	2,4	10,5
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=85)	12,6	6,3	3	3,4	12,4
Pohjois-Suomen AVI (n=38)	17	4,4	2,4	1,2	11,8
Manner-Suomi (n=294)	14,9	8,8	3,4	3,1	11,5

Keskiarvot on laskettu asukaskohtaisista nettokustannuksista. Kustannusten tulkinassa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

^a Sisältää muun kunnan järjestämän kulttuuritoiminnan, jonka tarkoituksena on kulttuuriharrastusten ja -palvelujen tarjonta ja tukeminen. Kustannukset sisältävät myös yleiseen kulttuuritoimeen luettavan henkilöstön palkkauksesta sekä kulttuurikeskusten toiminnasta aiheutuvat menot ja tulot sekä kulttuuritapahtumille sekä kulttuuritoiminnalle myönnettyt avustukset lukuun ottamatta museo-, teatteri- ja orkesteritoimintaan luettavia avustuksia.

^b Sisältää kunnan järjestämän museo- ja näyttelytoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös kunnan tähän toimintaan myöntämät avustukset yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille. Näyttelytoimintaan luetaan kuuluvaksi taidenäyttelyt sekä yleisemmin kulttuurialaan kuuluvat näyttelyt.

^c Sisältää kunnan järjestämän teatteri-, tanssi- ja sirkustointominnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille kunnan näihin toimintoihin antamat avustukset.

^d Sisältää kunnan järjestämän musiikkitoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää mm. orkesteri- ja bänditoiminnan, oopperatoiminnan, kuorot, esitysten järjestämisen sekä yhteisöille, yhdistyksille ja muusikoille kunnan tähän toimintaan antamat avustukset.

^e Sisältää taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) mukaisen toiminnan. Tällaista on esimerkiksi musiikkioppilaitoksissa annettava taiteen perusopetus, muissa taidekouluissa (kuvataide, sanataide, esittävät taiteet, käsityö) annettava taiteen perusopetus. Myös taiteen perusopetus, joka on toteutettu osana perusopetuslain (628/1998) edellytykset täyttävää koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, ilmoitetaan tässä tehtäväluokassa.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista

Kunnat erittelevät avustusmenonsa kuntatalouden tiedonkeruuseen. Vuonna 2020 Etelä-Suomen AVI-alueen kuntien kirjaamat avustukset tarkastelluille kulttuuritoiminnan osa-alueille olivat yhteensä 81,5 miljoonaa euroa. Ne muodostivat 60 prosenttia kaikista Manner-Suomen kuntien kirjaamista avustuksista (135 m€).

Etelä-Suomen AVI-alueella avustukset yleiseen kulttuuritoimintaan olivat 48,9 miljoonaa euroa, museo- ja näyttelytoimintaan 9,1 miljoonaa euroa, teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan 8,7 miljoonaa euroa, musiikkitoimintaan 6,9 miljoonaa euroa sekä taiteen perusopetukseen 7,9 miljoonaa euroa.

Ilmoitetut avustussummat vaihtelivat kunnittain huomattavasti. Tarkastelluilla kulttuuritoiminnan osa-alueilla kuntien ilmoittamat avustukset Etelä-Suomessa olivat pienimmillään nolla euroa. Suurimmillaan AVI-alueen kuntakohtainen avustussumma oli yleisessä kulttuuritoiminnassa, jossa Helsingin kaupungin kirjaamat avustukset olivat 44 miljoonaa euroa. Helsinki kirjasi tarkastelluilla osa-alueilla avustuksia lähinnä yksinomaan yleiseen kulttuuritoimintaan. Tämä vaikuttaa huomattavasti avustusten kokonaissummaan: Helsingin kirjaama yleisen kulttuuritoiminnan avustussumma muodostaa kaksi kolmasosaa kaikista yleiseen kulttuuritoimintaan kirjatusta avustuksista Manner-Suomessa.

Avustusten osuus kuntien kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista Etelä-Suomen AVI-alueen kunnissa oli pienimmillään nolla ja suurimmillaan 35 prosenttia. Avustusten osuus kertoo osaltaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämistavoista: siitä, kuinka paljon kunnat tuottavat palveluja itse ja kuinka paljon ne avustavat yksityisiä toimijoita.

Etelä-Suomen kuntien avustusten tarkastelu suhteessa kulttuuritoiminnan nettokustannuksiin toiminnan osa-alueittain osoittaa, että useimmiten avustusten kautta tuetaan yleistä kulttuuritoimintaa, jossa avustukset muodostivat puolet (54 %) kuntien nettokustannuksista; osuudessa on huomioitava Helsingin kirjaama huomattava avustussumma. Teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnassa avustusten osuus kuntien nettokustannuksista Etelä-Suomessa oli 37 prosenttia, taiteen perusopetuksessa 28 prosenttia, musiikkitoiminnassa 21 prosenttia ja museo- ja näyttelytoiminnassa 15 prosenttia.

Avustussummien tulkinnassa on otettava huomioon puuttuvat tiedot sekä avustusten vaihtelevat kirjaamistavat kunnissa. Vaikuttaa siltä, että yleinen kulttuuritoiminta on joissakin tapauksissa ns. kaatoluokka, johon saatetaan kirjata tosiasiasa muihin kulttuuritoiminnan osa-alueisiin kohdentuvia avustuksia.

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta

Vuonna 2020 yleisen kulttuuritoiminnan osuus Etelä-Suomen AVI-alueen kuntien käyttötaloudesta oli 0,5 prosenttia ja museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan osuus 0,7 prosenttia. Osuudet olivat lähes samat kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa (0,4 % ja 0,7 %).

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta Etelä-Suomessa on pysynyt viime vuodet tasaisen matalana. Vuonna 2018 toimintakulujen osuus käyttötalouden toi-

mintakuluista Etelä-Suomessa oli yleisen kulttuuritoiminnan sekä museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan kohdalla sama kuin vuonna 2020.

Kulttuuritapahtumien kustannukset

Kuntatalouden tiedonkeruussa ei nykyisellään eritellä kulttuuritapahtumien kustannuksia. Niistä ei siten ole saatavilla kaikki kunnat kattavaa tilastotietoa. Selvitimme kuitenkin tämän arvioinnin yhteydessä kuntien mahdollisuuksia kerätä erillistä tietoa kuntien tilinpäätöstietoihin sisältyvistä kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista.

Tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia seurataan 86 prosentissa ja tuottoja 81 prosentissa kysymykseen vastanneista Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista. Kattavimmin seurataan kulttuuritapahtumille jaettuja avustuksia (88 % kunnista). (Taulukko 6.6.1.3.)

Enemmistö kyselyyn vastanneista Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista pitää tärkeänä saada eriteltyä tietoa kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista. 69 prosenttia pitää tätä varsin tai erittäin tärkeänä. Osuus on sama kuin koko Manner-Suomessa. (Kuvio 6.6.1.1.)

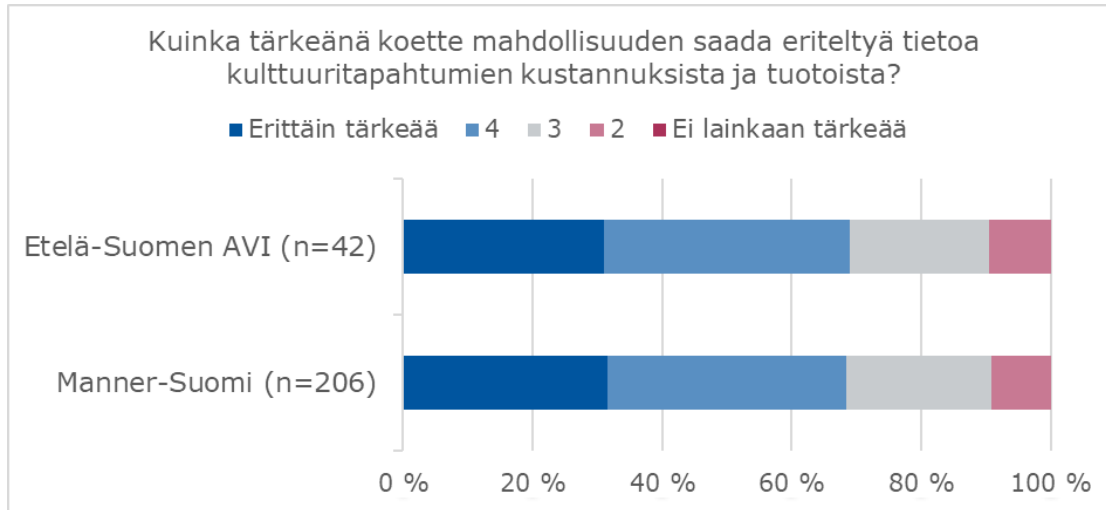
Kulttuuritapahtumien kustannusten ja tuottojen esiin saannin helppous kuntien tilinpäätöksistä kuitenkin vaihtelee. Kaikista kysymykseen vastanneista Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista 43 prosenttia piti tietojen esiin saamista varsin tai hyvin helppona, 20 prosenttia taas varsin vaikeana. 38 prosenttia vastanneista kunnista asettui vaihtoehtojen välimaastoon. Tietojen esiin saamista pidettiin Etelä-Suomessa varsin tai hyvin helppona hieman harvemmin kuin koko Manner-Suomessa (50 %). (Kuvio 6.6.1.2.)

Taulukko 6.6.1.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Seurataan kokonaisuudessaan tai joiltakin osin	Kulttuuritapahtumien käyttökustannukset	Kulttuuritapahtumien käyttötuotot	Kulttuuritapahtumille jaetut avustukset
Etelä-Suomen AVI (n=42)	86 %	81 %	88 %
Itä-Suomen AVI (n=34)	85 %	82 %	89 %
Lapin AVI (n=14)	79 %	64 %	86 %
Lounais-Suomen AVI (n=32)	78 %	84 %	81 %
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=63)	75 %	74 %	89 %
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	88 %	88 %	91 %
Manner-Suomi (n=216/217)	81 %	80 %	88 %

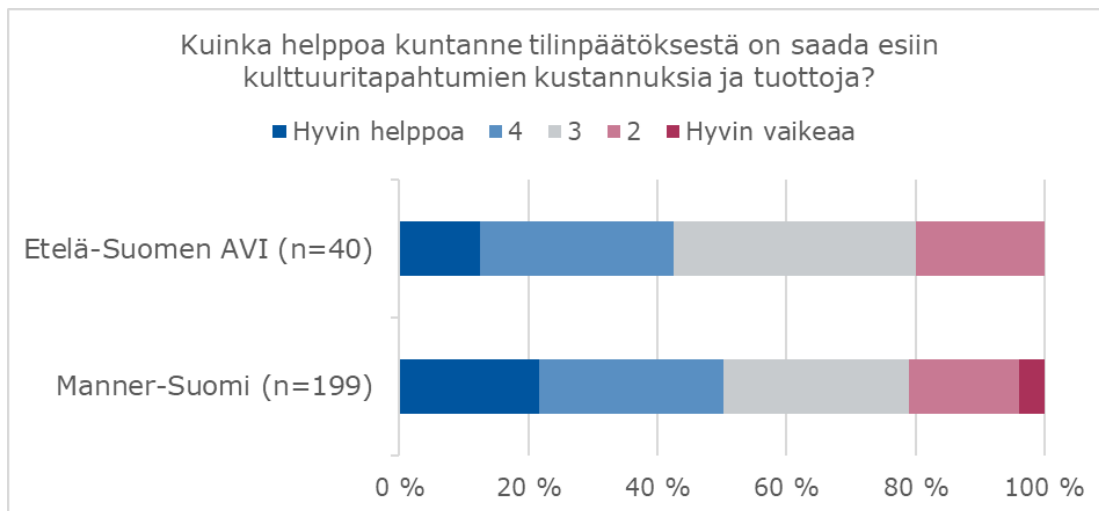
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.1.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.1.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?

Kulttuurin TEAviisarin mukaan yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Etelä-Suomen AVI-alueella oli 0,5 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Koko maassa keskiluku oli 0,9 henkilötyövuotta. Henkilötyövuosiin on laskettu yhteen johtavan viranhaltijan ja muun henkilöstön työpanos. Tiedot eivät koske taide- ja kulttuurilaitosten, taiteen perusopetuksen, vapaan sivistystyön tai kirjastojen henkilökuntaa. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

TEAviisarin mukaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken

työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 32 prosentissa Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista. Osuus oli korkeampi kuin koko maassa (22 %) tai yhdelläkään muulla AVI-alueella. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Monessa asukasluvultaan pienessä kunnassa kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön toimenkuvaan on yhdistetty myös lukuisia muita tehtäväalueita. Tällöin kulttuuritoiminnan hoitamiseen voi jäädä niukasti aikaa.

Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?

Lain kuntien kulttuuritoiminnasta mukaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisessä tulee olla riittävää ja monipuolista asiantuntijaosaamista.

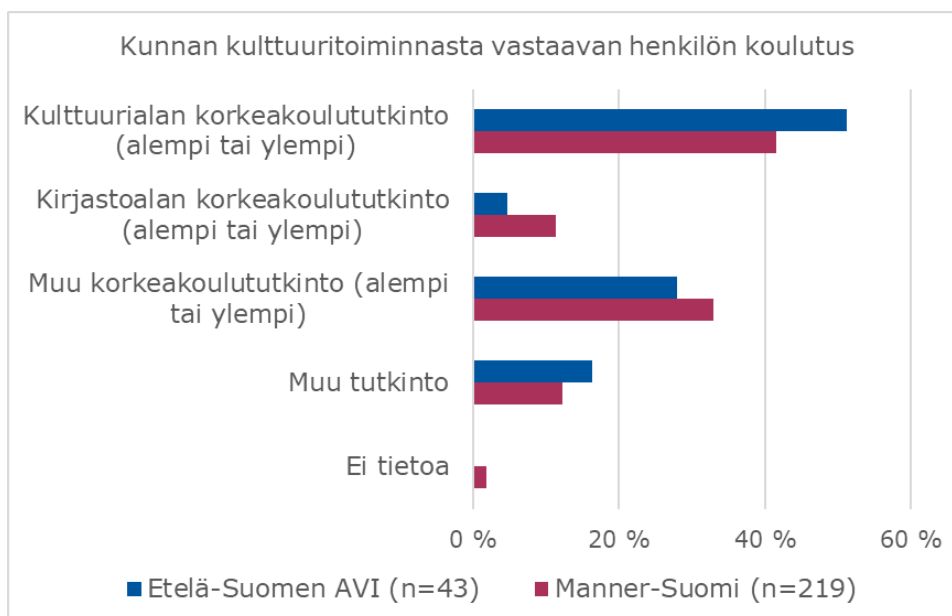
Tässä arvioinnissa tarkastellaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutusta sekä kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Lisäksi tarkastellaan eri tahojen tarjoamien asiantuntijapalvelujen hyödyntämistä kunnan kulttuuripalvelujen toteuttamisessa.

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Etelä-Suomen AVI-alueella useimmin kulttuurialan ylempi tai alempi korkeakoulututkinto (51 % kunnista). 28 prosentilla kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavista henkilöistä on muu korkeakoulututkinto, 16 prosentilla muu tutkinto ja viidellä prosentilla kirjastoalan tutkinto.

Etelä-Suomen AVI-alueen kunnissa kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on kulttuurialan korkeakoulututkinto hieman useammin kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa (42 %). (Kuvio 6.8.1.1.)

Kuvio 6.8.1.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus

Kyselyssä Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaavia pyydettiin arvioimaan kunnan kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Arviot vaihtelivat huomattavasti.

Etelä-Suomen AVI-alueella yleisimmät arviot olivat nolla henkilötyöpäivää (6 kuntaa), viisi henkilötyöpäivää (5 kuntaa) ja kaksi henkilötyöpäivää (4 kuntaa). Kaikki Manner-Suomen vastaajakunnat arvioivat yleisimmin, ettei täydennyskoulutusta annettu (22 % kunnista) tai että täydennyskoulutusta annettiin yksi henkilötyöpäivä (10 % kunnista) tai kaksi henkilötyöpäivää (15 % kunnista).

Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa

Enemmistö Etelä-Suomen kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteuttamisessa eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Useimmiten käytettiin alueellisen vastuumuseon palveluja, joita hyödynsi 77 prosenttia alueen kunnista. Osuus oli korkeampi kuin koko Manner-Suomessa (69 %).

Etelä-Suomessa Taiteen edistämiskeskuksen palveluja on hyödyntänyt 55 prosenttia, Museoviraston palveluja 52 prosenttia ja kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaisen kehittämistehtävän palveluja 50 prosenttia kysymykseen vastanneista kunnista. 30 prosenttia on hyödyntänyt muiden asiantuntijatahojen palveluja. (Taulukko 6.8.1.1.)

Taulukko 6.8.1.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Asiantuntijatahon palveluja hyödyn- täneet kunnat	Etelä- Suomen AVI, lkm.	Etelä- Suomen AVI, % ^a	Manner- Suomi, lkm.	Manner- Suomi, % ^b
Alueellinen vastuumuseo	34	77 %	152	69 %
Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukainen kehittämistehtävä	22	50 %	102	46 %
Museovirasto	23	52 %	100	45 %
Taiteen edistämiskeskus	24	55 %	96	44 %
Muu asiantuntijataho	13	30 %	59	27 %

^a Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=44.

^b Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=220.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Alueellisista vastuumuseoista säädetään vuonna 2019 voimaan tullessa uudessa Museolaissa (314/2019). Alueellisten vastuumuseoiden tehtävänä on toimialueellaan toimia kulttuuriperinnön, kulttuuriympäristön sekä taiteen ja visuaalisen kulttuuri-perinnön asiantuntijana, edistää toimialansa yhteistyötä sekä tiedon tallentamista ja digitaalista saatavuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrää alueellisen vastuumuseon toimialueen museon ylläpitäjän hakemuksen perusteella.

Alueellisten vastuumuseoiden palveluja hyödynnettiin kysytyistä tahoista Etelä-Suomessa useimmin (77 % kunnista). Etelä-Suomessa alueellisten vastuumuseoiden asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyi 29 kunnan kohdalla kulttuuriperintöön/-ympäristöön ja 18 kunnan kohdalla taiteeseen ja visuaaliseen kulttuuriperintöön.

Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaiset kehittämistehtävät ovat opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksen saaneita hankkeita, joiden tavoitteena on edistää kulttuuritoimintalain (166/2019) tavoitteiden ja tehtävien toteuttamista. Kehittämistehtävät voivat olla valtakunnallisia tai alueellisia. Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtäviä on toteutettu vuodesta 2021.

Valtakunnallisen tai alueellisen kehittämistehtävän asiantuntijapalveluja on hyödyntänyt puolet (50 %) kysymykseen vastanneista Etelä-Suomen kunnista. Näistä 18 kuntaa on hyödyntänyt valtakunnallista ja 15 alueellista kehittämistehtävää. Vuonna 2021 alueellisia kehittämistehtäviä toteutettiin Etelä-Suomen AVI-alueen maakunnista Etelä-Karjalassa, Kymenlaaksossa ja Uudellamaalla.

Museovirasto on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto kulttuuriperinnön suojelua ja maan yleistä museotointa varten. Museovirasto voi osallistua asiantuntijaviranomaisena esimerkiksi maankäytön suunnitteluun antamalla lausuntoja kulttuuriympäristön huomioon ottamisesta ja käymällä neuvotteluja kuntien, rakennuttajien ja maankäytön suunnittelijoiden kanssa.

Museoviraston asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt puolet (52 %) Etelä-Suomen kunnista. Palvelujen hyödyntäminen on liittynyt esimerkiksi asiantuntija-apuun rakennussuojelussa ja museopalvelujen kehittämisessä.

Taiteen edistämiskeskus (Taike) on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto, jolla on aluetoimipisteitä. Taike on taiteen edistämistä varten, ja sen tehtävänä on myös kulttuurin edistäminen siltä osin kuin se ei kuulu muun viranomaisen tehtävään. Taike voi esimerkiksi edistää valtakunnallisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteutumista, tukea kuntien kulttuuritoimintaa edistävien verkostojen toimintaa, edistää kuntien ja muiden kulttuuritoimijoiden välistä yhteistyötä sekä tarjota tukea ja asiantuntijapalveluja kunnille kulttuuritoiminnan kehittämiseksi.

Taiken asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt 55 prosenttia Etelä-Suomen kunnista. Taiken asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyi esimerkiksi avustuksiin ja tietopalveluun.

Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?

Kuntien kulttuuripalveluista tarkastellaan kulttuuripalvelujen tarjontaa sekä lasten ja nuorten harrastustoimintaa, erityisesti osana harrastamisen Suomen mallin toteutusta. Vuonna 2021 koronaviruspandemia vaikeutti suuresti tapahtumien ja harrastustoiminnan järjestämistä.

Kulttuuritapahtumat

Kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien määrästä ei ole olemassa kattavaa tietoa. Kulttuuritapahtumiksi määriteltävien tapahtumien rajaus ja tapahtumien moninai-

suus vaikeuttavat niiden tilastointia. Peruspalvelukyselyssä kulttuuritapahtuma määriteltiin tarkoittamaan sellaista yleisötapahtumaa tai -tilaisuutta, jonka sisältö perustuu pääosin taiteeseen tai kulttuuriin. Kulttuuritapahtumiin ei kuitenkaan luettu mukaan taide- ja kulttuurilaitosten, kirjastojen, kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten sekä taideoppilaitosten normaaliin kausiohjelmaan sisältyviä esityksiä, näyttelyjä, konsertteja tai kurssi- ja opetustoimintaa.

Kysymys tapahtumien määrästä osoittautui monelle kunnalle vaikeaksi vastata. Tiedon keräämiseen ja saamiseen liittyvien vaikeuksien ytimessä ovat kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien moninaisuus ja kulttuuritapahtuman määritelmän monitulkintaisuus. Varsinkin isoimmissa kaupungeissa tarkkojen tapahtumatietojen kokoaminen yhteen on vaikeaa. Silti lähes kaikki kyselyyn vastanneet kunnat antoivat ainakin jonkinlaisia arvioita järjestettyjen tapahtumien määrästä.

Tapahtumien lukumäärätietoja antaneissa 43 Etelä-Suomen AVI-alueen kunnassa järjestettiin lähes 13 000 kulttuuritapahtumaa vuoden 2021 aikana. Näistä valtaosan muodostaa Espoon kaupungin tapahtumatoiminta: Espoossa järjestettiin vuonna 2021 yhteensä noin 10 500 tapahtumaa. Kaikista alueen tapahtumista hieman alle puolet oli kuntien itse pääjärjestäjänä järjestämiä tapahtumia ja reilu puolet kuntien avustamia tapahtumia. (Taulukko 6.9.1.1.)

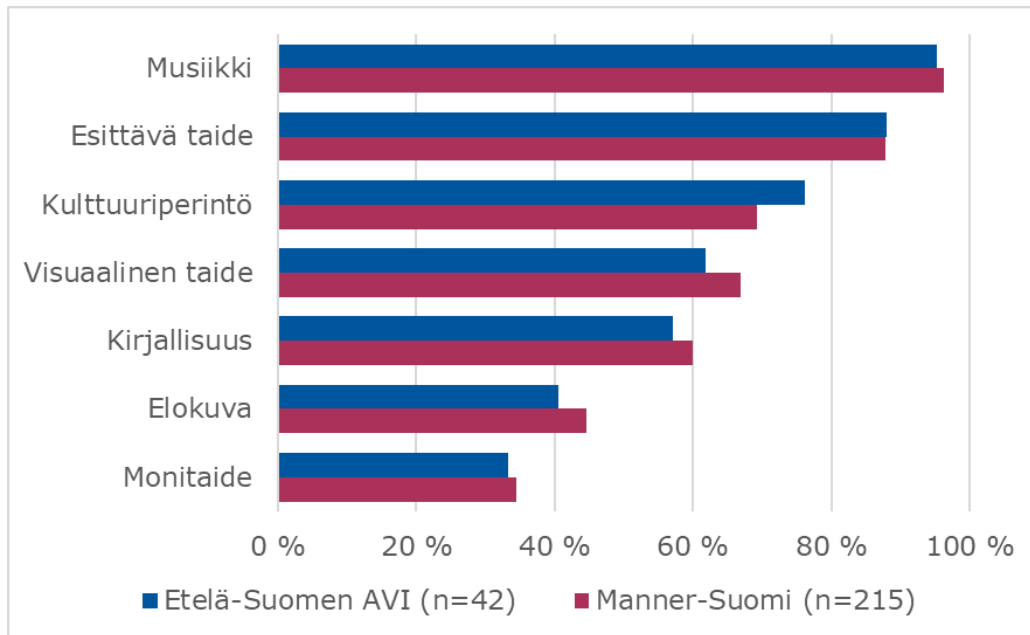
Taulukko 6.9.1.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kunnan itse pääjärjestä- jänä järjestä- mät tapahtu- mat		Kunnan avus- tam tamat tapah- tum at		Tapahtumat yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI (n=43)	6 186	48	6 642	52	12 828	100
Itä-Suomen AVI (n=35)	978	71	400	29	1 378	100
Lapin AVI (n=14)	850	87	129	13	979	100
Lounais-Suomen AVI (n=31)	2 318	54	1 971	46	4 289	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=62)	1 717	63	1 012	37	2 729	100
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	524	60	348	40	872	100
Yhteensä (n=217)	12 573	54	10 502	46	23 075	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

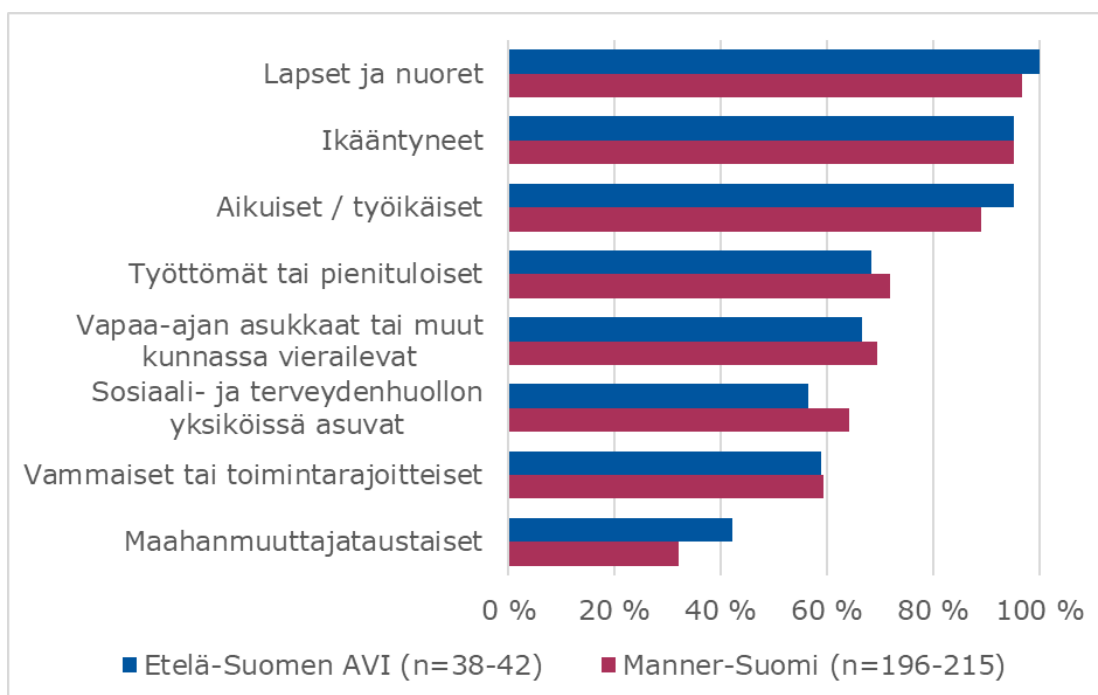
Etelä-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämät tapahtumat sisälsivät melko monipuolisesti erilaista taide- ja kulttuuritarjontaa. Lähes kaikissa kyselyyn vastanneiden alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia ja esittäviä taiteita (teatteri, tanssi, sirkus, ooppera). Kulttuuriperintöön liittyviä tapahtumia oli Etelä-Suomen kunnissa tarjolla hieman keskimääräistä enemmän. (Kuvio 6.9.1.1.)

Kuvio 6.9.1.1. Tarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Osuus kunnista, joissa ollut mainittua tarjontaa.

Esittävä taide kattaa teatterin, tanssin, sirkuksen ja oopperan. Monitaide tarkoittaa useita eri taiteenaloja yhdistävää toimintaa. Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.9.1.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Kunnat, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kunnilta kysyttiin myös, huomioivatko ne erilaisia väestöryhmiä kulttuuritapahtumien järjestämisessä esimerkiksi kohdentamalla tapahtumia tietyille väestöryhmälle tai edistämällä muuten ryhmän osallistumismahdollisuuksia tapahtumiin. Lähes kaikki vastaajakunnat huomioivat kulttuuritapahtumien järjestämisessä lapset ja nuoret sekä ikääntyneet. Etelä-Suomen AVI-alueella kunnat huomioivat tapahtumien järjestämisessä työikäisen aikuisväestön sekä maahanmuuttajataustaiset kuntalaiset hieman keskimääräistä useammin. Sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä asuvat huomioidaan tapahtumien järjestämisessä alueen kunnissa keskimääräistä harvemmin. Korona-aika on monessa kunnassa vaikeuttanut tapahtumatoiminnan järjestämistä muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä. (Kuvio 6.9.1.2.)

Lasten ja nuorten harrastustoiminta

Kunnilta kysyttiin avoimella kysymyksellä keskeisiä tapoja toteuttaa ja edistää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa. Yhteensä 42 Etelä-Suomen AVI-alueen kuntaa avasi vastauksessa erilaisia tapoja harrastustoiminnan toteuttamiseen ja edistämiseen. Vastauksissa kunnat kertoivat toiminnan sisällöistä, toimijoista sekä tavoista edistää ja toteuttaa toimintaa.

Etelä-Suomen kunnat mainitsivat toiminnan sisältönä useimmin taiteen perusopetuksen sekä erilaiset matalan kynnyksen harrastekerhot. Yksityisten toimijoiden avustaminen ja tukeminen on monissa alueen kunnissa tärkeä keino edistää lasten ja nuorten harrastustoimintaa. Lasten ja nuorten osallistumisen edistämiseksi sekä lasten ja nuorten tavoittamiseksi toimintaa viedään esimerkiksi koulujen ja varhaiskasvatuksen piiriin. TEAvisarin tulosten mukaan 72 prosentissa Etelä-Suomen AVI-alueen kuntia on mahdollisuus harrastaa taidetta ja kulttuuria perusopetuksen yhteydessä järjestettävillä harrastustunneilla. Varhaiskasvatuksen yhteydessä harrastustunteja oli hieman yli puolessa (54 %) alueen kunnista. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Useimmissa kunnissa lapsille ja nuorille toteutetaan toimintaa pohjaten kulttuurikasvatussuunnitelmaan, kulttuuriopetussuunnitelmaan, kulttuuripolkuun tai vastaavaan toiminnan malliin, jotka antavat suuntaviivoja taide- ja kulttuurikasvatuksen ja -toiminnan toteuttamiselle erityisesti osana perusopetusta ja varhaiskasvatusta. TEAvisarin tulosten mukaan noin kolmessa neljästä (76 %) Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Etelä-Suomessa kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä useammin kuin koko maassa keskimäärin (64 %). (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Kunnat pyrkivät edistämään lasten ja nuorten osallistumista ja osallisuutta myös erilaisten harrastuspassien ja kulttuurikorttien sekä toiminnan maksuttomuuden kautta. Harrastusmahdollisuuksista viestiminen ja niiden esittely on tärkeää. Kahdessa kolmesta (65 %) Etelä-Suomen alueen kunnista on käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla lapsille ja nuorille tarjotaan kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä (esim. alennetut liput, harrastuspassi, yläkoululaisten kulttuurikortti.) (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoiminta osana harrastamisen Suomen mallia

Kyselyssä Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville selvitettiin lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa erityisesti osana harrastamisen Suomen mallia (ks. <https://harrastamisensuomenmalli.fi/>).

Neljä viidestä (82 %) peruspalvelukyselyyn vastanneesta Etelä-Suomen AVI-alueen kunnasta on mukana harrastamisen Suomen mallissa. (Taulukko 6.9.1.2.) Lähes kaikissa harrastamisen Suomen mallissa mukana olevissa alueen kunnissa harrastustunneissa on mukana taide- ja kulttuurisisältöjä. (Taulukko 6.9.1.3.)

Taulukko 6.9.1.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	36	82	6	14	2	5	44	100
Itä-Suomen AVI	25	71	9	26	1	3	35	100
Lapin AVI	11	79	3	21	0	0	14	100
Lounais-Suomen AVI	25	78	3	9	4	13	32	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	54	86	7	11	2	3	63	100
Pohjois-Suomen AVI	26	84	5	16	0	0	31	100
Yhteensä	177	81	33	15	9	4	219	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Taulukko 6.9.1.3. Onko kunnan järjestämässä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

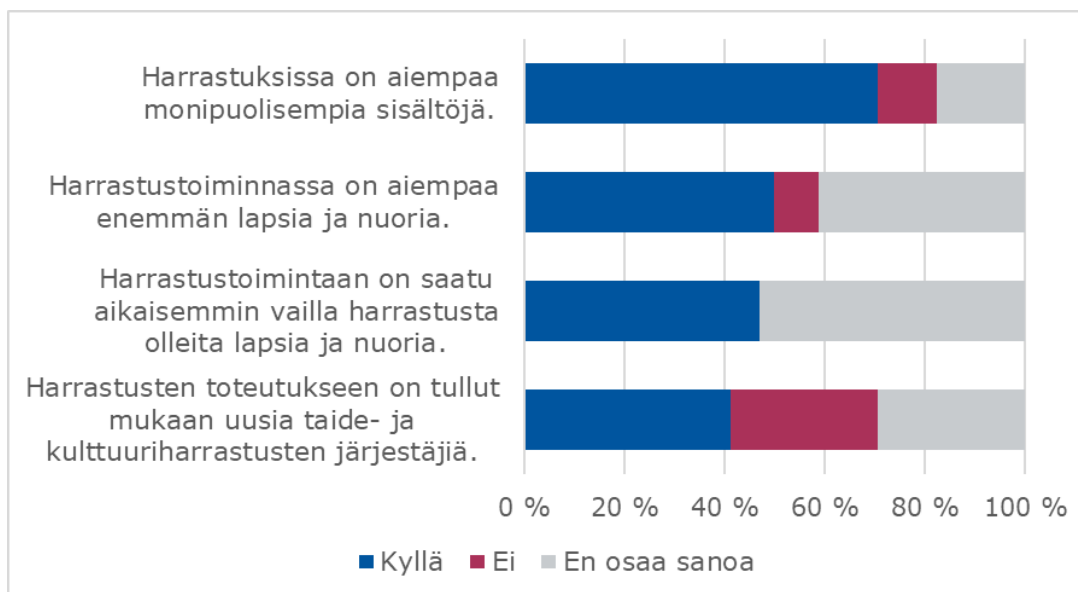
	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	33	92	1	3	2	6	36	100
Itä-Suomen AVI	24	96	0	0	1	4	25	100
Lapin AVI	10	91	1	9	0	0	11	100
Lounais-Suomen AVI	19	76	2	8	4	16	25	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	48	91	3	6	2	4	53	100
Pohjois-Suomen AVI	21	84	1	4	3	12	25	100
Yhteensä	155	89	8	5	12	7	175	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevilta ja taide- ja kulttuurisisältöisiä harrastustunteja tarjoavilta kunnilta kysyttiin arvioita mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa. Hieman yli 70 prosenttia vastaajista arvioi, että harrastamisen Suomen mallin myötä kunnassa tarjottavissa taide- ja kulttuuriharrastuksissa on aiempaa monipuolisempia sisältöjä. Noin puolet alueen kunnista koki, että mallin on tuonut harrastustoiminnan piiriin aiempaa enemmän lapsia ja nuoria (50 %) ja että harrastustoiminnan piiriin on saatu aikaisemmin vailla harrastusta olleita lapsia ja nuoria (47 %). Alle puolessa vastanneista alueen kunnista arvioitiin, että harrastuksen toteutukseen on tullut mukaan uusia taide- ja kulttuuriharrastusten järjestäjiä. (Kuvio 6.9.1.3.)

Kaikkiin kohtiin tuli runsaasti myös en osaa sanoa -vastauksia. Kunnissa harrastamisen Suomen mallia organisoidaan eri tavoin ja kunnan eri toimielimissä. Näin olleen kulttuuritoiminnasta vastaavat henkilöt eivät välttämättä ole mukana mallin toteuttamisessa tai tietoisia mallin toiminnasta kunnassa. Tiedon kulku esimerkiksi kunnan eri toimialojen välillä on todettu aikaisemmissa selvityksissä ongelmalliseksi (esim. Ruusuvirta ym. 2020, s. 67).

Kuvio 6.9.1.3. Etelä-Suomen AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=34).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Hieman alle puolet (47 %) Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista vastasi kokeneensa ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta (kuviot 6.9.1.4.). Keskeisimpiä ongelmia koko Manner-Suomen alueella ovat ohjaajien puute sekä lasten ja nuorten vähäinen kiinnostus tarjontaa kohtaan. Myös esimerkiksi kuljetuksiin ja aikatauluihin liittyvät kysymykset hankaloittavat lasten ja nuorten osallistumista harrastustoimintaan monissa kunnissa. Korona-aika on osaltaan vähentänyt osallistumista ja ylipäänsä mahdollisuuksia järjestää toimintaa.

Taulukko 6.9.1.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta? Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	16	47	8	24	10	29	34	100
Itä-Suomen AVI	13	57	5	22	5	22	23	100
Lapin AVI	10	100	0	0	0	0	10	100
Lounais-Suomen AVI	6	32	6	32	7	37	19	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	27	57	12	26	8	17	47	100
Pohjois-Suomen AVI	6	29	10	48	5	24	21	100
Yhteensä	78	51	41	27	35	23	154	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?

Kunnilta kysyttiin kunnan kulttuuritoiminnassa toteutetuista digitaalisista palveluista ja toimintamuodoista. Lisäksi kysyttiin kuntien kulttuuritoiminnasta vastaavien näkemyksiä digitaalisista toimintamuodoista ja niiden hyödyntämisen esteistä.

Vuonna 2021 erilaisia suoria taide- ja kulttuuritapahtumia verkossa toteutettiin lähes kaikissa Etelä-Suomen AVI-alueen kyselyyn vastanneissa kunnissa. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi täysin verkossa tuotetut suorat tapahtumat tai fyysisen tapahtuman suoratoisto eli striimaus verkkoon reaaliaikaisesti. Suorana toteutettua tekemistä ja opetusta verkossa toteutettiin hieman yli puolessa alueen kunnista (53 %). Suorana toteutettu tekeminen tai opetus voi sisältää esimerkiksi verkossa reaaliaikaisesti toteutettua kansalais- ja työväenopistotarjontaa, museoiden opastuksia tai työpajoja, taiteen perusopetuksen tai taidekasvatuksen ohjattuja tuokiota verkossa. (Taulukko 6.10.1.1.)

Valtaosa (86 %) Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista jakoi taide- ja kulttuurisisältöisiä videotallenteita verkossa. Opetusmateriaalipaketteja ja erilaisia verkkonäyttelyjä oli verkkoon toteuttanut vajaa puolet (42 %) kunnista. Yli puolessa alueen kunnissa (53 %) oli tarjolla erilaisia mobiilipalveluina toteutettuja palveluja tai opastuksia, joissa kävijä kiertää tilassa tai paikassa itsenäisesti ja saa palvelun kautta lisätietoa aiheesta. (Taulukko 6.10.1.1.) Osuus on selkeästi suurempi kuin koko maassa keskimäärin (39 %). Kohdat, joissa kysyttiin suorana toteutettua tekemistä tai opetusta verkossa sekä opetusmateriaalien jakamista verkossa, saivat melko runsaasti en osaa sanoa -vastauksia. Monissa kunnissa esimerkiksi kansalais- tai työväenopistojen tai taiteen perusopetuksen toiminta järjestetään varsinaisen kulttuuritoimen tai vastaavan ulkopuolella ja tietojen saaminen oman toimintayksikön ulkopuolelta on vastausten perusteella usein hankalaa.

Taulukko 6.10.1.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Etelä-Suomen AVI-alueen kunnissa.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa								
Suorat taide- ja kulttuuri-tapahtumat verkossa	39	91	3	7	1	2	43	100
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa	23	53	10	23	10	23	43	100
Taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa								
Videotallenteet	37	86	4	9	2	5	43	100
Audiotallenteet	9	21	28	65	6	14	43	100
Näyttelyt	18	42	19	44	6	14	43	100
Opetusmateriaalit	18	42	13	30	12	28	43	100
Muut verkkotallenteet (esim. aineistojen avaaminen verkossa)	17	40	14	33	12	28	43	100
Mobiilipalveluina toteutettu omatoimitekeminen ja -opastukset	23	53	14	33	6	14	43	100

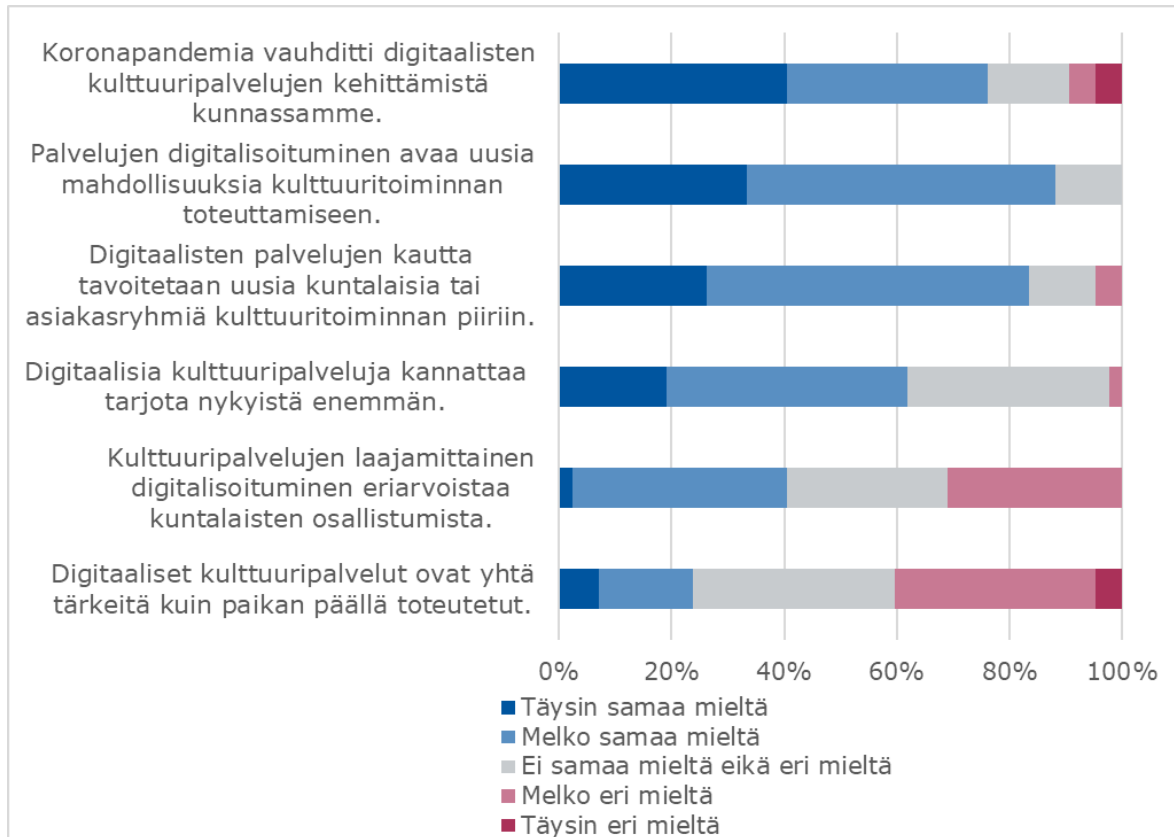
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Valtaosa vastanneista Etelä-Suomen kunnista on täysin tai melko samaa mieltä siitä, että kulttuuripalvelujen digitalisoituminen avaa uusia mahdollisuuksia kulttuuripalvelujen toteuttamiseen (88 %) ja että digitaalisten palvelujen kautta tavoitetaan uusia kuntalaisia tai muita asiakasryhmiä kulttuuritoiminnan piiriin (83 %). Etelä-Suomen kunnista keskimääräistä useampi (40 %) kuitenkin kokee, että kulttuuripalvelujen laajamittainen digitalisoituminen saattaa eriarvoistaa kuntalaisten osallistumista.

Selkeä enemmistö kunnista (62 %) on vähintäänkin melko samaa mieltä siitä, että digitaalisia kulttuuripalveluja kannattaa tarjota nykyistä enemmän. Harva kuntavastaaja Etelä-Suomessa tai koko maassa kokee kuitenkaan digitaaliset kulttuuripalvelut yhtä tärkeinä kuin paikan päällä toteutetut kulttuuripalvelut. Kolme neljästä (76 %) kyselyyn vastanneesta alueen kunnasta näki, että koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä kunnassa. (Kuvio 6.10.1.1.)

Etelä-Suomen AVI-alueen kunnista vajaa puolet (42 %) on kuullut asukkaiden toiveita ja mielipiteitä digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämisessä. Osuus on hieman suurempi kuin kaikkien Manner-Suomen kuntavastaajien osalta (33 %).

Kuvio 6.10.1.1. Etelä-Suomen AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=42).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kunnilta kysyttiin keskeisiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan valmiiksi annetusta listauksesta keskeiseksi näkemiään esteitä. Lisäksi oli mahdollista kertoa joku muu toimintaa estävä asia.

Keskeisimmäksi esteeksi digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kulttuuritoiminnassa Etelä-Suomen alueen kunnissa koettiin henkilöstöresurssien vähyys (84 %). Enemmistössä alueen kuntia digitaalisen teknologian hyödyntämistä estää myös ajan puute (65 %), osaamisen tai taitojen puute (65 %) sekä taloudellisten resurssien puute (60 %). Lähes puolessa kunnissa esteitä luovat järjestelmiin ja laitteisiin liittyvät puutteet (44 %). Tekijänoikeuskysymykset estävät digitaalisen teknologian hyödyntämistä kolmanneksessa (37 %) Etelä-Suomen AVI-alueen kuntia ja yhteistyökumppaneiden puute yhdeksässä prosentissa kuntia. Hyvin harvassa alueen kunnassa (5 %) on yleistä haluttomuutta digitaalisen teknologian käyttöön. (Taulukko 6.10.1.2.)

Taulukko 6.10.1.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

	Etelä-Suomen AVI (n=43)		Manner-Suomi (n=218)	
	Lkm.	%	Lkm.	%
Henkilöstöresurssien vähyys	36	84	192	88
Ajan puute	28	65	147	67
Osaamisen tai taitojen puute digitaalisen teknologian käytössä	28	65	133	61
Taloudellisten resurssien puute	26	60	108	50
Järjestelmiin tai laitteisiin liittyvät puutteet	19	44	94	43
Tekijänoikeuskysymykset	16	37	75	34
Yhteistyökumppaneiden puute	4	9	31	14
Yleinen haluttomuus digitaalisten teknologioiden käyttöön	2	5	19	9

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Arviointiryhmä

Erikoistutkija Minna Ruusuvirta, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore, puhelin +358 50 326 8014, minna.ruusuvirta@cupore.fi

Tutkija Vappu Renko, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore, puhelin +358 50 566 0360, vappu.renko@cupore.fi

Kulttuuriasianneuvos Kirsi Kaunisharju, opetus- ja kulttuuriministeriö, kirsi.kaunisharju@gov.fi

Kulttuuriasianneuvos Esa Pirnes, opetus- ja kulttuuriministeriö, esa.pirnes@gov.fi

Tietolähteet

Nieminen, J. & Repo, J. (toim.) (2021). Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2021. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:56. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Ruusuvirta, M., Renko, V. & Luonila, M. (2020). Kuntien kulttuuritoiminnan nykytila ja kehittämistarpeet. Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore. Cuporen työpapereita 12. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/kuntien_kulttuuritoiminnan_nykytila_ja_kehittamistarpeet.pdf

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous [verkkojulkaisu]. ISSN=2343-4147. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 29.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/kta/>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379.

Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vae-rak/tau.html>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021). Kulttuurin TEAviisari. Saantitapa: https://teaviisari.fi/teaviisari/content/file/367/Kulttuurin_perustaulukot_2021

Kuvat ja taulukot

Kuviot

Kuvio 6.6.1.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Kuvio 6.6.1.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Kuvio 6.8.1.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Kuvio 6.9.1.1. Taide- ja kulttuuritarjonta kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Kunnat, joiden järjestämissä tapahtumissa ollut mainittua tarjontaa.

Kuvio 6.9.1.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Kunnat, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Kuvio 6.9.1.3. Etelä-Suomen AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=34).

Kuvio 6.10.1.1. Etelä-Suomen AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=42).

Taulukot

Taulukko 6.4.1.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Taulukko 6.4.1.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Taulukko 6.4.1.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.1.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.1.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikääntyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.1.6. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.6.1.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Etelä-Suomen ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Taulukko 6.6.1.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

Taulukko 6.6.1.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan

tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Taulukko 6.8.1.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Taulukko 6.9.1.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.1.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.1.3. Onko kunnan järjestämissä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.1.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta?

Taulukko 6.10.1.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Etelä-Suomen AVI-alueen kunnissa.

Taulukko 6.10.1.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

**Kulttuuripalvelut
Itä-Suomen
aluehallintovirasto**

Sisällys – Kulttuuripalvelut

Itä-Suomen aluehallintovirasto

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	77
Johdanto	78
Toimintaympäristö	78
Tiivistelmä	81
Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?.....	82
Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain.....	82
Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista	84
Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta	85
Kulttuuritapahtumien kustannukset.....	85
Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?	87
Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?.....	87
Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus	88
Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus	88
Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa	89
Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?.....	90
Kulttuuritapahtumat.....	90
Lasten ja nuorten harrastustoiminta	93
Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?.....	96
Arviointiryhmä	98
Tietolähteet	99
Kuvat ja taulukot.....	99

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Itä-Suomen AVI-alueen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 0–46 euroa/asukas. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä.
- Yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Itä-Suomen AVI-alueen kunnissa oli 0,9 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 18 prosentissa alueen kunnista.
- Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Itä-Suomen AVI-alueella useimmin muu kuin kulttuuri- tai kirjastoalan korkeakoulututkinto (37 % kunnista).
- Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Useimmiten Itä-Suomen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita ja visuaalisia taiteita.
- Itä-Suomen AVI-alueen kunnissa kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä hieman useammin (70 %) kuin koko maassa keskimäärin (64 %).
- Harrastamisen Suomen mallin arvioidaan Itä-Suomen kunnissa erityisesti monipuolistaneen taide- ja kulttuuriharrastusten sisältöjä sekä tuoneen harrastustoiminnan piiriin aiempaa enemmän lapsia ja nuoria, myös sellaisia, jotka aikaisemmin ovat olleet vailla harrastusta.
- 74 prosentissa kyselyyn vastanneista Itä-Suomen AVI-alueen kunnista koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. Keskeisiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ovat henkilöstöresurssien vähyys ja ajan puute, enemmistössä kuntia myös osaamisen tai taitojen puute.

Toimenpide-ehdotukset

- Kulttuuritoiminnan järjestämiseen varataan kunnissa riittävästi taloudellisia ja henkilöstöresursseja. Kunnat hyödyntävät kulttuuritoiminnan järjestämisessä saatavilla olevia asiantuntijapalveluja.
- Selvitetään mahdollisuutta kerätä tietoa kulttuuritapahtumien taloudesta osana Valtiokonttorin kuntien taloustietojen keruuta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Taiteen edistämiskeskus tuottavat kunnille osaamisen tukea toteuttaa kuntien kulttuuritoimintaa koskevaa lakia: opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustus kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtävään ja Taiteen edistämiskeskuksen asiantuntijapalvelut. Selvitetään mahdollisuuksia tukea kuntia digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ja yhteistyöverkostojen muodostamisessa kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Johdanto

Lähitulevaisuuden näkymät

Kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisen toimintaympäristö lähitulevaisuudessa on monin tavoin muutoksessa. Vastuu sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisestä siirtyy uusille hyvinvointialueille, jolloin sivistyspalvelujen asema osana kunnan palvelujen kokonaisuutta korostuu. Samaan aikaan monen kunnan taloudellinen tilanne on vaikea. Koronapandemia vaikuttaa edelleen kuntien kulttuuritoiminnan järjestämiseen. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) ja museolaki (314/2019) on juuri uudistettu ja uusi laki esittävästä taiteesta tulee voimaan lähitulevaisuudessa. Lakiuudistukset sekä kulttuurin kasvava rooli osana alueellista ja paikallista kehittämistä korostavat tarvetta tiedolle kuntien kulttuuritoiminnasta.

Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueeseen kuuluvat Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan maakunnat, joissa lähitulevaisuuden näkymät kulttuuritoiminnan järjestämisessä ovat osin vaihtelevat.

Euroopan kulttuuripääkaupunkihaun synnyttämä Saimaa-ilmiö tiivistä eri alueiden ja alojen yhteistyötä kulttuuriin perustuvassa aluekehittämisessä. Saimaan alueen matkailua kehitetään ylimaakunnallisessa yhteistyössä. Saimaa-sopimuksella perustettu Lake Saimaa ry tähtää Saimaan alueen nostamiseen Suomen kolmen merkittävimmän matkailualueen joukkoon Lapin ja pääkaupunkiseudun rinnalle.

Strateginen kehittäminen on ajankohtaista etenkin Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakunnissa. Etelä-Savossa laaditaan parhaillaan kulttuuristrategiaa vuosille 2022–2025 osana Etelä-Savon maakuntaliiton koordinoimaa AKKU – Alueellinen kuntien kulttuuritoiminnan kehittäminen Etelä-Savossa -hanketta, jota rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Myös Pohjois-Savossa kulttuuristrategiaa valmistellaan osana opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtävää. Kuopion kaupunki koordinoi KulttuuriAKE -alueellista kehittämistehtävää, jossa yhtenä tavoitteena on muodostaa Pohjois-Savon kulttuuritoimintaverkosto tukemaan eri kuntien asukkaiden kulttuurin saatavuutta, saavutettavuutta sekä kulttuurista osallisuutta ja yhdenvertaisuutta kaikissa väestöryhmissä. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto koordinoi Kulttuurista hyvinvointia Pohjois-Karjalaan -kehittämistehtävää, jonka tavoitteena on edistää taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta alueella sekä lisää asukkaiden osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä taide- ja kulttuuritoiminnan kautta.

Kuopion taidemuseo on mukana alueellisessa kehittämistehtävässä, joka keskittyy alueellisiin taidemuseoihin osana kuntien kulttuuritoimintaa sekä niiden vuorovaikutukseen ammattitaiteilijoiden ja harrastajien kanssa. Hanke toteutetaan yhteistyössä Kemian taidemuseon, Porin taidemuseon, Suomen Kuvataiteiden Liiton sekä Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen kanssa.

Toimintaympäristö

Kunnilla on vastuu järjestää kulttuuritoimintaa, jolla tuetaan paikallista kulttuuritoimintaa ja toimijoita. Yleisen kulttuuritoiminnan sisällöstä ja toteuttamistavasta päät-

tää kunta. Kunta voi tuottaa yleisen kulttuuritoiminnan palvelut itse tai yhteistyössä kolmannen tai yksityisen sektorin kanssa.

Neljässä viidestä (80 %) Itä-Suomen AVI-alueen kunnista on sovittu, mikä hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena. Koko maan osalta vastaava osuus on 76 prosenttia. Alueen maakuntien välillä ei ole suuria eroja. (Taulukko 6.4.2.1.).

Taulukko 6.4.2.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Savo	3	21	11	79	14	100
Pohjois-Savo	3	17	15	83	18	100
Pohjois-Karjala	3	25	9	75	12	100
Itä-Suomen AVI	9	20	35	80	44	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Kolme neljästä (77 %) Itä-Suomen AVI-alueen kunnasta on nimennyt henkilön, joka vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta. Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin (70 %). Alueen maakunnissa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä toiminnasta vastaavan henkilön nimenneiden kuntien osuus vaihteli Etelä-Savon 71 prosentista Pohjois-Savon 83 prosenttiin. (Taulukko 6.4.2.2.).

Taulukko 6.4.2.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Savo	4	29	10	71	14	100
Pohjois-Karjala	3	25	9	75	12	100
Pohjois-Savo	3	17	15	83	18	100
Itä-Suomen AVI	10	23	34	77	44	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Valtaosassa (88 %) Itä-Suomen AVI-alueen kunnista on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi. Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin (82 %). Pohjois-Karjalassa lasten ja nuorten toimintaan resursseja ovat määritelleet kaikki kunnat, Etelä-Savossa 92 prosenttia ja Pohjois-Savossa 78 prosenttia kunnista. (Taulukko 6.4.2.3.)

Taulukko 6.4.2.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Savo	1	8	12	92	13	100
Pohjois-Karjala	0	0	12	100	12	100
Pohjois-Savo	4	22	14	78	18	100
Itä-Suomen AVI	5	12	38	88	43	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Itä-Suomen AVI-alueen kunnista hieman yli 60 prosentissa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoimintaan. Osuus on lähes sama kuin koko maassa (63 %). Alueen maakunnissa työikäisten kulttuuritoimintaan resursseja määritelleiden kuntien osuus vaihtelee 56 prosentista (Pohjois-Savo) 69 prosenttiin (Etelä-Savo). (Taulukko 6.4.2.4.)

Taulukko 6.4.2.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Savo	4	31	9	69	16	100
Pohjois-Karjala	4	33	8	67	12	100
Pohjois-Savo	8	44	10	56	18	100
Itä-Suomen AVI	16	37	27	63	43	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Ikääntyneiden kulttuuritoimintaan on määritellyt erityisiä resursseja kolme neljästä (74 %) Itä-Suomen alueen kunnasta. Koko maassa vastaava osuus on lähes sama (71 %). Etelä-Savossa ja Pohjois-Savossa resursseja ikääntyneiden toimintaan määritelleiden kuntien osuus on 67 prosenttia, Pohjois-Karjalassa 83 prosenttia. (Taulukko 6.4.2.5.)

Taulukko 6.4.2.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikääntyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Savo	6	33	12	67	18	100
Pohjois-Karjala	2	17	10	83	12	100
Pohjois-Savo	6	33	12	67	18	100
Itä-Suomen AVI	11	26	32	74	43	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Vajaa puolet (42 %) Itä-Suomen AVI-alueen kunnista on määritellyt erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmiä huomioon ottavaan kulttuuritoimintaan. Osuus vastaa koko maan keskiarvoa (45 %). Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa vähemmistö- ja erityisryhmien toimintaan resursseja määritelleiden kuntien osuus on yli puolet, Pohjois-Savossa reilu viidennes (22 %) alueen kunnista. (Taulukko 6.4.2.6.)

Taulukko 6.4.2.6 Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Savo	6	46	7	54	13	100
Pohjois-Karjala	5	42	7	58	12	100
Pohjois-Savo	14	78	4	22	18	100
Itä-Suomen AVI	25	58	18	42	43	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Tiivistelmä

Peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi koskee kuntien kulttuuripalvelujen osalta palvelujen saatavuutta ja resursseja. Saatavuudella tarkoitetaan sitä, millaisia kulttuuripalveluja kunnassa on tarjolla. Resursseilla tarkoitetaan kunnan kustannuksia, henkilöstöresursseja sekä osaamista ja yhteistyötä kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Arviointiaineistona käytetään Tilastokeskuksen kuntataloustilastoa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttaman Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021 -tiedonkeruun tuloksia (TEA Viisari) sekä Manner-Suomen kulttuurivastaaville kohdennettua kyselyä, johon vastasi 76 prosenttia (222 kuntaa) Manner-Suomen kunnista. Itä-Suomen AVI-alueen 44 kunnasta kyselyyn vastasi 35 kuntaa (80 %).

Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuri-tapahtumia. Useimmiten Itä-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita ja visuaalisia taiteita.

Selkeässä enemmistössä (70 %) Itä-Suomen AVI-alueen kunnista on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin (64 %). Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevista alueen kunnista lähes kaikki (91 %) arvioivat, että mallin myötä taide- ja kulttuuriharrastuksissa on aiempaa monipuolisempia sisältöjä. Kolme neljästä kunnasta kokee mallin tuoneen harrastustoiminnan piiriin aiempaa enemmän lapsia ja nuoria, myös sellaisia, jotka aikaisemmin ovat olleet vailla harrastusta.

Koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä kolmessa neljästä (74 %) Itä-Suomen AVI-alueen kyselyyn vastanneessa kunnassa. Keskeisimpiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ovat henkilöstöresurssien vähyyden ja ajan puute, enemmistössä kuntia myös osaamisen tai taitojen puute.

Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen

pienä. Vuonna 2020 kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kai-
ken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 18 prosentissa Itä-Suomen AVI-alueen
kunnista.

Enemmistö Itä-Suomen kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteuttamisessa
eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Useimmiten
käytettiin kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaisen kehittämistehtävän pal-
veluja, joita hyödynsi 71 prosenttia alueen kunnista.

Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?

Kulttuuripalvelujen järjestämistä rahoitetaan kunnissa pääasiassa valtionosuuksilla,
verotuloilla sekä palveluista saatavilla toimintatuotoilla. Kuntien kulttuuritoiminnan
taloutta tilastoidaan osana kuntatalouden tiedonkeruuta. Tiedonkeruuta on toteuttanut
Tilastokeskus, mutta tilastovuodesta 2021 alkaen kunnat ja kuntayhtymät raportoivat
vuosittaiset taloustietonsa Valtiokonttorille.

Tässä arvioinnissa tarkastellaan vuoden 2020 kustannustietoja, jotka olivat tätä to-
teutettaessa tuoreimmat saatavilla olevat. Arvioinnissa tarkastellaan yleisen kulttuu-
ritoiminnan (kustannusluokka ”muu kulttuuritoiminta”), museo- ja näyttelytoiminnan,
teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan, musiikkitoiminnan sekä taiteen perusopetuksen
kustannuksia. Ne muodostavat kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten kokonaisuu-
den yhdessä kirjastotoiminnan kanssa, jota tarkastellaan tässä arvioinnissa erikseen.

Arvioinnissa tarkastellaan nettokustannuksia, jotka saadaan, kun toiminnan kustan-
nuksista vähennetään toiminnan tuotot. Nettokustannukset kuvaavat siten kuntien
toteutunutta rahoitusosuutta. Samalla on tärkeä muistaa, että kuntien kulttuuripalve-
lujen vaihtelevat järjestämistavat vaikuttavat myös kustannuksiin: kustannuksista ei
voi suoraan päätellä esimerkiksi kuntien kulttuuritoiminnan laajuutta tai toiminnallista
tehokkuutta.

Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain

Vuonna 2020 kulttuuritoiminnan kustannukset Manner-Suomen kunnissa vaihtelivat
huomattavasti. Vaihteluväliä selittävät esimerkiksi kuntien hanketoiminta sekä kuntien
erot kustannusten kirjaustavoissa: joissakin kunnissa ei kirjattu lainkaan kustannuksia
tarkasteltuihin kulttuuritoiminnan tehtäväluokkiin.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Itä-Suomen AVI-alueen kunnissa vaihte-
livat vuonna 2020 välillä 0–46 euroa/asukas. Museo- ja näyttelytoiminnan asukaskoh-
taiset kustannukset vaihtelivat välillä 0–36 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkus-
toiminnan välillä -3–45 euroa/asukas, musiikkitoiminnan välillä 0–46 euroa/asukas ja
taiteen perusopetuksen välillä 0–218 euroa/asukas. Miinusmerkkinen luku kuvaa, että
kirjatut tuotot ylittivät kustannukset.

30 prosenttia Itä-Suomen asukkaista asui kunnassa, jossa yleisen kulttuuritoiminnan
asukaskohtainen nettokustannus vuonna 2020 oli 16 euroa tai enemmän. Koko Man-
ner-Suomessa vastaava osuus oli 49 prosenttia. (Taulukko 6.6.2.1.)

Itä-Suomen AVI-alueen kunnissa yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannusten keskiarvo oli 15 euroa/asukas, museo- ja näyttelytoiminnan 9 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan 3 euroa/asukas, musiikkitoiminnan 4 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen 11 euroa/asukas.

Itä-Suomen AVI-alueella kaikkien tarkasteltujen kulttuuritoiminnan osa-alueiden kustannukset olivat keskimäärin lähes vastaavia kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa. (Taulukko 6.6.2.2.)

Taulukko 6.6.2.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Itä-Suomen ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset, €/asukas	Kuntia Itä-Suomen AVI-alueen kunnista	Kuntia Manner-Suomen kunnista	Asukasmäärä Itä-Suomen AVI-alueen asukasmäärästä	Asukasmäärä Manner-Suomen asukasmäärästä
- 2,9 €*	7 %	11 %	2 %	3 %
3 - 5,9 €	7 %	13 %	10 %	8 %
6 - 15,9 €	52 %	43 %	58 %	41 %
16 € -	34 %	33 %	30 %	49 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Lkm.	44	294	544 504	5 505 284

* Sisältää myös kunnat, joista tieto puuttuu tai pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä.

Kustannusten tulkinnassa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Taulukko 6.6.2.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

	Yleinen kulttuuritoiminta ^a	Museo- ja näyttelytoiminta ^b	Teatteri-, tanssi- ja sirkustointiminta ^c	Musiikkitoiminta ^d	Taiteen perusopetus ^e
Etelä-Suomen AVI (n=62)	16,1	14,8	5,4	4,2	11,2
Itä-Suomen AVI (n=44)	15,2	8,6	3,2	3,8	11,3
Lapin AVI (n=21)	23,2	11,2	5,8	1,9	10,3
Lounais-Suomen AVI (n=44)	11,7	8,0	1,6	2,4	10,5
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=85)	12,6	6,3	3,0	3,4	12,4
Pohjois-Suomen AVI (n=38)	17,0	4,4	2,4	1,2	11,8
Manner-Suomi (n=294)	14,9	8,8	3,4	3,1	11,5

<p>Keskiarvot on laskettu asukaskohtaisista nettokustannuksista. Kustannusten tulkinassa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.</p>
<p>a Sisältää muun kunnan järjestämän kulttuuritoiminnan, jonka tarkoituksena on kulttuuriharrastusten ja -palvelujen tarjonta ja tukeminen. Kustannukset sisältävät myös yleiseen kulttuuritoimeen luettavan henkilöstön palkkauksesta sekä kulttuurikeskusten toiminnasta aiheutuvat menot ja tulot sekä kulttuuritapahtumille sekä kulttuuri-toiminnalle myönnettyt avustukset lukuun ottamatta museo-, teatteri- ja orkesteritoimintaan luettavia avustuksia.</p>
<p>b Sisältää kunnan järjestämän museo- ja näyttelytoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös kunnan tähän toimintaan myöntämät avustukset yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille. Näyttelytoimintaan luetaan kuuluvaksi taidenäyttelyt sekä yleisemmin kulttuurialaan kuuluvat näyttelyt.</p>
<p>c Sisältää kunnan järjestämän teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille kunnan näihin toimintoihin antamat avustukset.</p>
<p>d Sisältää kunnan järjestämän musiikkitoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää mm. orkesteri- ja bänditoiminnan, oopperatoiminnan, kuorot, esitysten järjestämisen sekä yhteisöille, yhdistyksille ja muusikoille kunnan tähän toimintaan antamat avustukset.</p>
<p>e Sisältää taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) mukaisen toiminnan. Tällaista on esimerkiksi musiikkioppilaitoksissa annettava taiteen perusopetus, muissa taidekouluissa (kuvataide, sanataide, esittävät taiteet, käsityö) annettava taiteen perusopetus. Myös taiteen perusopetus, joka on toteutettu osana perusopetuslain (628/1998) edellytykset täyttävää koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, ilmoitetaan tässä tehtäväluokassa.</p>

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista

Kunnat erittelevät avustusmenonsa kuntatalouden tiedonkeruuseen. Vuonna 2020 Itä-Suomen AVI-alueen kuntien kirjaamat avustukset tarkastelluille kulttuuritoiminnan osa-alueille olivat yhteensä 6,4 miljoonaa euroa. Ne muodostivat viisi prosenttia kaikista Manner-Suomen kuntien kirjaamista avustuksista (135 m€).

Itä-Suomen AVI-alueella avustukset yleiseen kulttuuritoimintaan olivat 1,4 miljoonaa euroa, museo- ja näyttelytoimintaan 461 000 euroa, teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan 2,9 miljoonaa euroa, musiikkitoimintaan 1,6 miljoonaa euroa ja taiteen perusopetukseen 69 000 euroa.

Ilmoitetut avustussummat vaihtelivat kunnittain huomattavasti. Tarkastelluilla kulttuuritoiminnan osa-alueilla kuntien ilmoittamat avustussummat Itä-Suomessa olivat pienimmillään nolla euroa. Suurimmillaan AVI-alueen kuntakohtaiset avustukset olivat

musiikkitoiminnassa, jossa Kuopion kirjaama avustussumma oli 1,1 miljoonaa euroa.

Avustusten osuus kuntien kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista Itä-Suomen AVI-alueen kunnissa oli pienimmillään nolla ja suurimmillaan 24 prosenttia. Avustusten osuus kertoo osaltaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämistavoista: siitä, kuinka paljon kunnat tuottavat palveluja itse ja kuinka paljon ne avustavat yksityisiä toimijoita.

Itä-Suomen kuntien avustusten tarkastelu suhteessa kulttuuritoiminnan nettokustannuksiin toiminnan osa-alueittain osoittaa, että useimmiten avustusten kautta tuetaan teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaa, jossa avustukset muodostivat kolmanneksen (31 %) kuntien nettokustannuksista. Musiikkitoiminnassa avustusten osuus kuntien nettokustannuksista Itä-Suomessa oli 18 prosenttia, yleisessä kulttuuritoiminnassa 16 prosenttia, museo- ja näyttelytoiminnassa viisi prosenttia ja taiteen perusopetuksessa yksi prosentti.

Avustussummien tulkinnassa on otettava huomioon puuttuvat tiedot sekä avustusten vaihtelevat kirjaamistavat kunnissa. Vaikuttaa siltä, että yleinen kulttuuritoiminta on joissakin tapauksissa ns. kaatoluokka, johon saatetaan kirjata tosiasiasa muihin kulttuuritoiminnan osa-alueisiin kohdentuvia avustuksia.

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta

Vuonna 2020 yleisen kulttuuritoiminnan osuus Itä-Suomen AVI-alueen kuntien käyttötaloudesta oli 0,2 prosenttia ja museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan osuus 0,7 prosenttia. Osuudet olivat vastaavat kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa.

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta Itä-Suomessa on pysynyt viime vuodet tasaisen matalana. Vuonna 2018 toimintakulujen osuus käyttötalouden toimintakuluista Itä-Suomessa oli yleisen kulttuuritoiminnan kohdalla hieman nykyistä korkeampi (0,3 %) ja museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan kohdalla sama kuin vuonna 2020.

Kulttuuritapahtumien kustannukset

Kuntatalouden tiedonkeruussa ei nykyisellään eritellä kulttuuritapahtumien kustannuksia. Niistä ei siten ole saatavilla kaikki kunnat kattavaa tilastotietoa. Selvitimme kuitenkin tämän arvioinnin yhteydessä kuntien mahdollisuuksia kerätä erillistä tietoa kuntien tilinpäätöstietoihin sisältyvistä kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista.

Tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia seurataan 85 prosentissa ja tuottoja 82 prosentissa kysymykseen vastanneista Itä-Suomen AVI-alueen kunnista. Kattavimmin seurataan kulttuuritapahtumille jaettuja avustuksia (89 % kunnista). (Taulukko 6.6.2.3.)

Enemmistö kyselyyn vastanneista Itä-Suomen AVI-alueen kunnista pitää tärkeänä saada eriteltyä tietoa kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista. 64 prosenttia pitää tätä varsin tai erittäin tärkeänä. Osuus on hieman matalampi kuin koko Manner-Suomessa (68 %).

Kulttuuritapahtumien kustannusten ja tuottojen esiin saannin helppous kuntien tilinpäätöksistä kuitenkin vaihtelee. Kaikista kysymykseen vastanneista Itä-Suomen

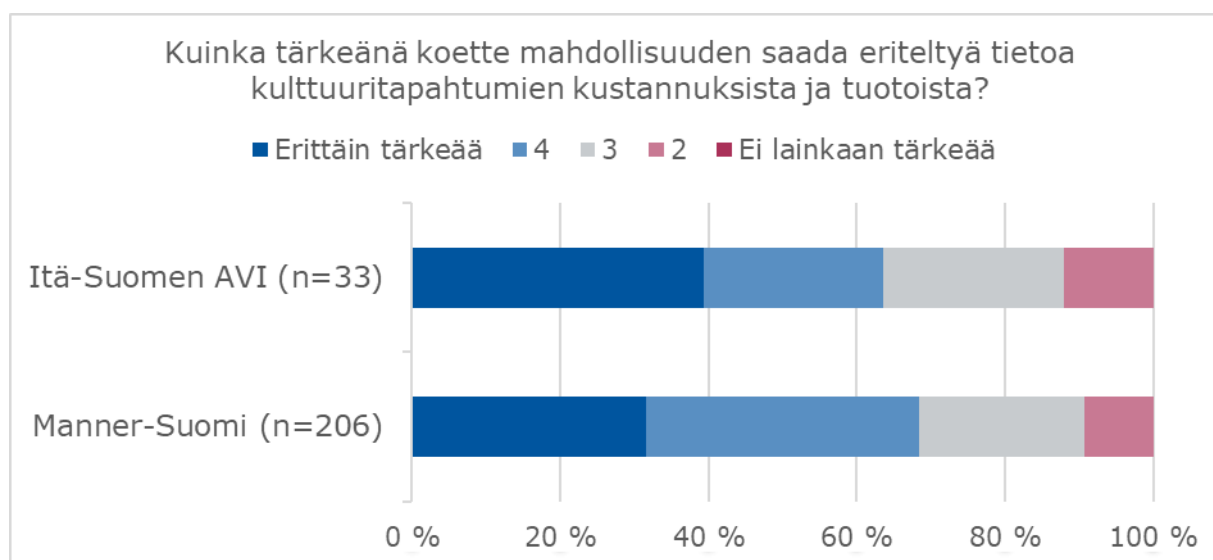
AVI-alueen kunnista puolet (50 %) piti tietojen esiin saamista varsin tai hyvin helppona, neljännes (25 %) taas varsin vaikeana. Neljännes vastanneista kunnista asettui vaihtoehtojen välimaastoon. Tietojen esiin saamista pidettiin Itä-Suomessa varsin tai hyvin helppona yhtä usein kuin koko Manner-Suomessa (50 %). (Kuvio 6.6.2.2.)

Taulukko 6.6.2.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Seurataan kokonaisuudessaan tai joiltakin osin	Kulttuuritapahtumien käyttökustannukset	Kulttuuritapahtumien käyttötuotot	Kulttuuritapahtumille jaetut avustukset
Etelä-Suomen AVI (n=42)	86 %	81 %	88 %
Itä-Suomen AVI (n=34)	85 %	82 %	89 %
Lapin AVI (n=14)	79 %	64 %	86 %
Lounais-Suomen AVI (n=32)	78 %	84 %	81 %
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=63)	75 %	74 %	89 %
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	88 %	88 %	91 %
Manner-Suomi (n=216/217)	81 %	80 %	88 %

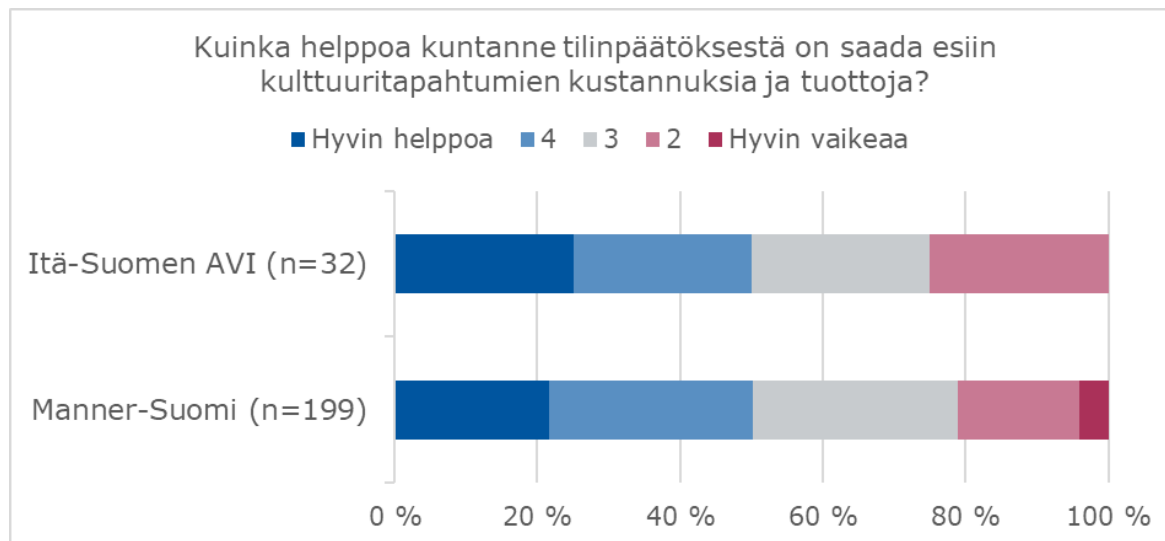
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.2.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.2.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?

Kulttuurin TEAviisarin mukaan yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Itä-Suomen AVI-alueella oli 0,9 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Koko maassa keskiluku oli vastaava. Henkilötyövuosiin on laskettu yhteen johtavan viranhaltijan ja muun henkilöstön työpanos. Tiedot eivät koske taide- ja kulttuurilaitosten, taiteen perusopetuksen, vapaan sivistystyön tai kirjastojen henkilökuntaa. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

TEAviisarin mukaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 18 prosentissa Itä-Suomen AVI-alueen kunnista. Osuus oli matalampi kuin koko maassa (22 %). (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Monessa asukasluvultaan pienessä kunnassa kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön toimenkuvaan on yhdistetty myös lukuisia muita tehtäväalueita. Tällöin kulttuuritoiminnan hoitamiseen voi jäädä niukasti aikaa.

Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?

Lain kuntien kulttuuritoiminnasta mukaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisessä tulee olla riittävää ja monipuolista asiantuntijaosaamista.

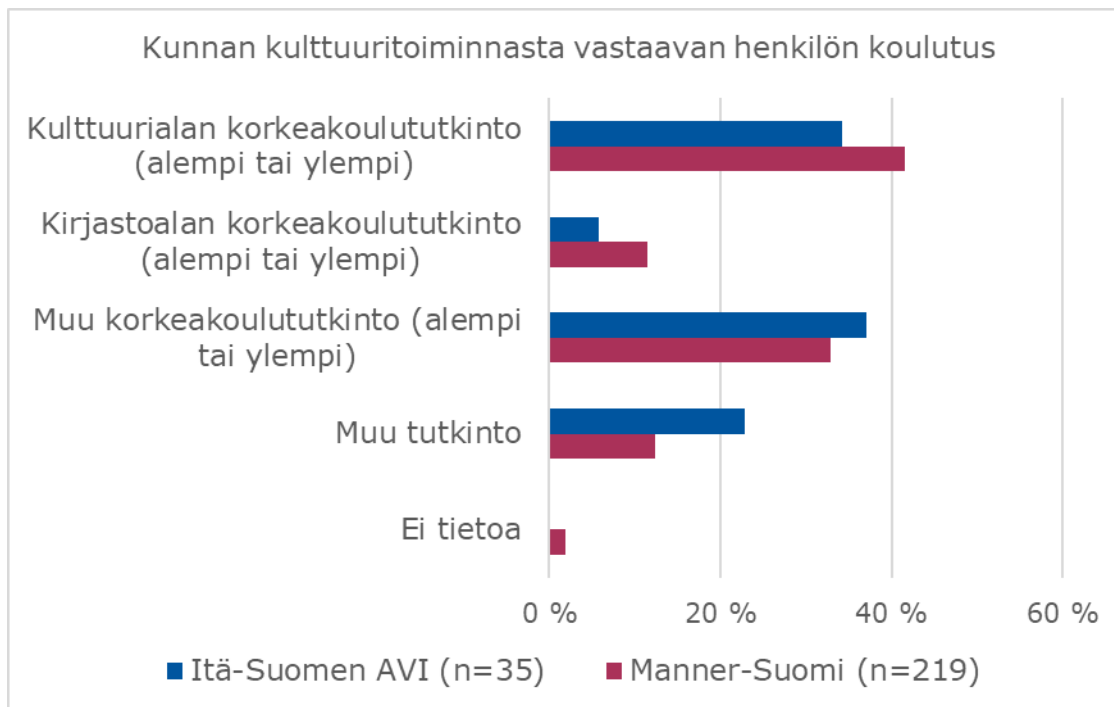
Tässä arvioinnissa tarkastellaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutusta sekä kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Lisäksi tarkastellaan eri tahojen tarjoamien asiantuntijapalvelujen hyödyntämistä kunnan kulttuuripalvelujen toteuttamisessa.

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Itä-Suomen AVI-alueella useimmin muu kuin kulttuuri- tai kirjastoalan korkeakoulututkinto (37 % kunnista). 34 prosentilla kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavista henkilöistä on kulttuurialan ylempi tai alempi korkeakoulututkinto, 23 prosentilla muu tutkinto ja kuudella prosentilla kirjastoalan tutkinto. (Kuvio 6.8.2.1.)

Itä-Suomen AVI-alueen kunnissa kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on kulttuurialan korkeakoulututkinto harvemmin kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa (42 %).

Kuvio 6.8.2.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus

Kuntakyselyssä kuntia pyydettiin arvioimaan kunnan kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Arviot vaihtelivat huomattavasti.

Itä-Suomen AVI-alueella yleisimmät arviot olivat nolla henkilötyöpäivää (6 kuntaa), kolme henkilötyöpäivää (4 kuntaa), neljä henkilötyöpäivää (3 kuntaa) ja kaksi henkilötyöpäivää (3 kuntaa). Kaikki Manner-Suomen vastaajakunnat arvioivat yleisimmin, ettei täydennyskoulutusta annettu (22 % kunnista) tai että täydennyskoulutusta annettiin yksi henkilötyöpäivä (10 % kunnista) tai kaksi henkilötyöpäivää (15 % kunnista).

Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa

Enemmistö Itä-Suomen kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteuttamisessa eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Useimpien käytettiin kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaisen kehittämistehtävän palveluja, joita hyödynsi 71 prosenttia alueen kunnista. Osuus oli huomattavasti korkeampi kuin koko Manner-Suomessa (46 %) tai yhdelläkään muulla AVI-alueella.

Itä-Suomessa alueellisen vastuumuseon palveluja on hyödyntänyt 63 prosenttia, Museoviraston palveluja 57 prosenttia ja Taiteen edistämiskeskuksen palveluja 40 prosenttia kysymykseen vastanneista kunnista. Viidennes on hyödyntänyt muiden asiantuntijatahojen palveluja. (Taulukko 6.8.2.1.)

Taulukko 6.8.2.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Asiantuntijatahon palveluja hyödyntäneet kunnat	Itä-Suomen AVI, lkm.	Itä-Suomen AVI, % ^a	Manner-Suomi, lkm.	Manner-Suomi, % ^b
Alueellinen vastuumuseo	22	63 %	152	69 %
Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukainen kehittämistehtävä	25	71 %	102	46 %
Museovirasto	20	57 %	100	45 %
Taiteen edistämiskeskus	14	40 %	96	44 %
Muu asiantuntijataho	10	19 %	59	27 %

^a Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=35.

^b Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=220.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Alueellisista vastuumuseoista säädetään vuonna 2019 voimaan tullessa uudessa Museolaissa (314/2019). Alueellisten vastuumuseoiden tehtävänä on toimialueellaan toimia kulttuuriperinnön, kulttuuriympäristön sekä taiteen ja visuaalisen kulttuuriperinnön asiantuntijana, edistää toimialansa yhteistyötä sekä tiedon tallentamista ja digitaalista saatavuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrää alueellisen vastuumuseon toimialueen museon ylläpitäjän hakemuksen perusteella.

Alueellisten vastuumuseoiden palveluja hyödynnettiin lähes kahdessa kolmesta (63 %) kysymykseen vastanneesta Itä-Suomen kunnasta. Itä-Suomessa alueellisten vastuumuseoiden asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyi 18 kunnan kohdalla kulttuuriperintöön/- ympäristöön ja kymmenen kunnan kohdalla taiteeseen ja visuaaliseen kulttuuriperintöön.

Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaiset kehittämistehtävät ovat opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksen saaneita hankkeita, joiden tavoitteena on edistää kulttuuritoimintalain (166/2019) tavoitteiden ja tehtävien toteuttamista. Kehittämistehtävät voivat olla valtakunnallisia tai alueellisia. Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtäviä on toteutettu vuodesta 2021.

Valtakunnallisen tai alueellisen kehittämistehtävän asiantuntijapalveluja on hyödyntänyt 71 prosenttia kysymykseen vastanneista Itä-Suomen kunnista. Näistä 16 kuntaa on hyödyntänyt valtakunnallista ja 23 kuntaa alueellista kehittämistehtävää. Vuonna 2021 alueellisia kehittämistehtäviä toteutettiin kaikissa Itä-Suomen AVI-alueen maakunnissa (Etelä-Savo, Pohjois-Karjala ja Pohjois-Savo).

Museovirasto on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto kulttuuriperinnön suojelua ja maan yleistä museotoimintaa varten. Museovirasto voi osallistua asiantuntijaviranomaisena esimerkiksi maankäytön suunnitteluun antamalla lausuntoja kulttuuriympäristön huomioon ottamisesta ja käymällä neuvotteluja kuntien, rakennuttajien ja maankäytön suunnittelijoiden kanssa.

Museoviraston asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt yli puolet (57 %) Itä-Suomen kunnista. Palvelujen hyödyntäminen on liittynyt esimerkiksi asiantuntija-apuun rakennussuojelussa ja museopalvelujen kehittämisessä.

Taiteen edistämiskeskus (Taike) on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto, jolla on aluetoimipisteitä. Taike on taiteen edistämistä varten, ja sen tehtävänä on myös kulttuurin edistäminen siltä osin kuin se ei kuulu muun viranomaisen tehtävään. Taike voi esimerkiksi edistää valtakunnallisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteutumista, tukea kuntien kulttuuritoimintaa edistävien verkostojen toimintaa, edistää kuntien ja muiden kulttuuritoimijoiden välistä yhteistyötä sekä tarjota tukea ja asiantuntijapalveluja kunnille kulttuuritoiminnan kehittämiseksi.

Taiken asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt 40 prosenttia Itä-Suomen kunnista. Taiken asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyy esimerkiksi avustuksiin ja tietopalveluun.

Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?

Kuntien kulttuuripalveluista tarkastellaan kulttuuripalvelujen tarjontaa sekä lasten ja nuorten harrastustoimintaa, erityisesti osana harrastamisen Suomen mallin toteutusta. Vuonna 2021 koronaviruspandemia vaikeutti suuresti tapahtumien ja harrastustoiminnan järjestämistä.

Kulttuuritapahtumat

Kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien määrästä ei ole olemassa kattavaa tietoa. Kulttuuritapahtumiksi määriteltävien tapahtumien rajaus ja tapahtumien moninaisuus vaikeuttavat niiden tilastointia. Peruspalvelukyselyssä kulttuuritapahtuma määriteltiin tarkoittamaan sellaista yleisötapahtumaa tai -tilaisuutta, jonka sisältö perustuu pääosin taiteeseen tai kulttuuriin. Kulttuuritapahtumiin ei kuitenkaan luettu mukaan taide- ja kulttuurilaitosten, kirjastojen, kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten sekä tai-

deoppilaitosten normaaliin kausiohjelmaan sisältyviä esityksiä, näyttelyjä, konsertteja tai kurssi- ja opetustoimintaa.

Kysymys tapahtumien määrästä osoittautui monelle kunnalle vaikeaksi vastata. Tiedon keräämiseen ja saamiseen liittyvien vaikeuksien ytimessä ovat kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien moninaisuus ja kulttuuritapahtuman määritelmän monitulkintaisuus. Varsinkin isoimmissa kaupungeissa tarkkojen tapahtumatietojen kokoaminen yhteen on vaikeaa. Silti lähes kaikki kyselyyn vastanneet kunnat antoivat ainakin jonkinlaisia arvioita järjestettyjen tapahtumien määrästä.

Tapahtumien lukumäärätietoja antaneissa 35 Itä-Suomen AVI-alueen kunnassa järjestettiin vuoden 2021 aikana 1 378 kulttuuritapahtumaa. Kaikista alueen tapahtumista 71 prosenttia oli kuntien itse pääjärjestäjänä järjestämiä tapahtumia ja vajaa kolmannes (29 %) kuntien avustamia tapahtumia. (Taulukko 6.9.2.1.)

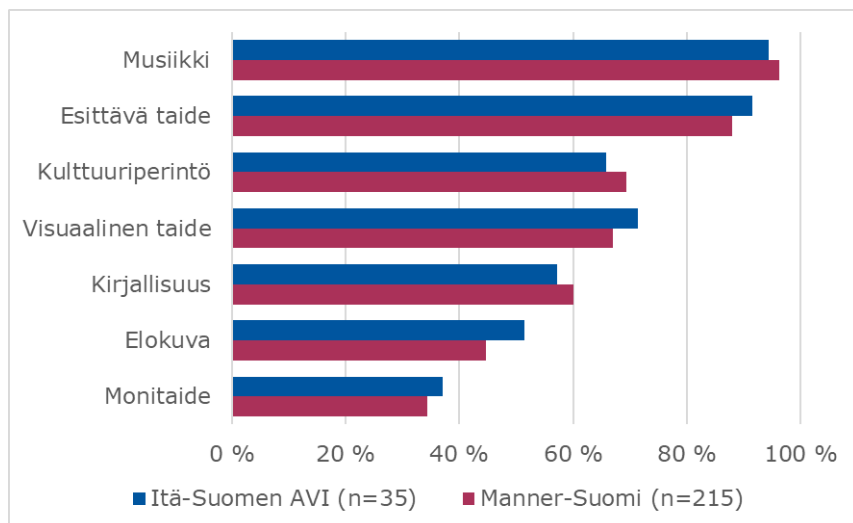
Taulukko 6.9.2.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kunnan itse pääjärjestäjänä järjestämät tapahtumat		Kunnan avustamat tapahtumat		Tapahtumat yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI (n=43)	6 186	48	6 642	52	12 828	100
Itä-Suomen AVI (n=35)	978	71	400	29	1 378	100
Lapin AVI (n=14)	850	87	129	13	979	100
Lounais-Suomen AVI (n=31)	2 318	54	1 971	46	4 289	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=62)	1 717	63	1 012	37	2 729	100
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	524	60	348	40	872	100
Yhteensä (n=217)	12 573	54	10 502	46	23 075	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Lähes kaikissa Itä-Suomen AVI-alueen kunnissa järjestettiin vuonna 2021 musiikin ja esittävän taiteen (teatteri, tanssi, sirkus, ooppera) tapahtumia. Elokuvatapahtumia järjestettiin hieman useammin kyselyyn vastanneissa Itä-Suomen kunnissa (51 %) kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa (45 %). (Kuvio 6.9.2.1.)

Kuvio 6.9.2.1. Tarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Osuus kunnista, joissa ollut mainittua tarjontaa.

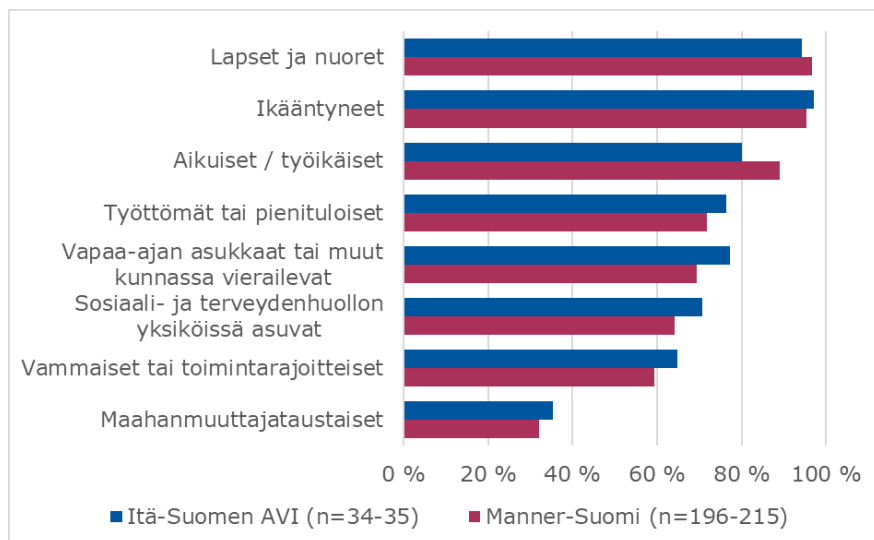

Esittävä taide kattaa teatterin, tanssin, sirkuksen ja oopperan. Monitaide tarkoittaa useita eri taiteenaloja yhdistävää toimintaa.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kunnilta kysyttiin myös, huomioivatko ne erilaisia väestöryhmiä kulttuuritapahtumien järjestämisessä esimerkiksi kohdentamalla tapahtumia tietyille väestöryhmälle tai edistämällä muuten ryhmän osallistumismahdollisuuksia tapahtumiin. Lähes kaikki Itä-Suomen vastaajakunnat huomioivat kulttuuritapahtumien järjestämisessä lapset ja nuoret sekä ikääntyneet. Itä-Suomen kunnat huomioivat kulttuuritapahtumien järjestämisessä hieman kaikkia kuntia useammin vapaa-ajan asukkaita tai muita kunnassa vierailevia, sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköiden asukkaita sekä vammaisia tai toimintarajoitteisia. Työikäistä aikuisväestöä huomioitiin tapahtumien järjestämisessä hieman harvemmin Itä-Suomessa kuin koko Manner-Suomessa. (Kuvio 6.9.2.2.)

Kuvio 6.9.2.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Osuus kunnista, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Lasten ja nuorten harrastustoiminta

Kunnilta kysyttiin avoimella kysymyksellä keskeisiä tapoja toteuttaa ja edistää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa. Yhteensä 34 Itä-Suomen AVI-alueen kuntaa avasi vastauksessa erilaisia tapoja harrastustoiminnan toteuttamiseen ja edistämiseen. Vastauksissa kunnat kertoivat toiminnan sisällöistä, toimijoista sekä tavoista edistää ja toteuttaa toimintaa.

Toiminnan sisältönä Itä-Suomen kunnat mainitsivat vastauksissaan useimmiten taiteen perusopetuksen. Kansalaisopisto mainittiin monen alueen kunnan vastauksessa tärkeänä toimijana lasten ja nuorten harrastustoiminnassa.

Yksityisten toimijoiden avustaminen ja tukeminen on monissa Itä-Suomen kunnissa tärkeä keino edistää lasten ja nuorten harrastustoimintaa. Lasten ja nuorten osallistumisen edistämiseksi sekä lasten ja nuorten tavoittamiseksi toimintaa viedään esimerkiksi koulujen ja varhaiskasvatuksen piiriin. Kouluissa ja varhaiskasvatuksessa järjestettävä toiminta voi olla hyvin moninaista: se voi tarkoittaa esimerkiksi esitys- tai taiteilijavierailuja, opetussuunnitelmaan kirjattuja kirjastokäyntejä, taidekasvattajan säännöllisesti vetämiä tunteja tai erilaista kerho- ja harrastustoimintaa. TEAviisarin tulosten mukaan selkeässä enemmistössä (70 %) Itä-Suomen AVI-alueen kunnista on mahdollisuus harrastaa taidetta ja kulttuuria perusopetuksen yhteydessä järjestettävillä harrastustunneilla. Sen sijaan varhaiskasvatuksen yhteydessä harrastustunteja oli tarjolla ainoastaan noin kolmanneksessa (30 %) alueen kunnista. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Useimmissa kunnissa lapsille ja nuorille toteutetaan toimintaa pohjaten kulttuurikasvatussuunnitelmaan, kulttuuriopetussuunnitelmaan, kulttuuripolkuun tai vastaavaan toiminnan malliin, jotka antavat suuntaviivoja taide- ja kulttuurikasvatuksen ja -toiminnan toteuttamiselle erityisesti osana perusopetusta ja varhaiskasvatusta. TEAviisarin tulosten mukaan selkeässä enemmistössä (70 %) Itä-Suomen AVI-alueen kunnista on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Itä-Suomessa kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä useammin kuin koko maassa keskimäärin (64 %). (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Kunnat pyrkivät edistämään lasten ja nuorten osallistumista ja osallisuutta myös erilaisten harrastuspassien ja kulttuurikorttien sekä toiminnan maksuttomuuden kautta. Harrastusmahdollisuuksista viestiminen ja niiden esittely on tärkeää. Yli kolmessa neljästä (77 %) Itä-Suomen kunnasta on käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla lapsille ja nuorille tarjotaan kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä (esim. alennetut liput, harrastuspassi, yläkoululaisten kulttuurikortti.) (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoiminta osana harrastamisen Suomen mallia

Kyselyssä Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville selvitettiin lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa erityisesti osana harrastamisen Suomen mallia (ks. <https://harrastamisensuomenmalli.fi/>).

Selkeä enemmistö (71 %) peruspalvelukyselyyn vastanneista Itä-Suomen AVI-alueen kunnista on mukana harrastamisen Suomen mallissa. (Taulukko 6.9.2.2.) Osuus on kuitenkin pienempi kuin muilla AVI-alueilla. Lähes kaikissa harrastamisen Suomen mallissa mukana olevissa Itä-Suomen kunnissa harrastustunneissa on mukana taide- ja kulttuurisisältöjä. (Taulukko 6.9.2.3.)

Taulukko 6.9.2.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	36	82	6	14	2	5	44	100
Itä-Suomen AVI	25	71	9	26	1	3	35	100
Lapin AVI	11	79	3	21	0	0	14	100
Lounais-Suomen AVI	25	78	3	9	4	13	32	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	54	86	7	11	2	3	63	100
Pohjois-Suomen AVI	26	84	5	16	0	0	31	100
Yhteensä	177	81	33	15	9	4	219	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Taulukko 6.9.2.3. Onko kunnan järjestämissä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

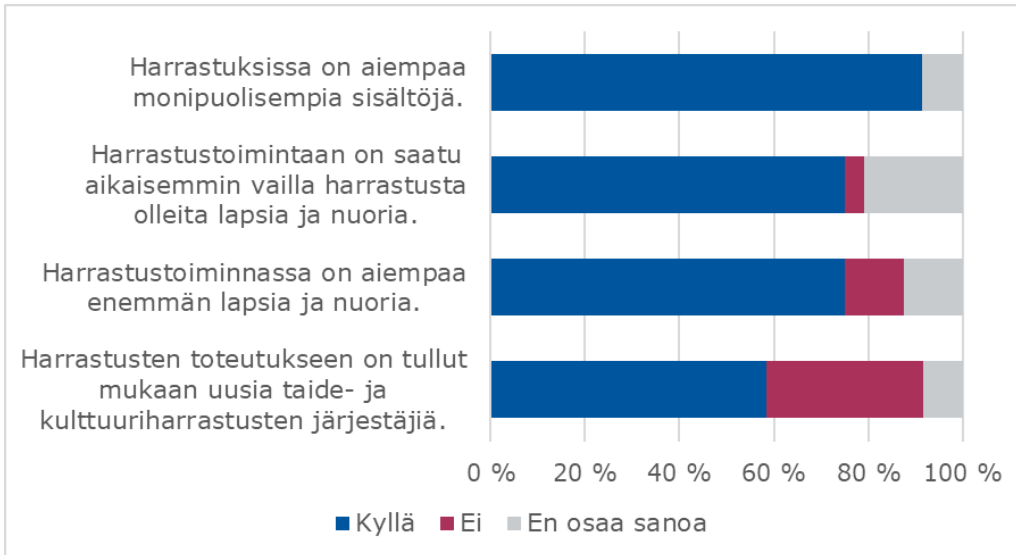
	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	33	92	1	3	2	6	36	100
Itä-Suomen AVI	24	96	0	0	1	4	25	100
Lapin AVI	10	91	1	9	0	0	11	100
Lounais-Suomen AVI	19	76	2	8	4	16	25	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	48	91	3	6	2	4	53	100
Pohjois-Suomen AVI	21	84	1	4	3	12	25	100
Yhteensä	155	89	8	5	12	7	175	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevilta ja taide- ja kulttuurisisältöisiä harrastustunteja tarjoavilta alueen kunnilta (n=25) kysyttiin arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa. Lähes kaikki vastanneet Itä-Suomen kunnat (91 %) arvioivat, että harrastamisen Suomen mallin myötä kunnassa tarjottavissa taide- ja kulttuuriharrastuksissa on aiempaa monipuolisempia sisältöjä. Kolmessa neljästä kunnasta mallin koettiin tuoneen harrastustoiminnan piiriin aiempaa enemmän lapsia ja nuoria, myös sellaisia, jotka aikaisemmin ovat olleet vailla harrastusta. Hieman yli puolet alueen kunnista (58 %) arvioi, että

harrastustoimintaan on mallin myötä tullut mukaan uusia taide- ja kulttuuriharrastusten järjestäjiä. (Kuvio 6.9.2.3.)

Kuvio 6.9.2.3. Itä-Suomen AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=25)

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Yli puolessa (57 %) Itä-Suomen kunnista on koettu ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta. Viidennes (22 %) ei ollut kokenut ongelmia ja vastaava osuus ei osannut sanoa (taulukko 6.9.2.4.). Keskeisimpiä ongelmia koko Manner-Suomessa ovat ohjaajien puute sekä lasten ja nuorten vähäinen kiinnostus tarjontaa kohtaan. Myös esimerkiksi kuljetuksiin ja aikatauluihin liittyvät kysymykset hankaloittavat lasten ja nuorten osallistumista harrastustoimintaan monissa kunnissa. Korona-aika on osaltaan vähentänyt osallistumista ja ylipäänsä mahdollisuuksia järjestää toimintaa.

Taulukko 6.9.2.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta? Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	16	47	8	24	10	29	34	100
Itä-Suomen AVI	13	57	5	22	5	22	23	100
Lapin AVI	10	100	0	0	0	0	10	100
Lounais-Suomen AVI	6	32	6	32	7	37	19	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	27	57	12	26	8	17	47	100
Pohjois-Suomen AVI	6	29	10	48	5	24	21	100
Yhteensä	78	51	41	27	35	23	154	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?

Kunnilta kysyttiin kunnan kulttuuritoiminnassa toteutetuista digitaalisista palveluista ja toimintamuodoista. Lisäksi kysyttiin kuntien kulttuuritoiminnasta vastaavien näkemyksiä digitaalisista toimintamuodoista ja niiden hyödyntämisen esteistä.

Vuonna 2021 erilaisia suoria taide- ja kulttuuritapahtumia verkossa toteutettiin kolmessa neljästä kyselyyn vastanneesta Itä-Suomen kunnasta. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi täysin verkossa tuotetut suorat tapahtumat tai fyysisen tapahtuman suoratoisto eli striimaus verkkoon reaaliaikaisesti. Suorana toteutettua tekemistä ja opetusta verkossa oli toteutettu noin kahdessa kolmesta alueen kunnasta (63 %) Suorana toteutettu tekeminen tai opetus voi sisältää esimerkiksi verkossa reaaliaikaisesti toteutettua kansalais- ja työväenopistotarjontaa, museoiden opastuksia tai työpajoja, taiteen perusopetuksen tai taidekasvatuksen ohjattuja tuokiota verkossa. Lähes neljännes alueen vastaajista ei osannut sanoa, onko omassa kunnassa järjestetty suorana toteutettua tekemistä tai opetusta verkossa. (Taulukko 6.10.2.1.) Monissa kunnissa esimerkiksi kansalais- tai työväenopistojen tai taiteen perusopetuksen toiminta järjestetään varsinaisen kulttuuritoimen tai vastaavan ulkopuolella ja tietojen saaminen oman toimintayksikön ulkopuolelta on vastausten perusteella usein hankalaa.

Taulukko 6.10.2.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Itä-Suomen AVI-alueen kunnissa.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa								
Suorat taide- ja kulttuuritapahtumat verkossa	26	74	8	23	1	3	35	100
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa	22	63	5	14	8	23	35	100
Taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa								
Videotallenteet	27	79	7	21	0	0	34	100
Audiotallenteet	5	16	25	78	2	6	32	100
Näyttelyt	13	38	19	56	2	6	34	100
Opetusmateriaalit	19	56	10	29	5	15	34	100
Muut verkkotallenteet (esim. aineistojen avaaminen verkossa)	16	47	13	38	5	15	34	100
Mobiilipalveluina toteutettu omatoimitekeminen ja -opastukset	15	43	18	51	2	6	35	100

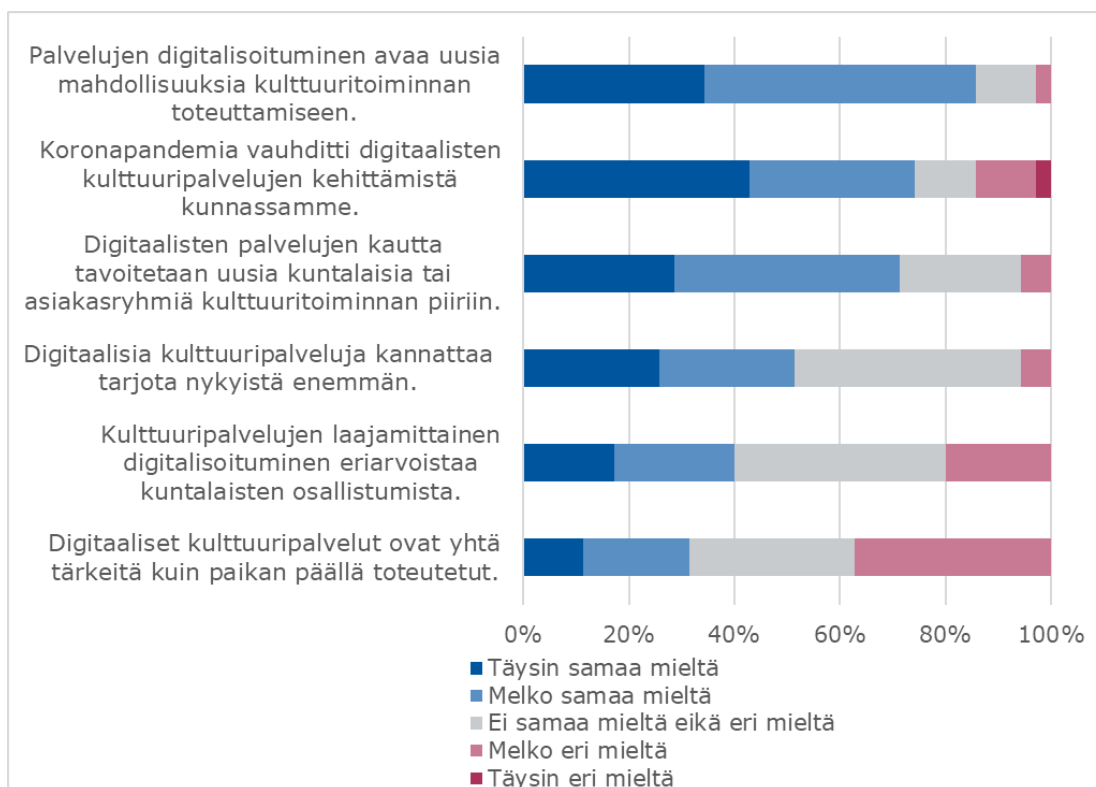
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Valtaosa (79 %) Itä-Suomen AVI-alueen kunnista jakoi taide- ja kulttuurisisältöisiä videotallenteita verkossa. Opetusmateriaalipaketteja ja erilaisia verkkonäyttelyjä oli verkkoon toteuttanut hieman yli puolet (56 %) kunnista. Vajaassa puolessa (43 %) alueen kunnista oli tarjolla erilaisia mobiilipalveluina toteutettuja palveluja tai opastuksia, joissa kävijä kiertää tilassa tai paikassa itsenäisesti ja saa palvelun kautta lisätietoa aiheesta. (Taulukko 6.10.2.1.)

Valtaosa (86 %) vastanneista Itä-Suomen kunnista on täysin tai melko samaa mieltä siitä, että kulttuuripalvelujen digitalisoituminen avaa uusia mahdollisuuksia kulttuuripalvelujen toteuttamiseen. Selkeä enemmistö (71 %) alueen kuntavastaajista kokee, että digitaalisten palvelujen kautta on mahdollista tavoittaa uusia kuntalaisia tai muita asiakasryhmiä kulttuuritoiminnan piiriin. Noin puolet (51 %) alueen vastaajakunnista on vähintäänkin melko samaa mieltä siitä, että digitaalisia kulttuuripalveluja kannattaa tarjota nykyistä enemmän. Itä-Suomen kunnista keskimääräistä useampi (40 %) kuitenkin kokee, että kulttuuripalvelujen laajamittainen digitalisoituminen saattaa eriarvoistaa kuntalaisten osallistumista. Kolmessa neljästä (74 %) kyselyyn vastanneesta alueen kunnasta koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. (Kuvio 6.10.2.1.)

Itä-Suomen AVI-alueen kunnista vajaa puolet (46 %) on kuullut asukkaiden toiveita ja mielipiteitä digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämisessä. Osuus on selkeästi korkeampi kuin kaikissa Manner-Suomen vastaajakunnissa (33 %).

Kuvio 6.10.2.1. Itä-Suomen AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=35).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kunnilta kysyttiin keskeisiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan valmiiksi annetusta listauksesta keskeiseksi näkemiänsä esteitä. Lisäksi oli mahdollista kertoa joku muu toimintaa estävä asia.

Keskeisimmiksi esteiksi digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa Itä-Suomen alueen kunnissa nousevat henkilöstöressurssien vähyyks (83 %), ajan puute (71 %) sekä osaamisen tai taitojen puute (60 %). Lähes puolessa kunnissa esteitä luovat järjestelmiin ja laitteisiin liittyvät puutteet (46 %) sekä taloudellisten resurssien puute (40 %). Tekijänoikeuskysymykset estävät digitaalisen teknologian hyödyntämistä kolmanneksessa (34 %) Itä-Suomen AVI-alueen kuntia ja yhteistyökumppaneiden puute 11 prosentissa kuntia. Hyvin harvassa alueen kunnassa (6 %) on yleistä haluttomuutta digitaalisen teknologian käyttöön. (Taulukko 6.10.2.2.)

Taulukko 6.10.2.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

	Itä-Suomen AVI (n=35)		Manner-Suomi (n=218)	
	Lkm.	%	Lkm.	%
Henkilöstöressurssien vähyyks	29	83	192	88
Ajan puute	25	71	147	67
Osaamisen tai taitojen puute digitaalisen teknologian käytössä	21	60	133	61
Taloudellisten resurssien puute	14	40	108	50
Järjestelmiin tai laitteisiin liittyvät puutteet	16	46	94	43
Tekijänoikeuskysymykset	12	34	75	34
Yhteistyökumppaneiden puute	4	11	31	14
Yleinen haluttomuus digitaalisten teknologioiden käyttöön	2	6	19	9

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Arviointiryhmä

Erikoistutkija Minna Ruusuvirta, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore, puhelin +358 50 326 8014, minna.ruusuvirta@cupore.fi

Tutkija Vappu Renko, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore, puhelin +358 50 566 0360, vappu.renko@cupore.fi

Kulttuuriasiainneuvos Kirsi Kaunisharju, opetus- ja kulttuuriministeriö, kirsi.kaunisharju@gov.fi

Kulttuuriasiainneuvos Esa Pirnes, opetus- ja kulttuuriministeriö, esa.pirnes@gov.fi

Tietolähteet

Ruusuvirta, M., Renko, V. & Luonila, M. (2020). Kuntien kulttuuritoiminnan nykytila ja kehittämistarpeet. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. Cuporen työpapereita 12. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/kuntien_kulttuuritoiminnan_nykytila_ja_kehittamistarpeet.pdf

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous [verkkajulkaisu]. ISSN=2343-4147. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 29.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/kta/>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vae-rak/tau.html>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021). Kulttuurin TEAviisari. Saantitapa: https://teaviisari.fi/teaviisari/content/file/367/Kulttuurin_perustaulukot_2021

Kuvat ja taulukot

Kuviot

Kuvio 6.6.2.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Kuvio 6.6.2.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Kuvio 6.8.2.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Kuvio 6.9.2.1. Tarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Osuus kunnista, joissa ollut mainittua tarjontaa.

Kuvio 6.9.2.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Kunnat, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Kuvio 6.9.2.3. Itä-Suomen AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=25).

Kuvio 6.10.2.1. Itä-Suomen AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=35).

Taulukot

Taulukko 6.4.2.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Taulukko 6.4.2.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Taulukko 6.4.2.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.2.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.2.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikään-

tyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.2.6. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.6.2.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Itä-Suomen ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Taulukko 6.6.2.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

Taulukko 6.6.2.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Taulukko 6.8.2.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Taulukko 6.9.2.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.2.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.2.3. Onko kunnan järjestämissä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.2.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteutamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.10.2.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Itä-Suomen AVI-alueen kunnissa.

Taulukko 6.10.2.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

**Kulttuuripalvelut
Lapin
aluehallintovirasto**

Sisällys – Kulttuuripalvelut

Lapin aluehallintovirasto

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	103
Johdanto	104
Toimintaympäristö	104
Tiivistelmä.....	106
Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?.....	107
Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain.....	107
Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista	110
Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta	110
Kulttuuritapahtumien kustannukset.....	111
Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?	112
Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?.....	113
Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus	113
Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus	114
Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa	114
Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?.....	115
Kulttuuritapahtumat.....	115
Lasten ja nuorten harrastustoiminta	118
Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?.....	121
Arviointiryhmä	124
Tietolähteet	124
Kuvat ja taulukot.....	124

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Lapin AVI-alueen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 6–63 euroa/asukas. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä.
- Yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Lapin AVI-alueen kunnissa oli 0,9 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 16 prosentissa alueen kunnista.
- Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Lapin AVI-alueella useimmin kulttuurialan ylempi tai alempi korkeakoulututkinto (36 % kunnista).
- Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Useimmiten Lapin AVI-alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita, elokuvia ja visuaalisia taiteita.
- Lapin AVI-alueen kunnissa kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä selkeästi harvemmin (37 %) kuin koko maassa keskimäärin (64 %). Monessa alueen kunnassa kuitenkin valmistellaan kulttuurikasvatussuunnitelmaa.
- Harrastamisen Suomen mallin arvioidaan Lapin kunnissa vaikuttaneen erityisesti taide- ja kulttuuriharrastussisältöjen monipuolistumiseen.
- 64 prosentissa kyselyyn vastanneista Lapin AVI-alueen kunnista koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. Keskeisimpiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ovat henkilöstöressurssien vähyys sekä osaamisen tai taitojen puute.

Toimenpide-ehdotukset

- Kulttuuritoiminnan järjestämiseen varataan kunnissa riittävästi taloudellisia ja henkilöstöresursseja. Kunnat hyödyntävät kulttuuritoiminnan järjestämisessä saatavilla olevia asiantuntijapalveluja.
- Selvitetään mahdollisuutta kerätä tietoa kulttuuritapahtumien taloudesta osana Valtiokonttorin kuntien taloustietojen keruuta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Taiteen edistämiskeskus tuottavat kunnille osaamisen tukea toteuttaa kuntien kulttuuritoimintaa koskevaa lakia: opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustus kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtävään ja Taiteen edistämiskeskuksen asiantuntijapalvelut. Selvitetään mahdollisuuksia tukea kuntia digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ja yhteistyöverkostojen muodostamisessa kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Johdanto

Lähitulevaisuuden näkymät

Kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisen toimintaympäristö lähitulevaisuudessa on monin tavoin muutoksessa. Vastuu sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisestä siirtyy uusille hyvinvointialueille, jolloin sivistyspalvelujen asema osana kunnan palvelujen kokonaisuutta korostuu. Samaan aikaan monen kunnan taloudellinen tilanne on vaikea. Koronapandemia vaikuttaa edelleen kuntien kulttuuritoiminnan järjestämiseen. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) ja museolaki (314/2019) on juuri uudistettu ja uusi laki esittävästä taiteesta tulee voimaan lähitulevaisuudessa. Lakiuudistukset sekä kulttuurin kasvava rooli osana alueellista ja paikallista kehittämistä korostavat tarvetta tiedolle kuntien kulttuuritoiminnasta.

Maakuntakeskus Rovaniemi on aktiivinen kulttuurielämän kehittäjä ja toimija. Kaupungissa hyväksyttiin ensimmäinen kulttuuriohjelma vuonna 2021. Visiossaan Rovaniemi pyrkii kohti Suomen toimivinta kulttuuri-ekosysteemiä. Rovaniemen kaupunki on mukana Espoon kaupungin koordinoimassa ja opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Kulttuuria yhteistuumin -valtakunnallisessa kehittämistehtävässä. Kehittämistehtävän tavoitteena on lisätä kuntien välistä yhteistyötä, vahvistaa kulttuurialan työntekijöiden osaamista ja levittää tietoa hyvistä käytänteistä. Kemin taidemuseo on mukana alueellisessa kehittämistehtävässä, joka keskittyy alueellisiin taidemuseoihin osana kuntien kulttuuritoimintaa sekä niiden vuorovaikutukseen ammattitaiteilijoiden ja harrastajien kanssa. Hanke toteutetaan yhteistyössä Porin taidemuseon, Kuopion taidemuseon, Suomen Kuvataiteiden Liiton sekä Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen kanssa.

Kulttuurin rooli alueen kehittämisessä korostuu lähitulevaisuudessa myös Oulu2026-hankkeen toteutuksen myötä. Oulu on Euroopan kulttuuripääkaupunki vuonna 2026. Kulttuuripääkaupunkihanketta toteutetaan yhdessä 32 muun kunnan kanssa, joihin kuuluvat Lapin alueelta Kemi ja Tornio. Oulu2026:n keskeinen tavoite on toteuttaa kulttuuri-ilmastonmuutos sekä luoda ja tuoda kulttuuria, hyvinvointia ja elinvoimaa pohjoiselle alueelle. Toiminnan kautta pyritään kehittämään matkailua, kulttuuritarjontaa ja kulttuurin taloutta sekä edistämään osallistumista, osallisuutta ja yhteistyötä.

Toimintaympäristö

Kunnilla on vastuu järjestää kulttuuritoimintaa, jolla tuetaan paikallista kulttuuritoimintaa ja toimijoita. Yleisen kulttuuritoiminnan sisällöstä ja toteuttamistavasta päättää kunta. Kunta voi tuottaa yleisen kulttuuritoiminnan palvelut itse tai yhteistyössä kolmannen tai yksityisen sektorin kanssa.

Neljässä viidestä (79 %) Lapin AVI-alueen kunnista on sovittu mikä hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena. (Taulukko 6.4.3.1.) Osuus on lähes vastaava kuin koko maassa (76 %).

Taulukko 6.4.3.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Lapin AVI	4	21	15	79	19	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Noin kaksi kolmesta (68 %) Lapin AVI-alueen kunnista on nimennyt henkilön, joka vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta. (Taulukko 6.4.3.2.). Osuus on lähes sama kuin koko maassa keskimäärin (70 %).

Taulukko 6.4.3.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Lapin AVI	6	32	13	68	19	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Kolmessa neljästä (74 %) Lapin AVI-alueen kunnista on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi. (Taulukko 6.4.3.3.) Koko maan osalta vastaava osuus on 82 prosenttia.

Taulukko 6.4.3.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Lapin AVI	5	26	14	74	19	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Lapin AVI-alueen kunnista kolmessa neljästä (74 %) on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoimintaan. (Taulukko 6.4.3.4.) Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin (63 %).

Taulukko 6.4.3.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Lapin AVI	5	26	14	74	19	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Ikääntyneiden kulttuuritoimintaan on määritellyt erityisiä resursseja neljä viidestä (79 %) Lapin kunnasta. (Taulukko 6.4.3.5.) Koko maassa keskimäärin 71 prosenttia kunnista on määritellyt resursseja ikääntyneiden kulttuuritoimintaan.

Taulukko 6.4.3.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikääntyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Lapin AVI	4	21	15	79	19	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Noin puolet (53 %) Lapin AVI-alueen kunnista on määritellyt erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmiä huomioon ottavaan kulttuuritoimintaan. (Taulukko 6.4.3.6.) Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin (45 %).

Taulukko 6.4.3.6 Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Lapin AVI	9	47	10	53	19	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Tiivistelmä

Peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi koskee kuntien kulttuuripalvelujen osalta palvelujen saatavuutta ja resursseja. Saatavuudella tarkoitetaan sitä, millaisia kulttuuripalveluja kunnassa on tarjolla. Resursseilla tarkoitetaan kunnan kustannuksia, henkilöstöresursseja sekä osaamista ja yhteistyötä kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Arviointiaineistona käytetään Tilastokeskuksen kuntataloustilastoa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttaman Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021 -tiedonkeruun tuloksia (TEAviisari) sekä Manner-Suomen kulttuurivastaaville kohdennettua kyselyä, johon vastasi 76 prosenttia (222 kuntaa) Manner-Suomen kunnista. Lapin AVI-alueen 21 kunnasta kyselyyn vastasi 14 kuntaa (67 %).

Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Useimmiten Lapin AVI-alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita, elokuvia ja visuaalisia taiteita.

Reilussa kolmanneksessa (37 %) Lapin AVI-alueen kunnista on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Osuus on selkeästi pienempi kuin koko maassa keskimäärin (64 %). Monessa alueen kunnassa kuitenkin valmistellaan kulttuurikasvatussuunnitelmaa. Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevista alueen kunnista neljä viidestä arvioi, että mallin myötä taide- ja kulttuuriharrastuksissa on aiempaa monipuolisempia sisältöjä. Ongelmana harrastustoiminnan järjestämisessä monissa kunnissa on ohjaajien puute.

Koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä vajaassa kahdessa kolmesta (64 %) Lapin AVI-alueen kyselyyn vastanneesta kunnasta. Keskeisimpiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ovat henkilöstöressurssien

vähyys sekä osaamisen tai taitojen puute.

Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä. Vuonna 2020 kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 16 prosentissa Lapin AVI-alueen kunnista.

Enemmistö Lapin kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteuttamisessa joitakin eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Useimmiten käytettiin alueellisen vastuumuseon palveluja, joita hyödynsi 86 prosenttia alueen kunnista.

Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?

Kulttuuripalvelujen järjestämistä rahoitetaan kunnissa pääasiassa valtionosuuksilla, verotuloilla sekä palveluista saatavilla toimintatuotoilla. Kuntien kulttuuritoiminnan taloutta tilastoidaan osana kuntatalouden tiedonkeruuta. Tiedonkeruuta on toteuttanut Tilastokeskus, mutta tilastovuodesta 2021 alkaen kunnat ja kuntayhtymät raportoivat vuosittaiset taloustietonsa Valtiokonttorille.

Tässä arvioinnissa tarkastellaan vuoden 2020 kustannustietoja, jotka olivat tätä toteutettaessa tuoreimmat saatavilla olevat. Arvioinnissa tarkastellaan yleisen kulttuuritoiminnan (kustannusluokka ”muu kulttuuritoiminta”), museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan, musiikkitoiminnan sekä taiteen perusopetuksen kustannuksia. Ne muodostavat kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten kokonaisuuden yhdessä kirjastotoiminnan kanssa, jota tarkastellaan tässä arvioinnissa erikseen.

Arvioinnissa tarkastellaan nettokustannuksia, jotka saadaan, kun toiminnan kustannuksista vähennetään toiminnan tuotot. Nettokustannukset kuvaavat siten kuntien toteutunutta rahoitusosuutta. Samalla on tärkeä muistaa, että kuntien kulttuuripalvelujen vaihtelevat järjestämistavat vaikuttavat myös kustannuksiin: kustannuksista ei voi suoraan päätellä esimerkiksi kuntien kulttuuritoiminnan laajuutta tai toiminnallista tehokkuutta.

Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain

Vuonna 2020 kulttuuritoiminnan kustannukset Manner-Suomen kunnissa vaihtelivat huomattavasti. Vaihteluväliä selittävät esimerkiksi kuntien hanketoiminta sekä kuntien erot kustannusten kirjaustavoissa: joissakin kunnissa ei kirjattu lainkaan kustannuksia tarkasteltuihin kulttuuritoiminnan tehtäväluokkiin.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Lapin AVI-alueen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 6–63 euroa/asukas. Museo- ja näyttelytoiminnan asukaskohtaiset kustannukset vaihtelivat välillä -3–50 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan välillä -1–83 euroa/asukas, musiikkitoiminnan välillä 0–25 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen välillä 0–87 euroa/asukas. Miinusmerkkinen luku kuvaa, että kirjatut tuotot ylittivät kustannukset.

38 prosenttia Lapin asukkaista asui kunnassa, jossa yleisen kulttuuritoiminnan asukaskohtainen nettokustannus vuonna 2020 oli 16 euroa tai enemmän. Koko Manner-Suomessa vastaava osuus oli 49 prosenttia. (Taulukko 6.6.3.1.)

Lapin AVI-alueen kunnissa yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannusten keskiarvo oli 23 euroa/asukas, museo- ja näyttelytoiminnan 11 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan 6 euroa/asukas, musiikkitoiminnan 2 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen 10 euroa/asukas.

Lapin AVI-alueen kuntien yleisen kulttuuritoiminnan kustannusten keskiarvo oli huomattavasti kaikkia Manner-Suomen kuntia korkeampi. Myös museo- ja näyttelytoiminnan sekä teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan kustannusten keskiarvo oli jonkin verran kaikkia kuntia korkeampi. Musiikkitoiminnan ja taiteen perusopetuksen kustannukset olivat keskimäärin lähes vastaavia Lapin ja koko Manner-Suomen kunnissa. (Taulukko 6.6.3.2.)

Taulukko 6.6.3.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Lapin ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset, €/asukas	Kuntia Lapin AVI-alueen kunnista	Kuntia Manner-Suomen kunnista	Asukasmäärä Lapin AVI-alueen asukasmäärästä	Asukasmäärä Manner-Suomen asukasmäärästä
- 2,9 €*	0 %	11 %	0 %	3 %
3 - 5,9 €	0 %	13 %	0 %	8 %
6 - 15,9 €	48 %	43 %	62 %	41 %
16 € -	52 %	33 %	38 %	49 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Lkm.	21	294	176 665	5 505 284

* Sisältää myös kunnat, joista tieto puuttuu tai pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä.

Kustannusten tulkinnassa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Taulukko 6.6.3.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

	Yleinen kulttuuritoiminta ^a	Museo- ja näyttelytoiminta ^b	Teatteri-, tanssi- ja sirkustoittoiminta ^c	Musiikkitoiminta ^d	Taiteen perusopetus ^e
Etelä-Suomen AVI (n=62)	16,1	14,8	5,4	4,2	11,2
Itä-Suomen AVI (n=44)	15,2	8,6	3,2	3,8	11,3
Lapin AVI (n=21)	23,2	11,2	5,8	1,9	10,3
Lounais-Suomen AVI (n=44)	11,7	8	1,6	2,4	10,5
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=85)	12,6	6,3	3	3,4	12,4
Pohjois-Suomen AVI (n=38)	17	4,4	2,4	1,2	11,8
Manner-Suomi (n=294)	14,9	8,8	3,4	3,1	11,5

Keskiarvot on laskettu asukaskohtaisista nettokustannuksista. Kustannusten tulkinassa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

^a Sisältää muun kunnan järjestämän kulttuuritoiminnan, jonka tarkoituksena on kulttuuriharrastusten ja -palvelujen tarjonta ja tukeminen. Kustannukset sisältävät myös yleiseen kulttuuritoimeen luettavan henkilöstön palkkauksesta sekä kulttuurikeskusten toiminnasta aiheutuvat menot ja tulot sekä kulttuuritapahtumille sekä kulttuuritoiminnalle myönnettyt avustukset lukuun ottamatta museo-, teatteri- ja orkesteritoimintaan luettavia avustuksia.

^b Sisältää kunnan järjestämän museo- ja näyttelytoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös kunnan tähän toimintaan myöntämät avustukset yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille. Näyttelytoimintaan luetaan kuuluvaksi taidenäyttelyt sekä yleisemmin kulttuurialaan kuuluvat näyttelyt.

^c Sisältää kunnan järjestämän teatteri-, tanssi- ja sirkustoittoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille kunnan näihin toimintoihin antamat avustukset.

^d Sisältää kunnan järjestämän musiikkitoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää mm. orkesteri- ja bänditoiminnan, oopperatoiminnan, kuorot, esitysten järjestämisen sekä yhteisöille, yhdistyksille ja muusikoille kunnan tähän toimintaan antamat avustukset.

^e Sisältää taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) mukaisen toiminnan. Tällaista on esimerkiksi musiikkioppilaitoksissa annettava taiteen perusopetus, muissa taidekouluissa (kuvataide, sanataide, esittävät taiteet, käsityö) annettava taiteen perusopetus. Myös taiteen perusopetus, joka on toteutettu osana perusopetuslain (628/1998) edellytykset täyttävää koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, ilmoitetaan tässä tehtäväluokassa.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista

Kunnat erittelevät avustusmenonsa kuntatalouden tiedonkeruuseen. Vuonna 2020 Lapin AVI-alueen kuntien kirjaamat avustukset tarkastelluille kulttuuritoiminnan osa-alueille olivat yhteensä kolme miljoonaa euroa. Ne muodostivat kaksi prosenttia kaikista Manner-Suomen kuntien kirjaamista avustuksista (135 m€).

Lapin AVI-alueella avustukset yleiseen kulttuuritoimintaan olivat 500 000 euroa, museo- ja näyttelytoimintaan 101 000 euroa, teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan 2,4 miljoonaa euroa, musiikkitoimintaan 3 000 euroa. Taiteen perusopetukseen ei Lapin kunnissa kirjattu avustuksia.

Ilmoitetut avustussummat vaihtelivat kunnittain huomattavasti. Tarkastelluilla kulttuuritoiminnan osa-alueilla kuntien ilmoittamat avustussummat Lapissa olivat pienimmillään nolla euroa. Suurimmillaan AVI-alueen kuntakohtainen avustussumma oli teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnassa, jossa Rovaniemen kirjaamat avustukset olivat 2,4 miljoonaa euroa. Rovaniemi kirjasi tarkastelluilla osa-alueilla avustuksia lähinnä yksinomaan teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan, mikä vaikuttaa huomattavasti osa-alueen avustusten kokonaissummaan.

Avustusten osuus kuntien kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista Lapin AVI-alueen kunnissa oli pienimmillään nolla ja suurimmillaan 22 prosenttia. Avustusten osuus kertoo osaltaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämistavoista: siitä, kuinka paljon kunnat tuottavat palveluja itse ja kuinka paljon ne avustavat yksityisiä toimijoita.

Lapin kuntien avustusten tarkastelu suhteessa kulttuuritoiminnan nettokustannuksiin toiminnan osa-alueittain osoittaa, että useimmiten avustusten kautta tuetaan teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaa, jossa avustukset muodostivat yli puolet (59 %) kuntien nettokustannuksista: osuudessa on huomioitava Rovaniemen kirjaama suuri avustussumma. Yleisessä kulttuuritoiminnassa avustusten osuus kuntien nettokustannuksista Lapissa oli 15 prosenttia, museo- ja näyttelytoiminnassa kaksi prosenttia ja musiikkitoiminnassa 0,2 prosenttia. Taiteen perusopetukseen ei kirjattu alueen kunnissa avustuksia.

Avustussummien tulkinnassa on otettava huomioon puuttuvat tiedot sekä avustusten vaihtelevat kirjaamistavat kunnissa. Vaikuttaa siltä, että yleinen kulttuuritoiminta on joissakin tapauksissa ns. kaatoluokka, johon saatetaan kirjata tosiasiallisesti muihin kulttuuritoiminnan osa-alueisiin kohdentuvia avustuksia.

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta

Vuonna 2020 yleisen kulttuuritoiminnan osuus Lapin AVI-alueen kuntien käyttötaloudesta oli 0,3 prosenttia ja museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan osuus 0,8 prosenttia. Osuudet olivat hieman korkeampia kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa (0,2 % ja 0,7 %).

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta Lapissa on pysynyt viime vuodet tasaisen matalana. Vuonna 2018 toimintakulujen osuus käyttötalouden toimintakuluista Lapissa oli yleisen kulttuuritoiminnan kohdalla sama ja museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan kohdalla hieman nykyistä korkeampi (0,9 %).

Kulttuuritapahtumien kustannukset

Kuntatalouden tiedonkeruussa ei nykyisellään eritellä kulttuuritapahtumien kustannuksia. Niistä ei siten ole saatavilla kaikki kunnat kattavaa tilastotietoa. Selvitimme kuitenkin tämän arvioinnin yhteydessä kuntien mahdollisuuksia kerätä erillistä tietoa kuntien tilinpäätöstietoihin sisältyvistä kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista.

Tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia seurataan 79 prosentissa ja tuottoja 64 prosentissa kysymykseen vastanneista Lapin AVI-alueen kunnista. Kattavimmin seurataan kulttuuritapahtumille jaettuja avustuksia (86 % kunnista). (Taulukko 6.6.3.3.)

Enemmistö kyselyyn vastanneista Lapin AVI-alueen kunnista pitää tärkeänä saada eriteltä tietoa kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista. 73 prosenttia pitää tätä varsin tai erittäin tärkeänä. Osuus on hieman korkeampi kuin koko Manner-Suomessa (68 %). (Kuvio 6.6.3.1.)

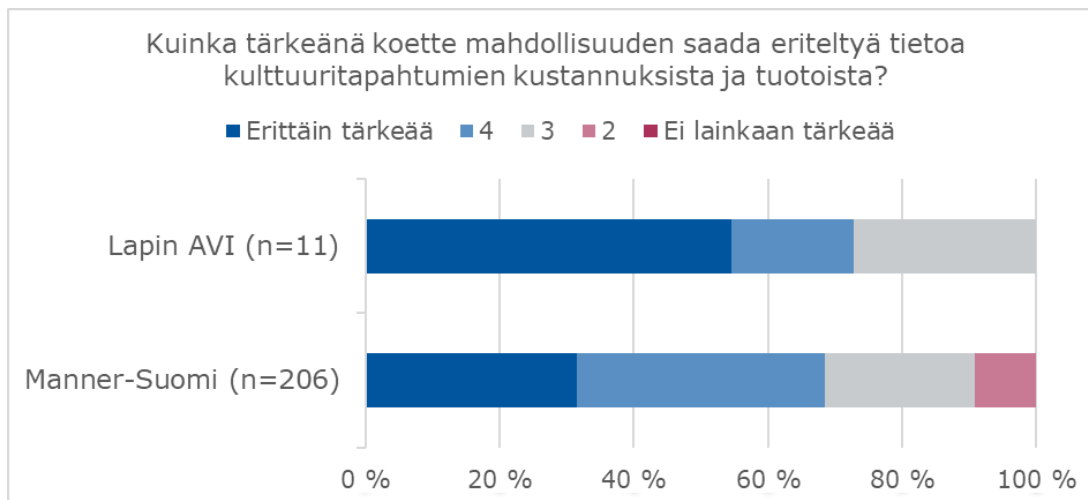
Kulttuuritapahtumien kustannusten ja tuottojen esiin saannin helppous kuntien tilinpäätöksistä kuitenkin vaihtelee. Kaikista kysymykseen vastanneista Lapin AVI-alueen kunnista kaksi kolmannelta (67 %) piti tietojen esiin saamista varsin tai hyvin helppona, kahdeksan prosenttia hyvin vaikeana. Neljännes vastanneista kunnista asettui vaihtoehtojen välimaastoon. Tietojen esiin saamista pidettiin Lapissa varsin tai hyvin helppona useammin kuin koko Manner-Suomessa (50 %). (Kuvio 6.6.3.2.)

Taulukko 6.6.3.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Seurataan kokonaisuudessaan tai joiltakin osin	Kulttuuritapahtumien käyttökustannukset	Kulttuuritapahtumien käyttötuotot	Kulttuuritapahtumille jaetut avustukset
Etelä-Suomen AVI (n=42)	86 %	81 %	88 %
Itä-Suomen AVI (n=34)	85 %	82 %	89 %
Lapin AVI (n=14)	79 %	64 %	86 %
Lounais-Suomen AVI (n=32)	78 %	84 %	81 %
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=63)	75 %	74 %	89 %
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	88 %	88 %	91 %
Manner-Suomi (n=216/217)	81 %	80 %	88 %

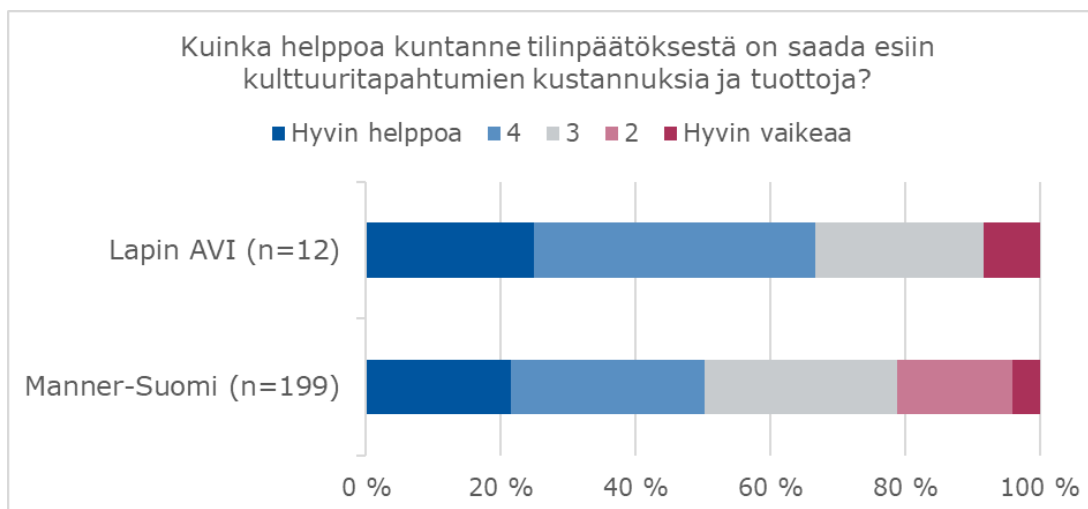
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.3.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.3.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?

Kulttuurin TEAviisarin mukaan yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Lapin AVI-alueella oli 0,9 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohti vuonna 2020. Koko maassa keskiluku oli vastaava. Henkilötyövuosiin on laskettu yhteen johtavan viranhaltijan ja muun henkilöstön työpanos. Tiedot eivät koske taide- ja kulttuurilaitosten, taiteen perusopetuksen, vapaan sivistystyön tai kirjastojen henkilökuntaa. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

TEAvisarin mukaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 16 prosentissa Lapin AVI-alueen kunnista. Osuus oli matalampi kuin koko maassa (22 %) tai yhdelläkään muulla AVI-alueella. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Monessa asukasluvultaan pienessä kunnassa kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön toimenkuvaan on yhdistetty myös lukuisia muita tehtäväalueita. Tällöin kulttuuritoiminnan hoitamiseen voi jäädä niukasti aikaa.

Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?

Lain kuntien kulttuuritoiminnasta mukaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisessä tulee olla riittävää ja monipuolista asiantuntijaosaamista.

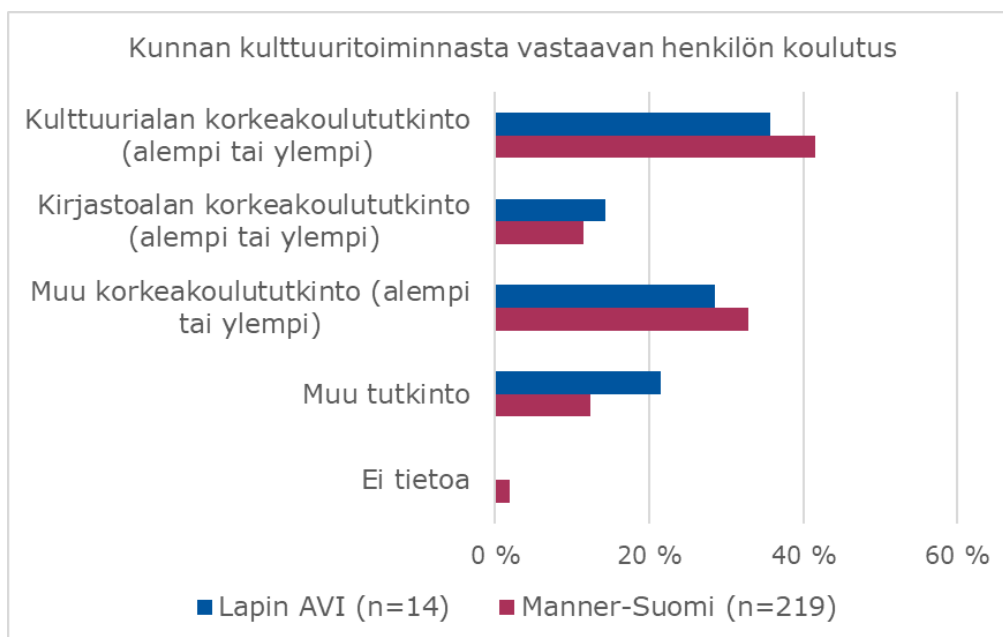
Tässä arvioinnissa tarkastellaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutusta sekä kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Lisäksi tarkastellaan eri tahojen tarjoamien asiantuntijapalvelujen hyödyntämistä kunnan kulttuuripalvelujen toteuttamisessa.

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Lapin AVI-alueella useimmin kulttuurialan ylempi tai alempi korkeakoulututkinto (36 % kunnista). 29 prosentilla kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavista henkilöistä on muu kuin kulttuuri- ja kirjastoalan korkeakoulututkinto, 21 prosentilla muu tutkinto ja 14 prosentilla kirjastoalan tutkinto.

Lapin AVI-alueen kunnissa kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on kulttuurialan korkeakoulututkinto hieman harvemmin kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa (42 %). (Kuvio 6.8.3.1.)

Kuvio 6.8.3.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuuri-vastaaville.

Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus

Kuntakyselyssä kuntia pyydettiin arvioimaan kunnan kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Arviot vaihtelivat huomattavasti.

Lapin AVI-alueella yleisimmät arviot olivat nolla henkilötyöpäivää (6 kuntaa) ja kaksi henkilötyöpäivää (3 kuntaa). Kaikki Manner-Suomen vastaajakunnat arvioivat yleisimmän, ettei täydennyskoulutusta annettu (22 % kunnista) tai että täydennyskoulutusta annettiin yksi henkilötyöpäivä (10 % kunnista) tai kaksi henkilötyöpäivää (15 % kunnista).

Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa

Enemmistö Lapin kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteuttamisessa joitakin eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Useimmiten käytettiin alueellisen vastuumuseon palveluja, joita hyödynsi 86 prosenttia kysymykseen vastanneista alueen kunnista. Osuus oli korkeampi kuin koko Manner-Suomessa (69 %). (Taulukko 6.8.3.1.)

Lapissa Taiteen edistämiskeskuksen palveluja on hyödyntänyt 43 prosenttia kysymykseen vastanneista kunnista. Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaisen kehittämistehtävän, Museoviraston ja muun asiantuntijatahon palveluja on kutakin hyödyntänyt 36 prosenttia alueen vastaajakunnista.

Taulukko 6.8.3.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Asiantuntijatahon palveluja hyödyntäneet kunnat	Lapin AVI, lkm.	Lapin AVI, % ^a	Manner-Suomi, lkm.	Manner-Suomi, % ^b
Alueellinen vastuumuseo	12	86 %	152	69 %
Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukainen kehittämistehtävä	5	36 %	102	46 %
Museovirasto	5	36 %	100	45 %
Taiteen edistämiskeskus	6	43 %	96	44 %
Muu asiantuntijataho	5	36 %	59	27 %

^a Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=14.

^b Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=220.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Alueellisista vastuumuseoista säädetään vuonna 2019 voimaan tullessa uudessa Museolaissa (314/2019). Alueellisten vastuumuseoiden tehtävänä on toimialueellaan toimia kulttuuriperinnön, kulttuuriympäristön sekä taiteen ja visuaalisen kulttuuriperinnön asiantuntijana, edistää toimialansa yhteistyötä sekä tiedon tallentamista ja digitaalista saatavuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrää alueellisen vastuumuseon toimialueen museon ylläpitäjän hakemuksen perusteella.

Alueellisten vastuumuseoiden palveluja hyödynnettiin useimmissa (83 %) kysymykseen vastanneista Lapin kunnista. Lapissa alueellisten vastuumuseoiden asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyi kaikkien näiden kuntien kohdalla kulttuuriperintöön/-ympäristöön. Kahden kunnan kohdalla vastuumuseopalvelujen hyödyntäminen liittyi myös taiteeseen ja visuaaliseen kulttuuriperintöön.

Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaiset kehittämistehtävät ovat opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksen saaneita hankkeita, joiden tavoitteena on edistää kulttuuritoimintalain (166/2019) tavoitteiden ja tehtävien toteuttamista. Kehittämistehtävät voivat olla valtakunnallisia tai alueellisia. Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtäviä on toteutettu vuodesta 2021.

Valtakunnallisen tai alueellisen kehittämistehtävän asiantuntijapalveluja on hyödyntänyt viisi alueen vastaajakuntaa. Näistä neljä kuntaa on hyödyntänyt valtakunnallista ja kaksi kuntaa alueellista kehittämistehtävää.

Museovirasto on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto kulttuuriperinnön suojelua ja maan yleistä museointia varten. Museovirasto voi osallistua asiantuntijaviranomaisena esimerkiksi maankäytön suunnitteluun antamalla lausuntoja kulttuuriympäristön huomioon ottamisesta ja käymällä neuvotteluja kuntien, rakennuttajien ja maankäytön suunnittelijoiden kanssa.

Museoviraston asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt viisi Lapin vastaajakuntaa. Palvelujen hyödyntäminen on liittynyt esimerkiksi asiantuntija-apuun rakennussuojelussa ja museopalvelujen kehittämisessä.

Taiteen edistämiskeskus (Taike) on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto, jolla on aluetoimipisteitä. Taike on taiteen edistämistä varten, ja sen tehtävänä on myös kulttuurin edistäminen siltä osin kuin se ei kuulu muun viranomaisen tehtävään. Taike voi esimerkiksi edistää valtakunnallisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteutumista, tukea kuntien kulttuuritoimintaa edistävien verkostojen toimintaa, edistää kuntien ja muiden kulttuuritoimijoiden välistä yhteistyötä sekä tarjota tukea ja asiantuntijapalveluja kunnille kulttuuritoiminnan kehittämiseksi.

Taiken asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt kuusi alueen kuntaa. Taiken asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyi esimerkiksi avustuksiin ja tietopalveluun.

Millaisia kulttuuripalveluita kunnassa tarjotaan?

Kuntien kulttuuripalvelujen tarkastelu kohdennetaan kulttuuritapahtumien tarjontaan sekä lasten ja nuorten harrastustoimintaan, erityisesti osana harrastamisen Suomen mallin toteutusta. Vuonna 2021 koronaviruspandemia vaikeutti suuresti tapahtumien ja harrastustoiminnan järjestämistä.

Kulttuuritapahtumat

Kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien määrästä ei ole olemassa kattavaa tietoa. Kulttuuritapahtumiksi määriteltävien tapahtumien rajausta ja tapahtumien moninai-

suus vaikeuttavat niiden tilastointia. Peruspalvelukyselyssä kulttuuritapahtuma määriteltiin tarkoittamaan sellaista yleisötapahtumaa tai -tilaisuutta, jonka sisältö perustuu pääosin taiteeseen tai kulttuuriin. Kulttuuritapahtumiin ei kuitenkaan luettu mukaan taide- ja kulttuurilaitosten, kirjastojen, kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten sekä taideoppilaitosten normaaliin kausiohjelmiaan sisältyviä esityksiä, näyttelyjä, konsertteja tai kurssi- ja opetustoimintaa.

Kysymys tapahtumien määrästä osoittautui monelle kunnalle vaikeaksi vastata. Tiedon keräämiseen ja saamiseen liittyvien vaikeuksien ytimessä ovat kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien moninaisuus ja kulttuuritapahtuman määritelmän monitulkintaisuus. Varsinkin isoimmissa kaupungeissa tarkkojen tapahtumatietojen kokoaminen yhteen on vaikeaa. Silti lähes kaikki kyselyyn vastanneet kunnat antoivat ainakin jonkinlaisia arvioita järjestettyjen tapahtumien määrästä.

Tapahtumien lukumäärätietoja antaneissa 14 Lapin AVI-alueen kunnassa järjestettiin vuoden 2021 aikana lähes tuhat kulttuuritapahtumaa. Kaikista alueen tapahtumista valtaosa (87 %) oli kuntien itse pääjärjestäjänä järjestämiä tapahtumia ja reilu kymmenesosa (13 %) kuntien avustamia tapahtumia. (Taulukko 6.9.3.1.)

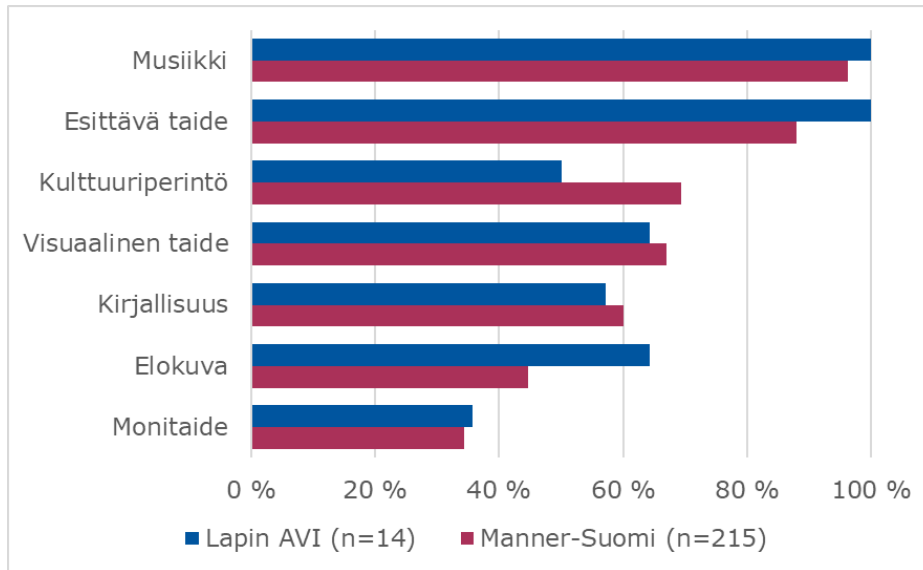
Taulukko 6.9.3.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kunnan itse pääjärjestäjänä järjestämät tapahtumat		Kunnan avustamat tapahtumat		Tapahtumat yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI (n=43)	6 186	48	6 642	52	12 828	100
Itä-Suomen AVI (n=35)	978	71	400	29	1 378	100
Lapin AVI (n=14)	850	87	129	13	979	100
Lounais-Suomen AVI (n=31)	2 318	54	1 971	46	4 289	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=62)	1 717	63	1 012	37	2 729	100
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	524	60	348	40	872	100
Yhteensä (n=217)	12 573	54	10 502	46	23 075	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kaikissa vastanneissa Lapin AVI-alueen kunnissa järjestettiin vuonna 2021 musiikin ja esittävän taiteen (teatteri, tanssi, sirkus, ooppera) tapahtumia. Verrattuna kaikkiin vastanneisiin kuntiin, keskimääräistä useampi alueen kunta järjesti tapahtumia, jotka sisälsivät esittäviä taiteita tai elokuvatoimintaa. Keskimääräistä harvempi alueen kunta puolestaan järjesti kulttuuriperintöön liittyviä tapahtumia. (Kuvio 6.9.3.1.)

Kuvio 6.9.3.1. Tarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Osuus kunnista, joissa ollut mainittua tarjontaa.

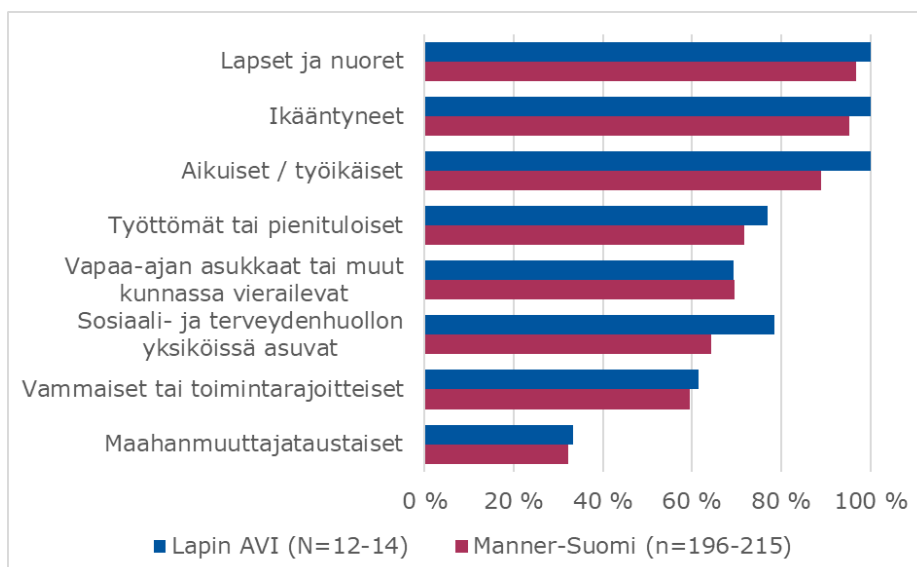

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Esittävä taide kattaa teatterin, tanssin, sirkuksen ja oopperan. Monitaide tarkoittaa useita eri taiteenaloja yhdistävää toimintaa.

Kunnilta kysyttiin myös, huomioivatko ne erilaisia väestöryhmiä kulttuuritapahtumien järjestämisessä esimerkiksi kohdentamalla tapahtumia tietyille väestöryhmälle tai edistämällä muuten ryhmän osallistumismahdollisuuksia tapahtumiin. Kaikki Lapin vastaajakunnat huomioivat kulttuuritapahtumien järjestämisessä lapset ja nuoret, ikääntyneet sekä työikäisen aikuisväestön. Kaikkiin vastaajiin verrattuna keskimääräistä useampi Lapin AVI-alueen kunta huomioi tapahtumatoiminnassaan sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä asuvat sekä työikäisen aikuisväestön. (Kuvio 6.9.3.2.)

Kuvio 6.9.3.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Osuus kunnista, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Lasten ja nuorten harrastustoiminta

Kunnilta kysyttiin avoimella kysymyksellä keskeisiä tapoja toteuttaa ja edistää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa. Yhteensä 14 Lapin AVI-alueen kuntaa avasi vastauksessa erilaisia tapoja harrastustoiminnan toteuttamiseen ja edistämiseen. Vastauksissa kunnat kertoivat toiminnan sisällöistä, toimijoista sekä tavoista edistää ja toteuttaa toimintaa.

Lapin kunnat mainitsivat toiminnan sisältönä useimmin taiteen perusopetuksen. Myös erilaiset tapahtumat mainittiin monen alueen kunnan vastauksessa tärkeänä lasten ja nuorten toimintana. Lasten ja nuorten osallistumisen edistämiseksi sekä lasten ja nuorten tavoittamiseksi toimintaa viedään esimerkiksi koulujen ja varhaiskasvatuksen piiriin. TEAviisarin tulosten mukaan yli neljässä viidestä (82 %) Lapin AVI-alueen kunnasta on mahdollisuus harrastaa taidetta ja kulttuuria perusopetuksen yhteydessä järjestettävillä harrastustunneilla. Varhaiskasvatuksen yhteydessä harrastustunteja on lähes puolessa (47 %) alueen kunnista. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Useimmissa kunnissa lapsille ja nuorille toteutetaan toimintaa pohjaten kulttuurikasvatussuunnitelmaan, kulttuuriopetussuunnitelmaan, kulttuuripolkuun tai vastaavaan toiminnan malliin, jotka antavat suuntaviivoja taide- ja kulttuurikasvatuksen ja -toiminnan toteuttamiselle erityisesti osana perusopetusta ja varhaiskasvatusta. TEAviisarin tulosten mukaan vain reilussa kolmanneksessa (37 %) Lapin AVI-alueen kunnista on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Alueen kunnissa kulttuurikasvatussuunnitelma oli vuonna 2021 käytössä selkeästi harvemmin kuin koko maassa keskimäärin (64 %). (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.) Avoimissa vastauksissa usea alueen kunta mainitsi, että kunnassa on valmisteilla kulttuurikasvatussuunnitelma.

Kunnat pyrkivät edistämään lasten ja nuorten osallistumista ja osallisuutta myös erilaisten harrastuspassien ja kulttuurikorttien sekä toiminnan maksuttomuuden kautta. Harrastusmahdollisuuksista viestiminen ja niiden esittely on tärkeää. Kolmessa neljässtä (74 %) Lapin kunnasta on käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla lapsille ja nuorille tarjotaan kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä (esim. alennetut liput, harrastuspassi, yläkouluisten kulttuurikortti.) (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoiminta osana harrastamisen Suomen mallia

Kyselyssä Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville selvitettiin lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa erityisesti osana harrastamisen Suomen mallia (ks. <https://harrastamisensuomenmalli.fi/>).

Suuri osa (79 %) peruspalvelukyselyyn vastanneista Lapin kunnista on mukana harrastamisen Suomen mallissa. (Taulukko 6.9.3.2.) Lähes kaikissa harrastamisen Suomen mallissa mukana olevissa alueen kunnissa harrastustunneissa oli mukana taide- ja kulttuurisisältöjä. (Taulukko 6.9.3.3.)

6.9.3.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	36	82	6	14	2	5	44	100
Itä-Suomen AVI	25	71	9	26	1	3	35	100
Lapin AVI	11	79	3	21	0	0	14	100
Lounais-Suomen AVI	25	78	3	9	4	13	32	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	54	86	7	11	2	3	63	100
Pohjois-Suomen AVI	26	84	5	16	0	0	31	100
Yhteensä	177	81	33	15	9	4	219	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Taulukko 6.9.3.3. Onko kunnan järjestämissä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

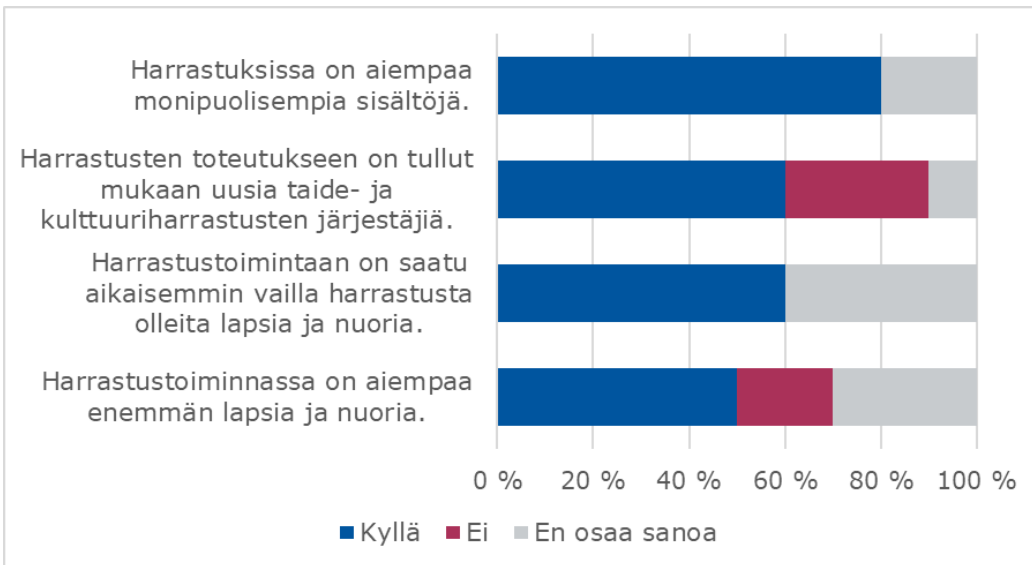
	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	33	92	1	3	2	6	36	100
Itä-Suomen AVI	24	96	0	0	1	4	25	100
Lapin AVI	10	91	1	9	0	0	11	100
Lounais-Suomen AVI	19	76	2	8	4	16	25	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	48	91	3	6	2	4	53	100
Pohjois-Suomen AVI	21	84	1	4	3	12	25	100
Yhteensä	155	89	8	5	12	7	175	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevilta ja taide- ja kulttuurisisältöisiä harrastustunteja tarjoavilta Lapin kunnilta (n=10) kysyttiin arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa. Neljä viidestä (80 %) alueen vastaajasta arvioi, että harrastamisen Suomen mallin myötä taide- ja kulttuuriharrastuksiin on saatu aiempaa monipuolisempia sisältöjä. Enemmistö (60 %) kokee, että malli on edistänyt uusien harrastustoiminnan järjestäjien tuloa mukaan toimintaan ja että toimintaan on saatu myös aikaisemmin vailla harrastusta olleita lapsia ja nuoria. (Kuvio 6.9.3.3.)

Kaikkiin kohtiin tuli melko runsaasti myös en osaa sanoa -vastauksia. Kunnissa harrastamisen Suomen mallia organisoidaan eri tavoin ja kunnan eri toimielimissä. Näin ollen kulttuuritoiminnasta vastaavat henkilöt eivät välttämättä ole mukana mallin toteuttamisessa tai tietoisia mallin toiminnasta kunnassa. Tiedon kulku esimerkiksi kunnan eri toimialojen välillä on todettu aikaisemmissa selvityksissä ongelmalliseksi (esim. Ruusuvirta ym. 2020, s. 67).

Kuvio 6.9.3.3. Lapin AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=10).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kaikki kysymykseen vastanneet (n=10) Lapin alueen kunnat vastasivat kokeneensa ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta (taulukko 6.9.3.4.). Keskeisimpiä ongelmia koko Manner-Suomen alueella ovat ohjaajien puute sekä lasten ja nuorten vähäinen kiinnostus tarjontaa kohtaan. Myös esimerkiksi kuljetuksiin ja aikatauluihin liittyvät kysymykset hankaloittavat lasten ja nuorten osallistumista harrastustoimintaan monissa kunnissa. Korona-aika on osaltaan vähentänyt osallistumista ja ylipäänsä mahdollisuuksia järjestää toimintaa.

Taulukko 6.9.3.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta. Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	16	47	8	24	10	29	34	100
Itä-Suomen AVI	13	57	5	22	5	22	23	100
Lapin AVI	10	100	0	0	0	0	10	100
Lounais-Suomen AVI	6	32	6	32	7	37	19	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	27	57	12	26	8	17	47	100
Pohjois-Suomen AVI	6	29	10	48	5	24	21	100
Yhteensä	78	51	41	27	35	23	154	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?

Kunnilta kysyttiin kunnan kulttuuritoiminnassa toteutetuista digitaalisista palveluista ja toimintamuodoista. Lisäksi kysyttiin kuntien kulttuuritoiminnasta vastaavien näkemyksiä digitaalisista toimintamuodoista ja niiden hyödyntämisen esteistä.

Vuonna 2021 erilaisia suoria taide- ja kulttuuritapahtumia verkossa toteutettiin neljästä viidestä kyselyyn vastanneesta Lapin kunnasta. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi täysin verkossa tuotetut suorat tapahtumat tai fyysisen tapahtuman suoratoisto eli striimaus verkkoon reaaliaikaisesti. Suorana toteutettua tekemistä ja opetusta verkossa oli toteutettu hieman yli puolessa (57 %) alueen kunnista. Suorana toteutettu tekeminen tai opetus voi sisältää esimerkiksi verkossa reaaliaikaisesti toteutettua kansalais- ja työväenopistotarjontaa, museoiden opastuksia tai työpajoja, taiteen perusopetuksen tai taidekasvatuksen ohjattuja tuokiota verkossa. (Taulukko 6.10.3.1.)

Vajaa kaksi kolmesta Lapin AVI-alueen kunnasta jakoi taide- ja kulttuurisisältöisiä videotallenteita verkossa (64 %) tai ylläpiti erilaisia verkkonäyttelyitä (62 %). Opetusmateriaalipaketteja ja erilaisia verkkonäyttelyjä oli verkkoon toteuttanut vajaa neljännes (23 %) kunnista. Vain muutamassa (14 %) alueen kunnassa oli tarjolla erilaisia mobiilipalveluina toteutettuja palveluja tai opastuksia, joissa kävijä kiertää tilassa tai paikassa itsenäisesti ja saa palvelun kautta lisätietoa aiheesta. (Taulukko 6.10.3.1.)

Kohdat, joissa kysyttiin suorana toteutettua tekemistä tai opetusta verkossa sekä opetusmateriaalien jakamista verkossa, keräsivät melko runsaasti en osaa sanoa -vastauksia. Monissa kunnissa esimerkiksi kansalais- tai työväenopistojen tai taiteen perusopetuksen toiminta järjestetään varsinaisen kulttuuritoimen tai vastaavan ulkopuolella ja tietojen saaminen oman toimintayksikön ulkopuolelta on vastausten perusteella usein hankalaa.

Taulukko 6.10.3.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Lapin AVI-alueen kunnissa.

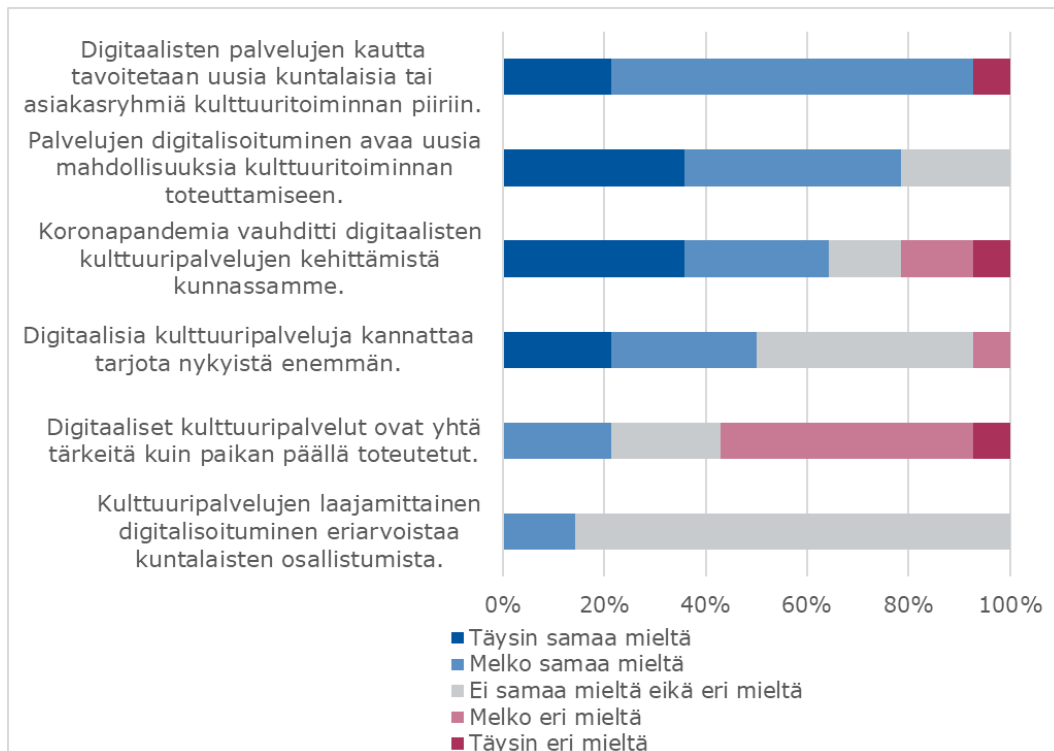
	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa								
Suorat taide- ja kulttuuritahtumat verkossa	11	79	3	21	0	0	14	100
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa	8	57	3	21	3	21	14	100
Taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa								
Videotallenteet	9	64	5	36	0	0	14	100
Audiotallenteet	1	8	12	92	0	0	13	100
Näyttelyt	8	62	5	38	0	0	13	100
Opetusmateriaalit	3	23	6	46	4	31	13	100
Muut verkkotallenteet (esim. aineistojen avaaminen verkossa)	2	15	9	69	2	15	13	100
Mobiilipalveluina toteutettu omatoimitekeminen ja -opastukset	2	14	12	86	0	0	14	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Lähes kaikki vastanneista (92 %) Lapin alueen kunnista on täysin tai melko samaa mieltä siitä, että digitaalisten palvelujen kautta on mahdollista tavoittaa uusia kuntalaisia tai muita asiakasryhmiä kulttuuritoiminnan piiriin. Useimmat alueen kunnat myös kokevat, että kulttuuripalvelujen digitalisoituminen avaa uusia mahdollisuuksia kulttuuripalveluiden toteuttamiseen (79 %). Puolet (50 %) alueelta vastanneista kunnista on vähintäänkin melko samaa mieltä siitä, että digitaalisia kulttuuripalveluja kannattaa tarjota nykyistä enemmän. Harva kuntavastaaja Lapissa (21 %) tai koko maassa (23 %) on samaa mieltä väittämästä, että digitaaliset kulttuuripalvelut ovat yhtä tärkeitä kuin paikan päällä toteutetut kulttuuripalvelut. Kahdessa kolmesta (64 %) kyselyyn vastanneessa Lapin kunnassa koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. (Kuvio 6.10.3.1.)

Vastanneista Lapin AVI-alueen kunnista reilu kolmannes (36 %) on kuullut asukkaiden toiveita ja mielipiteitä digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämisessä. Osuus on lähes sama kuin kaikkien Manner-Suomen kuntavastaajien osalta (33 %).

Kuvio 6.10.3.1. Lapin AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=14).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Taulukko 6.10.3.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

	Lapin AVI (n=14)		Manner-Suomi (n=218)	
	Lkm.	%	Lkm.	%
Henkilöstöressurssien vähyys	11	79	192	88
Ajan puute	7	50	147	67
Osaamisen tai taitojen puute digitaalisen teknologian käytössä	10	71	133	61
Taloudellisten resurssien puute	7	50	108	50
Järjestelmiin tai laitteisiin liittyvät puutteet	4	29	94	43
Tekijänoikeuskysymykset	7	50	75	34
Yhteistyökumppaneiden puute	1	7	31	14
Yleinen haluttomuus digitaalisten teknologioiden käyttöön	3	21	19	9

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kunnilta kysyttiin keskeisiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan valmiiksi annetusta listaukses-

ta keskeiseksi näkemiään esteitä. Lisäksi oli mahdollista kertoa joku muu toimintaa estävä asia.

Keskeisimmiksi esteiksi digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuri-toiminnassa Lapin kunnissa nousevat henkilöstöresurssien vähyys (79 %) sekä osaa-misen tai taitojen puute (71 %). Puolet kyselyyn vastanneista alueen kunnista kokee esteiksi ajan ja taloudellisten resurssien puutteen sekä tekijänoikeuskysymykset. Järjestelmiin ja laitteisiin liittyvät puutteet kokee esteiksi digitaalisen teknologian hyödyntämisessä 29 prosenttia alueen kunnista. (Taulukko 6.10.3.2.)

Arviointiryhmä

Erikoistutkija Minna Ruusuvirta, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore, puhelin +358 50 326 8014, minna.ruusuvirta@cupore.fi

Tutkija Vappu Renko, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore, puhelin +358 50 566 0360, vappu.renko@cupore.fi

Kulttuuriasiainneuvos Kirsi Kaunisharju, opetus- ja kulttuuriministeriö, kirsi.kaunisharju@gov.fi

Kulttuuriasiainneuvos Esa Pirnes, opetus- ja kulttuuriministeriö, esa.pirnes@gov.fi

Tietolähteet

Ruusuvirta, M., Renko, V. & Luonila, M. (2020). Kuntien kulttuuritoiminnan nykytila ja kehittämistarpeet. Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore. Cuporen työpapereita 12. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/kuntien_kulttuuritoiminnan_nykytila_ja_kehittamistarpeet.pdf

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous [verkkojulkaisu]. ISSN=2343-4147. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 29.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/kta/>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vaerak/tau.html>

Terveystieteiden tutkimuskeskus (2021). Kulttuurin TEAviisari. Saantitapa: https://teaviisari.fi/teaviisari/content/file/367/Kulttuurin_perustaulukot_2021

Kuvat ja taulukot

Kuviot

Kuvio 6.6.3.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Kuvio 6.6.3.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Kuvio 6.8.3.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Kuvio 6.9.3.1. Tarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Osuus kunnista, joissa ollut mainittua tarjontaa.

Kuvio 6.9.3.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Kunnat, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Kuvio 6.9.3.3. Lapin AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=10).

Kuvio 6.10.3.1. Lapin AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=14).

Taulukot

Taulukko 6.4.3.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Taulukko 6.4.3.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Taulukko 6.4.3.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.3.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.3.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikään-tyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.3.6. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.6.3.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Lapin ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Taulukko 6.6.3.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

Taulukko 6.6.3.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Taulukko 6.8.3.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Taulukko 6.9.3.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.3.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.3.3. Onko kunnan järjestämissä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.3.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.10.3.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Lapin AVI-alueen kunnissa.

Taulukko 6.10.3.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

**Kulttuuripalvelut
Lounais-Suomen
aluehallintovirasto**

Sisällys – Kulttuuripalvelut

Lounais-Suomen aluehallintovirasto

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	128
Johdanto	129
Toimintaympäristö	130
Tiivistelmä.....	132
Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?.....	133
Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain.....	133
Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista	135
Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta	136
Kulttuuritapahtumien kustannukset.....	136
Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?	138
Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?.....	138
Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus	139
Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus	139
Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa	139
Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?.....	141
Kulttuuritapahtumat.....	141
Lasten ja nuorten harrastustoiminta	144
Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?.....	147
Arviointiryhmä	150
Tietolähteet	150
Kuvat ja taulukot.....	150

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Lounais-Suomen AVI-alueen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 1–38 euroa/asukas. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä.
- Yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Lounais-Suomen AVI-alueen kunnissa oli 1,0 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 18 prosentissa alueen kunnista.
- Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Lounais-Suomen AVI-alueella useimmin kulttuurialan ylempi tai alempi korkeakoulututkinto (56 % kunnista).
- Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Useimmiten Lounais-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita ja kulttuuriperintöaiheista sisältöä.
- Lounais-Suomen AVI-alueen kunnissa kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä hieman harvemmin (53 %) kuin koko maassa keskimäärin (64 %). Harrastamisen Suomen mallin arvioidaan Lounais-Suomen AVI-alueen kunnissa tuoneen harrastusten piiriin enemmän lapsia ja nuoria, myös aikaisemmin vailla harrastusta olleita, sekä monipuolistaneen taide- ja kulttuuriharrastusten sisältöjä.
- 69 prosentissa kyselyyn vastanneista Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. Keskeisin este digitaalisen teknologian hyödyntämisessä on henkilöstöressurssien vähyys, selkeässä enemmistössä alueen kuntia myös ajan puute sekä osaamisen tai taitojen puute.

Toimenpide-ehdotukset

- Kulttuuritoiminnan järjestämiseen varataan kunnissa riittävästi taloudellisia ja henkilöstöresursseja. Kunnat hyödyntävät kulttuuritoiminnan järjestämisessä saatavilla olevia asiantuntijapalveluja.
- Selvitetään mahdollisuutta kerätä tietoa kulttuuritapahtumien taloudesta osana Valtiokonttorin kuntien taloustietojen keruuta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Taiteen edistämiskeskus tuottavat kunnille osaamisen tukea toteuttaa kuntien kulttuuritoimintaa koskevaa lakia: opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustus kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtävään ja Taiteen edistämiskeskuksen asiantuntijapalvelut. Selvitetään mahdollisuuksia tukea kuntia digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ja yhteistyöverkostojen muodostamisessa kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Johdanto

Lähitulevaisuuden näkymät

Kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisen toimintaympäristö lähitulevaisuudessa on monin tavoin muutoksessa. Vastuu sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisestä siirtyy uusille hyvinvointialueille, jolloin sivistyspalvelujen asema osana kunnan palvelujen kokonaisuutta korostuu. Samaan aikaan monen kunnan taloudellinen tilanne on vaikea. Koronapandemia vaikuttaa edelleen kuntien kulttuuritoiminnan järjestämiseen. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) ja museolaki (314/2019) on juuri uudistettu ja uusi laki esittävistä taiteista tulee voimaan lähitulevaisuudessa. Lakiuudistukset sekä kulttuurin kasvava rooli osana alueellista ja paikallista kehittämistä korostavat tarvetta tiedolle kuntien kulttuuritoiminnasta.

Lounais-Suomen aluehallintovirasto toimii Satakunnan ja Varsinais-Suomen maakunnissa, joissa lähitulevaisuuden näkymät kulttuuritoiminnan järjestämisessä ovat osin vaihtelevat. Molemmissa maakunnissa on luotu erillinen kulttuuristrategia, jossa kuvataan toiminnan tulevaisuuden tavoitteita.

Satakunnan kulttuuristrategia 2030:n keskeisiä tavoitteita ovat kulttuuri kuuluu kaikille, kulttuuri- ja taidealan vaikuttavuus sekä kulttuuri ja taide elinvoiman ja hyvinvoinnin lähteenä. Varsinais-Suomen kulttuuristrategian 2021–2025 tavoitteena on Luova Varsinais-Suomi, jonka muodostavat vastuullisuus, yhteistyötaidot, saavutettavuus ja resurssiviisaus. Alueella on myös muodostettu kulttuurifoorumi kulttuurin, taiteen ja luovien alojen toimijoiden kohtaamispaikaksi sekä edistämään strategian tavoitteiden toteutumista. Kulttuurifoorumin tärkeimmät toimintamuodot ovat eri teemoihin liittyvät tapaamiset sekä tiedonvaihto toimijoiden välillä.

Turun kaupunki on mukana Espoon kaupungin koordinoimassa ja opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Kulttuuria yhteistuumin -valtakunnallisessa kehittämistehtävässä. Kehittämistehtävän tavoitteena on lisätä kuntien välistä yhteistyötä, vahvistaa kulttuurialan työntekijöiden osaamista ja levittää tietoa hyvistä käytänteistä. Satakunnan ammattikorkeakoulun koordinoimassa alueellisessa kehittämistehtävässä tavoitteena on testata kuntakuvataiteilija-mallia kunnissa. Porin taidemuseo on mukana alueellisessa kehittämistehtävässä, joka keskittyy alueellisiin taidemuseoihin osana kuntien kulttuuritoimintaa sekä niiden vuorovaikutukseen ammattitaiteilijoiden ja harrastajien kanssa. Hanke toteutetaan yhteistyössä Kemin taidemuseon, Kuopion taidemuseon, Suomen Kuvataidejärjestöjen Liiton sekä Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen kanssa.

Varsinais-Suomen liiton kehittämistehtävä tukee kuntia laadukkaiden, saavutettavien ja yhdenvertaisten kulttuuripalvelujen tuottamisessa sekä edistää taiteilijoiden työllistymistä.

Sekä Satakunnassa että Varsinais-Suomessa järjestetään suuria kulttuuritapahtumia, joihin koronapandemia vaikutti monin tavoin. Esimerkiksi Satakunnassa pandemia aiheutti kesällä 2021 välittömiä aluetaloudellisia vaikutuksia, kun SuomiAreena järjestettiin hybriditapahtumana ja Pori Jazz normaalia pienimuotoisempaan konserttitapahtumana. Koronarajoitusten hellittämisen odotetaan parantavan tapahtumajärjestämisen tilannetta. (Nieminen ja Repo, 2021.)

Toimintaympäristö

Kunnilla on vastuu järjestää kulttuuritoimintaa, jolla tuetaan paikallista kulttuuritoimintaa ja toimijoita. Yleisen kulttuuritoiminnan sisällöstä ja toteuttamistavasta päättää kunta. Kunta voi tuottaa yleisen kulttuuritoiminnan palvelut itse tai yhteistyössä kolmannen tai yksityisen sektorin kanssa.

Noin kahdessa kolmesta (64 %) Lounais-Suomen AVI-alueen kunnasta on sovittu, mikä hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena. Osuus on pienempi kuin koko maassa keskimäärin (76 %). Alueen maakunnissa toimintaa koordinoivasta hallinnonalasta sopineiden kuntien osuus oli Satakunnassa 71 prosenttia ja Varsinais-Suomessa 60 prosenttia. (Taulukko 6.4.4.1.).

Taulukko 6.4.4.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Satakunta	4	29	10	71	14	100
Varsinais-Suomi	10	40	15	60	25	100
Lounais-Suomen AVI	14	36	25	64	39	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Hieman yli 60 prosenttia Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista on nimennyt henkilön, joka vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta. Osuus on pienempi kuin koko maassa keskimäärin (70 %). Alueen maakuntien välillä ei ole suuria eroja. (Taulukko 6.4.4.2.)

Taulukko 6.4.4.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Satakunta	5	36	9	64	14	100
Varsinais-Suomi	10	40	15	60	25	100
Lounais-Suomen AVI	15	38	24	62	39	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Neljässä viidestä (81 %) Lounais-Suomen AVI-alueen kunnasta on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi. Koko maan osalta vastaava osuus on lähes sama, 82 prosenttia. Alueen maakuntien välillä ei ole suuria eroja. (Taulukko 6.4.4.3.)

Taulukko 6.4.4.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Satakunta	3	21	11	79	14	100
Varsinais-Suomi	4	17	19	83	23	100
Lounais-Suomen AVI	7	19	30	81	37	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista 63 prosentissa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoimintaan. Osuus on sama kuin koko maassa keskimäärin. (Taulukko 6.4.4.4.)

Taulukko 6.4.4.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Satakunta	5	36	9	64	14	100
Varsinais-Suomi	9	38	15	62	24	100
Lounais-Suomen AVI	14	37	24	63	38	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Ikääntyneiden kulttuuritoimintaan on määritellyt erityisiä resursseja kolme neljästä (74 %) Lounais-Suomen kunnasta. Koko maassa keskimäärin 71 prosenttia kunnista on määritellyt resursseja ikääntyneiden kulttuuritoimintaan. Alueen maakuntien välillä ei ole suuria eroja. (Taulukko 6.4.4.5.)

Taulukko 6.4.4.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikääntyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Satakunta	4	29	10	71	14	100
Varsinais-Suomi	6	25	18	75	24	100
Lounais-Suomen AVI	10	26	28	74	38	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Kolmannes (32 %) Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista on määritellyt erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmiä huomioon ottavaan kulttuuritoimintaan. Osuus on selkeästi pienempi kuin koko maassa keskimäärin (45 %). Satakunnassa vähemmistö- ja erityisryhmien toimintaan resursseja on määritellyt viidennes kunnista, Varsinais-Suomessa 38 prosenttia. (Taulukko 6.4.4.6.)

Taulukko 6.4.4.6 Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Satakunta	11	79	3	21	14	100
Varsinais-Suomi	15	62	9	38	24	100
Lounais-Suomen AVI	26	68	12	32	38	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Tiivistelmä

Peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi koskee kuntien kulttuuripalvelujen osalta palvelujen saatavuutta ja resursseja. Saatavuudella tarkoitetaan sitä, millaisia kulttuuripalveluja kunnassa on tarjolla. Resursseilla tarkoitetaan kunnan kustannuksia, henkilöstöresursseja sekä osaamista ja yhteistyötä kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Arviointiaineistona käytetään Tilastokeskuksen kuntataloustilastoa, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttaman Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021 -tiedonkeruun tuloksia (TEAviisari) sekä Manner-Suomen kulttuurivastaaville kohdennettua kyselyä, johon vastasi 76 prosenttia (222 kuntaa) Manner-Suomen kunnista. Lounais-Suomen AVI-alueen 43 kunnasta kyselyyn vastasi 32 kuntaa (74 %).

Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Useimmiten Lounais-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita ja kulttuuriperintöaiheista sisältöä.

Hieman yli puolessa (53 %) Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Osuus on hieman pienempi kuin koko maassa keskimäärin (64 %). Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevista alueen kunnista valtaosa (89 %) arvioi, että mallin myötä harrastustoimintaan on saatu aiempaa enemmän lapsia ja nuoria. Lähes yhtä moni (80 %) näkee, että malli on tuonut harrastustoiminnan piiriin myös aikaisemmin vailla harrastusta olleita lapsia ja nuoria, ja että mallin myötä harrastustoiminnan sisältöjen tarjonta on monipuolistunut. Ongelmana harrastustoiminnan järjestämisessä monissa kunnissa on ohjaajien puute.

Koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä selkeässä enemmistössä (69 %) kyselyyn vastanneista Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista. Keskeisin este digitaalisen teknologian hyödyntämisessä on henkilöstöresurssien vähyys, mutta myös ajan sekä osaamisen tai taitojen puute.

Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä. Vuonna 2020 kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 18 prosentissa Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista.

Noin puolet Lounais-Suomen kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteuttamisessa joitakin eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Useimmiten käytettiin alueellisen vastuumuseon palveluja, joita hyödynsi 53 prosenttia alueen kunnista.

Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?

Kulttuuripalvelujen järjestämistä rahoitetaan kunnissa pääasiassa valtionosuuksilla, verotuloilla sekä palveluista saatavilla toimintatuotoilla. Kuntien kulttuuritoiminnan taloutta tilastoidaan osana kuntatalouden tiedonkeruuta. Tiedonkeruuta on toteuttanut Tilastokeskus, mutta tilastovuodesta 2021 alkaen kunnat ja kuntayhtymät raportoivat vuosittaiset taloustietonsa Valtiokonttorille.

Tässä arvioinnissa tarkastellaan vuoden 2020 kustannustietoja, jotka olivat tätä toteutettaessa tuoreimmat saatavilla olevat. Arvioinnissa tarkastellaan yleisen kulttuuritoiminnan (kustannusluokka ”muu kulttuuritoiminta”), museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan, musiikkitoiminnan sekä taiteen perusopetuksen kustannuksia. Ne muodostavat kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten kokonaisuuden yhdessä kirjastotoiminnan kanssa, jota tarkastellaan tässä arvioinnissa erikseen.

Arvioinnissa tarkastellaan nettokustannuksia, jotka saadaan, kun toiminnan kustannuksista vähennetään toiminnan tuotot. Nettokustannukset kuvaavat siten kuntien toteutunutta rahoitusosuutta. Samalla on tärkeä muistaa, että kuntien kulttuuripalvelujen vaihtelevat järjestämistavat vaikuttavat myös kustannuksiin: kustannuksista ei voi suoraan päätellä esimerkiksi kuntien kulttuuritoiminnan laajuutta tai toiminnallista tehokkuutta.

Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain

Vuonna 2020 kulttuuritoiminnan kustannukset Manner-Suomen kunnissa vaihtelivat huomattavasti. Vaihteluväliä selittävät esimerkiksi kuntien hanketoiminta sekä kuntien erot kustannusten kirjaustavoissa: joissakin kunnissa ei kirjattu lainkaan kustannuksia tarkasteltuihin kulttuuritoiminnan tehtäväluokkiin.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Lounais-Suomen AVI-alueen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 1–38 euroa/asukas. Museo- ja näyttelytoiminnan asukaskohtaiset kustannukset vaihtelivat välillä 0–62 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan välillä 0–39 euroa/asukas, musiikkitoiminnan välillä 0–28 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen välillä 0–93 euroa/asukas.

17 prosenttia Lounais-Suomen asukkaista asui kunnassa, jossa yleisen kulttuuritoiminnan asukaskohtainen nettokustannus vuonna 2020 oli 16 euroa tai enemmän. Koko Manner-Suomessa vastaava osuus oli 49 prosenttia. (Taulukko 6.6.4.1.)

Lounais-Suomen AVI-alueen kunnissa yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannusten keskiarvo oli 12 euroa/asukas, museo- ja näyttelytoiminnan 8 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan 2 euroa/asukas, musiikkitoiminnan 2 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen 11 euroa/asukas. (Taulukko 6.6.4.2.)

Lounais-Suomen AVI-alueen kustannusten keskiarvot tarkastelluilla kulttuuritoiminnan osa-alueilla olivat hiukan matalampia kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa.

Taulukko 6.6.4.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Lounais-Suomen ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset, €/asukas	Kuntia Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista	Kuntia Manner-Suomen kunnista	Asukasmäärä Lounais-Suomen AVI-alueen asukasmäärästä	Asukasmäärä Manner-Suomen asukasmäärästä
- 2,9 €*	11 %	11 %	5 %	3 %
3 - 5,9 €	32 %	13 %	17 %	8 %
6 - 15,9 €	30 %	43 %	61 %	41 %
16 € -	27 %	33 %	17 %	49 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Lkm.	44	294	698 439	5 505 284

* Sisältää myös kunnat, joista tieto puuttuu tai pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä.

Kustannusten tulkinnassa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Taulukko 6.6.4.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

	Yleinen kulttuuritoiminta ^a	Museo- ja näytelytoiminta ^b	Teatteri-, tanssi- ja sirkustoittoiminta ^c	Musiikkitoiminta ^d	Taiteen perusopetus ^e
Etelä-Suomen AVI (n=62)	16,1	14,8	5,4	4,2	11,2
Itä-Suomen AVI (n=44)	15,2	8,6	3,2	3,8	11,3
Lapin AVI (n=21)	23,2	11,2	5,8	1,9	10,3
Lounais-Suomen AVI (n=44)	11,7	8,0	1,6	2,4	10,5
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=85)	12,6	6,3	3,0	3,4	12,4
Pohjois-Suomen AVI (n=38)	17	4,4	2,4	1,2	11,8
Manner-Suomi (n=294)	14,9	8,8	3,4	3,1	11,5

Keskiarvot on laskettu asukaskohtaisista nettokustannuksista. Kustannusten tulkinnassa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

^a Sisältää muun kunnan järjestämän kulttuuritoiminnan, jonka tarkoituksena on kulttuuriharrastusten ja -palvelujen tarjonta ja tukeminen. Kustannukset sisältävät myös yleiseen kulttuuritoimeen luettavan henkilöstön palkkauksesta sekä kulttuurikeskusten toiminnasta aiheutuvat menot ja tulot sekä kulttuuritapahtumille sekä kulttuuritoiminnalle myönnettyt avustukset lukuun ottamatta museo-, teatteri- ja orkesteritoimintaan luettavia avustuksia.

^b Sisältää kunnan järjestämän museo- ja näyttelytoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös kunnan tähän toimintaan myöntämät avustukset yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille. Näyttelytoimintaan luetaan kuuluvaksi taidenäyttelyt sekä yleisemmin kulttuurialaan kuuluvat näyttelyt.

^c Sisältää kunnan järjestämän teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille kunnan näihin toimintoihin antamat avustukset.

^d Sisältää kunnan järjestämän musiikkitoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää mm. orkesteri- ja bänditoiminnan, oopperatoiminnan, kuorot, esitysten järjestämisen sekä yhteisöille, yhdistyksille ja muusikoille kunnan tähän toimintaan antamat avustukset.

^e Sisältää taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) mukaisen toiminnan. Tällaista on esimerkiksi musiikkioppilaitoksissa annettava taiteen perusopetus, muissa taidekouluissa (kuvataide, sanataide, esittävät taiteet, käsityö) annettava taiteen perusopetus. Myös taiteen perusopetus, joka on toteutettu osana perusopetuslain (628/1998) edellytykset täyttävää koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, ilmoitetaan tässä tehtäväluokassa.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista

Kunnat erittelevät avustusmenonsa kuntatalouden tiedonkeruuseen. Vuonna 2020 Lounais-Suomen AVI-alueen kuntien kirjaamat avustukset tarkastelluille kulttuuritoiminnan osa-alueille olivat yhteensä 11,1 miljoonaa euroa. Ne muodostivat kahdeksan prosenttia kaikista Manner-Suomen kuntien kirjaamista avustuksista (135 m€).

Lounais-Suomen AVI-alueella avustukset yleiseen kulttuuritoimintaan olivat 1,6 miljoonaa euroa, museo- ja näyttelytoimintaan 639 000 euroa, teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan 8,3 miljoonaa euroa, musiikkitoimintaan 554 000 euroa ja taiteen perusopetukseen 2 000 euroa.

Ilmoitetut avustussummat vaihtelivat kunnittain huomattavasti. Tarkastelluilla kulttuuritoiminnan osa-alueilla kuntien ilmoittamat avustussummat Lounais-Suomessa olivat pienimmillään nolla euroa. Suurimmillaan AVI-alueen kuntakohtainen avustussumma oli teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnassa, jossa Turun kirjaamat avustukset olivat 7,5 miljoonaa euroa. Turku kirjasi tarkastelluilla osa-alueilla avustuksia pääosin teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan. Tämä vaikuttaa huomattavasti avustusten kokonaissummaan: Turun kirjaamat avustukset muodostivat yli 90 prosenttia kaikista teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan kirjatusta avustuksista Lounais-Suomessa.

Avustusten osuus kuntien kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista Lounais-Suomen AVI-alueen kunnissa oli pienimmillään nolla ja suurimmillaan 24 prosenttia. Avustusten osuus kertoo osaltaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämistavoista: siitä, kuinka paljon kunnat tuottavat palveluja itse ja kuinka paljon ne avustavat yksityisiä toimijoita.

Lounais-Suomen kuntien avustusten tarkastelu suhteessa kulttuuritoiminnan nettokustannuksiin toiminnan osa-alueittain osoittaa, että useimmiten avustusten kautta tuetaan teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaa, jossa avustukset muodostivat lähes täysin (99 %) kuntien nettokustannukset; osuudessa on huomioitava Turun kirjaama suuri avustussumma. Yleisessä kulttuuritoiminnassa avustusten osuus kuntien nettokustannuksista Lounais-Suomessa oli 19 prosenttia, musiikkitoiminnassa seitsemän prosenttia, museo- ja näyttelytoiminnassa neljä prosenttia ja taiteen perusopetuksessa 0,03 prosenttia.

Avustussummien tulkinnassa on otettava huomioon puuttuvat tiedot sekä avustusten vaihtelevat kirjaamistavat kunnissa. Vaikuttaa siltä, että yleinen kulttuuritoiminta on joissakin tapauksissa ns. kaatoluokka, johon saatetaan kirjata tosiasiasa muihin kulttuuritoiminnan osa-alueisiin kohdentuvia avustuksia.

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta

Vuonna 2020 yleisen kulttuuritoiminnan osuus Lounais-Suomen AVI-alueen kuntien käyttötaloudesta oli 0,2 prosenttia ja museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan osuus 0,7 prosenttia. Osuudet olivat vastaavat kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa.

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta Lounais-Suomessa on pysynyt viime vuodet tasaisen matalana. Vuonna 2018 toimintakulujen osuus käyttötalouden toimintakuluista Lounais-Suomessa oli yleisen kulttuuritoiminnan sekä museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan kohdalla sama kuin vuonna 2020.

Kulttuuritapahtumien kustannukset

Kuntatalouden tiedonkeruussa ei nykyisellään eritellä kulttuuritapahtumien kustannuksia. Niistä ei siten ole saatavilla kaikki kunnat kattavaa tilastotietoa. Selvitimme kuitenkin tämän arvioinnin yhteydessä kuntien mahdollisuuksia kerätä erillistä tietoa kuntien tilinpäätöstietoihin sisältyvistä kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista.

Tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia seurataan 78 prosentissa ja tuottoja 84 prosentissa kysymykseen vastanneista Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista. Kulttuuritapahtumille jaettuja avustuksia seurataan 81 prosentissa alueen kunnista. (Taulukko 6.6.4.3.)

Enemmistö kyselyyn vastanneista Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista pitää tärkeänä saada eriteltyä tietoa kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista. 68 prosenttia pitää tätä varsin tai erittäin tärkeänä. Osuus on vastaava kuin koko Manner-Suomessa. (Kuvio 6.6.4.1.)

Kulttuuritapahtumien kustannusten ja tuottojen esiin saannin helppous kuntien tilin-

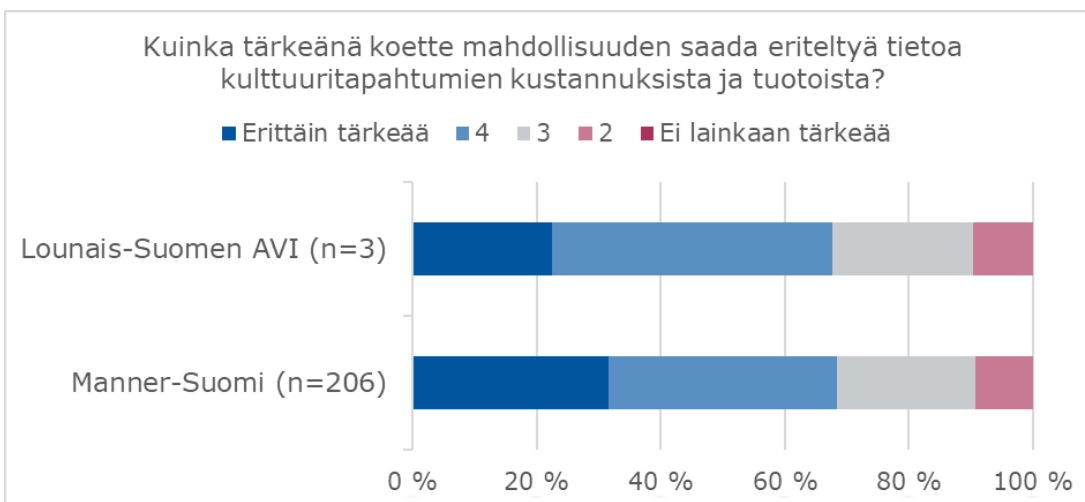
päätöksistä kuitenkin vaihtelee. Kaikista kysymykseen vastanneista Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista noin puolet (48 %) piti tietojen esiin saamista varsin tai hyvin helppona, neljännes (24 %) varsin tai hyvin vaikeana. 28 prosenttia vastanneista kunnista asettui vaihtoehtojen välimaastoon. Tietojen esiin saamista pidettiin Lounais-Suomessa varsin tai hyvin helppona hieman harvemmin kuin koko Manner-Suomessa (50 %). (Kuvio 6.6.4.2.)

Taulukko 6.6.4.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Seurataan kokonaisuudessaan tai joiltakin osin	Kulttuuritapahtumien käyttökustannukset	Kulttuuritapahtumien käyttötuotot	Kulttuuritapahtumille jaetut avustukset
Etelä-Suomen AVI (n=42)	86 %	81 %	88 %
Itä-Suomen AVI (n=34)	85 %	82 %	89 %
Lapin AVI (n=14)	79 %	64 %	86 %
Lounais-Suomen AVI (n=32)	78 %	84 %	81 %
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=63)	75 %	74 %	89 %
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	88 %	88 %	91 %
Manner-Suomi (n=216/217)	81 %	80 %	88 %

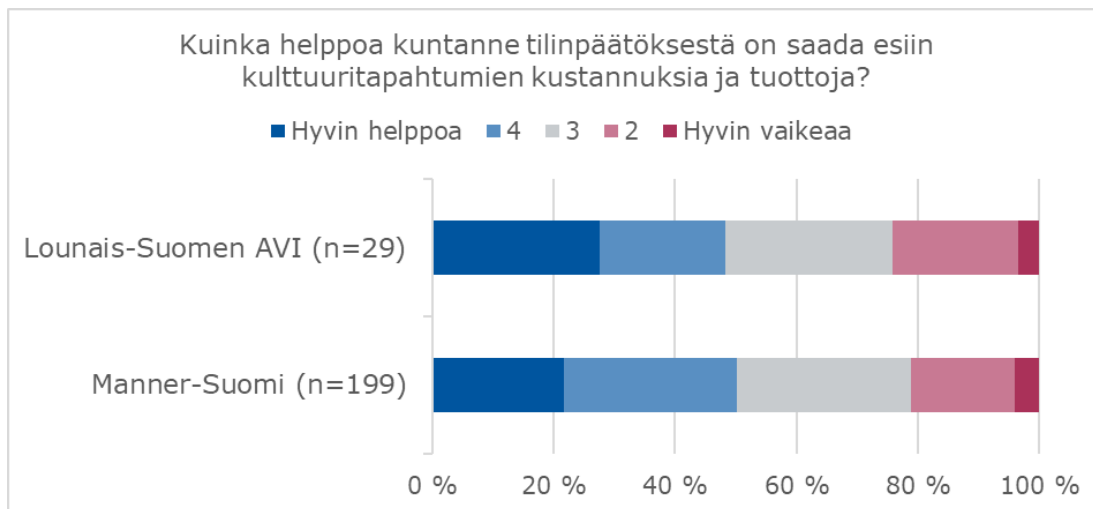
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.4.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.4.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?

Kulttuurin TEAviisarin mukaan yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Lounais-Suomen AVI-alueella oli 1,0 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Koko maassa keskiluku oli hieman matalampi (0,9). Henkilötyövuosiin on laskettu yhteen johtavan viranhaltijan ja muun henkilöstön työpanos. Tiedot eivät koske taide- ja kulttuurilaitosten, taiteen perusopetuksen, vapaan sivistystyön tai kirjastojen henkilökuntaa. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

TEAviisarin mukaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 18 prosentissa Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista. Osuus oli matalampi kuin koko maassa (22 %).

Monessa asukasluvultaan pienessä kunnassa kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön toimenkuvaan on yhdistetty myös lukuisia muita tehtäväalueita. Tällöin kulttuuritoiminnan hoitamiseen voi jäädä niukasti aikaa.

Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?

Lain kuntien kulttuuritoiminnasta mukaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisessä tulee olla riittävää ja monipuolista asiantuntijaosaamista.

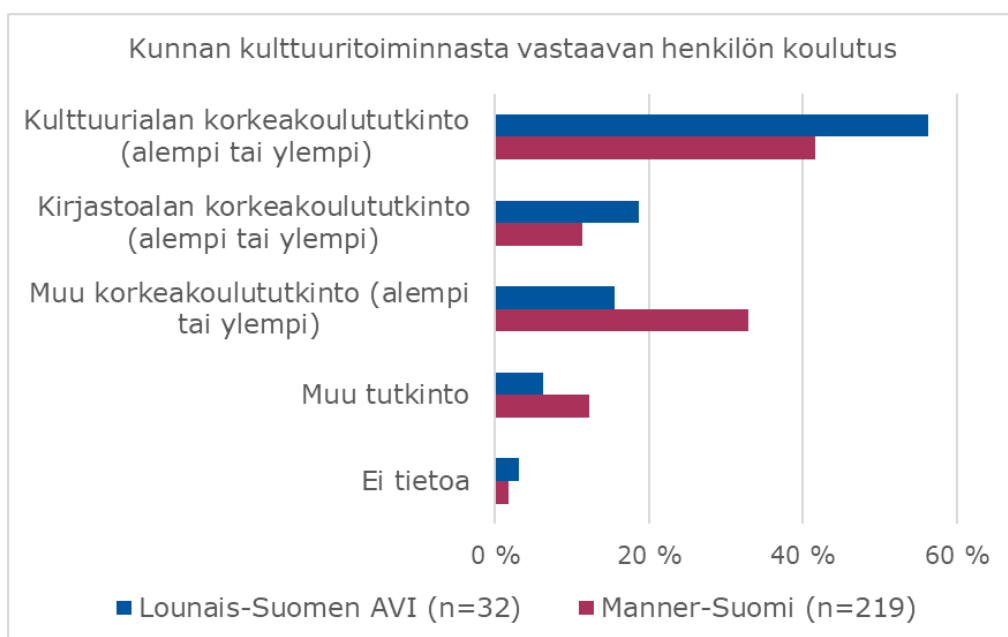
Tässä arvioinnissa tarkastellaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutusta sekä kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Lisäksi tarkastellaan eri tahojen tarjoamien asiantuntijapalvelujen hyödyntämistä kunnan kulttuuripalvelujen toteuttamisessa.

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Lounais-Suomen AVI-alueella useimmin kulttuurialan ylempi tai alempi korkeakoulututkinto (56 % kunnista). 19 prosentilla kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavista henkilöistä on kirjastoalan korkeakoulututkinto, 16 prosentilla muu korkeakoulututkinto ja kuudella prosentilla muu tutkinto. (Kuvio 6.8.4.1.)

Lounais-Suomen AVI-alueen kunnissa kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on kulttuurialan korkeakoulututkinto useammin kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa (42 %) tai yhdelläkään muulla AVI-alueella.

Kuvio 6.8.4.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus

Kuntakyselyssä kuntia pyydettiin arvioimaan kunnan kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Arviot vaihtelivat huomattavasti.

Lounais-Suomen AVI-alueella yleisimmät arviot olivat nolla henkilötyöpäivää (6 kuntaa), kaksi henkilötyöpäivää (5 kuntaa) ja yksi henkilötyöpäivä (4 kuntaa). Kaikki Manner-Suomen vastaajakunnat arvioivat yleisimmin, ettei täydennyskoulutusta annettu (22 % kunnista) tai että täydennyskoulutusta annettiin yksi henkilötyöpäivä (10 % kunnista) tai kaksi henkilötyöpäivää (15 % kunnista).

Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa

Noin puolet Lounais-Suomen kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteuttamisessa joitakin eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu).

Useimmiten käytettiin alueellisen vastuumuseon palveluja, joita hyödynsi 53 prosenttia kysymykseen vastanneista alueen kunnista. Osuus oli matalampi kuin koko Manner-Suomessa (69 %). (Taulukko 6.8.4.1.)

Lounais-Suomessa Museoviraston palveluja on hyödyntänyt 44 prosenttia, kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaisen kehittämistehtävän palveluja 38 prosenttia ja Taiteen edistämiskeskuksen palveluja 25 prosenttia kysymykseen vastanneista kunnista. Kunnista 28 prosenttia on hyödyntänyt muun asiantuntijatahon palveluja.

Taulukko 6.8.4.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Asiantuntijatahon palveluja hyödyn- täneet kunnat	Lounais- Suomen AVI, lkm.	Lounais- Suomen AVI, % ^a	Manner- Suomi, lkm.	Manner- Suomi, % ^b
Alueellinen vastuumuseo	17	53 %	152	69 %
Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukainen kehittämistehtävä	12	38 %	102	46 %
Museovirasto	14	44 %	100	45 %
Taiteen edistämiskeskus	8	25 %	96	44 %
Muu asiantuntijataho	9	28 %	59	27 %

^a Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=32.

^b Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=220.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Alueellisista vastuumuseoista säädetään vuonna 2019 voimaan tullessa uudessa Museolaissa (314/2019). Alueellisten vastuumuseoiden tehtävänä on toimialueellaan toimia kulttuuriperinnön, kulttuuriympäristön sekä taiteen ja visuaalisen kulttuuriperinnön asiantuntijana, edistää toimialansa yhteistyötä sekä tiedon tallentamista ja digitaalista saatavuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrää alueellisen vastuumuseon toimialueen museon ylläpitäjän hakemuksen perusteella.

Alueellisten vastuumuseoiden palveluja hyödynnettiin noin puolessa (53 %) kysymykseen vastanneista Lounais-Suomen kunnista. Lounais-Suomessa alueellisten vastuumuseoiden asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyi lähes kaikkien näiden kuntien (94 %) kohdalla kulttuuriperintöön/- ympäristöön. Noin puolessa näistä kunnista (47 %) alueellisten vastuumuseoiden asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyi taiteeseen ja visuaaliseen kulttuuriperintöön.

Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaiset kehittämistehtävät ovat opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksen saaneita hankkeita, joiden tavoitteena on edistää kulttuuritoimintalain (166/2019) tavoitteiden ja tehtävien toteuttamista. Kehittämistehtävät voivat olla valtakunnallisia tai alueellisia. Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtäviä on toteutettu vuodesta 2021.

Valtakunnallisen tai alueellisen kehittämistehtävän asiantuntijapalveluja on hyödyn-

tänyt 38 prosenttia Lounais-Suomen vastaajakunnista. Näistä neljä kuntaa (33 %) on hyödyntänyt valtakunnallista ja kahdeksan kuntaa (67 %) alueellista kehittämistehtävää.

Museovirasto on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto kulttuuriperinnön suojelua ja maan yleistä museointia varten. Museovirasto voi osallistua asiantuntija-viranomaisena esimerkiksi maankäytön suunnitteluun antamalla lausuntoja kulttuuriympäristön huomioon ottamisesta ja käymällä neuvotteluja kuntien, rakennuttajien ja maankäytön suunnittelijoiden kanssa.

Museoviraston asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt 45 prosenttia Lounais-Suomen vastaajakunnista. Palvelujen hyödyntäminen on liittynyt esimerkiksi asiantuntija-apuun rakennussuojelussa ja museopalvelujen kehittämisessä.

Taiteen edistämiskeskus (Taike) on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto, jolla on aluetoimipisteitä. Taike on taiteen edistämistä varten, ja sen tehtävänä on myös kulttuurin edistäminen siltä osin kuin se ei kuulu muun viranomaisen tehtävään. Taike voi esimerkiksi edistää valtakunnallisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteutumista, tukea kuntien kulttuuritoimintaa edistävien verkostojen toimintaa, edistää kuntien ja muiden kulttuuritoimijoiden välistä yhteistyötä sekä tarjota tukea ja asiantuntijapalveluja kunnille kulttuuritoiminnan kehittämiseksi.

Taiken asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt kahdeksan alueen vastaajakuntaa. Taiken asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyy esimerkiksi avustuksiin ja tietopalveluun.

Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?

Kuntien kulttuuripalvelujen tarkastelu kohdennetaan kulttuuritapahtumien tarjontaan sekä lasten ja nuorten harrastustoimintaan, erityisesti osana harrastamisen Suomen mallin toteutusta. Vuonna 2021 koronaviruspandemia vaikeutti suuresti tapahtumien ja harrastustoiminnan järjestämistä.

Kulttuuritapahtumat

Kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien määrästä ei ole olemassa kattavaa tietoa. Kulttuuritapahtumiksi määriteltävien tapahtumien rajaus ja tapahtumien moninaisuus vaikeuttavat niiden tilastointia. Peruspalvelukyselyssä kulttuuritapahtuma määriteltiin tarkoittamaan sellaista yleisötapahtumaa tai -tilaisuutta, jonka sisältö perustuu pääosin taiteeseen tai kulttuuriin. Kulttuuritapahtumiin ei kuitenkaan luettu mukaan taide- ja kulttuurilaitosten, kirjastojen, kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten sekä taideoppilaitosten normaaliin kausiohjelmaan sisältyviä esityksiä, näyttelyjä, konsertteja tai kurssi- ja opetustoimintaa.

Kysymys tapahtumien määrästä osoittautui monelle kunnalle vaikeaksi vastata. Tiedon keräämiseen ja saamiseen liittyvien vaikeuksien ytimessä ovat kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien moninaisuus ja kulttuuritapahtuman määritelmän monitulkintaisuus. Varsinkin isoimmissa kaupungeissa tarkkojen tapahtumatietojen

kokoaminen yhteen on vaikeaa. Silti lähes kaikki kyselyyn vastanneet kunnat antoivat ainakin jonkinlaisia arvioita järjestettyjen tapahtumien määrästä.

Tapahtumien lukumäärätietoja antaneissa 31 Lounais-Suomen AVI-alueen kunnassa järjestettiin 4 289 kulttuuritapahtumaa vuoden 2021 aikana. Kaikista alueen tapahtumista hieman yli puolet (54 %) oli kuntien itse pääjärjestäjänä järjestämiä tapahtumia ja vajaa puolet (46 %) kuntien avustamia tapahtumia. (Taulukko 6.9.4.1.)

Taulukko 6.9.4.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määräästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kunnan itse pääjärjestäjänä järjestämät tapahtumat		Kunnan avustamat tapahtumat		Tapahtumat yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI (n=43)	6 186	48	6 642	52	12 828	100
Itä-Suomen AVI (n=35)	978	71	400	29	1 378	100
Lapin AVI (n=14)	850	87	129	13	979	100
Lounais-Suomen AVI (n=31)	2 318	54	1 971	46	4 289	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=62)	1 717	63	1 012	37	2 729	100
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	524	60	348	40	872	100
Yhteensä (n=217)	12 573	54	10 502	46	23 075	100

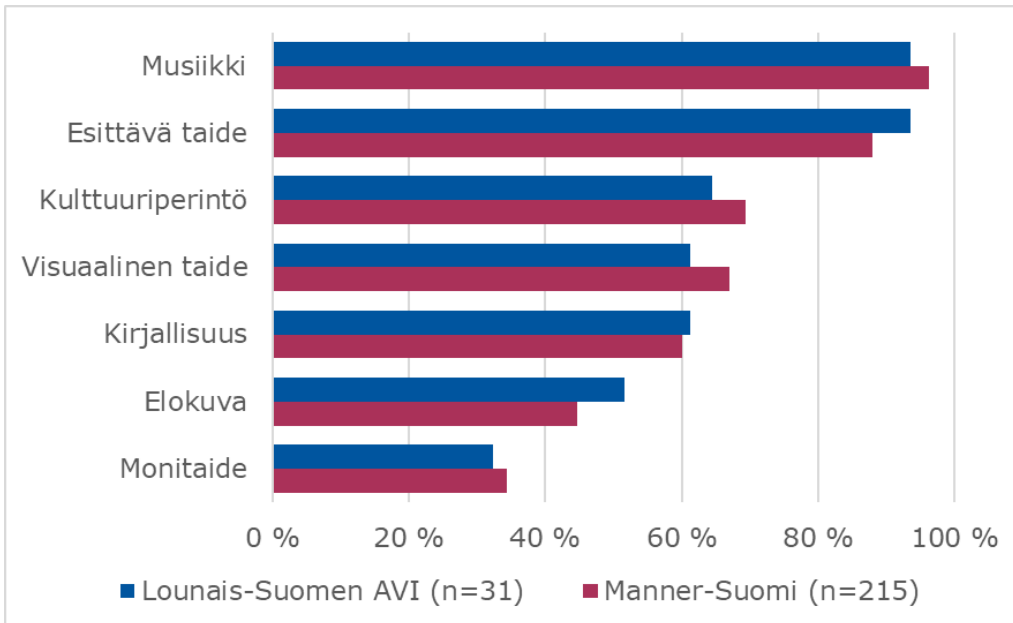
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Lounais-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämät tapahtumat sisälsivät melko monipuolisesti erilaista taide- ja kulttuuritarjontaa. Lähes kaikissa (94 %) kyselyyn vastanneiden alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia ja esittäviä taiteita (teatteri, tanssi, sirkus, ooppera). Noin kolmannes alueen kunnista järjesti tapahtumia, joissa oli tarjolla kulttuuriperintöön, visuaalisiin taiteisiin tai kirjallisuuteen liittyvää sisältöä. Verrattuna kaikkiin vastanneisiin kuntiin, keskimääräistä useampi Lounais-Suomen kunta järjesti esittävän taiteen ja elokuvan tapahtumia. Keskimääräistä harvempi alueen kunta puolestaan järjesti visuaalisen taiteen tapahtumia. (Kuvio 6.9.4.1.)

Kunnilta kysyttiin myös, huomioivatko ne erilaisia väestöryhmiä kulttuuritapahtumien järjestämisessä esimerkiksi kohdentamalla tapahtumia tietyille väestöryhmälle tai edistämällä muuten ryhmän osallistumismahdollisuuksia tapahtumiin. Valtaosa Lounais-Suomen vastaajakunnista huomioi kulttuuritapahtumien järjestämisessä ikääntyneet, lapset ja nuoret sekä työikäisen aikuisväestön. (Kuvio 6.9.4.2.)

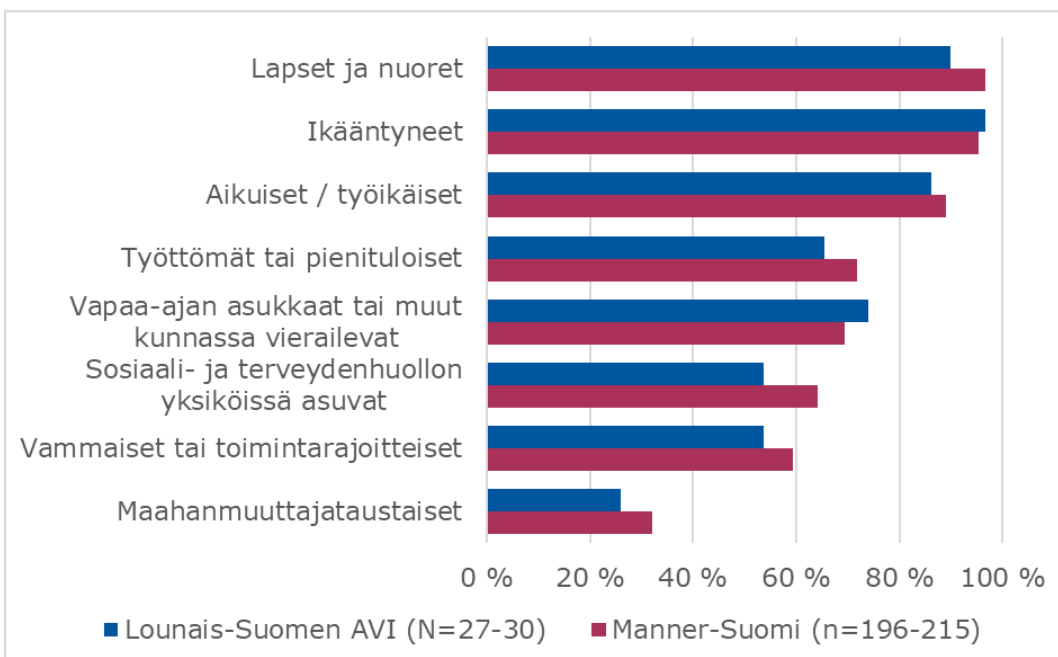
Kaikkiin kuntiin verrattuna keskimääräistä harvempi Lounais-Suomen AVI-alueen kunta huomioi tapahtumatoiminnassaan sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä asuvat. Korona-aika on vaikeuttanut tapahtumien järjestämistä monissa kunnissa.

Kuvio 6.9.4.1. Tarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Osuus kunnista, joissa ollut mainittua tarjontaa.

Esittävä taide kattaa teatterin, tanssin, sirkuksen ja oopperan. Monitaide tarkoittaa useita eri taiteenaloja yhdistävää toimintaa. Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.9.4.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Osuus kunnista, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Lasten ja nuorten harrastustoiminta

Kunnilta kysyttiin avoimella kysymyksellä keskeisiä tapoja toteuttaa ja edistää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa. Yhteensä 30 Lounais-Suomen AVI-alueen kuntaa avasi vastauksessa erilaisia tapoja harrastustoiminnan toteuttamiseen ja edistämiseen. Vastauksissa kunnat kertoivat toiminnan sisällöistä, toimijoista sekä tavoista edistää ja toteuttaa toimintaa.

Lounais-Suomen kunnat mainitsivat toiminnan sisältönä useimmin taiteen perusopetuksen sekä erilaiset matalan kynnyksen harrastekerhot. Myös erilaiset tapahtumat mainittiin monen alueen kunnan vastauksessa tärkeänä lasten ja nuorten toimintana. Lasten ja nuorten osallistumisen edistämiseksi sekä lasten ja nuorten tavoittamiseksi toimintaa viedään esimerkiksi koulujen ja varhaiskasvatuksen piiriin. TEAviisarin tulosten mukaan kolmessa neljästä (74 %) Lounais-Suomen AVI-alueen kunnasta on mahdollisuus harrastaa taidetta ja kulttuuria perusopetuksen yhteydessä järjestettävillä harrastustunneilla. Varhaiskasvatuksen yhteydessä harrastustunteja on ainoastaan vajaassa kolmanneksessa (30 %) alueen kunnista. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Useimmissa kunnissa lapsille ja nuorille toteutetaan toimintaa pohjaten kulttuurikasvatussuunnitelmaan, kulttuuriopetussuunnitelmaan, kulttuuripolkuun tai vastaavaan toiminnan malliin, jotka antavat suuntaviivoja taide- ja kulttuurikasvatuksen ja -toiminnan toteuttamiselle erityisesti osana perusopetusta ja varhaiskasvatusta. TEAviisarin tulosten mukaan hieman yli puolessa (53 %) Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Alueen kunnissa kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä hieman harvemmin kuin koko maassa keskimäärin (64 %). (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Kunnat pyrkivät edistämään lasten ja nuorten osallistumista ja osallisuutta myös erilaisten harrastuspassien ja kulttuurikorttien sekä toiminnan maksuttomuuden kautta. Harrastusmahdollisuuksista viestiminen ja niiden esittely on tärkeää. Selkeässä enemmistössä (62 %) Lounais-Suomen alueen kunnista on käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla lapsille ja nuorille tarjotaan kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä (esim. alennetut liput, harrastuspassi, yläkoululaisten kulttuurikortti.) (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoiminta osana harrastamisen Suomen mallia

Kyselyssä Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville selvitettiin lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa erityisesti osana harrastamisen Suomen mallia (ks. <https://harrastamisensuomenmalli.fi/>).

Hieman yli kolme neljästä (78 %) peruspalvelukyselyyn vastanneesta Lounais-Suomen kunnasta on mukana harrastamisen Suomen mallissa. (Taulukko 6.9.4.2.) Useimmissa harrastamisen Suomen mallissa mukana olevissa alueen kunnissa harrastustunneissa oli mukana taide- ja kulttuurisisältöjä. (Taulukko 6.9.4.3.)

Taulukko 6.9.4.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	36	82	6	14	2	5	44	100
Itä-Suomen AVI	25	71	9	26	1	3	35	100
Lapin AVI	11	79	3	21	0	0	14	100
Lounais-Suomen AVI	25	78	3	9	4	13	32	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	54	86	7	11	2	3	63	100
Pohjois-Suomen AVI	26	84	5	16	0	0	31	100
Yhteensä	177	81	33	15	9	4	219	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Taulukko 6.9.4.3. Onko kunnan järjestämässä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

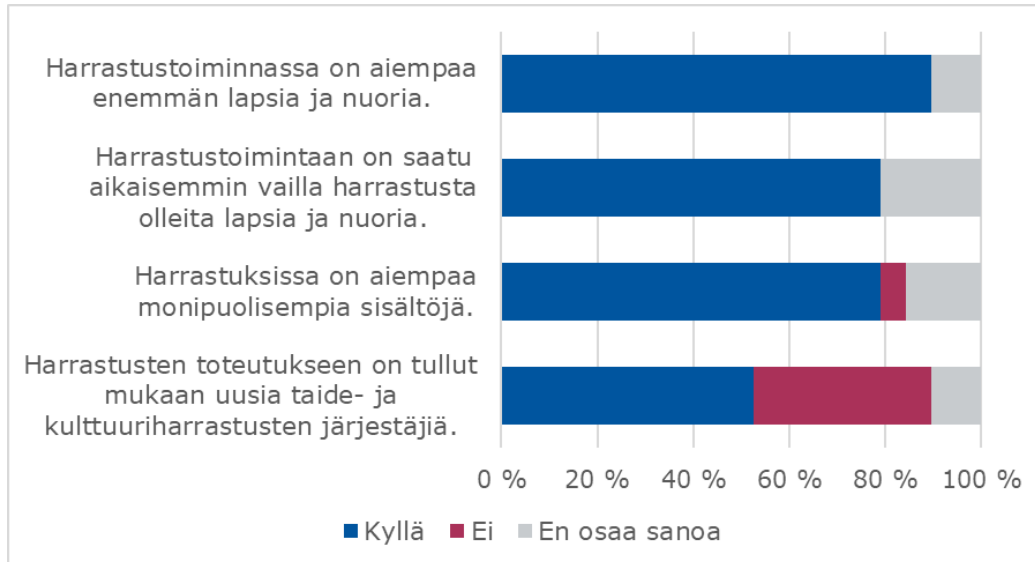
	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	33	92	1	3	2	6	36	100
Itä-Suomen AVI	24	96	0	0	1	4	25	100
Lapin AVI	10	91	1	9	0	0	11	100
Lounais-Suomen AVI	19	76	2	8	4	16	25	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	48	91	3	6	2	4	53	100
Pohjois-Suomen AVI	21	84	1	4	3	12	25	100
Yhteensä	155	89	8	5	12	7	175	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevilta ja taide- ja kulttuurisisältöisiä harrastustunteja tarjoavilta alueen kunnilta (n=19) kysyttiin arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa. Valtaosa (89 %) Lounais-Suomen alueen vastaajista arvioi, että harrastamisen Suomen mallin myötä harrastustoiminnan piiriin on saatu aiempaa enemmän lapsia ja nuoria. Lähes yhtä moni (80 %) näkee, että malli on tuonut harrastustoiminnan piiriin myös aikaisemmin vailla harrastusta olleita lapsia ja nuoria ja että mallin myötä harrastustoiminnan sisältöjen tarjonta on monipuolistunut. (Kuvio 6.9.4.3.)

Kaikkiin kohtiin tuli melko runsaasti myös en osaa sanoa -vastauksia. Kunnissa harrastamisen Suomen mallia organisoidaan eri tavoin ja kunnan eri toimielimissä. Näin olleen kulttuuritoiminnasta vastaavat henkilöt eivät välttämättä ole mukana mallin toteuttamisessa tai tietoisia mallin toiminnasta kunnassa. Tiedon kulku esimerkiksi kunnan eri toimialojen välillä on todettu aikaisemmissa selvityksissä ongelmalliseksi (esim. Ruusuvirta ym. 2020, s. 67).

Kuvio 6.9.4.3. Lounais-Suomen AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=19).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kolmannes (32 %) kyselyyn vastanneista Lounais-Suomen alueen kunnista vastasi kokeneensa ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta (taulukko 6.9.4.4.). Osuus on pieni verrattuna useimpiin muihin AVI-alueisiin. Keskeisimpiä ongelmia koko Manner-Suomen alueella ovat ohjaajien puute sekä lasten ja nuorten vähäinen kiinnostus tarjontaa kohtaan. Myös esimerkiksi kuljetuksiin ja aikatauluihin liittyvät kysymykset hankaloittavat lasten ja nuorten osallistumista harrastustoimintaan monissa kunnissa. Korona-aika on osaltaan vähentänyt osallistumista ja ylipäänsä mahdollisuuksia järjestää toimintaa.

Taulukko 6.9.4.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta. Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	16	47	8	24	10	29	34	100
Itä-Suomen AVI	13	57	5	22	5	22	23	100
Lapin AVI	10	100	0	0	0	0	10	100
Lounais-Suomen AVI	6	32	6	32	7	37	19	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	27	57	12	26	8	17	47	100
Pohjois-Suomen AVI	6	29	10	48	5	24	21	100
Yhteensä	78	51	41	27	35	23	154	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?

Kunnilta kysyttiin kunnan kulttuuritoiminnassa toteutetuista digitaalisista palveluista ja toimintamuodoista. Lisäksi kysyttiin kuntien kulttuuritoiminnasta vastaavien näkemyksiä digitaalisista toimintamuodoista ja niiden hyödyntämisen esteistä.

Vuonna 2021 erilaisia suoria taide- ja kulttuuritapahtumia verkossa toteutettiin alle puolessa (44 %) kyselyyn vastanneista Lounais-Suomen kunnista. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi täysin verkossa tuotetut suorat tapahtumat tai fyysisen tapahtuman suoratoisto eli striimaus verkkoon reaaliaikaisesti. Suorana toteutettua tekemistä ja opetusta verkossa oli toteutettu lähes puolessa alueen kunnista (47 %) Suorana toteutettu tekeminen tai opetus voi sisältää esimerkiksi verkossa reaaliaikaisesti toteutettua kansalais- ja työväenopistotarjontaa, museoiden opastuksia tai työpajoja, taiteen perusopetuksen tai taidekasvatuksen ohjattuja tuokiota verkossa. (Taulukko 6.10.4.1.)

Kolme neljästä (75 %) Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista jakoi taide- ja kulttuurisisältöisiä videotallenteita verkossa. Noin kolmanneksessa alueen kunnista on toteutettu verkkoon erilaisia opetusmateriaalipaketteja (35 %) ja verkkonäyttelyjä (29 %). Hieman alle puolessa (41 %) alueen kunnista oli tarjolla erilaisia mobiilipalveluina toteutettuja palveluja tai opastuksia, joissa kävijä kiertää tilassa tai paikassa itsenäisesti ja saa palvelun kautta lisätietoa aiheesta. (Taulukko 6.10.4.1.)

Muun muassa kohdat, joissa kysyttiin suorana toteutettua tekemistä tai opetusta verkossa sekä opetusmateriaalien jakamista verkossa, saivat melko runsaasti en osaa sanoa -vastauksia. Monissa kunnissa esimerkiksi kansalais- tai työväenopistojen tai taiteen perusopetuksen toiminta järjestetään varsinaisen kulttuuritoimen tai vastaavan ulkopuolella ja tietojen saaminen oman toimintayksikön ulkopuolelta on vastausten perusteella usein hankalaa.

Taulukko 6.10.4.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Lounais-Suomen AVI-alueen kunnissa.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa								
Suorat taide- ja kulttuuritapahtumat verkossa	14	44	16	50	2	6	32	100
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa	15	47	9	28	8	25	32	100
Taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa								
Videotallenteet	24	75	3	9	5	16	32	100
Audiotallenteet	6	19	19	61	6	19	31	100
Näyttelyt	9	29	18	58	4	13	31	100
Opetusmateriaalit	11	35	9	29	11	35	31	100
Muut verkkotallenteet (esim. aineistojen avaaminen verkossa)	11	34	8	25	13	41	32	100
Mobiilipalveluina toteutettu oma-toimitekeminen ja -opastukset	13	41	15	47	4	13	32	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Noin kolme neljästä vastanneesta Lounais-Suomen kunnasta on täysin tai melko samaa mieltä siitä, että kulttuuripalvelujen digitalisoituminen avaa uusia mahdollisuuksia kulttuuripalvelujen toteuttamiseen (78 %), ja että digitaalisten palvelujen kautta on mahdollista tavoittaa uusia kuntalaisia tai muita asiakasryhmiä kulttuuritoiminnan piiriin (75 %). Vajaa kaksi kolmesta (63 %) alueen vastaajakunnasta on vähintäänkin melko samaa mieltä siitä, että digitaalisia kulttuuripalveluja kannattaa tarjota nykyistä enemmän. Useimmissa (69 %) kyselyyn vastanneissa alueen kunnissa koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. (Kuvio 6.10.4.1.)

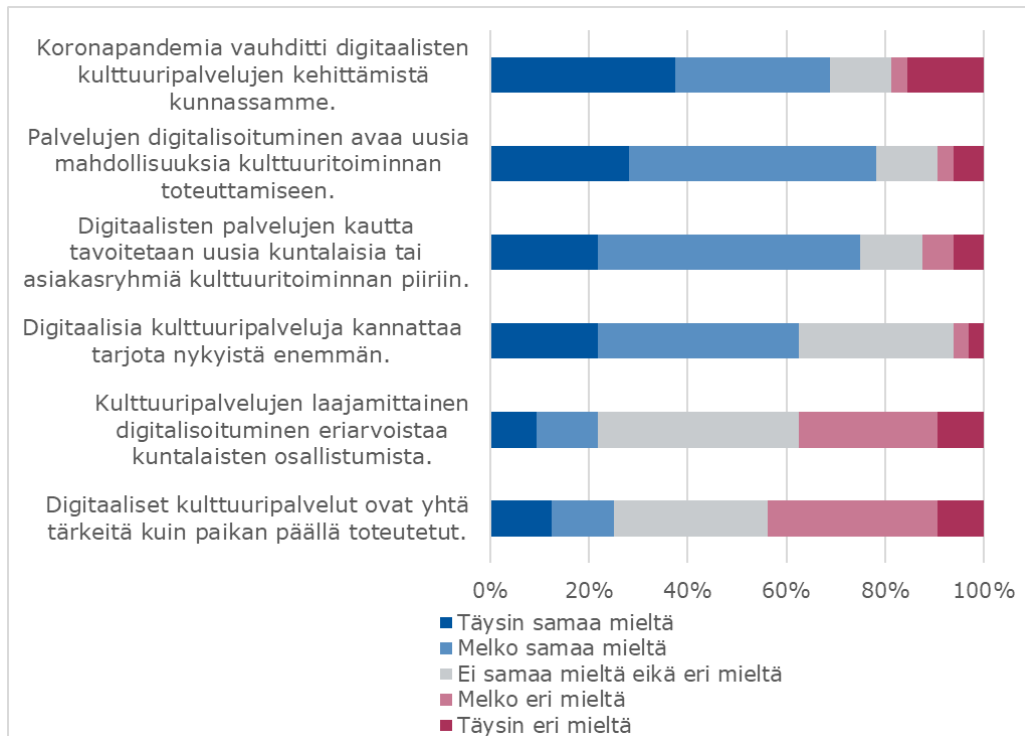
Lounais-Suomen AVI-alueen kunnista reilu neljännes (28 %) on kuullut asukkaiden toiveita ja mielipiteitä digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämisessä.

Kunnilta kysyttiin keskeisiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan valmiiksi annetusta listauksesta keskeiseksi näkemiään esteitä. Lisäksi oli mahdollista kertoa joku muu toimintaa estävä asia.

Keskeisimmäksi esteeksi digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kulttuuritoiminnassa Lounais-Suomen kunnissa nousee henkilöstöresurssien vähyys (92 %). Enemmistöössä alueen kuntia digitaalisen teknologian hyödyntämistä estää myös ajan puute (63 %), osaamisen tai taitojen puute (63 %) sekä taloudellisten resurssien puute (56 %). Lähes puolessa kunnista esteitä luovat järjestelmiin ja laitteisiin liittyvät puutteet (41 %). Tekijänoikeuskysymykset estävät digitaalisen teknologian hyödyntämistä kolman-

neksessa (31 %) ja yhteistyökumppaneiden puute reilussa kymmenesosassa (13 %) Lounais-Suomen AVI-alueen kuntia. Hyvin harvassa alueen kunnassa (3 %) on yleistä haluttomuutta digitaalisen teknologian käyttöön. (Taulukko 6.10.4.2.)

Kuvio 6.10.4.1. Lounais-Suomen AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=35).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Taulukko 6.10.4.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

	Lounais-Suomen AVI (n=32)		Man-ner-Suomi (n=218)	
	Lkm.	%	Lkm.	%
Henkilöstöressurssien vähyys	29	91	192	88
Ajan puute	20	63	147	67
Osaamisen tai taitojen puute digitaalisen teknologian käytössä	20	63	133	61
Taloudellisten resurssien puute	18	56	108	50
Järjestelmiin tai laitteisiin liittyvät puutteet	13	41	94	43
Tekijänoikeuskysymykset	10	31	75	34
Yhteistyökumppaneiden puute	4	13	31	14
Yleinen haluttomuus digitaalisten teknologioiden käyttöön	1	3	19	9

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Arviointiryhmä

Erikoistutkija Minna Ruusuvirta, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore, puhelin +358 50 326 8014, minna.ruusuvirta@cupore.fi

Tutkija Vappu Renko, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore, puhelin +358 50 566 0360, vappu.renko@cupore.fi

Kulttuuriasiainneuvos Kirsi Kaunisharju, opetus- ja kulttuuriministeriö, kirsi.kaunisharju@gov.fi

Kulttuuriasiainneuvos Esa Pirnes, opetus- ja kulttuuriministeriö, esa.pirnes@gov.fi

Tietolähteet

Nieminen, J. & Repo, J. (toim.) (2021). Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2021. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:56. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Ruusuvirta, M., Renko, V. & Luonila, M. (2020). Kuntien kulttuuritoiminnan nykytila ja kehittämistarpeet. Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore. Cuporen työpapereita 12. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/kuntien_kulttuuritoiminnan_nykytila_ja_kehittamistarpeet.pdf

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous [verkkojulkaisu]. ISSN=2343-4147. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 29.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/kta/>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vae-rak/tau.html>

Terveystieteiden tutkimuskeskus (2021). Kulttuurin TEAviisari. Saantitapa: https://teaviisari.fi/teaviisari/content/file/367/Kulttuurin_perustaulukot_2021

Kuvat ja taulukot

Kuviot

Kuvio 6.6.4.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Kuvio 6.6.4.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Kuvio 6.8.4.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Kuvio 6.9.4.1. Tarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Osuus kunnista, joissa ollut mainittua tarjontaa.

Kuvio 6.9.4.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Kunnat, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Kuvio 6.9.4.3. Lounais-Suomen AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=19).

Kuvio 6.10.4.1. Lounais-Suomen AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=35).

Taulukot

Taulukko 6.4.4.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Taulukko 6.4.4.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Taulukko 6.4.4.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.4.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.4.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikään-työneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.4.6. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.6.4.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Lounais-Suomen ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Taulukko 6.6.4.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

Taulukko 6.6.4.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Taulukko 6.8.4.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Taulukko 6.9.4.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.4.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.4.3. Onko kunnan järjestämissä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.4.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteutamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.10.4.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Lounais-Suomen AVI-alueen kunnissa.

Taulukko 6.10.4.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

**Kulttuuripalvelut
Länsi- ja Sisä-Suomen
aluehallintovirasto**

Sisällys – Kulttuuripalvelut

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	154
Johdanto	155
Toimintaympäristö	155
Tiivistelmä.....	158
Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?.....	159
Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain.....	160
Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista	162
Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta	162
Kulttuuritapahtumien kustannukset.....	163
Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?	164
Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?.....	165
Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus	165
Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus	166
Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa	166
Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?.....	167
Kulttuuritapahtumat.....	168
Lasten ja nuorten harrastustoiminta.....	170
Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?.....	173
Arviointiryhmä	176
Tietolähteet	176
Kuvat ja taulukot.....	176

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 0–54 euroa/asukas. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä.
- Yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnissa oli 0,8 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 21 prosentissa alueen kunnista.
- Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueella useimmin kulttuurialan ylempi tai alempi korkeakoulututkinto (41 % kunnista).
- Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Useimmiten Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita ja visuaalisia taiteita.
- Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnissa kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä hieman useammin (71 %) kuin koko maassa keskimäärin (64 %). Harrastamisen Suomen mallin arvioidaan Länsi- ja Sisä-Suomen kunnissa tuoneen taide- ja kulttuuriharrastustoiminnan piiriin aiempaa enemmän lapsia ja nuoria, myös aikaisemmin vailla harrastusta olleita sekä monipuolistaneen harrastusten sisältöjä.
- 62 prosentissa kyselyyn vastanneista Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. Keskeisimpiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä alueen kunnissa ovat henkilöstöresurssien vähyys ja ajan puute.

Toimenpide-ehdotukset

- Kulttuuritoiminnan järjestämiseen varataan kunnissa riittävästi taloudellisia ja henkilöstöresursseja. Kunnat hyödyntävät kulttuuritoiminnan järjestämisessä saatavilla olevia asiantuntijapalveluja.
- Selvitetään mahdollisuutta kerätä tietoa kulttuuritapahtumien taloudesta osana Valtiokonttorin kuntien taloustietojen keruuta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Taiteen edistämiskeskus tuottavat kunnille osaamisen tukea toteuttaa kuntien kulttuuritoimintaa koskevaa lakia: opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustus kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtävään ja Taiteen edistämiskeskuksen asiantuntijapalvelut. Selvitetään mahdollisuuksia tukea kuntia digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ja yhteistyöverkostojen muodostamisessa kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Johdanto

Lähitulevaisuuden näkymät

Kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisen toimintaympäristö lähitulevaisuudessa on monin tavoin muutoksessa. Vastuu sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimien järjestämisestä siirtyy uusille hyvinvointialueille, jolloin sivistyspalvelujen asema osana kunnan palvelujen kokonaisuutta korostuu. Samaan aikaan monen kunnan taloudellinen tilanne on vaikea. Koronapandemia vaikuttaa edelleen kuntien kulttuuritoiminnan järjestämiseen. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) ja museolaki (314/2019) on juuri uudistettu ja uusi laki esittävästä taiteesta tulee voimaan lähitulevaisuudessa. Lakiuudistukset sekä kulttuurin kasvava rooli osana alueellista ja paikallista kehittämistä korostavat tarvetta tiedolle kuntien kulttuuritoiminnasta.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto toimii Pirkanmaan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnissa, joissa lähitulevaisuuden näkymät kulttuuritoiminnan järjestämisessä ovat osin vaihtelevat.

Pirkanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla on luotu erillinen kulttuuristrategia, jossa kuvataan toiminnan tulevaisuuden tavoitteita. Länsi- ja Sisä-Suomen alueella on meneillään useita opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamia alueellisia kehittämistehtäviä. Keski-Pohjanmaalla on parhaillaan käynnissä kulttuurimaakunta-hanke Kumaha, jota toteuttaa Keski-Pohjanmaan liitto. Tavoitteena on luoda uudet rakenteet maakunnan kulttuurin ja taiteen kehittämiseksi ja koordinoimiseksi. Jyväskylän kaupungin koordinoimassa hankkeessa kehitetään keskisuomalaisen nuorten taide- ja kulttuuripalveluja osallisuuden keinoin. Pirkanmaalla toteutetaan Kulttuuri ja taide virtaa -kehittämistehtävää Tampereen kaupungin koordinoimana. Etelä-Pohjanmaalla Kulttuurin paikka – Maaseutukulttuurin hybridiosaaminen -hanketta toteuttavat yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan liitto ja Seinäjoen kaupunki. Hankkeessa kehitetään kuntien kulttuurityöntekijöiden osaamista ka kulttuurin välittäjätoimintaa.

Lähitulevaisuudessa kulttuuri kytkeytyy monessa alueen maakunnassa etenkin matkailun ja tapahtuma-alan kehittämiseen. Operaatio Pirkanmaa toteuttaa alueen kulttuuripääkaupunkihaun tavoitteita vuosina 2022–2024. Tavoitteena on kehittää pirkanmaalaista kulttuuritoimijoiden yhteistyöverkostoa ja toimintamalleja ja siten edistää luovien alojen ekosysteemiä alueella.

Toimintaympäristö

Kunnilla on vastuu järjestää kulttuuritoimintaa, jolla tuetaan paikallista kulttuuritoimintaa ja toimijoita. Yleisen kulttuuritoiminnan sisällöstä ja toteuttamistavasta päättää kunta. Kunta voi tuottaa yleisen kulttuuritoiminnan palvelut itse tai yhteistyössä kolmannen tai yksityisen sektorin kanssa.

Kolmessa neljästä (76 %) Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnasta on sovittu, mikä hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena. Osuus on sama kuin koko maassa keskimäärin (76 %). Alueen maa-

kunnissa toimintaa koordinoivasta hallinnonalasta sopineiden kuntien osuus vaihteli Pohjanmaan hieman yli puolesta (54 %) Keski-Pohjanmaan 86 prosenttiin. (Taulukko 6.4.5.1.).

Taulukko 6.4.5.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Pohjanmaa	4	25	12	75	8	100
Keski-Pohjanmaa	1	14	6	86	7	100
Keski-Suomi	4	18	18	82	22	100
Pirkanmaa	4	18	18	82	22	100
Pohjanmaa	6	46	7	54	13	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	19	24	61	76	80	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Hieman yli 70 prosenttia Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista on nimennyt henkilön, joka vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta. Osuus on sama kuin koko maassa keskimäärin. Alueen maakunnissa toiminnasta vastaavan henkilön nimenneiden kuntien osuus vaihteli Pohjanmaan hieman yli puolesta (54 %) Keski-Pohjanmaan 86 prosenttiin. (Taulukko 6.4.5.2.)

Taulukko 6.4.5.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Pohjanmaa	6	35	11	65	17	100
Keski-Pohjanmaa	1	14	6	86	7	100
Keski-Suomi	5	24	16	76	21	100
Pirkanmaa	4	18	18	82	22	100
Pohjanmaa	6	46	7	54	13	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	22	28	58	72	80	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Neljässä viidestä (81 %) Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnasta on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi. Koko maassa vastaava osuus on lähes sama, 82 prosenttia. Alueen maakunnat eroavat suuresti siinä, kuinka kunnat ovat määritelleet erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoimintaan. Keski-Suomessa resursseja lasten ja nuorten toimintaa on määritellyt 91 prosenttia kunnista, Keski-Pohjanmaalla kolmannes kunnista. (Taulukko 6.4.5.3.)

Taulukko 6.4.5.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Pohjanmaa	3	19	13	81	16	100
Keski-Pohjanmaa	4	67	2	33	6	100
Keski-Suomi	2	9	20	91	22	100
Pirkanmaa	3	25	9	75	12	100
Pohjanmaa	3	25	9	75	12	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	15	19	63	81	78	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista 62 prosentissa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoimintaan. Osuus on vastaava kuin koko maassa keskimäärin. Alueen maakunnissa osuus vaihteli Keski-Pohjanmaan 33 prosentista Pirkanmaan 71 prosenttiin. (Taulukko 6.4.5.4.)

Taulukko 6.4.5.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Pohjanmaa	5	31	11	69	16	100
Keski-Pohjanmaa	4	67	2	33	6	100
Keski-Suomi	10	45	12	55	22	100
Pirkanmaa	6	29	15	71	21	100
Pohjanmaa	4	33	8	67	12	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	29	38	48	62	77	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Ikäntyneiden kulttuuritoimintaan on määritellyt erityisiä resursseja reilu 60 prosenttia Länsi- ja Sisä-Suomen alueen kunnista. Osuus on pienempi kuin koko maassa keskimäärin (71 %). Alueen maakunnissa osuus vaihteli Keski-Pohjanmaan 33 prosentista Pirkanmaan 73 prosenttiin. (Taulukko 6.4.5.5.)

Taulukko 6.4.5.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikääntyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Pohjanmaa	5	31	11	69	16	100
Keski-Pohjanmaa	4	67	2	33	6	100
Keski-Suomi	9	43	12	57	21	100
Pirkanmaa	6	27	16	73	22	100
Pohjanmaa	5	42	7	58	12	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	29	38	48	62	77	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Noin 40 prosenttia Länsi ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmiä huomioon ottavaan kulttuuritoimintaan. Osuus on hieman pienempi kuin koko maassa keskimäärin (45 %). Alueen maakunnissa osuus vaihteli Keski-Pohjanmaan 17 prosentista Pirkanmaan 60 prosenttiin. (Taulukko 6.4.5.6.)

Taulukko 6.4.5.6 Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Pohjanmaa	8	50	8	50	16	100
Keski-Pohjanmaa	5	83	1	17	6	100
Keski-Suomi	17	77	5	23	22	100
Pirkanmaa	8	40	12	60	20	100
Pohjanmaa	7	58	5	42	12	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	45	59	31	41	76	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Tiivistelmä

Peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi koskee kuntien kulttuuripalvelujen osalta palvelujen saatavuutta ja resursseja. Saatavuudella tarkoitetaan sitä, millaisia kulttuuripalveluja kunnassa on tarjolla. Resursseilla tarkoitetaan kunnan kustannuksia, henkilöstöresursseja sekä osaamista ja yhteistyötä kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Arviointiaineistona käytetään Tilastokeskuksen kuntataloustilastoa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttaman Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021 -tiedonkeruun tuloksia (TEAvisari) sekä Manner-Suomen kulttuurivastaaville kohdennettua kyselyä, johon vastasi 76 prosenttia (222 kuntaa) Manner-Suomen kunnista. Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen 85 kunnasta kyselyyn vastasi 65 kuntaa (76 %).

Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuri-tapahtumia. Useimmiten Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita ja visuaalisia taiteita.

Noin 70 prosentissa (71 %) Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin (64 %). Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevista alueen kunnista yli neljä viidestä (83 %) arvioi, että mallin myötä harrastustoiminnan piiriin on saatu aiempaa enemmän lapsia ja nuoria. Kolme neljästä vastaajasta näkee, että malli on tuonut harrastustoiminnan piiriin aikaisemmin vailla harrastusta olleita lapsia ja nuoria ja harrastustoimintaan monipuolisempia sisältöjä.

Koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä vajaassa kahdessa kolmesta (62 %) kyselyyn vastanneesta Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnasta. Keskeisimpiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ovat henkilöstöresurssien vähyys ja ajan puute.

Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä. Vuonna 2020 kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 21 prosentissa Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista.

Enemmistö Länsi- ja Sisä-Suomen kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteutamisessa joitakin eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Useimmiten käytettiin alueellisen vastuumuseon palveluja, joita hyödynsi 64 prosenttia kysymykseen vastanneista alueen kunnista.

Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?

Kulttuuripalvelujen järjestämistä rahoitetaan kunnissa pääasiassa valtionosuuksilla, verotuloilla sekä palveluista saatavilla toimintatuotoilla. Kuntien kulttuuritoiminnan taloutta tilastoidaan osana kuntatalouden tiedonkeruuta. Tiedonkeruuta on toteuttanut Tilastokeskus, mutta tilastovuodesta 2021 alkaen kunnat ja kuntayhtymät raportoivat vuosittaiset taloustietonsa Valtiokonttorille.

Tässä arvioinnissa tarkastellaan vuoden 2020 kustannustietoja, jotka olivat tätä toteutettaessa tuoreimmat saatavilla olevat. Arvioinnissa tarkastellaan yleisen kulttuuritoiminnan (kustannusluokka ”muu kulttuuritoiminta”), museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan, musiikkitoiminnan sekä taiteen perusopetuksen kustannuksia. Ne muodostavat kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten kokonaisuuden yhdessä kirjastotoiminnan kanssa, jota tarkastellaan tässä arvioinnissa erikseen.

Arvioinnissa tarkastellaan nettokustannuksia, jotka saadaan, kun toiminnan kustannuksista vähennetään toiminnan tuotot. Nettokustannukset kuvaavat siten kuntien toteutunutta rahoitusosuutta. Samalla on tärkeä muistaa, että kuntien kulttuuripalvelujen vaihtelevat järjestämistavat vaikuttavat myös kustannuksiin: kustannuksista ei voi suoraan päätellä esimerkiksi kuntien kulttuuritoiminnan laajuutta tai toiminnallista tehokkuutta.

Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain

Vuonna 2020 kulttuuritoiminnan kustannukset Manner-Suomen kunnissa vaihtelivat huomattavasti. Vaihteluväliä selittävät esimerkiksi kuntien hanketoiminta sekä kuntien erot kustannusten kirjaustavoissa: joissakin kunnissa ei kirjattu lainkaan kustannuksia tarkasteltuihin kulttuuritoiminnan tehtäväluokkiin.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 0–54 euroa/asukas. Museo- ja näyttelytoiminnan asukaskohtaiset kustannukset vaihtelivat välillä 0–53 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan välillä 0–82 euroa/asukas, musiikkitoiminnan välillä 0–31 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen välillä 0–144 euroa/asukas.

47 prosenttia Länsi- ja Sisä-Suomen asukkaista asui kunnassa, jossa yleisen kulttuuritoiminnan asukaskohtainen nettokustannus vuonna 2020 oli 16 euroa tai enemmän. Koko Manner-Suomessa vastaava osuus oli 49 prosenttia. (Taulukko 6.6.5.1.)

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnissa yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannusten keskiarvo oli 13 euroa/asukas, museo- ja näyttelytoiminnan 6 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan 3 euroa/asukas, musiikkitoiminnan 3 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen 12 euroa/asukas.

Länsi- ja Sisä-Suomessa kustannusten keskiarvo tarkastelluilla kulttuuritoiminnan osa-alueilla oli hiukan matalampi kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa lukuun ottamatta taiteen perusopetusta, jonka keskiarvo oli lähes sama Länsi- ja Sisä-Suomen ja koko Manner-Suomen kunnissa. (Taulukko 6.6.5.2.)

Taulukko 6.6.5.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Länsi- ja Sisä-Suomen ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset, €/asukas	Kuntia Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista	Kuntia Manner-Suomen kunnista	Asukasmäärä Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen asukasmäärästä	Asukasmäärä Manner-Suomen asukasmäärästä
- 2,9 €*	18 %	11 %	7 %	3 %
3 - 5,9 €	11 %	13 %	5 %	8 %
6 - 15,9 €	42 %	43 %	41 %	41 %
16 € -	29 %	33 %	47 %	49 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Lkm.	85	294	1 231 423	5 505 284

* Sisältää myös kunnat, joista tieto puuttuu tai pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä.

Kustannusten tulkinnessa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Taulukko 6.6.5.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

	Yleinen kulttuuritoiminta ^a	Museo- ja näyttelytoiminta ^b	Teatteri-, tanssi- ja sirkustoittoiminta ^c	Musiikkitoiminta ^d	Taiteen perusopetus ^e
Etelä-Suomen AVI (n=62)	16,1	14,8	5,4	4,2	11,2
Itä-Suomen AVI (n=44)	15,2	8,6	3,2	3,8	11,3
Lapin AVI (n=21)	23,2	11,2	5,8	1,9	10,3
Lounais-Suomen AVI (n=44)	11,7	8	1,6	2,4	10,5
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=85)	12,6	6,3	3	3,4	12,4
Pohjois-Suomen AVI (n=38)	17	4,4	2,4	1,2	11,8
Manner-Suomi (n=294)	14,9	8,8	3,4	3,1	11,5

Keskiarvot on laskettu asukaskohtaisista nettokustannuksista. Kustannusten tulkinnaassa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

^a Sisältää muun kunnan järjestämän kulttuuritoiminnan, jonka tarkoituksena on kulttuuriharrastusten ja -palvelujen tarjonta ja tukeminen. Kustannukset sisältävät myös yleiseen kulttuuritoimeen luettavan henkilöstön palkkauksesta sekä kulttuurikeskusten toiminnasta aiheutuvat menot ja tulot sekä kulttuuritapahtumille sekä kulttuuritoiminnalle myönnettyt avustukset lukuun ottamatta museo-, teatteri- ja orkesteritoimintaan luettavia avustuksia.

^b Sisältää kunnan järjestämän museo- ja näyttelytoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös kunnan tähän toimintaan myöntämät avustukset yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille. Näyttelytoimintaan luetaan kuuluvaksi taidenäyttelyt sekä yleisemmin kulttuurialaan kuuluvat näyttelyt.

^c Sisältää kunnan järjestämän teatteri-, tanssi- ja sirkustoittoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille kunnan näihin toimintoihin antamat avustukset.

^d Sisältää kunnan järjestämän musiikkitoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää mm. orkesteri- ja bänditoiminnan, oopperatoiminnan, kuorot, esitysten järjestämisen sekä yhteisöille, yhdistyksille ja muusikoille kunnan tähän toimintaan antamat avustukset.

^e Sisältää taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) mukaisen toiminnan. Tällaista on esimerkiksi musiikkioppilaitoksissa annettava taiteen perusopetus, muissa taidekouluissa (kuvataide, sanataide, esittävät taiteet, käsityö) annettava taiteen perusopetus. Myös taiteen perusopetus, joka on toteutettu osana perusopetuslain (628/1998) edellytykset täyttävää koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, ilmoitetaan tässä tehtäväluokassa.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista

Kunnat erittelevät avustusmenonsa kuntatalouden tiedonkeruuseen. Vuonna 2020 Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kuntien kirjaamat avustukset tarkastelluille kulttuuritoiminnan osa-alueille olivat yhteensä 26,1 miljoonaa euroa. Ne muodostivat 19 prosenttia kaikista Manner-Suomen kuntien kirjaamista avustuksista (135 m€).

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueella avustukset yleiseen kulttuuritoimintaan olivat 10,5 miljoonaa euroa, museo- ja näyttelytoimintaan 1,7 miljoonaa euroa, teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan 9,1 miljoonaa euroa, musiikkitoimintaan 2,7 miljoonaa euroa ja taiteen perusopetukseen 2 miljoonaa euroa.

Ilmoitetut avustussummat vaihtelivat kunnittain huomattavasti. Tarkastelluilla kulttuuritoiminnan osa-alueilla kuntien ilmoittamat avustussummat Länsi- ja Sisä-Suomessa olivat pienimmillään nolla euroa. Suurimmillaan AVI-alueen kuntakohtainen avustussumma oli yleisessä kulttuuritoiminnassa, jossa Tampereen kirjaamat avustukset olivat 7,2 miljoonaa euroa. Tampereen avustukset muodostivat yli kaksi kolmasosaa kaikista yleiseen kulttuuritoimintaan kirjatusta avustuksista Länsi- ja Sisä-Suomessa.

Avustusten osuus kuntien kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnissa oli pienimmillään nolla ja suurimmillaan 40 prosenttia. Avustusten osuus kertoo osaltaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämistavoista: siitä, kuinka paljon kunnat tuottavat palveluja itse ja kuinka paljon ne avustavat yksityisiä toimijoita.

Länsi- ja Sisä-Suomen kuntien avustusten tarkastelu suhteessa kulttuuritoiminnan nettokustannuksiin toiminnan osa-alueittain osoittaa, että useimmiten avustusten kautta tuetaan teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaa, jossa avustukset muodostivat 44 prosenttia kuntien nettokustannukset. Yleisessä kulttuuritoiminnassa avustusten osuus kuntien nettokustannuksista Länsi- ja Sisä-Suomessa oli 39 prosenttia, musiikkitoiminnassa 17 prosenttia, taiteen perusopetuksessa 12 prosenttia ja museo- ja näyttelytoiminnassa kuusi prosenttia.

Avustussummien tulkinnessa on otettava huomioon puuttuvat tiedot sekä avustusten vaihtelevat kirjaamistavat kunnissa. Vaikuttaa siltä, että yleinen kulttuuritoiminta on joissakin tapauksissa ns. kaatoluokka, johon saatetaan kirjata tosiasiasa muihin kulttuuritoiminnan osa-alueisiin kohdentuvia avustuksia.

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta

Vuonna 2020 yleisen kulttuuritoiminnan osuus Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kuntien käyttötaloudesta oli 0,3 prosenttia ja museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan osuus 0,7 prosenttia. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus oli hieman korkeampi kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa (0,2 %), museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan osuus vastaava.

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta Länsi- ja Sisä-Suomessa on pysynyt viime vuodet tasaisen matalana. Vuonna 2018 toimintakulujen osuus käyttötalouden toimintakuluista Länsi- ja Sisä-Suomessa oli yleisen kulttuuritoiminnan kohdalla sama ja museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan kohdalla hieman korkeampi (0,8 %) kuin vuonna 2020.

Kulttuuritapahtumien kustannukset

Kuntatalouden tiedonkeruussa ei nykyisellään eritellä kulttuuritapahtumien kustannuksia. Niistä ei siten ole saatavilla kaikki kunnat kattavaa tilastotietoa. Selvitimme kuitenkin tämän arvioinnin yhteydessä kuntien mahdollisuuksia kerätä erillistä tietoa kuntien tilinpäätöstietoihin sisältyvistä kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista.

Tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia seurataan 75 prosentissa ja tuottoja 74 prosentissa kysymykseen vastanneista Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista. Kattavimmin seurataan kulttuuritapahtumille jaettuja avustuksia (89 % kunnista). (Taulukko 6.6.5.3.)

Enemmistö kyselyyn vastanneista Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista pitää tärkeänä saada eriteltyä tietoa kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista. 63 prosenttia pitää tätä varsin tai erittäin tärkeänä. Osuus on hieman matalampi kuin koko Manner-Suomessa (68 %). (Kuvio 6.6.5.1.)

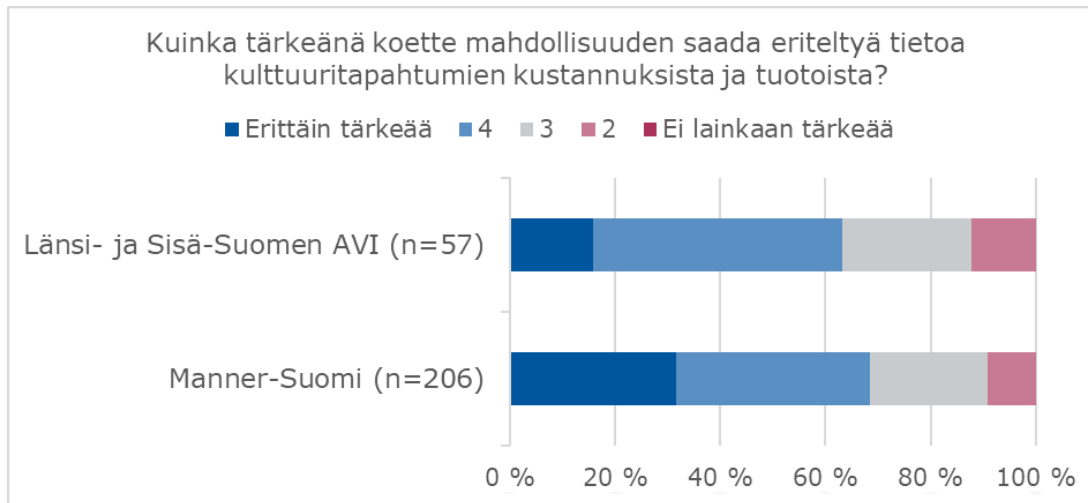
Kulttuuritapahtumien kustannusten ja tuottojen esiin saannin helppous kuntien tilinpäätöksistä kuitenkin vaihtelee. Kaikista kysymykseen vastanneista Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista 45 prosenttia piti tietojen esiin saamista varsin tai hyvin helppona, 22 prosenttia taas varsin tai hyvin vaikeana. Kolmannes (33 %) vastanneista kunnista asettui vaihtoehtojen välimaastoon. Tietojen esiin saamista pidettiin Länsi- ja Sisä-Suomessa varsin tai hyvin helppona hieman harvemmin kuin koko Manner-Suomessa (50 %). (Kuvio 6.6.5.2.)

Taulukko 6.6.5.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Seurataan kokonaisuudessaan tai joiltakin osin	Kulttuuritapahtumien käyttökustannukset	Kulttuuritapahtumien käyttötuotot	Kulttuuritapahtumille jaetut avustukset
Etelä-Suomen AVI (n=42)	86 %	81 %	88 %
Itä-Suomen AVI (n=34)	85 %	82 %	89 %
Lapin AVI (n=14)	79 %	64 %	86 %
Lounais-Suomen AVI (n=32)	78 %	84 %	81 %
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=63)	75 %	74 %	89 %
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	88 %	88 %	91 %
Manner-Suomi (n=216/217)	81 %	80 %	88 %

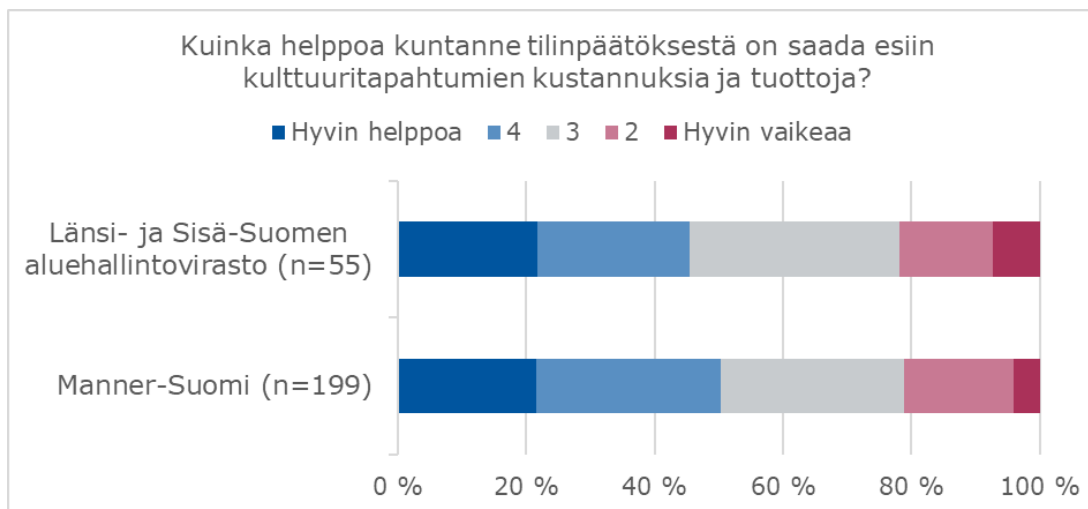
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.5.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.5.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?

Kulttuurin TEAviisarin mukaan yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueella oli 0,8 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Koko maassa keskiluku oli hieman matalampi (0,9). Henkilötyövuosiin on laskettu yhteen johtavan viranhaltijan ja muun henkilöstön työpanos. Tiedot eivät koske taide- ja kulttuurilaitosten, taiteen perusopetuksen, vapaan sivistystyön tai kirjastojen henkilökuntaa. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

TEAvisarin mukaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 21 prosentissa Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista. Osuus oli lähes vastaava kuin koko maassa (22 %). (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Monessa asukasluvultaan pienessä kunnassa kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön toimenkuvaan on yhdistetty myös lukuisia muita tehtäväalueita. Tällöin kulttuuritoiminnan hoitamiseen voi jäädä niukasti aikaa.

Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?

Lain kuntien kulttuuritoiminnasta mukaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisessä tulee olla riittävää ja monipuolista asiantuntijaosaamista.

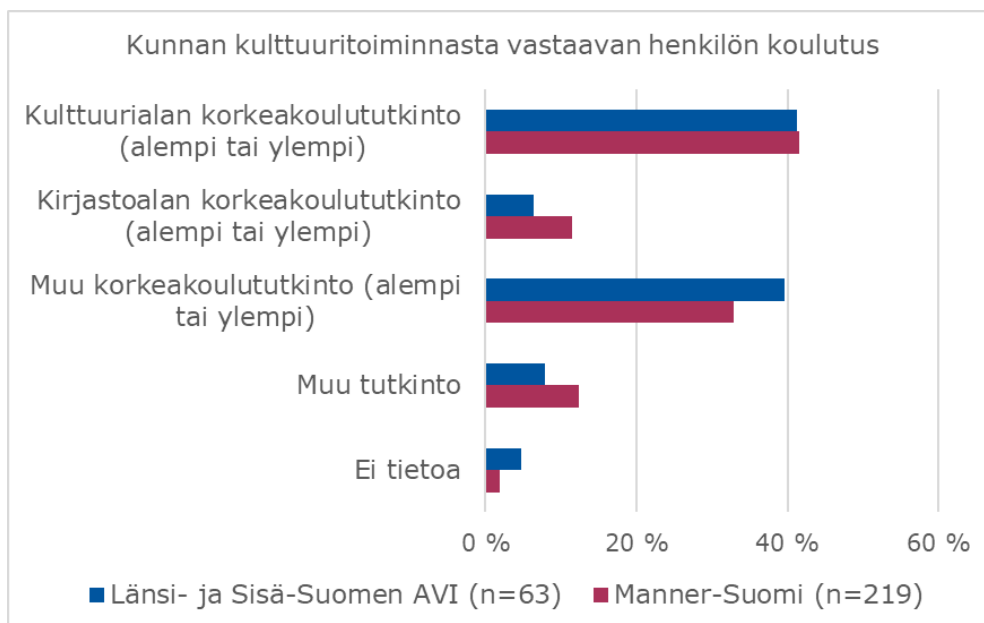
Tässä arvioinnissa tarkastellaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutusta sekä kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Lisäksi tarkastellaan eri tahojen tarjoamien asiantuntijapalvelujen hyödyntämistä kunnan kulttuuripalvelujen toteuttamisessa.

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueella useimmin kulttuurialan ylempi tai alempi korkeakoulututkinto (41 % kunnista). 40 prosentilla kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavista henkilöistä on muu kuin kulttuuri- tai kirjastoalan korkeakoulututkinto, kahdeksalla prosentilla muu tutkinto ja kuudella prosentilla kirjastoalan korkeakoulututkinto. (Kuvio 6.8.5.1.)

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnissa kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on kulttuurialan korkeakoulututkinto yhtä usein kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa (42 %).

Kuvio 6.8.5.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus

Kuntakyselyssä kuntia pyydettiin arvioimaan kunnan kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Arviot vaihtelivat huomattavasti.

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueella yleisimmät arviot olivat nolla henkilötyöpäivää (11 kuntaa), yksi henkilötyöpäivä (9 kuntaa) ja kaksi henkilötyöpäivää (7 kuntaa). Kaikki Manner-Suomen vastaajakunnat arvioivat myös yleisimmin, ettei täydennyskoulutusta annettu (22 % kunnista) tai että täydennyskoulutusta annettiin yksi henkilötyöpäivä (10 % kunnista) tai kaksi henkilötyöpäivää (15 % kunnista).

Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa

Enemmistö Länsi- ja Sisä-Suomen kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteutamisessa joitakin eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Useimmiten käytettiin alueellisen vastuumuseon palveluja, joita hyödynsi 64 prosenttia kysymykseen vastanneista alueen kunnista. Osuus oli hieman matalampi kuin koko Manner-Suomessa (69 %).

Länsi- ja Sisä-Suomessa Taiteen edistämiskeskuksen palveluja on hyödyntänyt 50 prosenttia, kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaisen kehittämistehtävän palveluja 47 prosenttia ja Museoviraston palveluja 41 prosenttia kysymykseen vastanneista kunnista. Viidennes on hyödyntänyt muun asiantuntijatahon palveluja. (Taulukko 6.8.5.1.)

Taulukko 6.8.5.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Asiantuntijatahon palveluja hyödynneet kunnat	Länsi- ja Sisä-Suomen AVI, lkm.	Länsi- ja Sisä-Suomen AVI, % ^a	Manner-Suomi, lkm.	Manner-Suomi, % ^b
Alueellinen vastuumuseo	41	64 %	152	69 %
Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukainen kehittämistehtävä	30	47 %	102	46 %
Museovirasto	26	41 %	100	45 %
Taiteen edistämiskeskus	32	50 %	96	44 %
Muu asiantuntijataho	13	20 %	59	27 %

^a Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=64.

^b Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=220.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Alueellisista vastuumuseoista säädetään vuonna 2019 voimaan tullessa uudessa Museolaissa (314/2019). Alueellisten vastuumuseoiden tehtävänä on toimialueellaan toimia kulttuuriperinnön, kulttuuriympäristön sekä taiteen ja visuaalisen kulttuuriperinnön asiantuntijana, edistää toimialansa yhteistyötä sekä tiedon tallentamista ja

digitaalista saatavuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrää alueellisen vastuuseon toimialueen museon ylläpitäjän hakemuksen perusteella.

Alueellisten vastuumuseoiden palveluja hyödynnettiin 41 kysymykseen vastanneessa Länsi- ja Sisä-Suomen kunnassa. Länsi- ja Sisä-Suomessa alueellisten vastuumuseoiden asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyi 32 kunnan kohdalla kulttuuriperintöön/-ympäristöön ja 24 kunnan kohdalla taiteeseen ja visuaaliseen kulttuuriperintöön.

Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaiset kehittämistehtävät ovat opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksen saaneita hankkeita, joiden tavoitteena on edistää kulttuuritoimintalain (166/2019) tavoitteiden ja tehtävien toteuttamista. Kehittämistehtävät voivat olla valtakunnallisia tai alueellisia. Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtäviä on toteutettu vuodesta 2021.

Valtakunnallisen tai alueellisen kehittämistehtävän asiantuntijapalveluja on hyödyntänyt 30 Länsi- ja Sisä-Suomen vastaajakuntaa. Näistä kymmenen kuntaa on hyödyntänyt valtakunnallista ja 24 kuntaa alueellista kehittämistehtävää. Vuonna 2021 alueellisia kehittämistehtäviä toteutettiin Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen maakunnista Pirkanmaalla, Etelä-Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla.

Museovirasto on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto kulttuuriperinnön suojelua ja maan yleistä museotoimintaa varten. Museovirasto voi osallistua asiantuntijaviranomaisena esimerkiksi maankäytön suunnitteluun antamalla lausuntoja kulttuuriympäristön huomioon ottamisesta ja käymällä neuvotteluja kuntien, rakennuttajien ja maankäytön suunnittelijoiden kanssa.

Museoviraston asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt 26 Länsi- ja Sisä-Suomen vastaajakuntaa. Palvelujen hyödyntäminen on liittynyt esimerkiksi asiantuntija-apuun rakennussuojelussa ja museopalvelujen kehittämisessä.

Taiteen edistämiskeskus (Taike) on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto, jolla on aluetoimipisteitä. Taike on taiteen edistämistä varten, ja sen tehtävänä on myös kulttuurin edistäminen siltä osin kuin se ei kuulu muun viranomaisen tehtävään. Taike voi esimerkiksi edistää valtakunnallisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteutumista, tukea kuntien kulttuuritoimintaa edistävien verkostojen toimintaa, edistää kuntien ja muiden kulttuuritoimijoiden välistä yhteistyötä sekä tarjota tukea ja asiantuntijapalveluja kunnille kulttuuritoiminnan kehittämiseksi.

Taiken asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt 32 alueen vastaajakuntaa. Taiken asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liittyi esimerkiksi avustuksiin ja tietopalveluun.

Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?

Kuntien kulttuuripalveluista tarkastellaan kulttuuripalvelujen tarjontaa sekä lasten ja nuorten harrastustoimintaa, erityisesti osana harrastamisen Suomen mallin toteutusta. Vuonna 2021 koronaviruspandemia vaikeutti suuresti tapahtumien ja harrastustoiminnan järjestämistä.

Kulttuuritapahtumat

Kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien määrästä ei ole olemassa kattavaa tietoa. Kulttuuritapahtumiksi määriteltävien tapahtumien rajausta ja tapahtumien moninaisuus vaikeuttaa niiden tilastointia. Peruspalvelukyselyssä kulttuuritapahtuma määriteltiin tarkoittamaan sellaista yleisötapahtumaa tai -tilaisuutta, jonka sisältö perustuu pääosin taiteeseen tai kulttuuriin. Kulttuuritapahtumiin ei kuitenkaan luettu mukaan taide- ja kulttuurilaitosten, kirjastojen, kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten sekä taideoppilaitosten normaaliin kausiohjelmaan sisältyviä esityksiä, näyttelyjä, konsertteja tai kurssi- ja opetustoimintaa.

Kysymys tapahtumien määrästä osoittautui monelle kunnalle vaikeaksi vastata. Tiedon keräämiseen ja saamiseen liittyvien vaikeuksien ytimessä ovat kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien moninaisuus ja kulttuuritapahtuman määritelmän monitulkintaisuus. Varsinkin isoimmissa kaupungeissa tarkkojen tapahtumatietojen kokoaminen yhteen on vaikeaa. Silti lähes kaikki kyselyyn vastanneet kunnat antoivat ainakin jonkinlaisia arvioita järjestettyjen tapahtumien määrästä.

Tapahtumien lukumäärätietoja antaneissa 62 Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnassa järjestettiin 2 729 kulttuuritapahtumaa vuoden 2021 aikana. Kaikista alueen tapahtumista noin kaksi kolmesta (63 %) oli kuntien itse pääjärjestäjänä järjestämiä tapahtumia ja reilu kolmannes (37 %) kuntien avustamia tapahtumia. (Taulukko 6.9.5.1.)

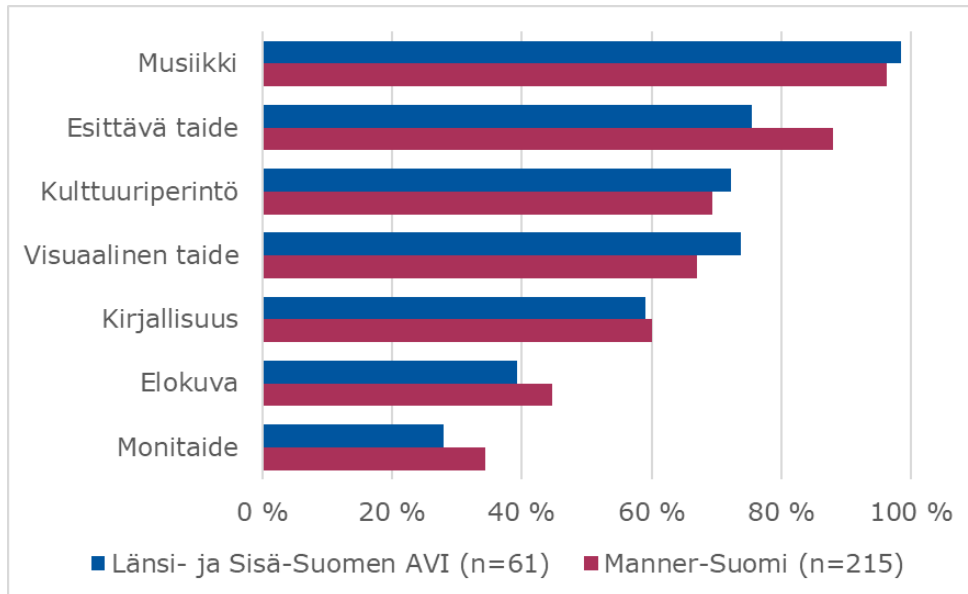
Taulukko 6.9.5.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kunnan itse pääjärjestäjänä järjestämät tapahtumat		Kunnan avustamat tapahtumat		Tapahtumat yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI (n=43)	6 186	48	6 642	52	12 828	100
Itä-Suomen AVI (n=35)	978	71	400	29	1 378	100
Lapin AVI (n=14)	850	87	129	13	979	100
Lounais-Suomen AVI (n=31)	2 318	54	1 971	46	4 289	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=62)	1 717	63	1 012	37	2 729	100
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	524	60	348	40	872	100
Yhteensä (n=217)	12 573	54	10 502	46	23 075	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämät tapahtumat sisälsivät melko monipuolisesti erilaista taide- ja kulttuuritarjontaa. Lähes kaikissa alueen kunnissa järjestettiin vuonna 2021 musiikin alan tapahtumia. Verrattuna kaikkiin kuntavastaisiin, keskimääräistä harvemmassa Länsi- ja Sisä-Suomen kunnassa järjestettiin esittävän taiteen tapahtumia. Keskimääräistä useampi alueen kunta järjesti puolestaan visuaalisen taiteen tapahtumia. (Kuvio 6.9.5.1.)

Kuvio 6.9.5.1. Tarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Osuus kunnista, joissa ollut mainittua tarjontaa.

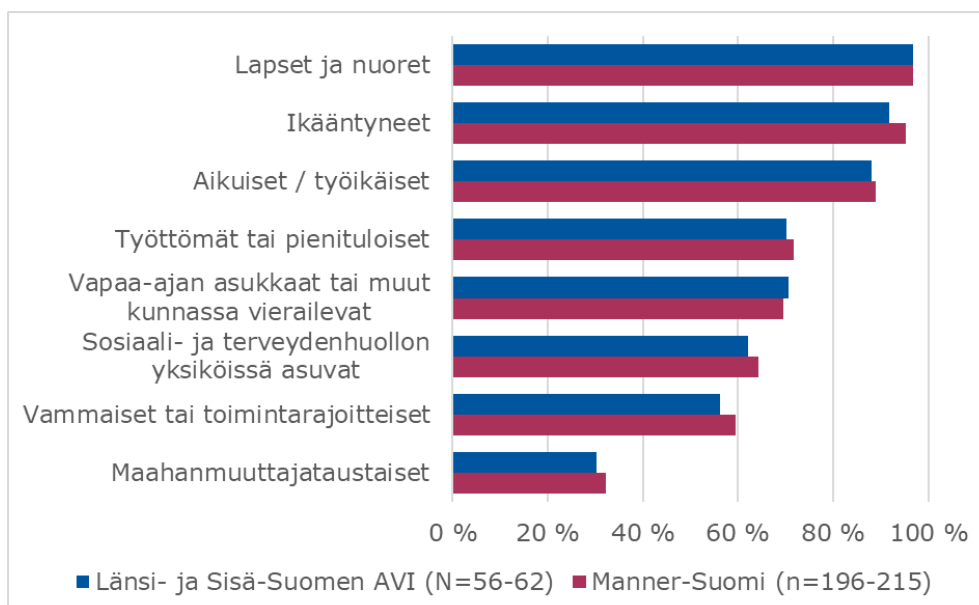

Esittävä taide kattaa teatterin, tanssin, sirkuksen ja oopperan. Monitaide tarkoittaa useita eri taiteenaloja yhdistävää toimintaa.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kunnilta kysyttiin myös, huomioivatko ne erilaisia väestöryhmiä kulttuuritapahtumien järjestämisessä esimerkiksi kohdentamalla tapahtumia tietyille väestöryhmälle tai edistämällä muuten ryhmän osallistumismahdollisuuksia tapahtumiin. Lähes kaikissa vastanneissa Länsi- ja Sisä-Suomen kunnissa kulttuuritapahtumia järjestettäessä on huomioitu lapset ja nuoret, ikääntyneet sekä työikäinen aikuisväestö. (Kuvio 6.9.5.2.)

Kuvio 6.9.5.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Osuus kunnista, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Lasten ja nuorten harrastustoiminta

Kunnilta kysyttiin avoimella kysymyksellä keskeisiä tapoja toteuttaa ja edistää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa. Yhteensä 60 Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kuntaa avasi vastauksessa erilaisia tapoja harrastustoiminnan toteuttamiseen ja edistämiseen. Vastauksissa kunnat kertoivat toiminnan sisällöistä, toimijoista sekä tavoista edistää ja toteuttaa toimintaa.

Länsi- ja Sisä-Suomen kunnat mainitsivat toiminnan sisältönä useimmin taiteen perusopetuksen sekä erilaiset matalan kynnyksen harrastekerhot. Kansalaisopisto mainittiin monen alueen kunnan vastauksessa tärkeänä toimijana lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Lasten ja nuorten osallistumisen edistämiseksi ja lasten ja nuorten tavoittamiseksi toimintaa viedään esimerkiksi koulujen ja varhaiskasvatuksen piiriin. TEAviisarin tulosten mukaan yli neljässä viidestä (82 %) Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnasta on mahdollisuus harrastaa taidetta ja kulttuuria perusopetuksen yhteydessä järjestettävillä harrastustunneilla. Varhaiskasvatuksen yhteydessä harrastustunteja on noin puolessa (49 %) alueen kunnista. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Enemmistössä kunnista lapsille ja nuorille toteutetaan toimintaa pohjaten kulttuurikasvatussuunnitelmaan, kulttuuriopetussuunnitelmaan, kulttuuripolkuun tai vastaavaan toiminnan malliin, jotka antavat suuntaviivoja taide- ja kulttuurikasvatuksen ja -toiminnan toteuttamiselle erityisesti osana perusopetusta ja varhaiskasvatusta. TEAviisarin tulosten mukaan hieman alle kolmessa neljästä (71 %) Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnasta on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Alueen kunnissa kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä hieman useammin kuin koko maassa keskimäärin (64 %). (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Kunnat pyrkivät edistämään lasten ja nuorten osallistumista ja osallisuutta myös erilaisten harrastuspassien ja kulttuurikorttien sekä toiminnan maksuttomuuden kautta. Harrastusmahdollisuuksista viestiminen ja niiden esittely on tärkeää. Yli puolessa (58 %) Länsi- ja Sisä-Suomen alueen kunnista on käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla lapsille ja nuorille tarjotaan kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä (esim. alennetut liput, harrastuspassi, yläkoululaisten kulttuurikortti.) (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoiminta osana harrastamisen Suomen mallia

Kyselyssä Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville selvitettiin lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa erityisesti osana harrastamisen Suomen mallia (ks. <https://harrastamisensuomenmalli.fi/>).

Valtaosa (86 %) peruspalvelukyselyyn vastanneista Länsi ja Sisä-Suomen kunnasta on mukana harrastamisen Suomen mallissa. (Taulukko 6.9.5.2.) Useimmissa harrastamisen Suomen mallissa mukana olevissa alueen kunnissa harrastustunneissa on mukana taide- ja kulttuurisisältöjä. (Taulukko 6.9.5.3.)

Taulukko 6.9.5.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	36	82	6	14	2	5	44	100
Itä-Suomen AVI	25	71	9	26	1	3	35	100
Lapin AVI	11	79	3	21	0	0	14	100
Lounais-Suomen AVI	25	78	3	9	4	13	32	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	54	86	7	11	2	3	63	100
Pohjois-Suomen AVI	26	84	5	16	0	0	31	100
Yhteensä	177	81	33	15	9	4	219	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Taulukko 6.9.5.3. Onko kunnan järjestämissä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	33	92	1	3	2	6	36	100
Itä-Suomen AVI	24	96	0	0	1	4	25	100
Lapin AVI	10	91	1	9	0	0	11	100
Lounais-Suomen AVI	19	76	2	8	4	16	25	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	48	91	3	6	2	4	53	100
Pohjois-Suomen AVI	21	84	1	4	3	12	25	100
Yhteensä	155	89	8	5	12	7	175	100

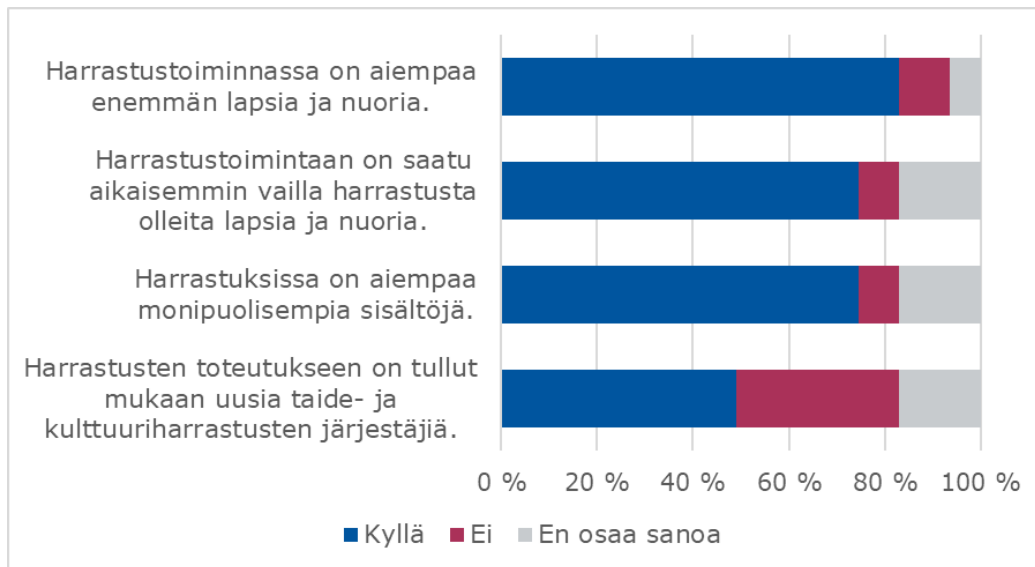
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevilta ja taide- ja kulttuurisisältöisiä harrastustunteja tarjoavilta kunnilta kysyttiin arvioita mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa. Yli neljä viidestä (83 %) Länsi- ja Sisä-Suomen alueen vastaajasta arvioi, että harrastamisen Suomen mallin myötä harrastustoiminnan piiriin on saatu aiempaa enemmän lapsia ja nuoria. Kolme neljästä vastaajasta näkee, että malli on tuonut harrastustoiminnan piiriin myös aikaisemmin vailla harrastusta olleita lapsia ja nuoria ja että mallin myötä harrastustoiminnan sisältöjen tarjonta on monipuolistunut. (Kuvio 6.9.5.3.)

Kaikkiin kohtiin tuli melko runsaasti myös en osaa sanoa -vastauksia. Kunnissa harrastamisen Suomen mallia organisoidaan eri tavoin ja kunnan eri toimielimissä. Näin olleen kulttuuritoiminnasta vastaavat henkilöt eivät välttämättä ole mukana mallin

toteuttamisessa tai tietoisia mallin toiminnasta kunnassa. Tiedon kulku esimerkiksi kunnan eri toimialojen välillä on todettu aikaisemmissa selvityksissä ongelmalliseksi (esim. Ruusuvirta ym. 2020, s. 67).

Kuvio 6.9.5.3. Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=47).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Taulukko 6.9.5.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta? Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	16	47	8	24	10	29	34	100
Itä-Suomen AVI	13	57	5	22	5	22	23	100
Lapin AVI	10	100	0	0	0	0	10	100
Lounais-Suomen AVI	6	32	6	32	7	37	19	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	27	57	12	26	8	17	47	100
Pohjois-Suomen AVI	6	29	10	48	5	24	21	100
Yhteensä	78	51	41	27	35	23	154	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Yli puolet (57 %) kyselyyn vastanneista Länsi- ja Sisä-Suomen alueen kunnista vastasi kokeneensa ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta (taulukko 6.9.5.4.). Keskeisimpiä ongelmia koko Man-

ner-Suomen alueella ovat ohjaajien puute sekä lasten ja nuorten vähäinen kiinnostus tarjontaa kohtaan. Myös esimerkiksi kuljetuksiin ja aikatauluihin liittyvät kysymykset hankaloittavat lasten ja nuorten osallistumista harrastustoimintaan monissa kunnissa. Korona-aika on osaltaan vähentänyt osallistumista ja ylipäänsä mahdollisuuksia järjestää toimintaa.

Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?

Kunnilta kysyttiin kunnan kulttuuritoiminnassa toteutetuista digitaalisista palveluista ja toimintamuodoista. Lisäksi kysyttiin kuntien kulttuuritoiminnasta vastaavien näkemyksiä digitaalisista toimintamuodoista ja niiden hyödyntämisen esteistä.

Vuonna 2021 erilaisia suoria taide- ja kulttuuritapahtumia verkossa toteutti enemmistö (59 %) kyselyyn vastanneista Länsi- ja Sisä-Suomen kunnista. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi täysin verkossa tuotetut suorat tapahtumat tai fyysisen tapahtuman suoratoisto eli striimaus verkkoon reaaliaikaisesti. Suorana toteutettua tekemistä ja opetusta verkossa oli toteutettu hieman yli puolessa alueen kunnista (54 %). Suorana toteutettu tekeminen tai opetus voi sisältää esimerkiksi verkossa reaaliaikaisesti toteutettua kansalais- ja työväenopistotarjontaa, museoiden opastuksia tai työpajoja, taiteen perusopetuksen tai taidekasvatuksen ohjattuja tuokiota verkossa. (Taulukko 6.10.5.1.)

Valtaosa (77 %) Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista jakoi taide- ja kulttuurisisältöisiä videotallenteita verkossa. Opetusmateriaalipaketteja ja erilaisia verkkonäyttelyjä oli verkkoon toteuttanut vajaa puolet (44 %) kunnista. Kolmannes (35 %) alueen kunnista tarjosi erilaisia mobiilipalveluina toteutettuja palveluja tai opastuksia, joissa kävijä kiertää tilassa tai paikassa itsenäisesti ja saa palvelun kautta lisätietoa aiheesta. (Taulukko 6.10.5.1.)

Kohdat, joissa kysyttiin suorana toteutettua tekemistä tai opetusta verkossa sekä opetusmateriaalien jakamista verkossa, keräsivät melko runsaasti en osaa sanoa -vastauksia. Monissa kunnissa esimerkiksi kansalais- tai työväenopistojen tai taiteen perusopetuksen toiminta järjestetään varsinaisen kulttuuritoimen tai vastaavan ulkopuolella ja tietojen saaminen oman toimintayksikön ulkopuolelta on vastausten perusteella usein hankalaa.

Taulukko 6.10.5.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnissa.

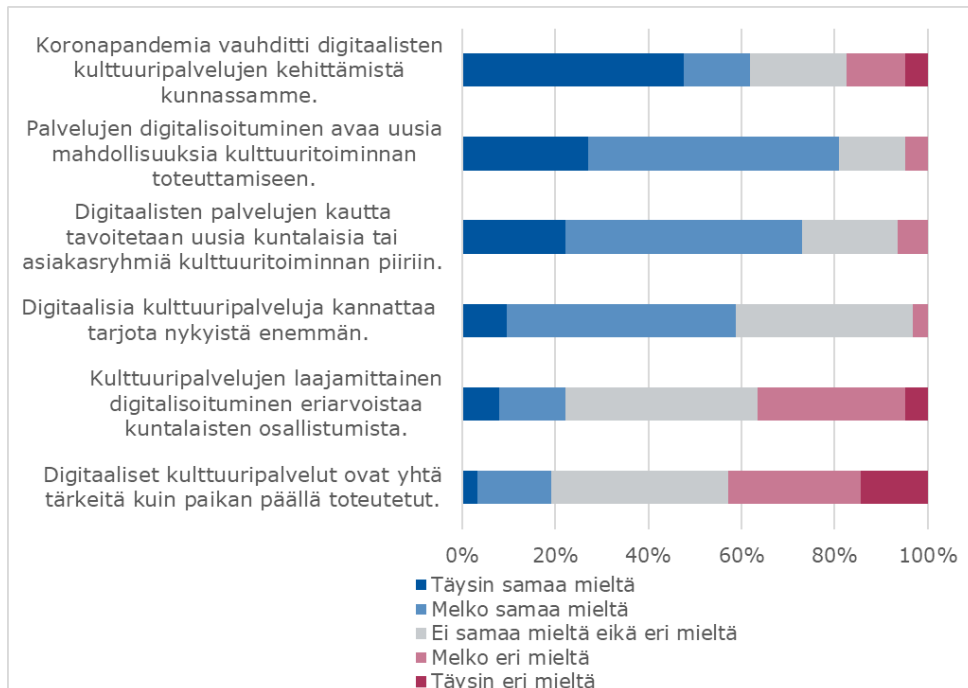
	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa								
Suorat taide- ja kulttuuritahtumat verkossa	37	59	23	37	3	5	63	100
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa	34	54	18	29	11	17	63	100
Taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa								
Videotallenteet	48	77	12	19	2	3	62	100
Audiotallenteet	8	14	38	67	11	19	57	100
Näyttelyt	18	30	33	55	9	15	60	100
Opetusmateriaalit	26	44	19	32	14	24	59	100
Muut verkkotallenteet (esim. aineistojen avaaminen verkossa)	14	24	27	47	17	29	58	100
Mobiilipalveluina toteutettu omatoimitekeminen ja -opastukset	21	35	35	58	4	7	60	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Valtaosa (81 %) vastanneista Länsi- ja Sisä-Suomen kunnista on täysin tai melko samaa mieltä siitä, että kulttuuripalvelujen digitalisoituminen avaa uusia mahdollisuuksia kulttuuripalvelujen toteuttamiseen. Selkeä enemmistö (73 %) alueen kuntavastaajista kokee, että digitaalisten palvelujen kautta on mahdollista tavoittaa uusia kuntalaisia tai muita asiakasryhmiä kulttuuritoiminnan piiriin. Yli puolet (59 %) alueen vastaajakunnista on vähintäänkin melko samaa mieltä siitä, että digitaalisia kulttuuripalveluja kannattaa tarjota nykyistä enemmän. Kuitenkin vain noin viidennes (19 %) kokee digitaaliset kulttuuripalvelut yhtä tärkeinä kuin paikan päällä toteutetut kulttuuripalvelut. Vajaassa kahdessa kolmesta (62 %) kyselyyn vastanneesta alueen kunnasta koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. (Kuvio 6.10.5.1.)

Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnista 29 prosenttia on kuullut asukkaiden toiveita ja mielipiteitä digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämisessä.

Kuvio 6.10.5.1. Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=63).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kunnilta kysyttiin keskeisiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan valmiiksi annetusta listauksesta keskeiseksi näkemiään esteitä. Lisäksi oli mahdollista kertoa joku muu toimintaa estävä asia.

Taulukko 6.10.5.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

	Länsi ja Sisä-Suomen AVI (n=62)		Manner-Suomi (n=218)	
	Lkm.	%	Lkm.	%
Henkilöstöressurssien vähyys	57	92	192	88
Ajan puute	48	77	147	67
Osaamisen tai taitojen puute digitaalisen teknologian käytössä	33	53	133	61
Taloudellisten resurssien puute	28	45	108	50
Järjestelmiin tai laitteisiin liittyvät puutteet	28	45	94	43
Tekijänoikeuskysymykset	22	35	75	34
Yhteistyökumppaneiden puute	13	21	31	14
Yleinen haluttomuus digitaalisten teknologioiden käyttöön	8	13	19	9

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Keskeisimmiksi esteiksi digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuri-toiminnassa Länsi- ja Sisä-Suomen kunnissa nousevat henkilöstöressurssien vähyys (92 %) ja ajan puute (77 %). Verrattuna kaikkiin vastaajiin (61 %), hieman harvempi Länsi- ja Sisä-Suomen alueen kunta (53 %) kokee osaamisen tai taitojen puutteen estävän digitaalisen teknologian hyödyntämistä kulttuuri-toiminnassa. Lähes puolessa alueen kunnista esteitä luovat järjestelmiin ja laitteisiin liittyvät puutteet (45 %) sekä taloudellisten resurssien puute (45 %). Tekijänoikeuskysymykset estävät digitaalisen teknologian hyödyntämistä kolmanneksessa (35 %) Länsi- ja Sisä-Suomen kuntia ja yhteistyökumppaneiden puute noin viidenneksessä (21 %) kuntia. Hyvin harvassa alueen kunnassa (13 %) on yleistä haluttomuutta digitaalisen teknologian käyttöön. (Taulukko 6.10.5.2.)

Arviointiryhmä

Erikoistutkija Minna Ruusuvirta, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore, puhelin +358 50 326 8014, minna.ruusuvirta@cupore.fi

Tutkija Vappu Renko, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore, puhelin +358 50 566 0360, vappu.renko@cupore.fi

Kulttuuriasiainneuvos Kirsi Kaunisharju, opetus- ja kulttuuriministeriö, kirsi.kaunisharju@gov.fi

Kulttuuriasiainneuvos Esa Pirnes, opetus- ja kulttuuriministeriö, esa.pirnes@gov.fi

Tietolähteet

Ruusuvirta, M., Renko, V. & Luonila, M. (2020). Kuntien kulttuuritoiminnan nykytila ja kehittämistarpeet. Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore. Cuporen työpapereita 12. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/kuntien_kulttuuritoiminnan_nykytila_ja_kehittamistarpeet.pdf

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous [verkkojulkaisu]. ISSN=2343-4147. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 29.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/kta/>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vae-rak/tau.html>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021). Kulttuurin TEAviisari. Saantitapa: https://teaviisari.fi/teaviisari/content/file/367/Kulttuurin_perustaulukot_2021

Kuvat ja taulukot

Kuviot

Kuvio 6.6.5.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Kuvio 6.6.5.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Kuvio 6.8.5.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Kuvio 6.9.5.1. Tarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Osuus kunnista, joissa ollut mainittua tarjontaa.

Kuvio 6.9.5.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Kunnat, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Kuvio 6.9.5.3. Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=47).

Kuvio 6.10.5.1. Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=63).

Taulukot

Taulukko 6.4.5.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Taulukko 6.4.5.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Taulukko 6.4.5.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.5.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.5.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikään-tyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.5.6. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.6.5.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Länsi- ja Sisä-Suomen ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Taulukko 6.6.5.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

Taulukko 6.6.5.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Taulukko 6.8.5.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Taulukko 6.9.5.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.5.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.5.3. Onko kunnan järjestämissä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.5.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.10.5.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuuri-sisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueen kunnissa.

Taulukko 6.10.5.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuri-toiminnassa.

**Kulttuuripalvelut
Pohjois-Suomen
aluehallintovirasto**

Sisällys – Kulttuuripalvelut

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	181
Johdanto	182
Toimintaympäristö	182
Tiivistelmä	184
Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?.....	185
Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain.....	186
Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista	188
Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta	189
Kulttuuritapahtumien kustannukset.....	189
Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?	191
Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?.....	191
Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus	191
Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus	192
Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa	192
Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?.....	194
Kulttuuritapahtumat.....	194
Lasten ja nuorten harrastustoiminta	196
Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?.....	200
Arviointiryhmä	203
Tietolähteet	203
Kuvat ja taulukot.....	203

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 0–67 euroa/asukas. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä.
- Yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnissa oli 1,2 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 19 prosentissa alueen kunnista.
- Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Pohjois-Suomen AVI-alueella useimmin muu kuin kulttuuri- tai kirjastoalan korkeakoulututkinto (41 % kunnista).
- Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Useimmiten Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita ja kulttuuriperintöaiheista sisältöä.
- Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnissa kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä harvemmin (46 %) kuin koko maassa keskimäärin (64 %). Harrastamisen Suomen mallin arvioidaan alueen kunnissa tuoneen taide- ja kulttuuriharrastustoiminnan piiriin aiempaa enemmän lapsia ja nuoria, myös aikaisemmin vailla harrastusta olleita, sekä monipuolistaneen harrastusten sisältöjä.
- 61 prosentissa kyselyyn vastanneista Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä. Keskeisin este digitaalisen teknologian hyödyntämisessä on henkilöstöressurssien vähyys, enemmistössä alueen kuntia myös osaamisen tai taitojen puute sekä ajan puute.

Toimenpide-ehdotukset

- Kulttuuritoiminnan järjestämiseen varataan kunnissa riittävästi taloudellisia ja henkilöstöresursseja. Kunnat hyödyntävät kulttuuritoiminnan järjestämisessä saatavilla olevia asiantuntijapalveluja.
- Selvitetään mahdollisuutta kerätä tietoa kulttuuritapahtumien taloudesta osana Valtiokonttorin kuntien taloustietojen keruuta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Taiteen edistämiskeskus tuottavat kunnille osaamisen tukea toteuttaa kuntien kulttuuritoimintaa koskevaa lakia: opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustus kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtävään ja Taiteen edistämiskeskuksen asiantuntijapalvelut. Selvitetään mahdollisuuksia tukea kuntia digitaalisen teknologian hyödyntämisessä ja yhteistyöverkostojen muodostamisessa kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Johdanto

Lähitulevaisuuden näkymät

Kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisen toimintaympäristö lähitulevaisuudessa on monin tavoin muutoksessa. Vastuu sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisestä siirtyy uusille hyvinvointialueille, jolloin sivistyspalvelujen asema osana kunnan palvelujen kokonaisuutta korostuu. Samaan aikaan monen kunnan taloudellinen tilanne on vaikea. Koronapandemia vaikuttaa edelleen kuntien kulttuuritoiminnan järjestämiseen. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) ja museolaki (314/2019) on juuri uudistettu ja uusi laki esittävästä taiteesta tulee voimaan lähitulevaisuudessa. Lakiuudistukset sekä kulttuurin kasvava rooli osana alueellista ja paikallista kehittämistä korostavat tarvetta tiedolle kuntien kulttuuritoiminnasta.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto toimii Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa, joissa lähitulevaisuuden näkymät kulttuuritoiminnan järjestämisessä ovat osin vaihtelevat. Molemmissa maakunnissa on luotu erillinen kulttuuristrategia, jossa kuvataan toiminnan tulevaisuuden tavoitteita.

Sekä Kainuun että Pohjois-Pohjanmaan alueella on meneillään opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama alueellinen kehittämistehtävä. Kainuun liiton Kulttuuri-Kainuu -hankkeen päätavoitteena on vahvistaa maakunnan kulttuuritoimijoiden yhteistyötä sekä kehittää yhteisiä toiminta- ja tuotantotapoja. Kulttuurikemmo, yhteistyötä ja vaikuttavuutta kulttuuripalveluihin -hanketta koordinoi Pohjois-Pohjanmaan liitto. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa alueen kuntien kykyä järjestää kulttuuripalveluja ja kulttuurin yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä.

Kulttuurin rooli alueen kehittämisessä korostuu lähitulevaisuudessa Oulu2026-hankkeen toteutuksen myötä. Oulu on Euroopan kulttuuripääkaupunki vuonna 2026. Kulttuuripääkaupunkihanketta toteutetaan yhdessä 32 muun kunnan kanssa. Valtaosa kunnista on Pohjois-Pohjanmaalta; Kainuun alueelta mukana ovat Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Sotkamo ja Suomussalmi. Oulu2026:n keskeinen tavoite on toteuttaa kulttuuri-ilmastonmuutos sekä luoda ja tuoda kulttuuria, hyvinvointia ja elinvoimaa pohjoiselle alueelle. Toiminnan kautta pyritään kehittämään matkailua, kulttuuritarjontaa ja kulttuurin taloutta sekä edistämään osallistumista, osallisuutta ja yhteistyötä.

Toimintaympäristö

Kunnilla on vastuu järjestää kulttuuritoimintaa, jolla tuetaan paikallista kulttuuritoimintaa ja toimijoita. Yleisen kulttuuritoiminnan sisällöstä ja toteuttamistavasta päättää kunta. Kunta voi tuottaa yleisen kulttuuritoiminnan palvelut itse tai yhteistyössä kolmannen tai yksityisen sektorin kanssa.

Valtaosassa Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista on sovittu, mikä hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena. Lähes 90 prosenttia alueen kunnista toimi tällä tavoin. Osuus suurempi kuin koko maassa keskimäärin (76 %). Alueen maakuntien välillä ei ole huomattavia eroja. (Taulukko 6.4.6.1.)

Taulukko 6.4.6.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Pohjois-Pohjanmaa	4	14	25	86	29	100
Kainuu	1	17	5	83	6	100
Pohjois-Suomen AVI	5	14	30	86	35	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Kolme neljästä Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnasta on nimennyt henkilön, joka vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta. Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin (70 %). Kainuussa henkilön nimeäminen oli suhteellisesti yleisempää kuin Pohjois-Pohjanmaalla. (Taulukko 6.4.6.2.)

Taulukko 6.4.6.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Pohjois-Pohjanmaa	8	27	22	73	30	100
Kainuu	1	17	5	83	6	100
Pohjois-Suomen AVI	9	25	27	75	36	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Noin 70 prosentissa Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi. Koko maan osalta vastaava osuus on 82 prosenttia. Kainuussa lasten ja nuorten tavoitteiden huomioiminen on suhteellisesti yleisempää kuin Pohjois-Pohjanmaalla. (Taulukko 6.4.6.3.)

Taulukko 6.4.6.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Pohjois-Pohjanmaa	9	30	21	70	30	100
Kainuu	1	17	5	83	6	100
Pohjois-Suomen AVI	10	28	26	72	36	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista noin 60 prosentissa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoimintaan. Osuus on lähes vastaava kuin koko maassa keskimäärin (63 %). Kainuussa työikäisten resurssien määrittelemisen on suhteellisesti yleisempää kuin Pohjois-Pohjanmaalla. (Taulukko 6.4.6.4.)

Taulukko 6.4.6.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Pohjois-Pohjanmaa	12	40	18	60	30	100
Kainuu	2	33	4	67	6	100
Pohjois-Suomen AVI	14	39	22	61	36	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Ikääntyneiden kulttuuritoiminnan kohdalla Pohjois-Suomen AVI-alueen maakuntien välillä ei ollut eroja. Lähes 70 prosenttia alueen kunnista on määritellyt erityisiä resursseja ikääntyneiden kulttuuritoimintaan. Osuus on lähes sama kuin koko maassa keskimäärin (71 %). (Taulukko 6.4.6.5.)

Taulukko 6.4.6.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikääntyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Pohjois-Pohjanmaa	10	33	20	67	30	100
Kainuu	2	33	4	67	6	100
Pohjois-Suomen AVI	12	33	24	67	36	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Puolet Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista oli määritellyt erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmiä huomioon ottavaan kulttuuritoimintaan. Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin (45 %). Pohjois-Pohjanmaan kunnissa ryhmät oli huomioitu suhteellisesti useammin kuin Kainuun kunnissa. (Taulukko 6.4.6.6.)

Taulukko 6.4.6.6 Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Alue	Ei		Kyllä		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Pohjois-Pohjanmaa	14	47	16	53	30	100
Kainuu	4	67	2	33	6	100
Pohjois-Suomen AVI	18	50	18	50	36	100

Lähde: teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.

Tiivistelmä

Peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi koskee kuntien kulttuuripalvelujen osalta palvelujen saatavuutta ja resursseja. Saatavuudella tarkoitetaan sitä, millaisia kulttuuripalveluja kunnassa on tarjolla. Resursseilla tarkoitetaan kunnan kustannuksia, henkilöstöresursseja sekä osaamista ja yhteistyötä kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Arviointiaineistona käytetään Tilastokeskuksen kuntataloustilastoa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttaman Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021 -tiedonkeruun tuloksia (TEAvisari) sekä Manner-Suomen kulttuurivastaaville kohdennettua kyselyä, johon vastasi 76 prosenttia (222 kuntaa) Manner-Suomen kunnista. Pohjois-Suomen AVI-alueen 38 kunnasta kyselyyn vastasi 32 kuntaa (84 %).

Koronapandemiasta huolimatta kunnissa järjestettiin vuonna 2021 runsaasti kulttuuritapahtumia. Useimmiten Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämissä tapahtumissa oli vuonna 2021 tarjolla musiikkia, esittäviä taiteita ja kulttuuriperintöaiheista sisältöä.

Alle puolessa (46 %) Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Osuus on selkeästi pienempi kuin koko maassa keskimäärin (64 %). Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevista alueen kunnista kolme neljästä (76 %) arvioi, että mallin myötä harrastustoiminnan piiriin on saatu aiempaa enemmän lapsia ja nuoria. Ongelmana harrastustoiminnan järjestämisessä monissa kunnissa on ohjaajien puute.

Koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä yli puolessa (61 %) kyselyyn vastanneista Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista. Keskeisin este digitaalisen teknologian hyödyntämisessä on henkilöstöresurssien vähyys, enemmistöössä alueen kunnista myös osaamisen tai taitojen sekä ajan puute.

Yleisen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on pysynyt tasaisen pienenä. Vuonna 2020 kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 19 prosentissa Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista

Enemmistö Pohjois-Suomen kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteuttamisessa joitakin eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Useimmiten käytettiin alueellisen vastuumuseon palveluja, joita hyödynsi 81 prosenttia kysymykseen vastanneista alueen kunnista.

Mitkä ovat kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset?

Kulttuuripalvelujen järjestämistä rahoitetaan kunnissa pääasiassa valtionosuuksilla, verotuloilla sekä palveluista saatavilla toimintatuotoilla. Kuntien kulttuuritoiminnan taloutta tilastoidaan osana kuntatalouden tiedonkeruuta. Tiedonkeruuta on toteuttanut Tilastokeskus, mutta tilastovuodesta 2021 alkaen kunnat ja kuntayhtymät raportoivat vuosittaiset taloustietonsa Valtiokonttorille.

Tässä arvioinnissa tarkastellaan vuoden 2020 kustannustietoja, jotka olivat tätä toteutettaessa tuoreimmat saatavilla olevat. Arvioinnissa tarkastellaan yleisen kulttuuritoiminnan (kustannusluokka "muu kulttuuritoiminta"), museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan, musiikkitoiminnan sekä taiteen perusopetuksen kustannuksia. Ne muodostavat kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten kokonaisuuden yhdessä kirjastotoiminnan kanssa, jota tarkastellaan tässä arvioinnissa erikseen.

Arvioinnissa tarkastellaan nettokustannuksia, jotka saadaan, kun toiminnan kustannuksista vähennetään toiminnan tuotot. Nettokustannukset kuvaavat siten kuntien

toteutunutta rahoitusosuutta. Samalla on tärkeä muistaa, että kuntien kulttuuripalvelujen vaihtelevat järjestämistavat vaikuttavat myös kustannuksiin: kustannuksista ei voi suoraan päätellä esimerkiksi kuntien kulttuuritoiminnan laajuutta tai toiminnallista tehokkuutta.

Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain

Vuonna 2020 kulttuuritoiminnan kustannukset Manner-Suomen kunnissa vaihtelivat huomattavasti. Vaihteluväliä selittävät esimerkiksi kuntien hanketoiminta sekä kuntien erot kustannusten kirjaustavoissa: joissakin kunnissa ei kirjattu lainkaan kustannuksia tarkasteltuihin kulttuuritoiminnan tehtäväluokkiin.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnissa vaihtelivat vuonna 2020 välillä 0–67 euroa/asukas. Museo- ja näyttelytoiminnan asukaskohtaiset kustannukset vaihtelivat välillä 0–31 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan välillä 0–63 euroa/asukas, musiikkitoiminnan välillä -11–21 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen välillä 0–75 euroa/asukas. Miinusmerkkinen luku kuvaa, että kirjatut tuotot ylittivät kustannukset.

32 prosenttia Pohjois-Suomen asukkaista asui kunnassa, jossa yleisen kulttuuritoiminnan asukaskohtainen nettokustannus vuonna 2020 oli 16 euroa tai enemmän. Koko Manner-Suomessa vastaava osuus oli 49 prosenttia. (Taulukko 6.6.6.1.)

Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnissa yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannusten keskiarvo oli 17 euroa/asukas, museo- ja näyttelytoiminnan 4 euroa/asukas, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan 2 euroa/asukas, musiikkitoiminnan 1 euroa/asukas ja taiteen perusopetuksen 12 euroa/asukas.

Taulukko 6.6.6.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Pohjois-Suomen ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset, €/asukas	Kuntia Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista	Kuntia Manner-Suomen kunnista	Asukasmäärä Pohjois-Suomen AVI-alueen asukasmäärästä	Asukasmäärä Manner-Suomen asukasmäärästä
- 2,9 €*	11 %	11 %	3 %	3 %
3 - 5,9 €	8 %	13 %	2 %	8 %
6 - 15,9 €	45 %	43 %	63 %	41 %
16 € -	37 %	33 %	32 %	49 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Lkm.	38	294	485 494	5 505 284

* Sisältää myös kunnat, joista tieto puuttuu tai pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä.

Kustannusten tulkinnessa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntien yleisen kulttuuritoiminnan kustannusten keskiarvo oli jonkin verran kaikkia Manner-Suomen kuntia korkeampi. Museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan sekä musiikkitoiminnan kustannusten keskiarvo oli Pohjois-Suomessa matalampi kuin koko Manner-Suomessa. Taiteen perusopetuksen kustannukset olivat keskimäärin lähes vastaavia Pohjois-Suomen ja koko Manner-Suomen kunnissa. (Taulukko 6.6.6.2.)

Taulukko 6.6.6.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

	Yleinen kulttuuritoiminta ^a	Museo- ja näyttelytoiminta ^b	Teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminta ^c	Musiikkitoiminta ^d	Taiteen perusopetus ^e
Etelä-Suomen AVI (n=62)	16,1	14,8	5,4	4,2	11,2
Itä-Suomen AVI (n=44)	15,2	8,6	3,2	3,8	11,3
Lapin AVI (n=21)	23,2	11,2	5,8	1,9	10,3
Lounais-Suomen AVI (n=44)	11,7	8,0	1,6	2,4	10,5
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=85)	12,6	6,3	3,0	3,4	12,4
Pohjois-Suomen AVI (n=38)	17,0	4,4	2,4	1,2	11,8
Manner-Suomi (n=294)	14,9	8,8	3,4	3,1	11,5

Keskiarvot on laskettu asukaskohtaisista nettokustannuksista. Kustannusten tulkinnaassa huomioitava kuntien erilaiset tavat kirjata kustannuksia eri tehtäväluokkiin.

^a Sisältää muun kunnan järjestämän kulttuuritoiminnan, jonka tarkoituksena on kulttuuriharrastusten ja -palvelujen tarjonta ja tukeminen. Kustannukset sisältävät myös yleiseen kulttuuritoimeen luettavan henkilöstön palkkauksesta sekä kulttuurikeskusten toiminnasta aiheutuvat menot ja tulot sekä kulttuuritapahtumille sekä kulttuuritoiminnalle myönnettyt avustukset lukuun ottamatta museo-, teatteri- ja orkesteritoimintaan luettavia avustuksia.

^b Sisältää kunnan järjestämän museo- ja näyttelytoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös kunnan tähän toimintaan myöntämät avustukset yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille. Näyttelytoimintaan luetaan kuuluvaiksi taidenäyttelyt sekä yleisemmin kulttuurialaan kuuluvat näyttelyt.

^c Sisältää kunnan järjestämän teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää myös yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille kunnan näihin toimintoihin antamat avustukset.

^d Sisältää kunnan järjestämän musiikkitoiminnan sekä vastaavan toiminnan tukemisen. Sisältää mm. orkesteri- ja bänditoiminnan, oopperatoiminnan, kuorot, esitysten järjestämisen sekä yhteisöille, yhdistyksille ja muusikoille kunnan tähän toimintaan antamat avustukset.

^e Sisältää taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) mukaisen toiminnan. Tällaista on esimerkiksi musiikkioppilaitoksissa annettava taiteen perusopetus, muissa taidekouluissa (kuvataide, sanataide, esittävät taiteet, käsityö) annettava taiteen perusopetus. Myös taiteen perusopetus, joka on toteutettu osana perusopetuslain (628/1998) edellytykset täyttävää koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, ilmoitetaan tässä tehtäväluokassa.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous.

Avustusten osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista

Kunnat erittelevät avustusmenonsa kuntatalouden tiedonkeruuseen. Vuonna 2020 Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntien kirjaamat avustukset tarkastelluille kulttuuritoiminnan osa-alueille olivat yhteensä 6,9 miljoonaa euroa. Ne muodostivat viisi prosenttia kaikista Manner-Suomen kuntien kirjaamista avustuksista (135 m€).

Pohjois-Suomen AVI-alueella kuntien avustukset yleiseen kulttuuritoimintaan olivat 847 000 euroa, museo- ja näyttelytoimintaan 202 000 euroa, teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan 5,3 miljoonaa euroa, musiikkitoimintaan 521 000 euroa ja taiteen perusopetukseen 27 000 euroa.

Ilmoitetut avustussummat vaihtelivat kunnittain huomattavasti. Tarkastelluilla kulttuuritoiminnan osa-alueilla kuntien ilmoittamat avustussummat Pohjois-Suomessa olivat pienimmillään nolla euroa. Suurimmillaan AVI-alueen kuntakohtainen avustussumma oli teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnassa, jossa Oulun kirjaamat avustukset olivat 5,3 miljoonaa euroa. Oulu kirjasi tarkastelluilla osa-alueilla avustuksia pääosin teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan. Tämä vaikuttaa huomattavasti avustusten kokonaissummaan: Oulun kirjaamat avustukset muodostivat lähes kokonaan teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan kirjatut avustukset Pohjois-Suomessa.

Avustusten osuus kuntien kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnissa oli pienimmillään nolla ja suurimmillaan 20 prosenttia. Avustusten osuus kertoo osaltaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämistavoista: siitä, kuinka paljon kunnat tuottavat palveluja itse ja kuinka paljon ne avustavat yksityisiä toimijoita.

Pohjois-Suomen kuntien avustusten tarkastelu suhteessa kulttuuritoiminnan nettokustannuksiin toiminnan osa-alueittain osoittaa, että useimmiten avustusten kautta tuetaan teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaa, jossa avustukset muodostivat 69 prosenttia kuntien nettokustannuksista; osuudessa on huomioitava Oulun kirjaama suuri avustussumma. Musiikkitoiminnassa avustusten osuus kuntien nettokustannuksista Pohjois-Suomessa oli 11 prosenttia, yleisessä kulttuuritoiminnassa kymmenen prosenttia, museo- ja näyttelytoiminnassa kolme prosenttia ja taiteen perusopetuksessa 0,3 prosenttia.

Avustussummien tulkinnassa on otettava huomioon puuttuvat tiedot sekä avustusten vaihtelevat kirjaamistavat kunnissa. Vaikuttaa siltä, että yleinen kulttuuritoiminta on joissakin tapauksissa ns. kaatoluokka, johon saatetaan kirjata tosiasiasa muihin kulttuuritoiminnan osa-alueisiin kohdentuvia avustuksia.

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta

Vuonna 2020 yleisen kulttuuritoiminnan osuus Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntien käyttötaloudesta oli 0,3 prosenttia ja museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan osuus 0,6 prosenttia. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus oli hieman korkeampi kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa (0,2 %), museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan osuus taas hieman matalampi (0,7 %).

Kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta Pohjois-Suomessa on pysynyt viime vuodet tasaisen matalana. Vuonna 2018 toimintakulujen osuus käyttötalouden toimintakuluista Pohjois-Suomessa oli yleisen kulttuuritoiminnan sekä museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan kohdalla sama kuin vuonna 2020.

Kulttuuritapahtumien kustannukset

Kuntatalouden tiedonkeruussa ei nykyisellään eritellä kulttuuritapahtumien kustannuksia. Niistä ei siten ole saatavilla kaikki kunnat kattavaa tilastotietoa. Selvitimme kuitenkin tämän arvioinnin yhteydessä kuntien mahdollisuuksia kerätä erillistä tietoa kuntien tilinpäätöstietoihin sisältyvistä kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista.

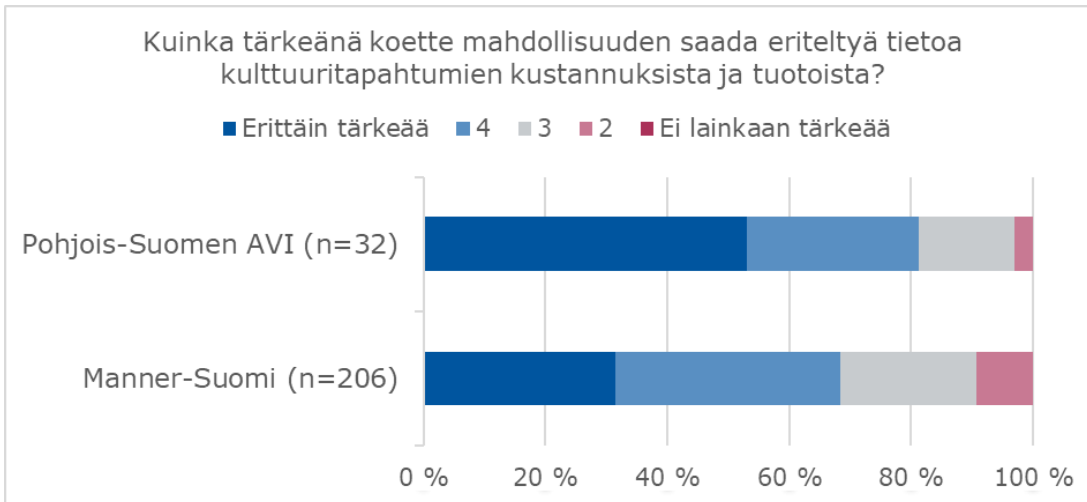
Tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia ja tuottoja seurataan 88 prosentissa kysymykseen vastanneista Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista. Kattavimmin seurataan kulttuuritapahtumille jaettuja avustuksia (91 % kunnista). (Taulukko 6.6.6.3.)

Taulukko 6.6.6.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Seurataan kokonaisuudessaan tai joiltakin osin	Kulttuuritapahtumien käyttökustannukset	Kulttuuritapahtumien käyttötuotot	Kulttuuritapahtumille jaetut avustukset
Etelä-Suomen AVI (n=42)	86 %	81 %	88 %
Itä-Suomen AVI (n=34)	85 %	82 %	89 %
Lapin AVI (n=14)	79 %	64 %	86 %
Lounais-Suomen AVI (n=32)	78 %	84 %	81 %
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=63)	75 %	74 %	89 %
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	88 %	88 %	91 %
Manner-Suomi (n=216/217)	81 %	80 %	88 %

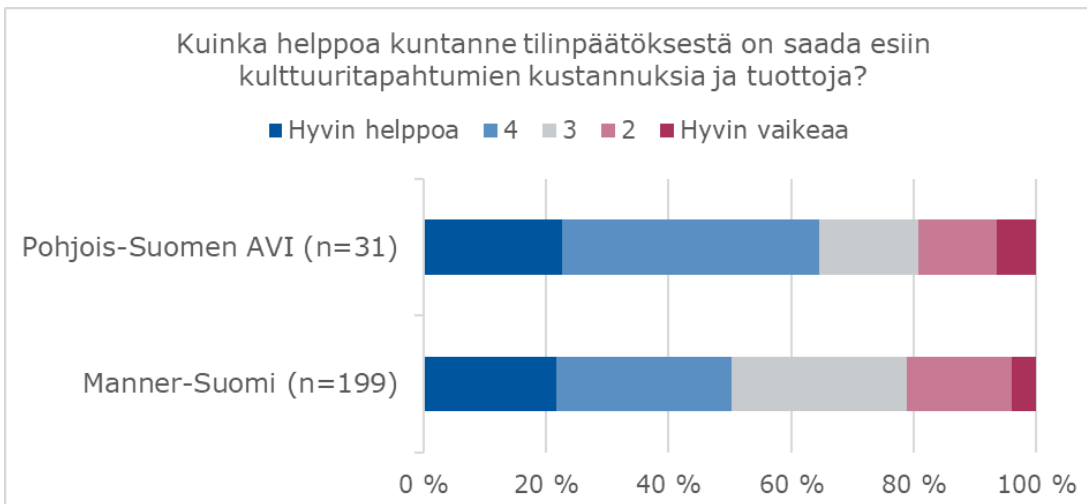
Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.6.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kuvio 6.6.6.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Enemmistö kyselyyn vastanneista Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista pitää tärkeänä saada eriteltyä tietoa kulttuuritapahtumien kustannuksista ja tuotoista. 81 prosenttia pitää tätä varsin tai erittäin tärkeänä. Osuus on korkeampi kuin koko Manner-Suomesa (68 %) tai yhdelläkään muulla AVI-alueella. (Kuvio 6.6.6.1.)

Kulttuuritapahtumien kustannusten ja tuottojen esiin saannin helppous kuntien tilinpäätöksistä kuitenkin vaihtelee. Kaikista kysymykseen vastanneista Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista lähes kaksi kolmannesta (65 %) piti tietojen esiin saamista varsin tai hyvin helppona, 19 prosenttia taas varsin tai hyvin vaikeana. 16 prosenttia vastanneista kunnista asettui vaihtoehtojen välimaastoon. Tietojen esiin saamista pidettiin

Pohjois-Suomessa varsin tai hyvin helppona useammin kuin koko Manner-Suomessa (50 %). (Kuvio 6.6.6.2.)

Kuinka paljon kunnan kulttuuritoiminnassa on henkilöstöresursseja?

Kulttuurin TEAviisarin mukaan yleisen kulttuuritoiminnan henkilötyövuosien keskiluku (mediaani) Pohjois-Suomen AVI-alueella oli 1,2 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2020. Keskiluku oli korkeampi kuin koko maassa (0,9) tai yhdelläkään muulla AVI-alueella. Henkilötyövuosiin on laskettu yhteen johtavan viranhaltijan ja muun henkilöstön työpanos. Tiedot eivät koske taide- ja kulttuurilaitosten, taiteen perusopetuksen, vapaan sivistystyön tai kirjastojen henkilökuntaa. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

TEAviisarin mukaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaava viranhaltija käytti kaiken työaikansa kulttuuritoiminnan hoitamiseen 19 prosentissa Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista. Osuus on matalampi kuin koko maassa (22 %).

Monessa asukasluvultaan pienessä kunnassa kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön toimenkuvaan on yhdistetty myös lukuisia muita tehtäväalueita. Tällöin kulttuuritoiminnan hoitamiseen voi jäädä niukasti aikaa.

Millaista asiantuntijaosaamista kunta hyödyntää kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?

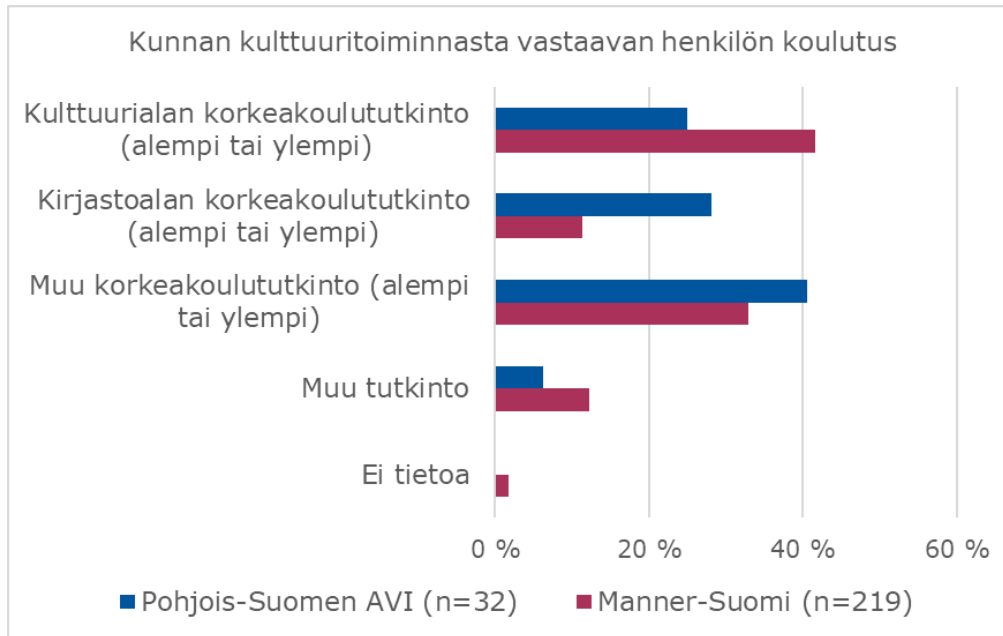
Lain kuntien kulttuuritoiminnasta mukaan kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisessä tulee olla riittävää ja monipuolista asiantuntijaosaamista.

Tässä arvioinnissa tarkastellaan kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutusta sekä kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Lisäksi tarkastellaan eri tahojen tarjoamien asiantuntijapalvelujen hyödyntämistä kunnan kulttuuripalvelujen toteuttamisessa.

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus

Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on Pohjois-Suomen AVI-alueella useimmin muu kuin kulttuuri- tai kirjastoalan korkeakoulututkinto (41 % kunnista). 28 prosentilla kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavista henkilöistä on kirjastoalan korkeakoulututkinto, 25 prosentilla kulttuurialan korkeakoulututkinto ja kuudella prosentilla muu tutkinto. (Kuvio 6.8.6.1.)

Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnissa kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on kulttuurialan korkeakoulututkinto harvemmin kuin kaikissa Manner-Suomen kunnissa (42 %).

Kuvio 6.8.6.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kulttuuritoimen henkilöstön täydennyskoulutus

Kuntakyselyssä kuntia pyydettiin arvioimaan kunnan kulttuuritoimen henkilöstön saaman täydennyskoulutuksen määrää vuonna 2021. Arviot vaihtelivat huomattavasti.

Pohjois-Suomen AVI-alueella yleisimmät arviot olivat nolla henkilötyöpäivää (6 kuntaa) ja kaksi henkilötyöpäivää (6 kuntaa). Kaikki Manner-Suomen vastaajakunnat arvioivat yleisimmin, ettei täydennyskoulutusta annettu (22 % kunnista) tai että täydennyskoulutusta annettiin yksi henkilötyöpäivä (10 % kunnista) tai kaksi henkilötyöpäivää (15 % kunnista).

Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa

Enemmistö Pohjois-Suomen kunnista on hyödyntänyt kulttuuritoiminnan toteuttamisessa eri tahojen asiantuntijapalveluja tai muita palveluja (esim. tietopalvelu). Useimmiten käytettiin alueellisen vastuumuseon palveluja, joita hyödynsi 81 prosenttia kysymykseen vastanneista alueen kunnista. Osuus oli korkeampi kuin koko Manner-Suomessa (69 %). (Taulukko 6.8.6.1.)

Pohjois-Suomessa Museoviraston ja Taiteen edistämiskeskuksen palveluja on hyödyntänyt 38 prosenttia ja kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaisen kehittämistehtävän palveluja 25 prosenttia kysymykseen vastanneista kunnista. 28 prosenttia on hyödyntänyt muun asiantuntijatahon palveluja. (Taulukko 6.8.6.1.)

Taulukko 6.8.6.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Asiantuntijatahon palveluja hyödyn- täneet kunnat	Poh- jois-Suo- men AVI, lkm.	Poh- jois-Suo- men AVI, % ^a	Man- ner-Suo- mi, lkm.	Man- ner-Suo- mi, % ^b
Alueellinen vastuumuseo	26	81 %	152	69 %
Kuntien kulttuuritoiminnasta an- netun lain mukainen kehittämistehtä- vä	8	25 %	102	46 %
Museovirasto	12	38 %	100	45 %
Taiteen edistämiskeskus	12	38 %	96	44 %
Muu asiantuntijataho	9	28 %	59	27 %

^a Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=32.

^b Osuus kysymykseen vastanneista kunnista, n=220.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Alueellisista vastuumuseoista säädetään vuonna 2019 voimaan tullessa uudessa Museolaissa (314/2019). Alueellisten vastuumuseoiden tehtävänä on toimialueellaan toimia kulttuuriperinnön, kulttuuriympäristön sekä taiteen ja visuaalisen kulttuuri-
perinnön asiantuntijana, edistää toimialansa yhteistyötä sekä tiedon tallentamista ja digitaalista saatavuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrää alueellisen vastuumuseon toimialueen museon ylläpitäjän hakemuksen perusteella.

Alueellisten vastuumuseoiden palveluja hyödynnettiin 26 kysymykseen vastanneista Pohjois-Suomen kunnista. Näistä 20 kunnan kohdalla palvelujen hyödyntäminen kulttuuriperintöön/- ympäristöön ja 13 kunnan kohdalla taiteeseen ja visuaaliseen kulttuuriperintöön.

Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaiset kehittämistehtävät ovat opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksen saaneita hankkeita, joiden tavoitteena on edistää kulttuuritoimintalain (166/2019) tavoitteiden ja tehtävien toteuttamista. Kehittämistehtävät voivat olla valtakunnallisia tai alueellisia. Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistehtäviä on toteutettu vuodesta 2021.

Valtakunnallisen tai alueellisen kehittämistehtävän asiantuntijapalveluja on hyödyntänyt neljännes Pohjois-Suomen vastaajakunnista. Näistä viisi kuntaa on hyödyntänyt valtakunnallista ja kolme alueellista kehittämistehtävää.

Museovirasto on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto kulttuuriperinnön suojelua ja maan yleistä museotointa varten. Museovirasto voi osallistua asiantuntijaviranomaisena esimerkiksi maankäytön suunnitteluun antamalla lausuntoja kulttuuriympäristön huomioon ottamisesta ja käymällä neuvotteluja kuntien, rakennuttajien ja maankäytön suunnittelijoiden kanssa.

Museoviraston asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyn­ tänyt 38 prosenttia Pohjois-Suomen vastaajakunnista. Palvelujen hyödyntäminen on liittynyt esimerkiksi asiantuntija-apuun rakennussuojelussa ja museopalvelujen kehit­ tämisessä.

Taiteen edistämiskeskus (Taike) on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto, jolla on aluetoimipisteitä. Taike on taiteen edistämistä varten, ja sen tehtävänä on myös kulttuurin edistäminen siltä osin kuin se ei kuulu muun viranomaisen tehtävään. Taike voi esimerkiksi edistää valtakunnallisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteutumista, tukea kuntien kulttuuritoimintaa edistävien verkostojen toimintaa, edistää kuntien ja muiden kulttuuritoimijoiden välistä yhteistyötä sekä tarjota tukea ja asiantuntijapalve­ luja kunnille kulttuuritoiminnan kehittämiseksi.

Taiken asiantuntijapalveluja kulttuuritoiminnan toteuttamisessa on hyödyntänyt 38 prosenttia alueen vastaajakunnista. Taiken asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen liit­ tyi esimerkiksi avustuksiin ja tietopalveluun.

Millaisia kulttuuripalveluja kunnassa tarjotaan?

Kuntien kulttuuripalveluista tarkastellaan kulttuuripalvelujen tarjontaa sekä lasten ja nuorten harrastustoimintaa, erityisesti osana harrastamisen Suomen mallin toteutus­ ta. Vuonna 2021 koronaviruspandemia vaikeutti suuresti tapahtumien ja harrastustoi­ minnan järjestämistä.

Kulttuuritapahtumat

Kunnissa järjestettävien kulttuuritapahtumien määrästä ei ole olemassa kattavaa tie­ toa. Kulttuuritapahtumiksi määriteltävien tapahtumien rajaus ja tapahtumien moninai­ suus vaikeuttaa niiden tilastointia. Peruspalvelukyselyssä kulttuuritapahtuma määri­ teltiin tarkoittamaan sellaista yleisötapahtumaa tai -tilaisuutta, jonka sisältö perustuu pääosin taiteeseen tai kulttuuriin. Kulttuuritapahtumiin ei kuitenkaan luettu mukaan taide- ja kulttuurilaitosten, kirjastojen, kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten sekä tai­ deoppilaitosten normaaliin kausiohjelmaan sisältyviä esityksiä, näyttelyjä, konsertteja tai kurssi- ja opetustoimintaa.

Kysymys tapahtumien määrästä osoittautui monelle kunnalle vaikeaksi vastata. Tie­ don keräämiseen ja saamiseen liittyvien vaikeuksien ytimessä ovat kunnissa järjes­ tettävien kulttuuritapahtumien moninaisuus ja kulttuuritapahtuman määritelmän monitulkintaisuus. Varsinkin isoimmissa kaupungeissa tarkkojen tapahtumatietojen kokoaminen yhteen on vaikeaa. Silti lähes kaikki kyselyyn vastanneet kunnat antoivat ainakin jonkinlaisia arvioita järjestettyjen tapahtumien määrästä.

Tapahtumien lukumäärätietoja antaneissa 31 Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnassa järjestettiin noin 872 kulttuuritapahtumaa vuoden 2021 aikana. Kaikista alueen ta­ pahtumista 60 prosenttia oli kuntien itse pääjärjestäjänä järjestämiä tapahtumia ja 40 prosenttia kuntien avustamia tapahtumia. (Taulukko 6.9.6.1.)

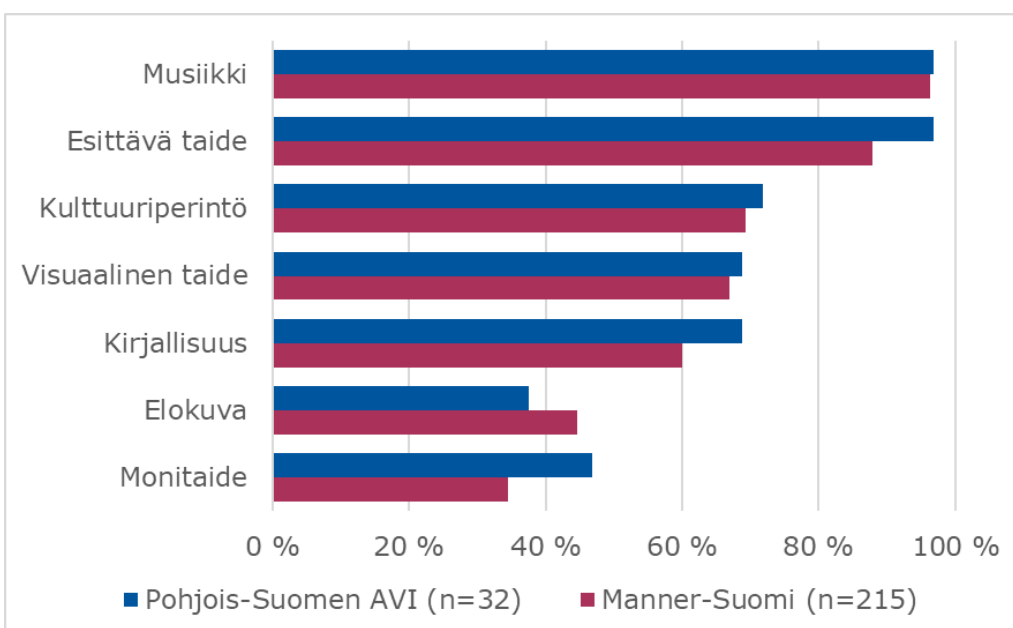
Taulukko 6.9.6.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kunnan itse pääjärjestäjä- nä järjestämät tapahtumat		Kunnan avustamat tapahtumat		Tapahtumat yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI (n=43)	6 186	48	6 642	52	12 828	100
Itä-Suomen AVI (n=35)	978	71	400	29	1 378	100
Lapin AVI (n=14)	850	87	129	13	979	100
Lounais-Suomen AVI (n=31)	2 318	54	1 971	46	4 289	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (n=62)	1 717	63	1 012	37	2 729	100
Pohjois-Suomen AVI (n=32)	524	60	348	40	872	100
Yhteensä (n=217)	12 573	54	10 502	46	23 075	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntien järjestämät tapahtumat sisälsivät melko monipuolisesti erilaista taide- ja kulttuuritarjontaa. Lähes kaikissa (97 %) alueen kunnista järjestettiin vuonna 2021 musiikin ja esittävän taiteen (teatteri, tanssi, sirkus, ooppera) tapahtumia. Selkeä enemmistö alueen kunnista järjesti tapahtumia, joissa oli kulttuuriperintöön (72 %), visuaalisiin taiteisiin (69 %) ja kirjallisuuteen (69 %) liittyvää tarjontaa. Kaikkiin vastaajiin verrattuna keskimääräistä useampi Pohjois-Suomen kunta järjesti vuonna 2021 esittävän taiteen, kirjallisuuden ja monitaiteen tapahtumia. (Kuvio 6.9.6.1.)

Kuvio 6.9.6.1. Tarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Osuus kunnista, joissa ollut mainittua tarjontaa.

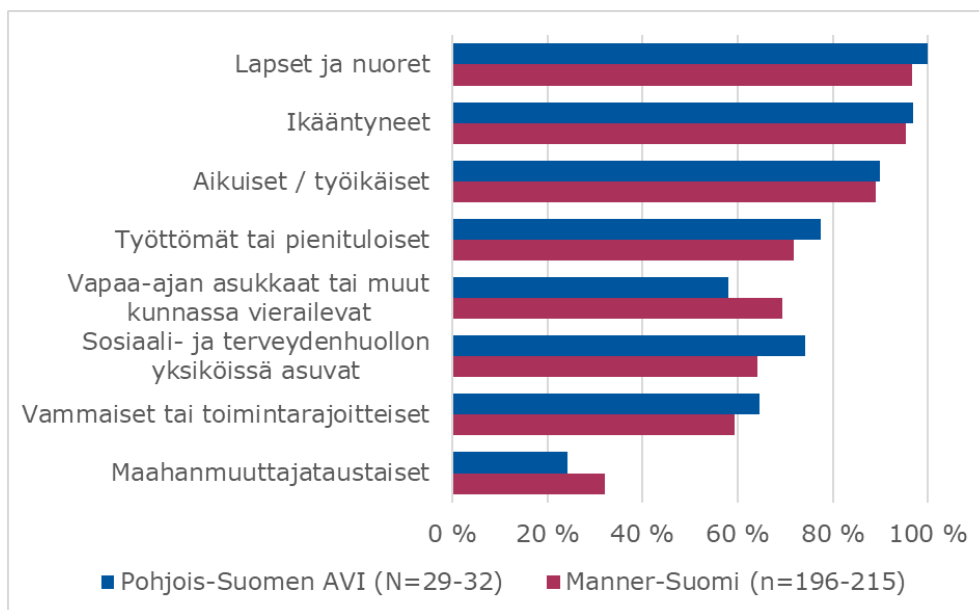

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kunnilta kysyttiin myös, huomioivatko he erilaisia väestöryhmiä kulttuuritapahtumien järjestämisessä esimerkiksi kohdentamalla tapahtumia tietyille väestöryhmälle tai edistämällä muuten ryhmän osallistumismahdollisuuksia tapahtumiin. Lähes kaikissa vastanneissa Pohjois-Suomen kunnissa kulttuuritapahtumia järjestettäessä on huomioitu lapset ja nuoret (100 %), ikääntyneet (97 %) sekä työikäinen aikuisväestö (90 %). (Kuvio 6.9.6.2.)

Kaikkiin vastaajiin verrattuna keskimääräistä harvempi Pohjois-Suomen AVI-alueen kunta huomioi tapahtumatoiminnassaan vapaa-ajan asukkaat tai muut kunnassa vierailevat (58 % alueen kunnista huomioi) sekä maahanmuuttajataustaiset (24 %). Keskimääräistä useammin alueen kunnat huomioivat tapahtumatoiminnassaan sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä asuvat (74 %). Kuntien väestörakenne vaikuttaa tarpeeseen huomioida erilaisia väestöryhmiä. Esimerkiksi ulkomaalaistaustaisen väestön osuus oli vuonna 2021 Etelä-Suomen AVI-alueella yli kymmenen prosenttia (13 %), kun se muilla AVI-alueilla vaihteli 3–7 prosentin välillä. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne.)

Kuvio 6.9.6.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Osuus kunnista, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Lasten ja nuorten harrastustoiminta

Kunnilta kysyttiin avoimella kysymyksellä keskeisiä tapoja toteuttaa ja edistää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa. Yhteensä 31 Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntaa avasi vastauksessa erilaisia tapoja harrastustoiminnan toteuttamiseen ja edistämiseen. Vastauksissa kunnat kertoivat toiminnan sisällöistä, toimijoista sekä tavoista edistää ja toteuttaa toimintaa.

Pohjois-Suomen kunnat mainitsivat toiminnan sisältönä useimmin taiteen perusopetuksen sekä erilaiset matalan kynnyksen harrastekerhot. Kansalais- tai työväenopisto mainittiin monen alueen kunnan vastauksessa tärkeänä toimijana lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Lasten ja nuorten osallistumisen edistämiseksi sekä lasten ja nuorten tavoittamiseksi toimintaa viedään esimerkiksi koulujen ja varhaiskasvatuksen piiriin. TEAviisarin tulosten mukaan yli neljässä viidestä (83 %) Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnasta on mahdollisuus harrastaa taidetta ja kulttuuria perusopetuksen yhteydessä järjestettävillä harrastustunneilla. Varhaiskasvatuksen yhteydessä harrastustunteja oli vajaassa puolessa (47 %) alueen kunnista. (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Monissa kunnissa lapsille ja nuorille toteutetaan toimintaa pohjaten kulttuurikasvatussuunnitelmaan, kulttuuriopetussuunnitelmaan, kulttuuripolkuun tai vastaavaan toiminnan malliin, jotka antavat suuntaviivoja taide- ja kulttuurikasvatuksen ja -toiminnan toteuttamiselle erityisesti osana perusopetusta ja varhaiskasvatusta. TEAviisarin tulosten mukaan hieman alle puolessa (46 %) Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Pohjois-Suomessa kulttuurikasvatussuunnitelma on käytössä harvemmin kuin koko maassa keskimäärin (64 %). (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Kunnat pyrkivät edistämään lasten ja nuorten osallistumista ja osallisuutta myös erilaisten harrastuspassien ja kulttuurikorttien sekä toiminnan maksuttomuuden kautta. Harrastusmahdollisuuksista viestiminen ja niiden esittely on tärkeää. Yli puolessa (58 %) Pohjois-Suomen alueen kunnista on käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla lapsille ja nuorille tarjotaan kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä (esim. alennetut liput, harrastuspassi, yläkoululaisten kulttuurikortti.) (teaviisari.fi, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021.)

Lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoiminta osana harrastamisen Suomen mallia

Kyselyssä Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville selvitettiin lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa erityisesti osana harrastamisen Suomen mallia (ks. <https://harrastamisensuomenmalli.fi/>).

Hieman yli neljä viidestä (84 %) peruspalvelukyselyyn vastanneesta Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnasta on mukana harrastamisen Suomen mallissa. (Taulukko 6.9.6.2.) Useimmissa harrastamisen Suomen mallissa mukana olevista alueen kunnista harrastustunneissa on mukana taide- ja kulttuurisisältöjä. (Taulukko 6.9.6.3.)

Taulukko 6.9.6.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	36	82	6	14	2	5	44	100
Itä-Suomen AVI	25	71	9	26	1	3	35	100
Lapin AVI	11	79	3	21	0	0	14	100
Lounais-Suomen AVI	25	78	3	9	4	13	32	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	54	86	7	11	2	3	63	100
Pohjois-Suomen AVI	26	84	5	16	0	0	31	100
Yhteensä	177	81	33	15	9	4	219	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Taulukko 6.9.6.3. Onko kunnan järjestämässä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

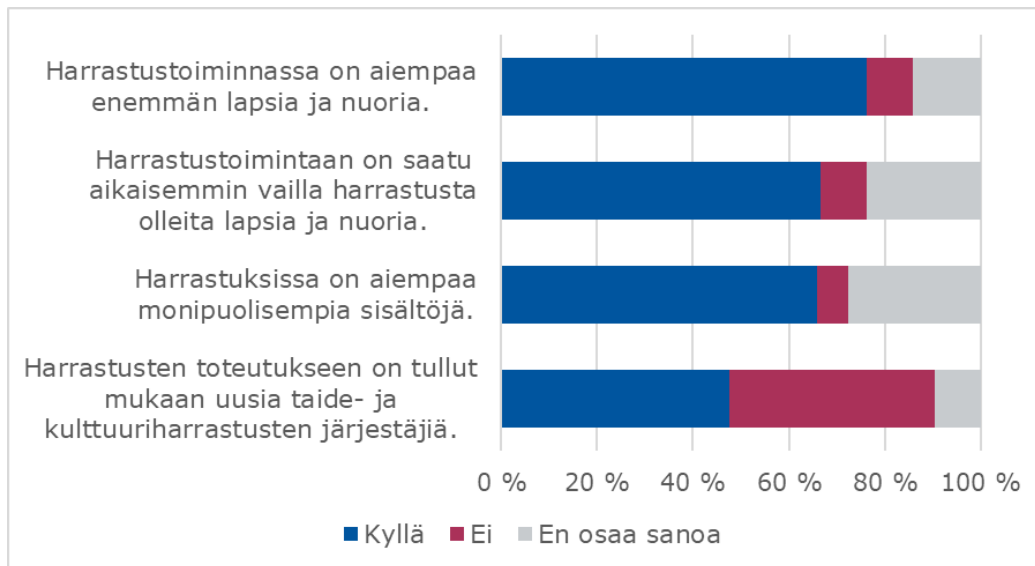
	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	33	92	1	3	2	6	36	100
Itä-Suomen AVI	24	96	0	0	1	4	25	100
Lapin AVI	10	91	1	9	0	0	11	100
Lounais-Suomen AVI	19	76	2	8	4	16	25	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	48	91	3	6	2	4	53	100
Pohjois-Suomen AVI	21	84	1	4	3	12	25	100
Yhteensä	155	89	8	5	12	7	175	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Harrastamisen Suomen mallissa mukana olevilta ja taide- ja kulttuurisisältöisiä harrastustunteja tarjoavilta kunnilta kysyttiin arvioita mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa. Kolme neljästä (76 %) Pohjois-Suomen alueen vastaajasta arvioi, että harrastamisen Suomen mallin myötä harrastustoiminnan piiriin on saatu aiempaa enemmän lapsia ja nuoria. Kaksi kolmesta vastaajasta näkee, että malli on tuonut harrastustoiminnan piiriin myös aikaisemmin vailla harrastusta olleita lapsia ja nuoria, ja että mallin myötä harrastustoiminnan sisältöjen tarjonta on monipuolistunut. (Kuvio 6.9.6.3.)

Kaikkiin kohtiin tuli melko runsaasti myös en osaa sanoa -vastauksia. Kunnissa harrastamisen Suomen mallia organisoidaan eri tavoin ja kunnan eri toimielimissä. Näin olleen kulttuuritoiminnasta vastaavat henkilöt eivät välttämättä ole mukana mallin toteuttamisessa tai tietoisia mallin toiminnasta kunnassa. Tiedon kulku esimerkiksi kunnan eri toimialojen välillä on todettu aikaisemmissa selvityksissä ongelmalliseksi (esim. Ruusuvirta ym. 2020, s. 67).

Kuvio 6.9.6.3. Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=21).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Alle kolmannes (29 %) kyselyyn vastanneista Pohjois-Suomen alueen kunnista vastasi kokeneensa ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta (taulukko 6.9.6.4.). Osuus on pienin verrattuna muihin AVI-alueisiin. Keskeisimpiä ongelmia koko Manner-Suomen alueella ovat ohjaajien puute sekä lasten ja nuorten vähäinen kiinnostus tarjontaa kohtaan. Myös esimerkiksi kuljetuksiin ja aikatauluihin liittyvät kysymykset hankaloittavat lasten ja nuorten osallistumista harrastustoimintaan. Korona-aika on osaltaan vähentänyt osallistumista ja mahdollisuuksia järjestää toimintaa.

Taulukko 6.9.6.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteuttamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta? Tarkastelu AVI-alueittain.

	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä	
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%
Etelä-Suomen AVI	16	47	8	24	10	29	34	100
Itä-Suomen AVI	13	57	5	22	5	22	23	100
Lapin AVI	10	100	0	0	0	0	10	100
Lounais-Suomen AVI	6	32	6	32	7	37	19	100
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	27	57	12	26	8	17	47	100
Pohjois-Suomen AVI	6	29	10	48	5	24	21	100
Yhteensä	78	51	41	27	35	23	154	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Miten kunnat hyödyntävät digitaalisia toimintamalleja kulttuuripalvelujen järjestämisessä?

Kunnilta kysyttiin peruspalvelujen arvioinnissa, millaisia digitaalisia palveluja ja toimintamuotoja kunnan kulttuuritoiminnassa on toteutettu vuonna 2021. Lisäksi kysyttiin kuntien kulttuuritoiminnasta vastaavien näkemyksiä digitaalisista toimintamuodoista ja niiden hyödyntämisen esteistä.

Vuonna 2021 erilaisia suoria taide- ja kulttuuritapahtumia verkossa toteutti kolme neljästä (78 %) Pohjois-Suomen kunnasta. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi täysin verkossa tuotetut suorat tapahtumat tai fyysisen tapahtuman suoratoisto eli striimaus verkkoon reaaliaikaisesti. Suorana toteutettua tekemistä ja opetusta verkossa oli toteutettu hieman yli puolessa alueen kunnista (55 %). Suorana toteutettu tekeminen tai opetus voi sisältää esimerkiksi verkossa reaaliaikaisesti toteutettua kansalais- ja työväenopistotarjontaa, museoiden opastuksia tai työpajoja, taiteen perusopetuksen tai taidekasvatuksen ohjattuja tuokiota verkossa. (Taulukko 6.10.6.1.)

Kaksi kolmasosaa (66 %) Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista jakoi taide- ja kulttuurisisältöisiä videotallenteita verkossa. Opetusmateriaalipaketteja (26 %) ja erilaisia näyttelyjä (29 %) oli verkkoon toteuttanut reilu neljännes kunnista. Kolmanneksessa alueen kunnissa (34 %) oli tarjolla erilaisia mobiilipalveluina toteutettuja palveluja tai opastuksia, joissa kävijä kiertää tilassa tai paikassa itsenäisesti ja saa palvelun kautta lisätietoa aiheesta. (Taulukko 6.10.6.1.)

Kohdat, joissa kysyttiin suorana toteutettua tekemistä tai opetusta verkossa sekä opetusmateriaalien jakamista verkossa, saivat melko runsaasti en osaa sanoa -vastauksia. Monissa kunnissa esimerkiksi kansalais- tai työväenopistojen tai taiteen perusopetuksen toiminta järjestetään varsinaisen kulttuuritoimen tai vastaavan ulkopuolella ja tietojen saaminen oman toimintayksikön ulkopuolelta on vastausten perusteella usein hankalaa.

Taulukko 6.10.6.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnissa.

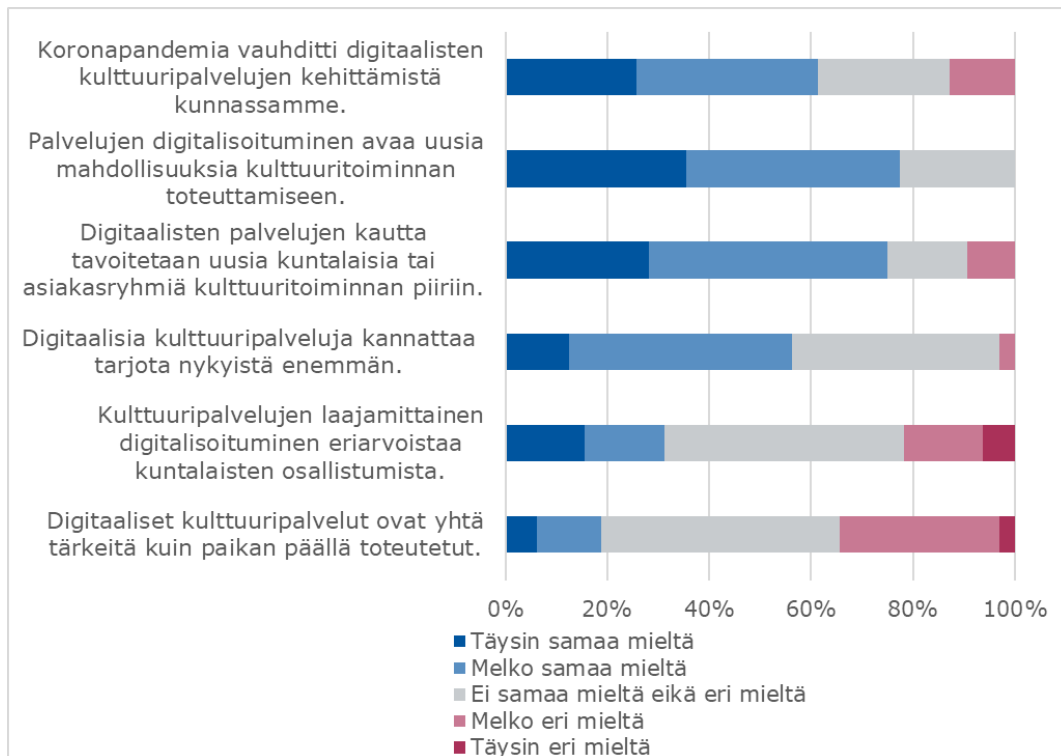
	Kyllä		Ei		En osaa sanoa		Yhteensä		
	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	Lkm.	%	
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa									
Suorat taide- ja kulttuuritapahtumat verkossa	25	78	6	19	1	3	32	100	
Suorana toteutettu tekeminen ja opetus verkossa	17	55	9	29	5	16	31	100	
Taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa									
Videotallenteet	21	66	7	22	4	13	32	100	
Audiotallenteet	3	10	23	77	4	13	30	100	

Näyttelyt	9	29	19	61	3	10	31	100
Opetusmateriaalit	8	26	14	45	9	29	31	100
Muut verkkotallenteet (esim. aineistojen avaaminen verkossa)	7	23	18	58	6	19	31	100
Mobiilipalveluina toteutettu omatoimitekeminen ja -opastukset	11	34	19	59	2	6	32	100

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Kolme neljästä vastanneesta Pohjois-Suomen alueen kunnasta on täysin tai melko samaa mieltä siitä, että kulttuuripalvelujen digitalisoituminen avaa uusia mahdollisuuksia kulttuuritoiminnan toteuttamiseen (77 %) ja että digitaalisten palvelujen kautta tavoitetaan uusia kuntalaisia tai muita asiakasryhmiä kulttuuritoiminnan piiriin (75 %). Hieman yli puolet alueen kunnista (56 %) on vähintäänkin melko samaa mieltä siitä, että digitaalisia kulttuuripalveluja kannattaa tarjota nykyistä enemmän. Kuitenkin vain noin viidennes (19 %) vastaajista näkee digitaaliset kulttuuripalvelut yhtä tärkeinä kuin paikan päällä toteutetut kulttuuripalvelut. Selkeä enemmistö (61 %) kyselyyn vastanneista alueen kunnista näki, että koronapandemia on vauhdittanut digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämistä kunnassa. (Kuvio 6.10.6.1.)

Kuvio 6.10.6.1. Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=32).

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnista reilu viidennes (22 %) on kuullut asukkaiden toiveita ja mielipiteitä digitaalisten kulttuuripalvelujen kehittämisessä. Osuus on hieman pienempi kuin kaikkien Manner-Suomen kuntavastaajien osalta (33 %).

Kunnilta kysyttiin keskeisiä esteitä digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan valmiiksi annetusta listauksesta keskeiseksi näkemiään esteitä. Lisäksi oli mahdollista kertoa joku muu toimintaa estävä asia.

Keskeisimmiksi esteiksi digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuri-toiminnassa Pohjois-Suomen kunnissa nousivat henkilöstöressurssien vähyys (94 %) sekä osaamisen tai taitojen puute (66 %), enemmistössä kuntia myös ajan puute (59 %). Lähes puolessa alueen kunnista esteitä luovat taloudellisten resurssien puute (47 %) sekä järjestelmiin ja laitteisiin liittyvät puutteet (44 %). Tekijänoikeuskysymykset estävät digitaalisen teknologian hyödyntämistä neljänneksessä (25 %) Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntia ja yhteistyökumppaneiden puute 16 prosentissa kuntia. Hyvin harvassa alueen kunnassa (9 %) on yleistä haluttomuutta digitaalisen teknologian käyttöön. (Taulukko 6.10.6.2.)

Taulukko 6.10.6.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

	Pohjois-Suomen AVI (n=32)		Manner-Suomi (n=218)	
	Lkm.	%	Lkm.	%
Henkilöstöressurssien vähyys	30	94	192	88
Ajan puute	19	59	147	67
Osaamisen tai taitojen puute digitaalisen teknologian käytössä	21	66	133	61
Taloudellisten resurssien puute	15	47	108	50
Järjestelmiin tai laitteisiin liittyvät puutteet	14	44	94	43
Tekijänoikeuskysymykset	8	25	75	34
Yhteistyökumppaneiden puute	5	16	31	14
Yleinen haluttomuus digitaalisten teknologioiden käyttöön	3	9	19	9

Lähde: kysely Manner-Suomen kuntien kulttuurivastaaville.

Arviointiryhmä

Erikoistutkija Minna Ruusuvirta, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore,
puhelin +358 50 326 8014, minna.ruusuvirta@cupore.fi

Tutkija Vappu Renko, Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore,
puhelin +358 50 566 0360, vappu.renko@cupore.fi

Kulttuuriasiainneuvos Kirsi Kaunisharju, opetus- ja kulttuuriministeriö,
kirsi.kaunisharju@gov.fi

Kulttuuriasiainneuvos Esa Pirnes, opetus- ja kulttuuriministeriö, e
sa.pirnes@gov.fi

Tietolähteet

Ruusuvirta, M., Renko, V. & Luonila, M. (2020). Kuntien kulttuuritoiminnan nykytila ja kehittämistarpeet. Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore. Cuporen työpapereita 12. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/kuntien_kulttuuritoiminnan_nykytila_ja_kehittamistarpeet.pdf

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous [verkkajulkaisu]. ISSN=2343-4147. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 29.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/kta/>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vaerak/tau.html>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2021). Kulttuurin TEAviisari. Saantitapa: https://teaviisari.fi/teaviisari/content/file/367/Kulttuurin_perustaulukot_2021

Kuvat ja taulukot

Kuviot

Kuvio 6.6.6.1. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin tärkeys.

Kuvio 6.6.6.2. Kulttuuritapahtumien kustannus- ja tuottotietojen saannin helppous.

Kuvio 6.8.6.1. Kunnan kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön koulutus.

Kuvio 6.9.6.1. Tarjonta kunnassa järjestetyissä kulttuuritapahtumissa vuonna 2021. Osuus kunnista, joissa ollut mainittua tarjontaa.

Kuvio 6.9.6.2. Erilaisten väestöryhmien huomioiminen kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Kunnat, joissa mainittu ryhmä huomioitu.

Kuvio 6.9.6.3. Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntien kulttuurista vastaavien arvioita harrastamisen Suomen mallin vaikutuksista taide- ja kulttuuriharrastustoimintaan kunnassa (n=21).

Kuvio 6.10.6.1. Pohjois-Suomen AVI-alueen kuntavastaajien näkemyksiä digitaalisista kulttuuripalveluista (n=32).

Taulukot

Taulukko 6.4.6.1. Nimetty hallinnonala koordinoi hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kokonaisuutena vuonna 2021.

Taulukko 6.4.6.2. Nimetty henkilö vastaa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta vuonna 2021.

Taulukko 6.4.6.3. Vuoden 2021 talousarvioissa on määritelty erityisiä resursseja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.6.4. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja työikäisten kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.6.5. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja ikään-tyneiden kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.4.6.6. Vuoden 2021 talousarviossa on määritelty erityisiä resursseja vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuritoiminnan huomioimiseksi.

Taulukko 6.6.6.1. Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset Pohjois-Suomen ja Manner-Suomen kunnissa 2020.

Taulukko 6.6.6.2. Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten kustannusten keskiarvoja vuonna 2020.

Taulukko 6.6.6.3. Seurataanko kunnassanne tällä hetkellä erikseen kunnan tilinpäätökseen sisältyviä kulttuuritapahtumien kustannuksia, tuottoja ja avustuksia?

Taulukko 6.8.6.1. Asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Taulukko 6.9.6.1. Arvio kunnissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien määrästä vuonna 2021. Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.6.2. Onko kuntanne mukana harrastamisen Suomen mallissa? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.6.3. Onko kunnan järjestämissä Suomen mallin harrastustunneissa taide- ja kulttuurisisältöjä? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.9.6.4. Oletteko kohdanneet ongelmia harrastamisen Suomen mallin toteutamisessa taide- ja kulttuuritoiminnan osalta? Tarkastelu AVI-alueittain.

Taulukko 6.10.6.1. Suorana toteutettu tekeminen ja opetus sekä taide- ja kulttuurisisältöisten tallenteiden ja sisältöjen jakaminen verkossa Pohjois-Suomen AVI-alueen kunnissa.

Taulukko 6.10.6.2. Esteet digitaalisen teknologian hyödyntämisessä kunnan kulttuuritoiminnassa.

Peruspalvelujen arviointi 2021 (1-8)

Utvärdering av basservicen 2021

Aluehallintovirastojen vuotta 2021 koskeva peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi

1/8 Esiopetuksen ja täydentävän varhaiskasvatuksen toteutuminen

Aluehallintovirastojen julkaisuja 138/2022, ISSN 2343-3132

ISBN 978-952-5900-62-0

2/8 Esi- ja perusopetuksen perusopetuslain 32 §:n mukaiset kuljetusjärjestelyt

Aluehallintovirastojen julkaisuja 139/2022, ISSN 2343-3132

ISBN 978-952-5900-63-7

3/8 Erityisopetuksen tila

Aluehallintovirastojen julkaisuja 140/2022, ISSN 2343-3132

ISBN 978-952-5900-64-4

4/8 Yleisten kirjastojen henkilöstön riittävyys ja osaaminen sekä kirjastojen johtaminen

Aluehallintovirastojen julkaisuja 141/2022, ISSN 2343-3132

ISBN 978-952-5900-65-1

5/8 Kulttuuripalvelut

Aluehallintovirastojen julkaisuja 142/2022, ISSN 2343-3132

ISBN 978-952-5900-66-8

6/8 Käyttömaksu- ja käyttövuoropoliitiikan vaikutukset liikuntapaikkojen tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen saavutettavuuteen

Aluehallintovirastojen julkaisuja 143/2022, ISSN 2343-3132

ISBN 978-952-5900-67-5

7/8 Kunnallisen nuorisotyön saatavuus

Aluehallintovirastojen julkaisuja 144/2022, ISSN 2343-3132

ISBN 978-952-5900-68-2

8/8 Pelastustoimen nopean avun saanti

Aluehallintovirastojen julkaisuja 145/2022, ISSN 2343-3132

ISBN 978-952-5900-69-9

Unvärdering av basservicen 2021 Regionförvaltningsverkens utvärdering 2021 av den regionala tillgången till basservice

Aluehallintovirastojen julkaisuja 146/2022

ISSN 2343-3132

ISBN 978-952-5900-70-5

Aluehallintovirastot

**Oulu
2022**